
BIBLIOTECA
NALE
VITT. EMANUELE
13
14 L
27

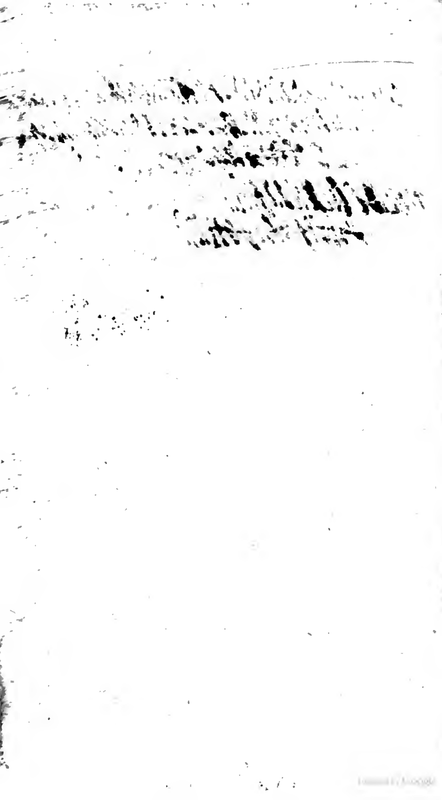
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Americanis pro Rege

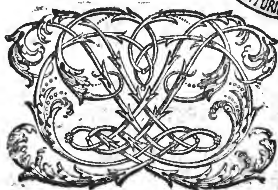
[illegible]

CANONICI
JURIS
INSTITUTIONUM
LIBRI TRES.

Opera & Studio FRANCISCI DE ROYE, Antecessoris Andegavensis.

PARISIIS,

Apud ANTONIUM DEZALLIER, in Vico San-Jacobæo, ad Coronam auream.

M. DC. LXXXI

Cum Privilegio Regis Christianissimi.

ILLUSTRISSIMO
VIRO DOMINO D.
HIERONIMO BIGNON,
PATRICIO, ET COMITI
CONSISTORIANO,
Regiæ Bibliothecæ Præfecto.

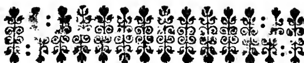

ON una ratio jubet (VIR ILLUSTRISSIME) *ut meum illud Opusculum tibi appendam. Generalis ea mihi statim affulget; quòd cùm Iurisprudentia gentile sit domus tua bonum, non aliud legitimum numen colere possim, quàm qui assiduus est omnium juris Studiosorum vindex. Nam cui magis artem suam aperiret familiaris ipsa Themis? Genti meæ adest etiam alia quadam singularis*

de quâ gloriari nunquàm desinam; Quod jamdiù Illustrissimi Majores tui meos quasi suos Clientes suscipere amaverint. Etiam atque etiam peto, ut honestam nepotis clientelam judicare velis. Sed præcisè ad me ipsum; nihil unquàm jucundius mihi potest occurrere, quàm ut mihi quondam liceat publicè contestari quantùm tibi debeam. Probè quidem novi me nequidem illud scribere posse, multominùs rescribere. Sed publica debiti professio bonæ fideì debitorem indicat, & forte commissum impedit. Hoc me possum dicere, felicem, quod ubi ad munus Antecessoris accedere conatus sum, civilis sapientiæ studium te mihi totum dederit: Eò etiam feliciorem, quòd in me semper eodem animo fueris. Utinam modestia tua patiatur eos palàm dicere testimonium, qui non ita pridem testes fuerunt animi erga me tui. Agebatur de summa rerum mearum; viderunt te ad eam procurandam & stabiliendam multo superasse

generositatem Mæcenatis in Maronem & Flaccum. Et hoc præcipuè imperat illud ἀνάθημα *tuis Tholis appendi. Velim ut tuo solitoque vultu illud aspicias.*

Tibi Addictissimus FRANCISCUS DE ROYE, Antecessor Andegavensis.

HUMANO LECTORI.

CUM Theodosius Magnus in quolibet Professore adeò expostulat interpretandi subtilitatem (humane Lector) ea mihi non alia est, quam accurata methodus quæ causam dilucidè constituat, & Studiosum veluti manu ducat in omnes propositæ rei partes ac recessus. Indicio de me ipse ero, quanam uti contendam in iis Canonici Juris Institutionibus. Statim profiteor me, quantùm subjecta materia pati potest, summa premere velle Justiniani vestigia, & in duobus potissimùm. Eadem mihi est operis partitio in personas, in res, in actiones. In iis quantùm ab eo recedam, suis quibusque locis moneo; & præmitto rationem. Unum etiàm illud studiosissimè sequor, quòd in omnibus ferè suarum Institutionum Tractatibus Juris originem, & progressum diligenter expendat, & sensim ad sua tempora deducat. Eo nomine Plinius æqualem suum laudat Aristonem, quòd Antiqua ut Nova, rara ut assidua Jura tractet. Hoc præcipuè observandum in Jure Canonico, cum sanctitas & majestas in antiquitate splendescant, nec unius assis æstimaverim Decretalistas. Ab Antiquo Jure Canonico feliciter auspicanda est Canonistæ institutio, ne cùm ad antiquos Cano-

nes aſcenderit, in alium terrarum orbem ſe delatum exiſtimet. Memineris, quæſo (humaniſſime Lector) me Anteceſſorem eſſe, non Juriſconſultum, non publicâ juris condendi poteſtate præditum. Ideoque vix quidquam ſcribere auſim ex proprio jecore, & illicò idoneas probationes ſubjicio. Ne illud tibi ſit Gallicâ nive frigidius. Ille ipſe Juſtinianus non ſemel Caium alioſve Juriſconſultos, aut etiam quoſdam probatos authores laudat. Scribo etiam inſtitutiones ſeu prima elementa & Catholica præcepta Juris Canonici, non ejus paratitla, non verboſos Commentarios. Undè multa in iis dicuntur ἐπὶ τὸ πλεῖστον & ut obtinent ἐν πλάτει. Nec in iis exigenda eſt ſcrupuloſa inquiſitio : ne vel infirmus Studioſi animus, vel aliquandò muliebriter pius aliquid extra aulæos comminiſcatur, aut fiat ſtudiorum deſertor. Ac tandem ſicut Eccleſia Gallicana Romanam veneratur & colit : Ita & ubique me totum ei, meaque omnia ſubjicio lubens.

INDEX.
CANONICI JURIS Institutionum.

LIBER PRIMUS.

LIBER SECUNDUS.

LIBER TERTIUS.

FINIS.

Extrait du Privilege du Roy.

PAR Lettres Patentes du Roy, données à Versailles le 9. jour de Septembre, l'an de grace 1680. Signées, Par le Roy en son Conseil, JUNQUIERES; & scellées. Il est permis à nôtre cher & bien amé FRANÇOIS DE ROYE, *Conseiller & Professeur és Droits en l'Université d'Angers*, d'imprimer ou faire imprimer par tel Libraire qu'il avisera, un Livre intitulé, *Institutionum Canonici Juris Libri tres :* Et defenses sont faites à tous Libraires, Imprimeurs, & autres personnes de quelque qualité & condition qu'elles soient, de l'imprimer, vendre ni debiter, autres que ceux qui auront droit de luy, & ce pendant le temps & espace de six années; à peine de trois mil livres d'amende, & autres portées par lesdites Lettres.

Et ledit sieur DE ROYE a cedé son droit du present Privilege au sieur DEZALLIER Marchand Libraire à Paris.

Registré sur le Livre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs, le 20. Septembre 1680.

Signé, C. ANGOT, *Syndic.*

Achevé d'imprimer pour la premiere fois, le 20. Decembre 1680.

Les Exemplaires ont esté fournis.

JURIS

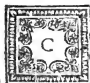

CANONICI JURIS INSTITUTIONUM.

LIBRI TRES.

PROOEMIUM.

UM Christus Dominus Sanguine suo acquisivit & fundavit Ecclesiam, ejus Sanctitati & Majestati valde conveniebat, ut quasi quædam Anarchiæ species incerto jure non regeretur. Undè statim Sancti Patres ad eam regendam duplici Jure usi sunt & divino, quod omninò certum, & Canonico, cujus certum quoque corpus habere curarunt, ne quis pro suâ libidine falsos & suppositios Canones obtruderet. Præterea sicut in Tullio non est civitas quæ non habet leges: Ita nec est Ecclesia sine certis Canonibus. Hinc Sacerdotes. *In Can.* I.

A

dist. 38. Sacras Scripturas & Sacros Canones addiscere jubentur, & in actione quartâ Calched. Concilii præcipitur Episcopis, ut omnes Christianos vel etiam laïcos diligenter edoceant sacros illos Canones, qui ab iis omnibus indistinctè custodiantur, ut est *in Can.* 34. *Meldensis Concilii.* Sicque dici rectè potest omnibus Christianis apprimè necessariam esse Canonum scientiam: non tantùm ut benè beatèque vivant secundùm receptas Ecclesiæ regulas, sed etiam ut eos quotidiè ad manum habeant in ipsis rerum argumentis.

Quia verò immensa cepit esse sylva canonum, quam vix ullus propriis viribus persuadere poterat, perutilis fuit eorum opera, qui varias eorum collectiones accuratâ methodo digesserunt, de quibus suo loco; ut ità quidquid in eâ scientiâ certum est, sub uno aspectu, illud habere liceat, & falsos canones facilè secernere à veris, qui soli contineantur in jis Codicibus.

Universa ferè Catholica Ecclesia eo Canonici juris corpore utitur hodiè, quod conflatum est ex decreto Gratiani, quinque libris decretalium Gregorij Noni, Sexto Bonifacij Octavi, quinque libris Clementinarum, Extra-

vagantibus Joannis 22. & quinque libris Extravagantium Communium, eaque omnia, eorũm progressum, & primam editionem paucis expendere juvat exemplo Justiniani Imp. in proœmio institutionum.

Igitur prima pars ejus corporis est decretum Gratiani. Erat ille patriâ Classensis in Italiâ. Robertus de monte in Appendice ad Sigibertum facit eum Clusinum Episcopum, quem tamen non agnoscit Author Italiæ sacræ; & omnes eum vocant Monachum S. Benedicti in Monasterio Bononiensi S. Felicis. Librum illum sub Eugenio 3. edidit *circa an.* 1150. ut scribit Abbas Urspergensis ad eum annũ: Et notat Hugutio vetutissimus ejus Interpres. *post can.* 1. 2. *q.* 6. *ad* §. *forma.* Alii volunt editum illum fuisse *an.* 1151. Math. Vvestmonasteriensis, Ptolemæus, Lucensis, & Calderinus sequerer Hugutionem. Post Burchardum Vvormac. & Yvonem Carnot. librum illum inscripsit DECRETUM: quod nihil aliud est, quàm collectio earum omnium Constitutionum, quæ inter Christianos vim legis & canonis habent. Nec ità inscriptionem illam accipias, quasi totum illud opus unũ sit Gratiani decretũ, nam benè multa in eo exscripta

sunt. Sed sicut collectio variorum edictorum à Jurisconsultis appellatur edictũ perpetuum: ità & cum unus ille sit Gratiani scopus, ut omne exscribat genus decretorum quæ in Ecclesia obtinent, suum illud Opus inscripsit Decretum, vel ut quidam legunt LIBRUM DECRETORUM, quasi secutus sit Paulum Iurisconsultum, qui cum varias Imperatorum sententias in eodem libro colligere voluit, eum inscripsit librum Decretorum. Ita liber ille Gratiani statim à primâ editione appellatus occurrit liber DECRETORUM, in Epistolâ Goffridi Comitis Alesini *ad an.* 1176. quæ integra extat *Lib.* 3. *Chronici Casauriensis sive Piscariensis.pag.* 529.*T.*5.*Spicilegij Dacheriani.*

Plures volunt ex mandato Eugenii 3. S. P. editum fuisse illud Decretum: aut saltem authoritate Apostolica confirmatum à Gregorio 13. cum juris Canonici Corpus Typis mandari curavit. Sed omninò veriùs est opus istud esse privati hominis. Primò enim omnes ferè veteres interpretes agnoscunt mandatum illud nullibi extare, nec ullam ejus Apostolicæ confirmationis mentionem apud Authores Gratiani æquales. Secundô Joan. Andræas ait dicta Gratiani quotidie in Scholis re-

probari, quia non sunt authentica. Quod jam olim docuerat Innocentius 3. *in cap.* 5. *de elect. in tertiâ compil.* Sanè Gregorius 13. suam nostri Corporis Canonici editionem Apostolico rescripto confirmavit : Sed illud pertinet tantùm ad emendatiorem ejus corporis editionem, non etiam ad ejus confirmationem: Cum enim corpus Juris Canonici, & præcipuè Gratiani Decretum innumeris erroribus scateret, Pius quartus, Pius quintus, & Gregorius 13. doctissimos undequaque viros convocarunt, qui errores illos emendarent. Et hi sunt Correctores Romani Summus ille Pontifex in eo rescripto nihil aliud jubet, quàm ut illud ità emendatum, in posterùm edatur.

Sed cum Decretum illud esset tantùm privati hominis, & adeò mendosum & inconditum, undenam ei conciliata est tanta authoritas, ut omnes viri docti ad solam hanc imperfectam Canonum collectionem Glossas & Commentarios scripserint ? Duplicem ejus rei caussam esse conjicerem, & Institutum Gratiani, & Bononiensis Academiæ famam Canonum collectores antè Gratianum eos tantùm ad literam exscribebant, sed cùm videret plures ex iis diffidere

invicem; ex Scholasticâ disciplinâ (quæ tum primum oriebatur , & cujus erat peritissimus) iis varias interpretandi & conciliandi rationes subjecit. Undè quidam ejus librum inscripserunt Concordiam discordantium Canonum : Et Stephanus Tornac. in Epist. 1. Gratianum vocat Magnum Canonum Interpretem. Adcò ab omnibus probata est ea methodus , ut qui jus Canonicum Bononiæ docerent , solum illud Decretum legerent in Scholis , & ideo dicerentur Magistri & Doctores Decretorũ, *cap. 3. de judic. & cap. 1. de regul. in quintâ Compilat* qui statim ab ejus libri editione summas , hodie paratitla ejus scribebant , ut docet eadem Epistola Goffridi Comitis. Sic etiam ejus Academiæ fama illa erat eo tempore , ut ad eam juris studiosi undequaque confluerent , quòd per totum Occidentem in eâ solâ tum primùm jus civile doceretur , ut videre est apud ejus ætatis Authores *Petrum Blesensem* , *Joannem Sarisber. & Stephanum Tornac. in Epistolis*. Cumque studiosi à suis Canonici Juris Professoribus nihil aliud domum suam exportarent , quam Glossas & Commentarios in Decretum Gratiani , hoc ei magnam existimationem

apud omnes peræque gentes conciliare potuit. Sicut autem sæpissimè Veteres Interpretationem Aniani ad Cod. Th. acceperant pro ipsis legibus : ità & plerumque Veteres Canonici Juris Interpretes Gratiani verba cum ipsis canonibus confuderunt, quod tamen utrumque omninò distinguendum monet Contius, & adverterant etiàm Romani Correctores. Stephanus Tornacensis in opus illud Commentarium primò scripsisse dicitur.

Ac tandem tres sunt Decreti partes, 1. dividitur in centum distinctiones. 2. in causas & quæstiones, ubi causæ sunt hypotheses aut species, ex quibus varias quæstiones desumit Gratianus & sæpe in utramque partem tractat. Tertia est tractatus de consecrat. alter, de pœnitentiâ; quæ laudantur ex eo Decreto, canonis nomine citari solent, nec eam ex eo libro vim & authoritatem habent, quam ex ipsis fontibus, seu ex iis locis, ex quibus desumpta sunt

Secunda pars Canonici Corporis & Collectio Decretalium Gregorii Noni quinque libris constans : Decretalium, supple Epistolarũ, quæ nihil aliud sunt, quàm rescripta summorum Pontificum ad relationem & consultationem Præla-

torum, vel ad libellos aut desideria petentium, non diu ante Gregorium nonum de iis ita loquitur Stephanus Tornac. *in Ep.* 241. *profertur inextricabilis sylva decretalium Epistolarum, & antiquiores sacri Canones reiiciuntur.* Undè fluxerunt quinque Collectiones earum Decretalium ut quoquo modo essent certæ, & partim privata, partim publica authoritate concinnatæ sunt. Quatuor priores Ant. Augustini beneficio habemus & quintam operâ Cironii, sed cùm minùs absolutæ essent, Gregorius nonus ex iis & ex quibusdam Epistolis suis sextam compilationem componi mandavit Raymundo Cardinali Dominicano *ad an.*1235. eamque authoritate Apostolica confirmavit, ut etiam testantur Martinus Polonus, & Math. Paris *ad eum an.* & addunt eam ab ejus nomine appellatam fuisse Gregorianam. Ea vim & authoritatem habet etiam in Galliâ, nisi quatenùs regni & Ecclesiæ Gallicanæ juribus adversatur.

Quæ sunt ex ea Collectione, per capitula citari solent, putà *cap.* 1. *de preb. apud Gregorium* : quòd ille sit ejus Author ; aliquandò etiam Verbum illud additur, *extrà. cap.* 1. *ext. de preb.* id est in iis Decretalium Libris, quòd illi

ſint extra Decretum, ex quo ſolo conſiſtebat anteà totum Jus Canonicũ. Quod libet ferè capitulum incipit à priori verbo Decretalis Epiſtolæ, quam ut plurimùm integram habemus in antiquis Collectionibus. Poſt illud ſubiicitur, *&* *infrà*: quòd ſæpius in eo capitula reſecata ſint ea, quæ ad ſolam ejus ſpeciem pertinent, & afferatur ſola propoſiti negotii definitio. Unde Math. Paris, ibidem ait *ſub quodam compendio eas decretales Epiſtolas abbreviatas fuiſſe.* Et ideò prior ea vox retinetur, quia Veteres gloſſæ Decreti & Antiquarum Collectionum ſemper Decretales Epiſtolas laudare ſolent ab iis prioribus verbis à quibus incipiunt, ut ità facilius uti poſſimus iis gloſſis.

Tertia pars dicitur Sextus Bonifacii octavi, ſic dictus, quod quinque libris Gregorii noni additus ſit: Conſtat etiàm aliis quinque libris, quos Bonifacius octavus operâ Guillelmi Ebredunenſis Archiepiſcopi ex Decretalibus Pontificum à Gregorio Nono ad eum compilavit, *an. Domini* 1297. ut teſtatur ejus proœmium, ſicut & Mart. Polonus in ejus vitâ. Ferè autem Galli reiiciunt illud volumen, ut etiam agnoſcit Gloſſa *ad cap.* 16. *de elect. in ſexto.* ſeu quod

idem eſt, apud Bonifacium, propter graviores inimicitias inter eum Bonifacium & Philippum Pulchrum ait Paulus Æmilius: cum tamen Pontifex ille ſuum hunc librum miſerit in Galliam ad Doctores & Scholares Pariſiis & Aureliæ commorantes, ut Notat Janus à Coſta ad *tit. de judic.*

Sequuntur quinque libri Clementinarum, quos Clemens quintus compilavit *ad an.* 1312. ex Canonibus Viennenſis Concilii ſub eo habiti ex & quibuſdam ſuis conſtitutionibus. Gloſſa notat eum valdè interpolaſſe illos canones, quidam Anonymus in ejus vitâ ſcribit, in eâ collectione quoſdam eſſe canones, de quibus in eo Concilio actum non eſt, eamque publicatam fuiſſe tantum à Joanne 22. ejus Clementis ſucceſſore. Continuator Guillelmi *de Nangis* in Chronico addit eam publicationem ſuſpenſam fuiſſe in Galliâ, quod in eâ collectione quædam excommunicationes nimis rigidæ continerentur ac tandem receptam illam fuiſſe ab omnibus Univerſitatibus. Speculator omnes ejus Concilii Canones collegit & intertatus eſt.

Denique in corpore Juris Canonici ſunt Extravagantes, nempè Conſtitu-

tiones Decretales Joannis 22. & Extravagantes Communes, quæ sunt aliorum summorum Pontificum. Sic dicuntur, quod vagentur extra Collectionem Decretalium, à privatis collectæ sunt, & ideò vim & robur non habent, nisi fides iis adstruatur, aut ex scriniis Apostolicis, aut ex probatæ fidei scriptoribus.

Cum ità tandem nostrum Juris Canonici Corpus per partes editum est, ne studiosi multitudine & varietate rerum onerentur, quas vix ab initio capere possunt, Juris illius Institutiones componere placuit, quæ sunt totius Canonicæ scientiæ prima elementa. Nullæ adhuc prodierunt, quæ publicam habeant authoritatem. 1. Nam & Lancelotus in suarum proœmio fatetur eas esse privati hominis, seque numquam impetrare potuisse Apostolicam earum confirmationem. Unde & Gregorius-decimus tertius in rescripto ad editionem Corporis Canonici earũ non meminit. Probè quidem novi opusculum illud meum eodem jure censeri, sed nec illud edere mens est, quasi vim ullam vel aliquam authoritatẽ habere debeat. Unũ illud in votis est ut Canonici utcumque Juris studiosos utcumquè juvare possim.

Utinam editæ essent Juris illius Institutiones, quas ab Ant. Augustino scriptas fuisse ait Doctissimus Balusius ad Gratiani Decretum; proculdubio iis me totum dedissem, nec ullatenus manum admovissem calamo.

Hinc verò fluxit bonum illud Ecclesiæ depositum: quòd cùm sacra scriptura nec omnia contineat; quæque continet sæpè subobscura sint & variam patiantur interpretationem, ideò nobis proposita est traditio Apostolorum, quæ suppleat & exponat, inquit Augustinus *lib.* 5. *de bapt. contra Donat. cap.* 23. & ità Sancti Patres admittunt Apostolicam illam esse traditionem, quæ sit universalis, seu quæ obtineat apud omnes Ecclesias, nec à fide abhorreat. Quidam vero aliam traditionem faciunt, quæ non sit à Christo vel Apostolis, sed quæ ab hominibus profecta sit: ut cum Electus Pontifex Rom. jurat se nihil mutaturum de traditione, quod à probatissimis prædecessoribus suis servatum reperit, ut est *in lib. diurno Rom. Pont. & apud Ivonem Carnot.*

Consuetudo est particularis alicujus Ecclesiæ institutio, *d. can.* 8. quæ non fidem aut religionem spectat, sed ritus,

solemnia, disciplinam, jurisdictionem. In iis enim tanta ferè est diversitas usuum, quanta est multiplicitas.

TITULUS I.

De Jure Canonico.

ILLUD est, *jus quod Ecclesia sibi constituit.* Ecclesia id est cœtus & congregatio fidelium, ait Arnulphus Lexov. in sermone ad Synodum, Eam quoque definitionem habet Zona. *ad can.* 47. *Carthag. Concilii*, & in eâ dici rectè potest, *fidelium nomine* Laicos etiam venire, ut apud S. Cyprianum & Optatum in aliis casibus, eaque latior interpretatio huic, nostro juri Canonico valdè convenit, quippè quod constet tot constitutionibus Veterum Imperatorum, tot Capitularibus Regum nostrorũ, tot Jurisconsultorum sententiis. Ecclesia in Christi nomine congregata jus constituit, eamque potestatem habet à Christo Domino ut palam est ex decimo octavo Mathæj *vers.* 18. *&* 19. *sibi constituit*, id est suis fidelibus liberis, quibus propriè scripti sunt canones ait *Leo quartus in Epist.* 2. *ad Episcopos Britanniæ*, & quidem ad

stolorum, quòd ab eorum Successoribus editi fuerint, qui omninò erant viri Apostolici. Constat etiàm eos omnes non simul editos fuisse, sed variis temporibus & locis, cum viri illi Apostolici nondùm liberè convenire possent, ait Hincmarus Remen. in opusculis. Sunt tamen Antiquissimi: nam laudantur in Nicæno Concilio ad initium quarti sæculi. Et ideò dici potest eorum Collectionem completam fuisse ad finem tertii. Nec constat ex eorum numero. Græci octoginta quinque agnoscunt, Latini quinquaginta priores, quos Dyonisius exiguus ex Græco in Latinum vertit,& suæ Canonum collectioni præmisit, non etiam cum iis junxit, quòd inquit nec ab omnibus probati sint. Et hinc Gelasius *in can.* 4. *dist.* 14. ait eos esse apocryphos, cùm nec de eorum numero, nec de tempore, nec de loco, nec de eorum Authore constet. Quia tamen & Concilia, & summi Pontifices, & Sancti Patres eos ferè omnes utcumque probarunt, Gratianus quosdam ex iis exscribere potuit.

Idem planè dicendum de Canonibus sextæ Synodi in Trullo,id est in secretario Constant. Imperialis Palatii, quòd nempe videantur etiam incerti. Constat

enim nullos ab ea editos fuisse Canones de disciplinâ; & tamen idem Gratianus quosdam ex ea Synodo exscripsit. Sed huic objectioni satisfacturus; asserit quatuor aut quinque annis post eam Synodum eosdem ferè Patres in eodem loco convenisse, qui centum & duos Canones pro ea Synodo & ejus nomine ediderunt. Ac rectissime Ant. Augustinus observat eos tantum ab Adriano primo probatos fuisse, qui jure & juxt àregulas ab eâ editi sunt. Vide *Can.* 6. 7. 8. *dist.* 16.

Sicut Juris Civilis ita & Canonici summa illa divisio est, ut aliud sit jus publicum, aliud verò privatum. Et tamen Juris illius Institutiones à Canonicis differere debent, quòd in illis vix attingatur jus publicum: illud verò in Canonicis prætermitti numquàm possit: Et quià jus Pontificium in publico connetur, ajebat etiàm *M. Tullius lib.* 2. *de legib.* & quia jus publicum in Sacris & Sacerdotibus consistit, *can.* 11. *dist.* 1. vix autem absque iis pars ulla Canonici Juris tractari potest, & totum jus quod ad eos pertinet pro publico haberi docet Glossa *ad. d. can.* 11. igitur Jus publicum est, quod ad statum totius Ecclesiæ pertinet, ac præcipuè consis-

tit in Sacris & Sacerdotibus : jus autem privatum, quod Privatorum utilitatem spectat.

Alia divisio est, ut aliud sit jus scriptum, aliud verò jus non scriptum, de qua fusiùs apud Gratianum *dist.* 1. *&* 11. Ejus divisionis rationem afferunt Justinus Martyr. *in Epistol. ad Diognetum in fine*, Origenes *in Philocalia cap.* 1. & Vincentius Lirinensis in utroque commonitorio, quia non omnia continentur in sacra Scriptura; quæque in ea continentur, sæpè subobscura sunt, nec facilè cadunt sub humanum sensum, & ideò traditione Apostolicâ opus fuit (quæ facit jus non scriptum) ut nobis ea enucleare possit. Sicque per partes evenit, ut Ecclesia jure scripto & non scripto gubernetur, priùs de scripto.

Collectum est ex præceptis Conciliorum (quæ propriè dicuntur Canones,) ex Decretis & Decretalibus Summorum Pontificum, ex dictis aut sententiis Sanctorum Patrum, & ex quibusdam publicis legibus. Plures sunt Juris illius Collectiones & Græcæ & Latinæ; quædam ex iis breviter expendendæ sunt, ex quibus deprehendatur, quid aliæ habeant.

Antiquiſſima eſt Collectio Græcorum Canonum Theodoſii Senioris tempore conſcripta. Eam laudant Calchedon. Concilii Patres. Ejus meminit Dionyſius Exiguus in præfat. ad ſuum Codicem Canonum, & ait eam confusè tranſlatam. Ac fortè verius eſt eam ipſam eſſe, quam Juſtellus publicavit, non quam edidit Queſnellus cum operibus Leonis Magni: vix ea videtur Codex Canonum, ſed farrago & collectio quædam confuſa locorum ſibi communium, quam privatus aliquis ſibi concinnavit ex quibuſdam Canonibus, Epiſtolis ſummorum Pontificum, & quorumdam Epiſcoporum, atque etiam ex reſcriptis quorundam Imperatorum. Prior quibuſdam eſt Codex Canonum Univerſæ Eccleſiæ, quod ea tunc temporis eo ſolo uteretur.

Sub Juſtiniano Dionyſius Exiguus Abbas (cujus meminit Caſſiodorus) veterem hunc Codicem ex Græco in Latinum ſermonem elegantiùs vertit: ei quoſdam alios Canones poſt eum editos addidit, & quædam decreta Pontificum. Ea Collectio à quibuſdam dicitur Codex Canonum Eccleſiæ Rom. Quòd ea diutiùs eo ſolo uſa fuerit. Adrianus primus eum dedit Carolo

Magno, ut eo uteretur Ecclesia Gallicana, prôut diutiùs obtinuit. Nam olim quælibet ferè gentis alicujus Ecclesia suum habebat Codicem Canonum, non quòd à Romana discreparet, sed ad stabiliendam & sanctiùs observandam disciplinam, quæ in unaquaque obtinebat ex propriis Canonibus. Utrùm Ecclesia Gallicana non alium Godicem habuerit ante Carolum Magnum, *Videndus idem Quesnellus to. 2. ad Leonem Magnum.* Rodericus etiam Toletanus meminit passim Corporis Canonum Hispaniæ. In orbe nostro subinde prodierunt quatuor Collectiones Canonum, Reginonis Abbatis & Burchardi Vvormaciensis in Germaniâ, Ivonis Carnot. in Galliâ, & Gratiani in Italiâ.

Licet verò in omnibus illis Collectionibus iidem ferè Canones exscribantur, attamen illæ (nec etiam aliæ quædam posteriores) non omninò sunt inutiles. Primò enim sæpiùs iis novi quidam Canones adduntur prioribus Collectoribus incogniti. Secundò antiqui Canones in novissimis Collectionibus exscripti notant quamdiù servata fuerit eorum disciplina; & ferè semper unius etiam vocis mutatione aut

additione aut detractione indicant aliquid ex eâ disciplinâ sublatum aut immutatum vel pro captu Authorum, vel pro varietate locorum & temporum. Nam ad Canones referri possunt, quæ de legibus ait Marius Victorinus Afer in libro de arte grammaticâ. *Antiqui libri legum, etiamsi ex frequenti transcriptione aliquid in iis mutaverint, attamen retinent antiquitatem.*

TITULUS II.

De Conciliis.

CONcilium est Cætus, Conventus, aut Congregatio fidelium. Ejus nomen à more Romano in Ecclesiam fluxit. *Can.* 1. *dist.* 17. Ex quo cum judices conveniebant, hoc dicebatur Concilium. Antiquissima est ea vox in Ecclesia Latina, (Græci dicunt Synodum) ea occurrit apud Tertull. & S. Cyprianum. Cúmque Apostoli convenerunt Hierosolymis, ut de quodam fidei Capite simul agerent, S. Augustinus in *Ep.* 19. Conventum illum vocat Concilium Hierosolymitanum. Habendi Concilii potestas in Ecclesia Catholica

repetitur ex iis Christi Domini verbis; *Ubi duo vel tres in nomine meo Congregati fueritis*. Ejus initium occurrit in Actis Apostolorum & potissimum *in Cap.* 15. Concilium vel est Oecumenicum, vel Nationale, vel Provinciale, vel Dioecesanum aut Episcopale Primum sic dicitur quasi ex universo orbe Convocatum seu ex Orientali & Occidentali Ecclesia, ut in eo sit totius Christiani nominis repræsentatio, ait Tertullianus *in lib. de jejunio cap.* 13. Concilium universale dicitur Convocatis Sacerdotibus de cunctis Provinciis, ait *Leo M. in Ep.* 69. addendum *Christiani orbis* Primum sub Constantino habitum est nempe Nicænum I. ac licet ante illud quædam habitæ sint particulares Synodi, attamen in Cod. Can. 1. loco recensetur, propter illius dignitatem, ait Dionysius Exiguus.

Nationale dicitur quod constat Episcopis multarum Provinciarum ejusdem Nationis: Dicitur major Synodus *In Can.* 12. *Antioch. Synodi*. Plenaria & vniversalis *in Cod. Can. Eccl. Afric.* & apud S. Augustinum quod nihil aliud quàm universæ Africæ, ut passim in eodem Cod. occurrit. Id genus Concilii antiquissimum esse testatur Illiberita-

num Concilium Hispaniæ Nationis ! sicut & prior Antiochena Synodus contra Paulum Samosathenum : Et quædam Synodi Africanæ sub S. Cypriano. Unde dicendum est Impp. *In l. 23. Cod. Th. de Ep. & Cl.* non primò introduxisse hujusmodi Concilium, sed ejus meminisse quasi jampridem usitati. Olim quidem illud aliquando dicebatur universale, ut probat allato Tertull. loco, sed invaluit solum illud appellari Oecumenicum, quòd ex universo orbe Christiano Congregatum est. Aliquando etiam appellatum est Diœcesanum, quòd olim Diœcesis tractum & collectionem plurium provinciarum significaret, & in civili & in Ecclesiasticâ politiâ.

Provinciale dicitur, quod constat ex omnibus Episcopis ejusdem Provinciæ : antiquissimum est & olim frequentissimum erat, & magnæ authoritatis, ut mox videbimus.

Denique Diœcesanum aut Episcopale Concilium est quod constat, ex presbyteris ejusdem Diœcesis à proprio Episcopo convocatis, & sæpius dicitur hodie Synodus Episcopalis in tractatu de Conciliis Anxiè quæritur quis ea convocare possit , & major difficul-

tas est in Concilio Oecumenico, an summus Pontifex, an solus Princeps. Conjicerem in eâ quæstione duplicem esse visionem, ut altera sit facti, altera juris. De facto constat videlicet priores Christianos Impp. pro Imperio & Officii sui prospectu, vel ut loquimur per se tantùm indixisse & convocasse sanctiora quædam Oecumenica Concilia; sicut & Christianissimos reges Nationalia & Provincialia. Sed superest quæstio juris, an ea jure convocaverint. Origo & Materia Conciliorum solis Episcopis adstruere videntur proprium & Primævum jus eorum convocandorum. Verba Christi Domini (quæ supra referuntur) sunt ad solos Apostolos: iique soli convocarunt Ecclesiam, sic etiam habet *actorum Cap.* 15. *convenerunt Apostoli & Seniores videre de hoc.* Et hinc eorum successores Episcopi se ipsos invitabant ad Conventum, ubi necessitas postulabat, ut passim occurrit apud Eusebium *in libris Hist. Eccles.* sed ne tandem tumultuarie haberetur, invaluit eum indici à primæ sedis Episcopo. Per trecentos annos ea fuit Ecclesiastica disciplina.

Eam quoque adstruit materia Conciliorum: Nam in iis agitur vel de fide,

vel de disciplinâ, cujus utriusque cognitio primitus competit solis Episcopis, & eorum decreta tuentur, & ad effectum perduci curant Principes. Quia tamen in quolibet Imperio Cætus & Collegia sine consensu & venia Principis institui non possunt, *l. 1. ff. de Coll. & Corp. Ill.* Ideò placuit nec etiam haberi posse Concilia, nisi ex permissu Principis. Et hinc S. Hieronymus, *In Apol. contra Rufinum. quis Imperator hanc Synodum congregari jussit?* Et Suessionensis ac Tullensis Concilii Patres sub Carolo Calvo statuunt, *Ut si quis Episcopus Concilium convocare velit Regis consensum petat.* Quod jam diù anteà Desiderio Cadurcensi rescripserat Sigibertus Rex *apud Quercetanum to. 1. Hist. Franc. pag.* 887.

Sanè quilibet Episcopus quotannis suam Synodum celebrat absque simplici Principis permissu, quia & ex sacris Canonibus & ex Regiis Constitutionibus hoc versum est in assiduum usum.

Oecumenicum igitur Concilium absque authoritate Romani Pontificis convocari non potest. Hoc ipsi etiam Græci agnoscunt, & pluribus passim probat Gratianus. Et hinc sæpius huic præsunt

præsunt ejus Legati.

Nationalis Concilii convocatio pertinet ad Primatem Nationis. *Can.* 17. *Synodi octava.* Et huic adesse debent omnes Episcopi earum provinciarum, quæ huic Primati subjacent. Unde apud Leonem Magnum *in Ep.* 12. *cap.* 7. dicitur *Concilium Episcopale.*

Provincialem convocat Synodum Metropolitanus. Leo Mag. *in Ep.* 12. *c.* 7. *in Ep.* 13. *cap.* 2. Ei adesse debent Episcopi Comprovinciales. *Can.* 20. *Antioch. Synodi;* qui non ita diu appellati sunt Suffraganei; quòd fortè cum suo Metropolitano in majoribus negotiis suffragium dent in ea Synodo Provinciali. Eaque perfecta dicitur, cum Metropolitanus ei præest. *Can.* 16. *Ibidem.* Nicol. I. & alii quidam contendebant olim Synodum illam ab eo convocari non posse, nisi ex authoritate Summi Pontificis, sed rectissimè Agobardus Lugdun. *lib. de dispensatio. num.* 20. Eâ duplici ratione sententiam illam impugnat. Prima est quòd Sacri Canones non tantùm permittant, sed & jubeant Metropolitano, ut certis temporibus suam hanc Synodum habeat, altera est quòd ità sequeretur doctrinas & expositio-

nes S. Ambrosii aliorumve Metropolitanorũ,nec etiam esse recipiendas,quòd iis docentibus nõ adsitRomanus, Pontifex. Sa nèaliquando extrà ordinem, & necessitate cogente,hujusmodi Concilium cõvocare potest, ac nihil frequentiùs quàm utvel Ipse præfuerit, vel ejus Legatus.

Denique Diœcesanus Episcopus suam Synodum convocat, eique vulgò adsunt omnes ejus paræciales Presbyteri; & quidem *instanter & inexcusabiliter*, ut nominatim dicitur in Can. 40. Synodi Romanæ sub Leo IV. omnes inquam, & Urbani & Suburbani, & Rurales omnes indifferenter, ut est in Breviario ejusdem Synodi & Canonis apud Lucam Holstenium in Collectione Romanâ. Imo & quidam Abbates & primi ordinis Clerici huic adesse tenentur, ut suo loco videbimus; eaque synodus dicitur Diœcesana & Civitatensis, in qua Episcopus facit varias inquisitiones de Clericis & Laïcis, ut videre est apud Reginonem, Burchardum, & alios.

Habendi Concilii generalis formâ, quam statuit ConciliumToletanum IV. indicat quinã ei adesse debeant. Corona fit ex sedibus Episcoporum: Presbyteri ab eorum tergo sedent: Diaconi stant

in eorum conspectu, ingrediuntur illi laïci, qui electione Concilii meruerint iis quidem aderant olim Laïci. Et hinc *Actorum cap.* 15. Seniores cum omni Ecclesia, & cum omni plebe, ut est in Indice Illiberitani Concilii. Cum stantibus laïcis, ut est in Epist. 31. inter Epistolas S. Cypriani, non ut votum, aut suffragium emitterent, sed ut audirent ac defenderent Decreta Conciliorum, posteà Honorati tantùm Laïci adfuerunt, & Magistratus Municipales, qui Ephesino & Calchedon. Concilio adfuerunt, sicut & omnibus ferè Toletanis, ut passim docet Rodericus Toletanus: ac tandem omnes ferè ab iis exularunt, præterquàm Legati Principum.

In Conciliis agitur de fide & de moribus ac disciplina. Constitutiones de fide, dicebantur olim διατυπώσεις definitiones, anathematismi, & excribebantur in actis aut Synodalibus Epistolis: quæ erant de disciplina, propriè dicebantur Canones, in quibus nihil omninò de fide: & hinc in Antiquis Codicibus Canonum nihil de fide legitur, sed invaluit fidem & disciplinam in Canonibus expendi. Semper de utraque Constitutiones oblatæ

fuerunt Principibus, ut ab iis confirmentur, & pœnæ sæculares instituantur contrà contumaces; ac sæpiùs, ut quæ ad disciplinam pertinent, ab iis examinentur.

Denique Canones & ad fidem & ad disciplinam pertinentes, non tantùm in Oecumenicis Conciliis fieri possunt, sed etiam in Nationalibus & Provincialibus, contra quàm docet Gratianus initio *dist.* 18. Nam & in iis multò plures damnatæ sunt hæreses, quàm in Generalibus. Et in omnibus Canonum Codicibus omnes illi Canones promiscuè exscribantur: ac tandem in Concilio Toletano III. Anathema sit, qui Concilia Orthodoxorum Episcoporum non recepit. Sed Provincialia sensim exoleverunt, & quòd S. P. Majorum Causarum cognitionem sibi vindicavit, quæ olim ad ea pertinebat, & quòd appellationes ab eorum judiciis indistinctè admiserit, ac tandem quòd illi ipsi Episcopi verebantur & fugiebant severam eorum Conciliorum disciplinam, animadversionem, & censuram.

TITULUS III.

De Constitutionibus Summorum Pontificum.

IDeò Justinianus dixit: *quod Principi placuit legis habere vigorem*, quia lege regiâ quæ de ejus Imperio lata est, *populus Ei & in Eum omne suum Imperium concessit*. Ità & Rom. Pontifex semper habuit Juris constituendi potestatem. Cum Christus Dominus dixit Petro, *pasces oves meas*. Et alibi, *confirma fratres tuos*. Sicque frustrà sunt qui volunt primùm eam potestatem sibi vindicasse Gregorium VII. *In dictatis cap.* 7. quique contendunt eam sedi Apostolicæ concessam fuisse à Valentiniano III. *In Nov.* 24. Nam ibi jus illud tueri tantùm & confirmare voluit, & diutius ante eum Imperatorem à summis Pontificibus edita sunt decreta, quæ vim legis ubique habuerunt, ut mox videbimus.

Constitutionis verbum generale est, ait Theophilus ad Justinianum, ut illud omne jus contineat, quod Princeps statuerit, ac potissimùm Decreta &

Decretales Epiſtolas. Idem & de S. P. ut ea etiam omnia edere poſſit. Sed cum ex diſciplinâ Eccleſiaſticâ *novos conſtituere Canones non liceat niſi multis & in unum congregatis Primi Ordinis Sacerdotibus*, ait Facundus Hermianenſis *lib.* 12. *cap.* 3. Rom. Pontifex olim ſua decreta ſolus non faciebat; ſed convocato Concilio vicinorum Epiſcoporum, Leo Magnus *in ſuis Decretis cap.* 13. *& Julius* 1. *In Epiſt. ad Orientales apud S. Athanaſium in Apologia* 2. qui eleganter dicuntur *Epiſcopi Diœceſanorum Sancta Sedis Apoſtolicæ*, in ſubſcriptione cujuſdam reſcripti Apoſtolici. *In vita S. Anſelmi Nonantal. Abbat. apud Mabilonium.* Quod poſtea fieri cepit, ex conſilio Cardinalium.

Quamvis autem Decreta illa pro Canonibus haberentur, & ſummâ cum veneratione reciperentur ab omnibus Epiſcopis, nec modicam Juris authoritatem haberent, vel etiam ante Dionyſium Exiguum; at tamen nulla ex iis in Antiquiſſimâ Collectione Canonum extant. Primus ille ſub Juſtiniano ad Calcem ſui Codicis Canonum, ſincera quædam Decreta Summorum Pontificum addidit, quaſi ſuperiora non ſatis eſſent proba-

tæ fidei. Post eum omnes alii Collectores ea promiscuè cum aliis Canonibus exscripserunt. Nec dubitaverim ea etiam appellari Constituta *in lib. diurno Rom. Pontif. Et apud Anastasium in Bonifacio III.*

Sunt etiam Decretales Epistolæ Summorum Pontificum, de quibus quædam in prooemio. Ità fortè differunt à Decretis: quòd ea sint generales Constitutiones in Concilio Episcoporum editæ à Summis Pontificibus;& pro Canonibus habeantur. In omnibus causis, etiamsi non sint in Corpore Juris, ut pluribus probat Gratianus *in dist.* 19. *&* 20. Decretales autem sint tantùm singularia quædam eorum rescripta pro certis quibusdam causis. Sicut verò in antiquo Jure Civili quæ ad privatorum libellos à Principe impetrata sunt, in eâ tantum causâ vim legis habent, ad quam petita sunt, perindè ac ea quæ ad relationem aut consultationem Magistratuum edita fuerint. *l.* 9. *Cod. Th. de div. rescrip.* Sed Justinianus voluit, ut quælibet Rescripta Principum in omnibus similibus causis robur haberent generalium Constitutionum, si modò relata sint in suo Codice: *l. un.* §. *pen. de No. Cod. fac.* Ita & in jure Cano-

nico Decretales Epistolæ in iis quidem causis vim legis habent, pro quibus editæ sunt; sed ita demum in aliis, si qui dem in eâ Collectione extent, quæ & Apostolicâ authoritate confirmata sit; & hoc non tam ex propriâ earum virtute, quàm ex eâ Confirmatione.

Posteriores Canonum Collectores Epistolas illas eodem jure habuerunt, ac Decreta, ut etiam eas in suis Collectionibus inseruerint: sæpissimè à Summis Pontìficibus mittuntur ad Prælatorum aut etiam privatorum Consultationem aut appellationem: sed Gregorius IX. quamplures edidit proprio motu, & absque illa consultatione.

TITULUS IV.

De Dictis aut Sententiis Sanctorum Patrum.

SAncti Patres propriè dicuntur, in quorum scriptis fidei veritas non vacillat, *Can.* 34. *Meldensis Concilii:* qui Sacram & Apostolicam doctrinam nobis veluti per manus tradide runt in suis scriptis, & probati fue-

runt in Catholicis Conciliis. Vincentius Lirin. *in Commonit.* 1. quantùm ad νομοθεσίαν cum veteribus Jurisconsultis comparari possunt: Nam & eorum sententiæ quamvis non habeant vim & authoritatem Scripturæ, *ait S. Aug. in Ep.* attamen pro Canonibus haberi cœperunt, cùm diuturno usu & longo tempore ab Ecclesiâ receptæ & veluti consecratæ fuerunt. Undè Photius eleganter *in præfat. Nomocanonis* ait, *eas quodammodò Canonis formam præstare posse.*

Eorum sententias in suis Canonum Collectionibus non habebant Veteres, quasi pro Canonibus haberi non possent dicta privatorum & singulorum, ut ex Gregorio Nyss. & Basilio Magno refert Photius *in eadem Præfat. & tit.* 1. *Cap.* 4. Primus ex Græcis Theodoretus, circà *annum* 451. suæ Collectioni addidit Canones ejusdem Basilii, ac potissimùm *ex ejus Epistolâ ad Amphilochium.* Ex Latinis primus fortè Regino Abbas Prumiensis sub finem noni sæculi in suâ Collectione (quam inscripsit libros de Ecclesiast. disciplinis) dicta SS. Patrum exscripsit: Et eum sequuti sunt Buchardus, Ivo, & Gratianus, eâ fortè ratione moti, quòd

cùm ſententias illas in ipſis etiam Conciliis in medium proferri viderent, ait Vincentius Lirin. *In Commonitorio* 2. eas quoque inter Canones referri poſſe putarunt.

Leo IV. *In Can.* 1. *diſt.* 20. ad eas recurrendum eſſe ait in novis negotiis, quæ nec Conciliorum Canonibus, nec Conſtitutionibus Pontificum definita ſunt, & ut addit Photius, ſi obſcura Canonum verba exponant. Rectiſſimè tamen Gratianus ait ſententias illas prævalere Conſtitutionibus Pontificum, ubi agitur tantùm de Interpretatione Sacræ Scripturæ: ſolâ enim eruditione opus eſt, quæ ſæpius in Sanctis Patribus major occurrit, quàm in Summis Pontificibus. Sed ubi de judiciali alicujus negotii definitione agitur, ſententiis illis prævalere Conſtitutiones Pontificum, quia non tantùm doctrinâ; ſed & poteſtate opus eſt, quæ iis competit, non Sanctis Patribus.

Ac tandem cùm Gratianus multis Canonibus ſolam hanc inſcriptionem addit, ex dictis S. Auguſtini aut S. Hieronymi, ac vix reperiri poteſt ex quonam utriuſque libro ea deſumpta ſint, cum Contio *ad Can.* 13. *de Con-*

ſecrat. diſt. 2. dici poteſt ab Iſidoro Collectum eſſe librum ex dictis Auguſtini (idem de Hieronymo,) ex quo Gratianus Canones illos deſumpſit. Mabilonius *in Analectis. to.* 1. docet pluribus editas fuiſſe Collectiones ex libris S. Auguſtini, ſicut & hodiè ſub certis titulis collectas habemus ſententias Gregorii Magni, & flores S. Bernardi, & multò plures exemplo Gratiani utuntur iis Collectionibus, nec ad fontes recurrunt.

TITULUS V.

De Conſtitutionibus Principum.

DEnique hodierni Juris Canonici partem faciunt quædam Conſtitutiones quorumdam Chriſtianorum Principum; atque etiam ſententiæ quædam veterum Juriſconſultorum. Antiqui Collectores Canonum, eas omnes prorsùs omiſerunt, quaſi de rebus Eccleſiaſticis ferri, aut ad eas pertinere non potuerint. Sed cùm Priores Chriſtiani Principes eas etiam tractare, & Canones confirmare & exeqic œperunt, Canoniſtæ cum iis col-

legerunt & contulerunt eas leges. Chiffletius præfationi Canonum Fulgentii Ferrandi addit *Constitutionem Theodosii & Valentiniani*, quam non habent editiones Justelli & Altaserræ. Sed ea suspecta est; & quòd simpliciter missa sit *ad Virum*, quod est absurdum, & quòd edita dicatur Theodosio decimum-tertium, & Valentiniano tertiùm Consulibus: quo tempore nullatenùs occurrit Præfectus Prætorio in Chronologiâ Cod. Th. à Cujacio & Gothofredo editâ, ac tandem vix unquàm Præfectus Prætorio absque dignitate ponitur. Sicque Constitutio illa huic Collectioni à Ferrando præmissa non præsumitur.

Primus ergò ex Græcis Joannes Scholasticus Patriarcha Constantinopolitanus sub Justiniano scripsit Nomocanonem, id est, librum in quo Canones & iis convenientes leges exscribuntur: vel ut alii volunt, cùm Theodoretus Cyri Collectionem Canonum in 50. titulos digessit, Joannes ille Scholasticus Collationem legum & præcipuè Novellarum Justiniani adjunxit. Post eum Photius edidit etiam Nomocanonem. Ita quoque Latini Veteres in suis Canonum Collectionibus non memi-

nerunt Imperialium Constitutionum. Primus Regino non tantùm retulit Rom. leges, sed etiam multa ex Capitularibus seu Constitutionibus Caroli Magni & Ludovici Pii, quas Ansegisus Abbas & Benedictus Levita in 7. libros satis confusè, non multùm anteà compilaverant. Eum sequuti sunt Ivo Carnot. & Gratianus, nec non etiam Burchardus. Cumque inter eas Constitutiones referunt quasdam Ethnicorum Jurisconsultorum leges, dicendum est eas exscribi ex corpore Juris Civilis, quod Justinianus Imperator Christianus edidit; cujus Constitutiones ab Ecclesiâ recipi & probari ait Hincmarus Remensis. Et observandū est quòd cum Abbo Floriac. Abbas in *suis Canonibus*, *Cap.* 11. *&* 14. laudat aut exscribit leges, rectissimè quidem notat Mabilonius *in Analectis to.* 2. illud omninò intelligendum esse de Novellis Justiniani; sed addere debuit, secundùm versionem Juliani Antecessoris Constantinopolitani, sicut etiam occurrit passim in aliis Canonum Compilationibus.

Cur verò Imperiales Constitutiones ita cum Canonibus exscriptæ sint? Rationem hanc affert Sebastianus Bran-

tius *in præfationem ad Panormiam Ivonis Carnot.* Et quia Sancti Patres de ſpiritualibus pluſquam de temporalibus differuerant, idcircò ex libris Digeſtorum, Codicis, Conſtitutionibus Authenticorum, leges Juriſconſultorum & Imperatorum interpoſuit, nempe Ivo Carnot.

TITULUS VI.

De Iure non Scripto.

Conſuetudo eſt Jus quod moribus conſtitutum dicitur, & ex non ſcripto deſcendit *l.* 32. *&* 33. *ff. de legib.* eſt Jus quod diuturni mores utentium conſenſu comprobati abſque ullo Scripto introduxerunt; ſed in Jure Canonico Jus non ſcriptum ex traditione, & Conſuetudine conſtat. *Can.* 8. *diſt.* 11. S. Auguſtinus *in Epiſt.* 118. *&* 119. utramque ſeparat, & ait, *traditionẽ eſſe regulam aut diſciplinam, quæ non ſcripta, ſed tradita toto terrarum orbe cuſtoditur, & in univerſa quacumque ſe diffundit Eccleſiâ:* Nec dubitat quin ea profecta ſit ab Apoſtolis, qui eam nobis, per quædam, veluti fideicom-

missa reliquerunt, ait Arnobius *lib. 6. adversus gentes.* Unde S. Basilius *ad Amphilochium cap. 29. Apostolicum esse ait perseverare in non scriptis traditionibus Ecclesiarum*, ait Petrus Venerabilis. *lib. 1. Epist. 2. Et ad quamcumque veneris Ecclesiam, servandi sunt ejus mores, ut vitetur scandalum, atque etiam pro eorum societate, cum quibus vivis* ait Augustinus *in Epist. 86. Nec propter varias illas consuetudines ab Ecclesia pace & unitate recedendum esse*, ait Cyprianus *in Epist. 75. Cùm nihilominus semper una sit fides, universa semper Ecclesia*, Stephanus Torn. *l. 3. Epist. 8.*

Sed ut Consuetudo servetur, ratione subnixa sit necesse est, & veritati consentanea; Nam inquiunt Augustinus & Gregorius Magnus, Christus Dominus dixit, *Ego sum veritas*, non etiam, *Ego sum Consuetudo.* Propterea requiritur ut nec sit contrà fidem, nec contrà Sacros Canones, nec contrà bonos mores; & ut diuturno usu comprobata sit, qui forte est 40. annorum. *Cap. 25. Ext. de V. S.* Et aliquando firmata contradicto Judicio *l. 34. ff. de legib.* ac licet in scriptis

redigatur ſemper tamen ab ipſâ origine dicitur Jus non ſcriptum ſicut & traditio, quamvis conſignata ſit in libris Sanctorum Patrum.

Denique conſuetudo legem imitatur, & quod Jus novum inſtituit, & quod antiquam legem tollit & abrogat: quod tamen ita intelligendum, ſi vel potior ſit ejus ratio quam legis, vel ſi ratio legis ceſſet, aut deficiat, nec ſit amplius Reip. utilis: quamdiu enim ratio legis militat, non ea vis eſt Conſuetudinis ut eam rationem & legem vincat *l. 2. Cod. quæ ſit longa Conſuetudo.* Quamdiù per cauſam publicam nihil intervenit *l. 1. Cod. Th. de lon. Conſ.* id eſt, quamdiù Nova quædam publica utilitas non emerſit, quæ legem illam abrogari poſtulet.

TITULUS VII.

De Iure perſonarum.

OMne Jus quo utimur, (etiam Canonicum) vel ad perſonas pertinet, vel ad res, vel ad actiones. Cumque hominum cauſâ conſtitutum ſit, de iis ſtatu m agend um eſt hoc li-

bro primo Institutionum : secundo de Rebus seu Bonis Ecclesiasticis, tertio de Actionibus seu Judiciis etiam Ecclesiasticis. Eam divisionem sequutus est Antonius Augustinus Juris Canonici Peritissimus in Epitome Juris Pontificii. Sicut autem in hoc eodem titulo apud Justinianum de potestate & dignitate personarum non agitur, an aliquis sit Magistratus, an Patricius, an Plebeius: Ita & hîc non agitur de iis Majoribus Clericis, qui personatum habent, aut personæ dicuntur suarum Ecclesiarum, quòd eas repræsentent, aut in iis primi sedeant.

Igitur, de Jure Personarum, id est de statu & conditione eorum, qui Juris Canonici communionem habeant, quales sunt Christiani Catholici. *Nam quæcunque dicit lex, iis tantùm dicit qui sunt in lege, quique jugum Christi non subeunt, nec etiam leges Domini norunt*, ait S. Basilius *ad Amphilochium cap.* 10. Unde Judæi, Ethnici, atque etiam Hæretici *nullum Jus capiunt Christianarum litterarum*, ait Tertullianus *de præscript. adver. Hæret. cap.* 34. Ideoque vix pertinent ad Jus Canonicum, nisi ut ab eo declarentur, condemnentur, & ejiciantur.

Jus Canonicum perindè ac Jus Civilis summam seu primam hanc personarum divisionem agnoscit, ut illi omnes Christiani aut liberi sint, aut servi. Nec enim Christus venit mutare conditiones, ait S. Hieronymus *in Epist. ad Ephes. cap. 6.* liberos non fecit de servis, S. Augustinus *in Psalm.* 124. quibus agendi & vivendi regulas dedit: Et post eum Apostolus; sed & Jus illud eos etiam homines pro servis habet, qui alieno dominio contra naturam subjecti sunt. Nam ait Hieronymus ibidem, *non natura servitium dedit, sed captivitas fecit*: Et Theophilactus ad eumdem locum, *Deus à principio servilem Conditionem non creavit, sed sicut leges hominum*, quasi cum Romanis Jurisconsultis dicerent: servitus est contra naturam, & à Jure Gentium introducta, quod sæpiùs illa ipsa etiam Ecclesia veneratur, & recipit. *Can. 9. dist. 1.* Unde tot Sacri Canones & de servis privatorum, & de servis publicis, & de servis Ecclesiarum, quos habebant in dotem, sicut & de varia eorum omnium manumissione, seu datione libertatis. Singularem ejus speciem, Constantinus Magnus introduxit,

quæ fuit in Ecclesiâ, & dandi directam libertatem, ac civitatem Romanam. *l. 1. Cod. Th. de Manum. in Eccles.* Eam quoque probarunt Africani Canones. *64. & 82. in suo Cod.*

Quandonam inter Christianos abrogata sit servitus non satis constat. Ejus adhùc vestigia occurrunt circà sæculum decimum-tertium, in Titulis Decretal. *de servis non ordin. de Conjug. serv. de natis ex lib. ventre.* Quæstionem illam expendit accuratè Bodinus noster *in sua Repub. lib. 1. cap. 5. circa fin.* Et ità breviter rejicienda est eorum opinio, qui asserunt Ecclesiam, præcipuè verò Gallicanam omninò ignorasse servos, de quibus tamen in ejus Canonibus toties agitur, & in ipsis etiàm Decretalibus. Nec alia Manumissionum Exempla illis obtrudere juvat, quàm quæ sunt nostræ Andegavensis Ecclesiæ. Aliud in Ecclesiâ Sancti Albini referunt Petrus Pithœus & Janus à Costa: duo in Ecclesiâ Sancti Laudi (quæ vetustiora esse non possunt) Magnus Bignonius ad Marculfum: aliud in Cœmeterio S. Joannis Baptistæ, hodie S. Juliani. Ea plus satis evincunt servos diutius egisse in Gallia: in iis præcipuè tractantur Or-

dinatio & Conjugium, de quibus ſuo loco.

TITULUS VIII.

De Laïcis.

DIximus de ſervis inter Chriſtianos, quatenùs pertinent ad Jus Canonicum. Nunc de liberis hominibus : Inter eos Jure Civili multæ ſunt differentiæ, aut enim ſunt Ingenui aut Libertini. Sed rectiſſimè Magnus Bignonius ad formulas Marculfi notat Ingenuitatis & Libertinitatis differentias in Eccleſiâ, ſenſim abjiſſe in deſuetudinem : diutiùs quidem remanſerunt Liberti & Patroni. *Can.* 5. *diſt.* 54. ſed Libertinitatis conditio in uſu eſſe deſiit, præcipuè verò cùm manumiſſio fieri cœpit in Eccleſiâ.

Sequitur ergo alia diviſio perſonarum. quòd omnes Chriſtiani Catholici, ſunt aut Laïci, aut Clerici. Sicut autem Juſtinianus tùm primùm agit de poteſtate dominorum in ſervos, quòd ea fit à Jure gentium ; Et poſtmodùm de patriâ poteſtate, quam facit Juris Civilis : Ita & priùs agendum de Laï-

cis, à quibus etiam incipit Author Constitutionum Apostolicarum: quamvis enim iis Clerici præstent in Ecclesiâ, Naturæ tamen & Convenientiæ ordo methodum illam postulat. Cum & quilibet homo nascatur Laïcus, ait Joan. Gall. *quæst.* 30. sed ex accidenti Clericus fiat; sicut aliquis est homo, antequàm Imperator, *Tertull. Apolog. cap.* 30. atque etiàm valdè convenit post generalem titulum *de Clericis*, sigillatim καὶ ἀκολουθῶς plures alios subjicere, qui ad eumdem tractatum pertineant.

Fortè quidem nascentis Christianismi temporibus, fideles omnes dicebantur Clerici. Hoc subindicare videtur ea ipsa notatio verbi. Nam est à verbo Græco κλῆρος, quod est sors & hæreditas: omnes autem fideles sunt consortes & cohæredes Christi, unde & promiscuè dicuntur Clerici *in Ep.* 1. *S. Petri.* Ità tamen ut ex iis quidam essent ἐν τῷ φωτὶ ait Apostolus *ad Coloss. cap.* 1. in lumine, in cognitione Christi, ad quam solam vocati erant, quidã Clerici διακονίας Ministerii, *Actor. cap.* 1. quod præter cognitionem; Sacrum aliquod Ministerium haberent in Ecclesiâ. Sed cum postquàm ejus

authoritas differentiam constituit inter plebem & Ordinem, duo prodierunt genera Christianorum, ut alii generis sibi nomen vindicent, & specialiter dicantur Clerici, alii verò Laïci, quòd sint ex populo, à verbo Græco λαὸς, quod est populus, *Can. duo sunt* 12. *quæst.* 1.

Cum autem ubi tres sunt, etiàm Laïci, Ecclesia ibi sit, ait Tertullianus, nec ejus leges solis Clericis, sed omnibus Fidelibus scriptæ sint, unicuique in eodem ordine, in quo Deus eum instituit, *lib.* 2. *Can.* 7. *Paris. Concilii sub Ludovico & Lothario*: In multis Conciliis speciales quidam Canones pro Laïcis editi sunt; Et ità pertinent etiàm ad Jus Canonicum: Ideóque Martinus Bracarensis, Burchardus, Ivo, & alii de iis seorsim quosdam titulos habent in suis Canonũ Collectionibus, sicut & Photius & Harmenopulus *in Epitome Canonum sectio* 5. Constat verò eos diversarum esse conditionum *cap.* 5. *Cabilon. Concilii sub Carolo Magno.* Et ut innotescat quid juris obtineat in iis singulis, Ivo Carnot. in Decreti sui parte decima sexta eorum causas & officia expendit. Burchardus Wormac. librum 15. Decretorum generaliter

inscripsit *de Laïcis*, & illud ejus argumentum præmittit. *Hoc Libro de Laïcis omnis conditionis tractatio instituitur, tam de iis qui præsunt ut Imperatoribus, Regibus, Principibus, quàm de his, qui horum imperio subjecti sunt.* Gratianus multa passim de iis omnibus intersserit. Sed hîc breviter expendendæ sunt tres eorum Classes, ut alii sint Principes, alii Honorati, alii Vulgares, aut Plebeii, quos omnes ad suam curam pertinere volunt Sacri Canones.

Et primò quidem nulla lex, nullave religio tantùm tribuit Imperatoribus & Regibus, quantùm Christiana. Undè cùm caverunt Apostoli, *ut omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit*, S. Chrysostomus addit *vel etiàm Episcopus, vel etiam Pontifex.* Cùm admonet Apostolus *nos Principibus & potestatibus subditos esse, & dicto obedire :* Isidorus Pelusiota *lib.* I. *Epist.* 48. *ad quemdam Presbyterum*, Jubet ei obedire Presbyteros, qui tenet Imperium, modò nihil detrimenti ad pietatem afferat. Et hinc nihil frequentius in Sacris Canonibus, quàm obedientia Regibus debita, etiàm ab Episcopis.

Secundò Reges cognoscunt de rebus

ad Ecclesiasticam disciplinam pertinentibus. Hinc de iis tot Constitutiones & Capitularia Regum nostrorum: Sacri Canones & Sancti Patres docent, Ecclesiam duplici potestate gubernari, Pontificiâ & Regiâ, ut Pontifices & Reges Ecclesiasticam disciplinam tueantur, & regant: Cum Regius Propheta dixit, *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus*, Petrus Blesensis *in serm.* 33. *illud accipit de Ecclesiâ & Ecclesiasticâ disciplinâ*; *Nam non est Regis aliquid novi statuere de fide*, ait Gregorius VII. *ad Ducem Venetiarum.*

Tertiò Clerici subjacent Regiæ Jurisdictioni, ut videbimus libro tertio.

Quartò Principes tuentur & curant Ecclesiastica bona: de iis, eorumque controversiis cognoscunt, & leges condunt, ac Summi Pontifices fatentur Christianissimum Regem in temporalibus nullum habere Superiorem: quod omninò etiàm in iis obtinet, quæ sunt Ecclesiæ. Carolus Calvus in suis Capitulis ait, res Ecclesiæ Regibus commissas esse ad tuendum & protegendum. Electiones Episcoporum & Abbatum fieri non possunt absque eorum consensu, Sede vacante

omnia

omnia ferè Beneficia Ecclesiastica conferant; quæ omnia suis quibusque locis enucleabuntur.

Ac tandem cùm Christus Dominus agens de tributis, *reddi jussit Cæsari, quæ sunt Cæsaris*, constat Ecclesiam subesse Principibus vel etiàm quantùm ad rem tributariam, nisi ab iis reddatur immunis: Ita tamen ut eam agnoscere non teneatur ex quotidianis eleëmosynis: Nam Christus Dominus ex iis Cæsarianum tributum solvere noluit, ut docet S. Hieronymus *ad Math. c.* 17. *in fin.* sed cum Clerici per jura Regum magnas possessiones habere ceperunt, non possunt ut Regi de iis obsequium & auxilium non exhibeant, ait Hincmarus Remensis *in Epist.* 9.

Sunt etiàm Honorati, qui nempe honores, seu Magistratus gerunt, aut gesserunt, dicti passim Civitatum Primates, juncti cum Senatoribus & locupletioribus apud S. Ambrosium.

Sanè sub Imperatoribus Ethnicis jubebat Ecclesia, ut Christianus eâ se ab stineret, quandiu gereret Duumuiratum seu Magistratum Municipalem *Can.* 56. *Illiberit. Concilii*: aut utique cogebat eum accipere litteras comminatorias.

Primi Arelatensis Concilii Can. 7. tùm quia Imperatorum idololatriæ communicare videbatur, qui ab eo Magistratum accipiebat, ait Tertullianus *in lib. de idololatriâ* : tùm quia tempore sui Magistratus quædam facere tenebatur, quæ propiùs ad Idololatriam accedebant. Sed cum Pax Ecclesiæ data est, semper ea coluit & honoravit Magistratus tanquàm Dei Ministros, quorum ope & præsidio in dies egere potuit. Nec tantùm eos : sed etiàm proceres & principales Civitatum, *C.* 97. *in Cod. Can. Ecclef. Afric*. qui sæpius Prælatorũ Electionibus & Conciliis etiam Oecumenicis adfuerunt olim.

Tertiò in Ecclesia est multitudo (eâ voce utuntur acta Apostolorum) sunt vulgares aut plebeii homines. Olim etiàm ad Electiones Prælatorum admissi videntur. Jubent passim sacri Canones, ut erudiantur; eóque pertinet totus liber primus Constitut. Apostol. Quod etiàm fusiùs exequitur Jonas Aurelianensis Episcopus *in libris de laicali Institutione*. Ut Ecclesiam colant, ejus Præcepta servent, & potissimum ut ea curet, nè à potentioribus vexentur & opprimantur.

Ac tandem Virgines, Mulieres & Vi-

duas ad sacros etiam Canones pertinere docent omnes laudati eorum Collectores Græci & Latini. Ac licet cavendum doceat S. Hieronymus *lib. 2. in Esaiam cap. 3.* Ne dominentur in Ecclesiis, & de Sacerdotali gradu favor judicet feminarum; attamen in iis non uno gaudent honore: pleraque Jura & munia iis concessa sunt, ut vel etiàm viris aliquandò præsint; quâ de re videndus omninò Petrus Abælardus *in Epist.* 1.

TITVLVS IX.

De Clericis.

EX omnibus Christianis, in Ecclesiâ potiores ubique sunt Clerici. Undenàm ea denominatio, dictum est suprà. *In Cod. Th.* passim atque in quibusdam Canonibus dicuntur Ecclesiastici, quòd serviant Ecclesiis, *l.* 104. *eod. Cod. de Decu. Et in l.* 29. *Ibid. de Episc. Ecclesi. & Cler.* sed & Christiani simpliciter ponuntur pro Clericis *in l.* 50. *eod. tit. de Decur.* Fortè propter votum Christianæ legis *l. 16. eod. Cod. de Episc.* vel ut legit Gratianus, Christianæ Religionis, quod hi præ cæte-

pen. Ext. de Cler. Conjug. Guillelmus Neubrig. *lib.* 4. *rerum Angliæ Laïci estis*, inquit, *si non potestis intelligere vim Verbi.* Accursius noster *ad l. solent. ff. de Off. Proconf.* ait, Proconsulem uti debere consilio prudentum, cùm sit Laïcus, id est imperitus: de iis Clericis non agitur in hoc tit. sed de iis qui propriè ita dicuntur.

Hi aliquando generaliter accipiuntur, aliquando specialiter. Cum generaliter, illi omnes dicuntur Clerici, qui sunt ministri Ecclesiarum, ait Severus Sulpitius *lib.* 1. *Sacræ histor. qui divino cultui ministeria religionis impendunt. lib.* 2. *Cod. Th. de Ep. Eccles. & Cl.* Eoque generali nomine ipsos etiàm Episcopos venire scribit Sydonius Apollin. *lib.* 4. *Epist.* 24. usque ad Ostiarium, & alios id genus, qui omnes simul recensentur in Canone, ut loquuntur Nicæni & Calchedonensis Concilii Patres, id est in Catalogo sacerdotali. In matriculâ Ecclesiæ veniunt etiam illi omnes, qui vel sunt in Gradu, vel in ministerio. Generalem hanc Clericorum divisionem affert S. Basilius *ad Amphilochium. Can.* 51. Eamque probat *Canon.* 2. *Chalced. Concilii.* In gradu, qui nem-

pè ordinantur per manus impositionem, puta Episcopus, Presbyter, Diaconus, Balsamon addit Subdiaconum: In ministris, qui propriè non dicuntur ordinari, sed tantùm promoveri per solam signationem Crucis, orationem, & benedictionem, quales sunt, inquit Balsamon, Lectores, Cantores, Janitores, Oeconomi; & similes, qui nempe apud Græcos propriè non erant Clerici, sed tantum erant in ministerio. Et ideo tantum dicuntur Clerici, quia sunt in eorum aut Ecclesiæ matriculâ. Ac tandem continentur etiàm & Sacrati & Insacrati Clerici, Majores & Minores, Sæculares & Regulares: qui omnes quales sint mox videbimus.

Specialiter accepti Clerici aliquandò Inferiores tantùm continent, ut passim occurrit *in Laodicenâ Synodo*: qui simpliciter dicuntur ministri apud Optatum Milevitanum *lib.* 1. *contra Parmenianum*, & simpliciter Clerici, *ut in l.* 7. *Cod. Th. de Episc.* aliquandò continent omnes planè Clericos, exceptis Episcopis, *ut in eod. tit. utrinsque Cod. de Episcopis & Clericis*. Non quòd Episcopi non sint Clerici, sed quòd cùm sint eorum Apices & Principes,

ait Optatus *Ibidem*, ab iis meritò distinguuntur : sicut in Civili politiâ Princeps non reponitur inter Magistratus, quia, inquit Ammianus, celsior est omni Magistratu. Ex utrâque illâ Clericorum acceptione sequitur, quòd cum aliquid generaliter de Clero vel Clericali ordine constituitur, illud etiàm ad Episcopos pertineat, non etiàm cùm specialiter aliquid statuitur de Clericis.

Majores autem & Minores Clerici vel ab ordine vel dignitate dicuntur, ordine, putà, Episcopus, Presbyter, Diaconus passim dicuntur Majores, & ideo primi sunt *in l. 24. Cod. Th. de Epis.* quòd superiorem locum habeant in Ecclesiâ, & in Canone *l. 10. eod. Cod. de fide instrument.* Sunt etiàm Minores ab ordine qui dicuntur Ministri Inferioris loci *in l. 41. Cod. Th. de Epis.* Quinam illi sint dissident Græci & Latini, ut suo loco videbimus : à dignitate, sic Episcopus est Antistes Primi gradus, Archidiaconus est Antistes Secundi. Apud Sydonium Apollin. *lib. 4. Epist. 11. & 25.* Apud eumdem Optatum Episcopi sunt Principes & Apices omnium Clericorum ; Presbyteri sunt in secundo gradu ; Diaconi

in tertio; alii sunt Ministri. Qui dignitatem habent in Ecclesiâ, dicuntur Majores Clerici, & iis Minores debent obedientiam, de quâ in titulo Decretalium *de majoritate & obedientiâ.*

Denique sunt sæculares & regulares Clerici. Olim quidem Monachi plurimùm differebant à Clericis, ut suo loco videbimus; sed cum ad Clericalem ordinem promoveri cœperunt, invaluit ea divisio. Sæculares sic dicuntur, quòd non sint omninò extrà mundum, ait Glossa *ad tit. de Regular.* quod Veteres etiàm Christiani sæculum dixerunt, seu quia currentis temporis desideria & studia non omninò reliquerint: Regulares, quòd à sæculo remoti sub certâ regulâ vivant. Et hinc sæcularia aut regularia Beneficia, quæ his aut illis Clericis deputata sunt.

TITULUS X.

De ordinatione Clericorum.

SIcut Christiani non nascuntur, sed fiunt, ait Tertullianus *de testimonio*

animæ, *Cap.* 1. *in fin.* putà per Baptiſmum. Undè cùm *Apolog. cap.* 17. animam vocat naturaliter Chriſtianam, hoc nihil aliud eſt quàm ab ipſamet natura Chriſtianæ legis mente, principiis moribus & regulis imbutam, atque etiam de unitate Dei certiorem: Ita & Clerici non naſcuntur, ſed fiunt, ait Innocentius I. *In Ep.* 3. *cap.* 3. quilibet homo naſcitur Laïcus; & ex accidenti fit Clericus, ut jam olim diximus, putà per ſacram Ordinationem. Ea diſtinguitur ab Ordine: hic eſt Sacramentum; Ea verò actus, quo illud confertur. Dici poteſt etiam ordinem eſſe ſtatum illum in quo aliquis per eam ordinationem conſtituitur. Grammatici volunt propriè ſacerdotes creari. Nec verbum illud ullâ ratione mutari poſſe ait Servius *ad* 7. *Æneid.* ſed tamen vetuſtiores Sacri Canones dicunt Ordinari ſacerdotes. Ac licet ea ipſa ordinatio ſit plane ſpiritualis, attamen Principes de iis ſtatuunt qui poſſint Ordinari vel non, & de eorum numero, paſſim *in Cod. Th. in Nov. Juſtiniani*, *& in Capitularibus Regum noſtrorum.*

In Jure Canonico eſt Ordinatio Eccleſiarum, eſt Ordinatio Sacerdotum,

aliorumve Clericorum. Prior nihil aliud eſt quàm adminiſtratio & inſtitutio Eccleſiarum, ut etiàm apud Leonem magnum *in Epiſtolis.* De eâ non agitur in hoc titulo; ſed tantùm de alterâ, quæ eſt actus legitimus, quo Prælatus alterum ex Ordinibus Eccleſiaſticis alicui confert. Actus legitimus, id eſt valdè ſolemnis, quique non niſi multis ſolemnitatibus à Jure Canonico præſcriptis expediri poteſt. Prælatus, adde cum Juriſconſultis in ſimili, qui legis actionem habeat, id eſt, qui ex Sacris Canonibus Ordinare poſſit. Eam Græci Canones vocant χειροτονίαν, Latini manus Impoſitionem, quæ propriè eſt ordinatio, conſecratio: ſic dicta, quòd Pontifex manus extendat & imponat homini Ordinàndo, ait Zonaras *ad Can.* 5. *Laodicenæ Synodi* apud Juſtellum. Eamque Apoſtoli & & eorum ſucceſſores habuerunt à Sanctis Hebræorum Patriarchis, qui paſſim eâ utebantur in Benedictionibus liberorum, Sacrorum Miniſtrorum, Ducum, populi, & Hoſtiarum.

Multa ſunt igitur ſolemnia Ordnationum. 1. Ut fiant in Eccleſiâ, in medio Eccleſiæ, ait Theophilus Alexand. *in Edicto ſuo Can.* 6. quia in-

quit Balsamon, per mysticas preces peraguntur; quæ omninò in Ecclesiâ faciendæ sunt. Et ideò accusatus dicitur Chrysostomus, quid absque altari Presbyteros & Diaconos ordinaverit, apud Photium *in Bibliot. Cod.* 59.

Faciendæ sunt etiàm publicè. Olim quidem, fervente persecutione, privatim, & aliquando in privatis domibus fiebant, ut palàm est, ex Epistolis S. Cypriani 45. 52. 68. Sed cum pax Ecclesiæ data est, placuit eas fieri in præsentiâ omnium Clericorum & fidelium Laïcorum. *Can.* 3. *dist.* 75. ut qui adesse poterant Electioni Episcoporum, Ordinationi Presbyterorum adessent, quæ aliquando etiam ad populi petitionem fiebat *l.* 6. *Cod. Th. de Ep. & Cl.* Nec tamen fieri poterat in præsentiâ eorum qui audiunt, ut est *in Can.* 5. *Laodicenæ Synodi:* Id est eorum Catechumenorum, qui nondùm satis eruditi, audiebant tantummodò Verbum Dei, nec dum petebant baptismum. Ratio ea erat tùm quia nondùm constabat utrùm futuri essent ex Fidelibus, tùm quia sæpius à populo pleraque indigna de Ordinandis dicebantur, dum Prælatus ab eo vitam & mores eorum inquirebat, quod indecorum

fuisset, & aliquandò in opprobrium Cleri. Semper tamen palàm faciendæ erant Ordinationes, non clàm, non furtim. Undè accusatus adhuc dicitur Chrysostomus ibidem quod sine testibus fecisset Ordinationes.

Tertiò in iis accuratè inspiciendum est tempus illud, quo haberi possint. Et hinc Bonifacius Mogunt *in Epist.* 142. ait legitimis temporibus & diebus Ordinandos esse Sacerdotes. Apud Anastasium Biblioth. plures occurrunt Ordinationes variis temporibus habitæ à Summis Pontificibus. Sed Leo Magnus *in Epist.* 4. *cap.* 6. *Editionis ult.* damnat eos, qui solo die Dominico Episcopos Ordinabant, & quolibet die Presbyteros & Diaconos: Et addit illud esse contra sacros Canones & traditionem Patrum: Utique nullos Canones laudat, quia fortè in eam rem nulli adhuc erant eo tempore, ideóque solam traditionem laudat *in Epist.* 11. *cap* 1. Cum autem ait Ordinandos non esse Presbyteros nisi Dominico die, hoc nullo modo probat singulis diebus Dominicis olim factas fuisse Presbyterorum Ordinationes, sed tantùm iis diebus faciendas esse.

Olim etiam Presbyteri & Diaconi

sæpius Ordinari solebant die Paschæ, Leo Magnus *in Epist.* 11. *ejusdem Edit.* Sed postmodùm sacri Canones voluerunt Ordinationes quater in anno fieri: videlicèt Jejunio mensis quarti, putà Junii; septimi, putà Septembris; decimi putà Decembris; (nam olim annus etiam apud Christianos à mense Martio incipiebat) & quadragesimalis initii. *Can. ult. dist.* 75. Fieri etiam cœperunt Sabbato à cujus Vespere initium diei Dominicæ ducitur, ut ita Jejuni à Jejunantibus Ordinentur *d. Can.* 4. *Ibid.* Cum enim Apostoli Paulum & Barnabam missuri ad prædicandum Evangelium, Jejunantes & orantes iis manum imposuisse dicantur, placuit non Ordinari Presbyteros & Diaconos, præterquam solemni præmisso Jejunio, quod ità distributum est per totius anni circulum, ut iis temporibus observetur, quibus fiant Ordinationes *d. Can.* 4. *&* 6. Et hinc Jejunia quatuor temporum. Sed Minores Ordines aliis diebus Dominicis aut festivis conferri possunt uni vel duobus *Cap.* 3. *Ext. de temp. Ordin.* sicut & Majores extrà illa tempora ex dispensatione Summi Pontificis; at si quis aliorum ex Majoribus Ordinibus ex-

tra tempus illud Canonicum absque illa dispensatione acceperit, ipsum quidem Caracterem accipit & ordinem, sed ab ejus executione suspenditur, donec à proprio Episcopo restitutus fuerit, *Cap. pen. Ibid.*

Sic etiam cùm Apostolus discipulum suum monuerit, ne citò manum imponat, Sacri Canones voluerunt statim non Ordinari Neophytos, id est eos qui vel recens baptisati sint; vel recens Ordinati, ne citò ad Superiores Ordines ascendant, ait Innocentius I. *in Decretis cap.* 32. Sed ut longiora quædam Interstitia seu Intervalla servare teneantur; & ita in quolibet ordine diutiùs erudiantur & ministrent. Justinianus *in Nov. 6. &* 123. indicat variasse tempus illud, quo Ministrandum erat in quolibet ordine, Siricius, Zozimus, & Gelasius in suis decretis severè observari voluerunt ea Intervalla, quæ sæpius fuerunt quinque annorum *Can.* 2. *&* 3. *dist.* 77. Concilium Trid. *Sess.* 23. *de ref. Can.* 11. annum statuit.

Prætereà Gregorius Magnus *lib.* 7. *Reg. Epist.* 110. ait ordinatè ascendendum esse ad Ordines, non etiam per saltum, quò pertinet tit. 1. Decretal.

de Cler. per salt. promot. Verba illa (per saltum) jam occurrunt in Decretis Siricii *cap.* 13. si nempè aliquis, omisso medio, Superiorem ordinem accipiat, putà Subdiaconus omisso Diaconatu, fiat Presbyter. Accipit quidem Sacerdotii ordinem & Sacramenti sanctitatem, ait Ivo Carnot. *in Epist.* 224. *ult. Edit.* sed ab ejus Ordinis exercitio suspendendus est. Ivo *Ibid. & in Ep.* 185. disciplinam hanc statuit, ut, si in eo servaretur & teneretur Canonum & Iustitiæ rigor, nec ei permittendum esset in acceptis inordinatè Ordinibus ministrare, sed ab iis omni tempore suspendendus esset: Nec ad Superiores Ordines promoveri posset. Lanfrancus Cantuar. *in Epist.* 21. & 22. scribit ei auferendum esse ordinem inordinatè acceptum: sed rectissimè, Dacherius addit, quantùm ad exercitium. Nec in Sacerdotio ministrare potest, nisi ex dispensatione proprii Episcopi. *Can. sollicitudo. dist.* 52. hodiè ex Concilio Trident. desideratur Summi Pontificis authoritas, si quidem Ordinatus ille per saltum in eo Superiori ordine ministraverit. Sed & antequàm ea dispensatio concedatur, prius est ut accipiat omissum Or-

dinem, & peractâ pœnitentiâ in Superiori ministret, ut ibidem docent etiàm Ivo & Lanfrancus.

Denique ad tempus Ordinationis pertinet adhuc ætas Ordinandorum, quæ sæpiùs variavit. Siricius *in Can. quicumque. dist.* 77. voluit eos etiàm qui ante pubertatis annos baptisati fuerint, sociari posse ministerio Lectorum: posteà fieri Acolythos & Subdiaconos, usque ad trigesimum ætatis annum (ut habent optimi Codices) quo Diaconi ordinentur, & in eo ordine ministrare usque ad trigesimum quintum, quo tandem Presbyteri fiant: quòd etiam probavit Justinianus *in Nov.* 123. Idem ferè Zozymus *in Can. in singulis. Ibid.* Sed quem à Gratiano valde interpolatum fuisse notant Romani Correctores: præcipuè verò ubi habet *Acolythum & Subdiaconum fieri ætatis anno decimo quarto*, cùm tamen integrum Decretum habeat, *Eum qui ab infantiâ nomen dederit Ecclesiasticis ministeriis, debere inter Lectores perdurare usque ad vigesimum ætatis annum.* Sed cùm invaluit parentes Ecclesiæ offerre posse suos liberos adhuc Infantes, placuit iis etiàm Minores ordines cum tonsurâ conferri

posse, qui egressi sint Infantiam, quæ septennio concluditur, ait Glossa *ad Cap. ult. ext. de temp. ord. & ad Cap. ult. Ibidem in Clem.*

Ac tandem Næocæsar. Concilium *in Can.* 12. voluit Presbyterum ordinari posse trigesimo ætatis anno, quia Christus Dominus eâ ætate baptisatus est, & docere cœpit. Et posteà placuit, urgente necessitate, putà si ejus ætatis homines desint, ordinari posse Presbyterum anno vigesimo-quinto; *Can. ult. dist.* 78. Et apud Bonifacium Mogunt. *in Ep.* 142. quod versum est in assiduum usum ex Concilio Viennensi, & quidem eâ ratione quam observat Glossa: quia cum Alexander III. in suo Lateran. Concilio statuit Paræcialem Ecclesiam iis conferri posse, qui attigerint vigesimum quintũ ætatis annum, *cap. cum in cunctis.* 7. §. *Inferiora. Ext. de Elect. & Elect. potest.* Et Innocentius IV. in suo Lugdunensi, eum, cui collata sit ea Ecclesia, intra annum ab eâ collatione promovendum esse ad Sacerdotium, *Cap. licet* 14. *Ibidem in sexto.* Eveniebat ut qui vigesimo-quinto ætatis anno eam Ecclesiam obtinuerat, intra nnum Sacerdos Ordinari non posset,

cùm ad hoc desideraretur trigesimus ætatis annus : Ideo Clemens V. in suo Viennensi voluit Clericum Ordinari posse Sacerdotem anno vigesimo quinto ætatis anno, ut qui eo adeptus sit Paræcialem Ecclesiam, eo etiam ad Sacerdotium promoveri possit. Hoc etiam probat Tridentinum Concilium, & addit Subdiaconum Ordinari posse anno vigesimo secundo, & Diaconum vigesimo tertio. Dispensationes ab ea ætate à certis etiam Ecclesiæ sæculis incognitæ non fuerunt: adde *titulum* 16. *lib.* 2.

Quartò solus Episcopus Presbyterum Ordinare potest, olim quidem Presbyteri dicebantur etiam Episcopi, ut suo loco videbimus: sed statim invaluit eos ita distingui, ut Episcopi Superiores sint Presbyterorum. Et inter eos constituta est ea insignis differentia, ut Presbyterorum Ordinatio solis Episcopis reservata sit propter authoritatem, ait Isidorus *lib.* 2. *de div. off. cap.* 7. id est, jure dignitatis Episcopalis ab uno Episcopo ordinandus est Presbyter, *Apostolorum Can.* 1. & quià uni subjectus est, & quià inconveniens etiam esset Episcopos hinc indè vagari propter frequentiores Pres-

byterorum Ordinationes. Cumque omisissent à quo Episcopo, Nicænum Concilium *in Can.* 16. addidit *à proprio Episcopo*, Dionysius Exiguus omisit Verbum illud (proprio) quod tamen habent omnes Nicæni Codices ; & statim retinuit Sardic. Concilium *in Can.* 15.

Non constat quis ille sit proprius Episcopus, sed videndum an agatur de ordinando Laïco, an de eo Clerico, qui jampridem quosdam minores ordines acceperit. Si de Laïco, ordinandus est ab originis Episcopo seu ejus Diœcesis, in quâ natus est *Can.* 5. *Carthag. Concili sub Julio. I.* qui quidem Canon ad eam definitionem confirmandam non satis aptè laudat Sardic. Concilium ; quippe quod non ad Laïcum pertineat, sed ad Clericum. Si de Clerico agatur : vel adhùc in sua Diœcesi manet, vel mutavit domicilium. Primo casu Episcopus originis, proprius est ejus Episcopus. Secundo, si Episcopus novi domicilii non satis eum cognoscat, non prius eum ordinare potest, quàm si ab originis Episcopo petierit & acceperit, qualis sit ille Clericus, & an dignus qui Ordinetur. *Can.* 8. *primi Arausicani Conci-*

lii: Nam si probè cognita sit ejus fides, vita & sanctitas ab Episcopo domicilii, vel etiam ignorante originis Episcopo, recte ordinari potest, ut de S. Martino, Ambrosio & aliis legitur.

Olim etiam primæ Ordinationis Episcopus habebatur quasi proprius Episcopus. Ut qui Minores Ordines à quodam Episcopo accepisset, alios ab eo accipere teneretur, quasi per primam hanc ordinationem proprius cœpisset ejus esse Clericus: quâ de re disputat S. Augustinus *in Epist.* 140. *&* 141. Ratio ea erat quia prior ille Episcopus Clericũ illum ordinare non potuit, nisi ad aliquam Ecclesiam suæ Diœcesis. Et hinc forte Bonifacius VIII. *in cap. pen. de temp. ord.* addidit eum etiam haberi proprium Episcopum, in cujus Diœcesi Ordinandus Beneficium Ecclesiasticum habeat. Adde forsan & ejus Episcopo cognitus sit: vix enim ordinari possunt ignoti. *Can.* 19. *Toletan. Concilii quarti.* Ideò verò sacri Canones adeò proprium Episcopum desiderant, & quòd non alius Diœcesanos suos meliùs cognoscere præsumitur an digni sint, & quod nec baptismo, nec confirmatione, nec alia re magis extenditur & innotescit Episcopalis potestas, quàm ordinatione nul-

la re magis Clerici uniuntur Episcopo, ejusve potestati subjiciuntur quàm ordinatione: nam Episcopi contendunt eos esse suos & sibi subditos, qui ab iis ordinantur, ait S.Hieronymus *in Ep.ad Jo. Hierosol.*

Addunt sacri Canones, nisi consentiente proprio Episcopo; & consensus ille omninò exprimatur in litteris dimissoriis, quæ sic dicuntur quod proprius Episcopus in iis Clericum suum è potestate suâ dimittat, eumque committat alienæ Ordinationi Dicuntur etiam cõmendatitiæ, quòd in iis asseratur dignus, qui ordinetur. Sicut verò proprius Episcopus Clericum suum ordinare non tenetur invitus, ubi eum habet omninò indignum: ita nec ei dare litteras dimissorias. Utrumque illud adstruit S. Augustinus *in Epist.* 137. & Congregatio Cardinaliũ asserit à Concilio Tridentino *sess.* 14. *de ref. Can.* 1. abrogatum fuisse *cap.* 4. & 5. & ejus glossam *ext. de temp. ordin.* & ademptam esse appellandi facultatem à recusatione proprii Episcopi, quia quilibet Episcopus potestatem habet suæ Parœciæ pro suo quisque studio ac religione, ut ordinet Presbyteros & Diaconos *Can.* 9. *Antioch. Synodi.*

Quinto, cum jusserit Apost. 1. *ad Tim. cap.* 3. ut Ordinandi probentur primùm, sacri Can. voluerunt non priùs Ordinari Clericum; quàm examinatus fuerit, *Can.* 9. *Nicæni Concilii Can.* 13. *Laodic.* Eoque pertinet titulus Decretal. *de Scrut. in Ord. Fac.* in quibus consistat illud examen; repetendum est ex *Can.* 11. *Nannet. Concilii* quem exscribit Gratia. *in Can. quando Episcop. dist.* 24. Præcipuè verò inquirendum est, an ille sit irregularis, seu an habeat necne qualitates illas, quæ à sacris Canonibus in Ordinando desiderantur. Quod hîc fortè postularet tractatum de irregularitate sed eum rejicimus ad finem libri tertii, cum ea propiùs accedat ad censuras Ecclesiasticas.

Denique cum Apostolus 1. *ad Corinth. cap.* 7. jubeat ut unusquisque in quâ vocatione vocatus est, in eâ remaneat, semper sacri Canones voluerunt, ut Clerici ad certum titulum, ad certam Ecclesiam ordinentur. Juris illius vestigia jam pridem extant *in Can.* 18. *Ancyranæ Synodi & in Can.* 13. *Neocæs.* sed cum plures ordinati Clerici non alligarentur certis Ecclesiis: Chalced. Concilii Patres. *In Can.* 6. decreverunt neminem Ordinari posse absolutè. Id est,

non relativè ad aliquam Ecclesiam. Et ita Urbanus 2. *in Can. Sanctorum, dist.* 70. absolutam Ordinationem vocat eam, quæ sine titulo facta sit; & olim Ecclesias dictas fuisse titulos constat à titulis Martyrum, quibus erant dedicatæ, ut videre est *in Hymno S. Prudentii de S. Vincentio*. Quodque Chalced. Concilium prohibeat aliquem absolutè ordinari, sequentes Canones dixerunt neminem ordinari absque titulo, ne Clerici errones essent aut vagantes, cum alicui Ecclesiæ deservire tenerentur.

Verùm hodie duplex constitui solet titulus, Ecclesiæ, Monasterii, & Patrimonii. Ecclesiæ olim solus erat. Monasterii, cum Monachi essent omninò Laïci, vel alter ex iis Ordinabatur Sacerdos, vel etiam alius Sæcularis Clericus, qui in sua ordinatione addicebatur eorum Monasterio, ut in eo sacra faceret, iisque administraret Ecclesiastica Sacramenta. Nilus Eremita *in Narratione* 4. & Palladius *in Lausiacis cap.* 7. ac tandem titulus patrimonii, ut si quis Clericus haberet patrimonium, eo uteretur pro titulo, sacris Canonibus incognitus erat, vel etiàm Chalcedonensibus: sed forte invaluit circa tempus Alexandri III. *cap.* 4. *ext. de Preb.* Et apud Ste-

phanum Tornac. ejus æqualem *in Epist.* 12.

Addit Chalced. Concilium, qui absolutè Ordinatus sit, eum vacuam habere manus impositionem. Idest non habere Ordinem, & in sæculo remanere, ait Zonaras : ejus ordinationem esse irritam, ut ex versione Dionysii Exigui habet Urbanus II. *In d. Can. Sanctorum.* Lateran. Concilium sub Alexandro III. admisit eam ordinationem ut validam, & voluit ut Episcopus qui eum Ordinavit, eũ alere teneretur, donec aliquod beneficium ei contulerit *d. cap.* 4. Solus Pontifex derogare non poterat Chalced. Concilio & quidem generali; sed aliud etiam Oecumenicum ei derogare potuit propter Ecclesiæ utilitatem ut docet Yvo *in Prologo Decreti* ac tandem Chalcedon. Concilium ad minores etiam Clericos pertinebat, ut nec absolutè possent Ordinari ut notant Zonaras & Balsamon : sed Lateranense constitutionem illam restrinxit ad Presbyterum & Diaconum, ut iis exceptis, alii omnes Clerici absque titulo impunè possint ordinari. Eoque pertinet omnino *eadem Epist.* 12. Stephani Tornac.

TIT.

TITULUS XI.

De Electione.

BAlſamon *ad Can.* 3. *Nicænæ Synodi* ait Electionem Epiſcoporum propriè dici, abuſivè Preſbyterorum, qui per Ordinationem fiunt. Electio eſt unius de multis acceptio, ait Fulbertus Carnot. *in Epiſt.* 61. Sicque de illius ſubſtantia eſt, ut de multis fiat, non etiam à multis: nam & ſolus Moyſes Aaronem elegit, & unus Chriſtus Dominus Apoſtolos & Diſcipulos. Unde cum Rex hodie nominat Epiſcopum, vera eſt electio, cum ille ſit caput populi, & S P. Synodum repræſentet. Ea deſcendit à lege divinâ, ait S. Cyprianus *in Ep.* 68. non quòd ullum extet divinum præceptum de Prælatis eligendis, ſed quòd divina exempla, quæ in ſacris paginis occurrunt, Electionem Juris Divini faciant.

Sub ipſis Apoſtolis Electio fiebat ab univerſa eccleſia, à multitudine, & communi fidelium conſenſu, *Actorum cap.* 1. *&* 6. Author Conſtitutionum Apoſtolicarum *lib.* 8. *cap.* 4. Apoſtolicam hanc Conſtitutionem exſcribit,

D

ut ille ordinetur Episcopus, qui ab universo populo Electus fuerit. Origenes *in Homilia. 6. in Leviticum* meminit popularis ejus electionis, & S. Cyprianus *in ead. Ep. 68.* ait eum esse ordinem ecclesiæ universæ, ut Electiones fiant de suffragio universæ fraternitatis, id est Clericorum & Laïcorum : ita tamen ut populus propriè non haberet suffragium; sed solum testimonium; cujus solius meminit Apostolus 1. *ad Timoth. cap.* 3. Tertullianus *in Apolog. cap.* 39. & hinc Leo Magnus *in Ep.* 84. 92. *& aliis* ad electionem Episcoporum desiderat suffragia Clericorum; & testimonia populorum; vel etiam eorum petitionem, de quâ *in l.* 49. *Cod. Th. de Decur.* quod planè indicat populũ non habuisse votum aut suffragiũ. Unde illud Gaufridi Vindoc. Laïci Episcopum petere possunt, eligere non possunt, *in tract. de ordin. Episcoporum.* Et ideò Cyprianus præsentiam & testimonium populi desiderat, quia singulorum vitam plenissimè novit, ut eo præsente, digni eligantur.

Hoc etiàm Nicæni Concilii temporibus ità obtinuisse constat ex ejus Epistola ad Episcopos Ægypti apud Theodoretum *lib.* 1. *hist. Eccl. cap.* 11.

ex Can. 5. *Sardicensis Concilii* quod dicitur Nicæni appendix, & ex variis Epistolis Leonis Magni: unde cum ita illa Synodus *in Can.* 4. statuit à Metropolitano & Comprovincialibus Episcopis Ordinari Episcopum hoc pertinet tantùm ad solam Ordinationem seu Consecrationem, non etiàm ad Electionem, ut non satis cautè volunt VII. Synodi Patres *in Can.* 3. cum *in d. Can.* 4. χειροτονίαν pro electione acceperunt, quam & antiqua, & Dionysii Exigui, & aliorum ferè omnium Collectorum versio pro consecratione accipit. Sicque primò illud Nicænum Concilium non abrogavit veterem Ecclesiæ observationem in eligendis Episcopis, ut nempè fiat cum suffragio Cleri & populi testimonio. Circa sextum & septimum sæculum Optimates non tantùm electioni aderant in testimonium, sed etiàm in ea habebant suffragium, faciebant decretum electionis, eique subscribebant, Hoc ipsissimis verbis indicat *liber Diurnus Rom. Pontif. cap.* 2. *tit.* 2. *& seqq.*

Circà utrumque (videlicet Cleri suffragium & populi testimonium) idem ferè fuit progressus: sicut enim omnis quidem populus electioni o-

lim aderat, sed cum vilis plebecula sæpiùs erraret, etiam in comprobandis Episcopis, ait S. Hieronymus *lib.* 1. *contra Jovinianum*; & sæpiùs violentiam aut impressionem faceret, Laodicæni Patres *in Can.* 13. prohibuerunt electionem fieri à turbis, id est à vili plebeculâ, ut libertatem electionum adstruerent. Ab eo tempore iis adfuerunt soli Honorati seu Civitatum Magnates, qui ali quando appellatione Ordinis veniunt, aliquando etiam ἀξιωματικοὶ. ut *in libro Diurno Roman. Pontificum*, id est in dignitate constituti. Ac tandem VIII. Synodus *in Can.* 22. eos omnes atque etiam ipsos Principes ab iis electionibus removit, ità ut iis nulli amplius laïci adessent. Ita & olim totus Civitatis Clerus eligebat *Can.* 11. *&* 35. *dist.* 63. Nec enim dicendum est Metropolitanum & Comprovinciales Episcopos veram habuisse electionem, & Civitatis Clerum instar populi solùm habuisse testimonium: Nam inquit Gaufridus Vindoc. *Ibid. Electio fieri debet à Vicariis Christi, illi autem sunt Clerici in Electione, & Episcopi in Consecratione.* Sed VII. Synodus *in Can.* 3. voluit, soli Metropolitano cum suis Com-

provincialibus Episcopis electionem competere, sicque tandem Clerus & populus ab eâ remoti sunt. Et hæc de Orientali Ecclesiâ.

In Occidentali diutiùs obtinuit ea vetus Ecclesiæ disciplina, ut Episcoporum Electio fieret cum suffragio Cleri & populi testimonio. Ejus adhuc vestigia extant apud S. Bernardum *in Ep.* 13. *&* 27. sed sicut olim in quibusdam Africanis Ecclesiis sufficiebat Matricis arbitrium, ait Ferrandus Diaconus *in breviario Canonum num.* 11. seu suffragium Cathedralium Clericorum, aut etiam eorum Clericorum, qui in Episcopali urbe instituti essent: Ita & circa undecimum sæculum ubique ferè invaluit electionem Episcoporum translatam fuisse ad solos Cathedrales Canonicos: quod passim confirmatum occurrit in libris Decretalium: Et in Galliâ semper ei adhibitus est Regis consensus, ut & eam fieri permitteret, & factam confirmaret, quod à prima stirpe Regiâ incepit. Eadem plane observata sunt in electione Metropolitanorum *Can.* 7. II. *Aurelian. Concilii*, *& Can.* 19. *dist.* 63.

Denique sicut Romæ lex regia Imperium à populo transtulit ad unum

Principem, ita ut ad eum solum pertineret creatio Magistratuum *l.* 1. *ff. ad l. J. de amb.* Ita & in Galliâ omnium ferè Prælatorum electio ad solum Regem translata est; in Concordatis inter Leonem 16. Summum Pontificem & Franciscum I. Galliæ Regem *tit. de Regiâ ad Prælat. nomin.* quæ in ultimo Lateranensi Concilio. *Sess.* 9. sub eodem Leone confirmata sunt, ut Rex aliquem ad certum vacantem Episcopatum nominare & præsentare possit Summo Pontifici, qui eum admittere eique Episcopatum illum conferre teneatur. Ac semper dicendum in ea etiam observatione veram electionem esse, cum Rex sit Caput populi, & ejus vice petat Episcopum; Pontifex vice Synodi eum confirmet, à Clero & populo inquiratur de moribus & vita Nominati. Dicendum inquam esse veram electionem, quia de ejus substantia non est ut aliquis eligatur à pluribus, sed ut ex pluribus, ut jam diximus.

Eliguntur etiam Abbates. Sed forte olim Diœcesanus Episcopus eos dabat Monachis, non etiam illi eligebant. Nam in antiquioribus eorum Privilegiis & exemptionibus semper

expreſsè occurrit ſolemnis ea clauſula: ut Monachi Abbatem ſibi eligere poſſint. Et hinc Marculfus Monachus in formulâ Privilegii Monaſterio conceſſi ab Epiſcopo, eam legem nominatim adhibet; Ergò eligendi Abbatis poteſtatem ſuo jure non habebant, cum ad eam iis opus eſſet ſpeciali Privilegio. Sed ſenſim poſt S. Benedicti regulam illud in aſſiduum uſum illud verſum eſt, ut haberent eam poteſtatem: ac ſemper in Galliâ conſenſum Regis habere debuerunt.

Ex iiſdem Concordatis Rex Chriſtianiſſimus omnes ferè Abbates Summo Pontifici nominat, qui eos admittere tenetur ad regiam hanc nominationem. Sane Concordata volunt ut à Rege nominetur Religioſus profeſſus ejuſdem Ordinis ac ipſum Monaſterium, quique intrà annum poſſit eſſe Preſbyter. Et tamen ferè ſemper nominat ſæcularem Clericum. Nec illud Gregorio Magno incognitum dici poteſt: Nam *lib.* 3. *Reg. Ep.* 11. ſi quis Clericus ſæcularis factus fuerit Abbas alicujus Monaſterii, ſumus ille Pontifex patitur ut permaneat in loco Abbatis, ſi velit; ſed Regia illa nominatio eſt tantùm in commen-

mendam, non in regulam; ita ut Abbas Commendatarius non sit Monachorum Superior, nec ullam in eos potestatem aut jurisdictionem habeat. Et totum illud fit per Apostolicam dispensationem ad petitionem Regiam: Unde cum utraque illa summa potestas concurrit, Pontificia & Regis, negotium illud omni plane vitio caret, tum verò præcipuè quòd ea dispensatio à sacris Canonibus non omninò aliena sit, ut probari potest *ex tit. de postul. Præl.*

Ut autem Canonica dicatur Electio, quinque potissimùm desiderantur. 1. Ut non fiat nisi post mortem & sepulturam ultimi possessoris *cap.* 36. *Ext. de Elect. & Elect. pot.* Summi Pontificis electio facienda non est, nisi tertio die depositionis ejus, ex Constituto seu Decreto Bonifacii III. apud Anastasium, cujus exemplum videre est *in lib. Diurno Rom. Pont. tit.* 4. *&* 5. 2. Ut omnes eligentes ad eam faciendam vocentur, qui sint in regno, aut saltem in Provinciâ *cap.* 51. *Ibid.* Unus enim contemptus seu non vocatus & de ea re conquestus, facit ut electio infirmetur, *cap.* 28. *Ib.* 3. Præscribenda est dies & hora electionis,

quæ tamen ultima de honestate tantùm & justitia esse, non etiam de substantia & necessitate dicitur *in Glossa Prag. Sanct. ad tit. de Elect. §. Et cum humanæ.* 4. Electionis locus est ipsamet Ecclesia in consueto loco, & semper cavendum ne clandestina sit *cap.* 42. *Ext. eod.* Ac tandem cum convenerunt eligentes, jurare debent se digniorem electuros.

Denique tribus modis fit electio, vel per scrutinium, vel per compromissum, vel per inspirationem. 1. Enim duo vel tres è Capitulo secreto, & instituti in ipso Capitulo, scrutantur vota singulorum eligentium, eaque in scriptis redigunt, postea fit publicatio scrutinii, ut innotescat quis numero vincat, nec amplius variare possunt eligentes *cap.* 42.46.48. *Ibid.* 2. Cum eligentes convenire non possunt, in quosdam ex Capitulo com promittunt, qui soli ejus nomine eligant 3. Si nullo tractatu habito, sed velut S. Spiritu afflati, convenientibus votis aliquem eligant, per inspirationem elegisse dicuntur.

TITULUS XII.

De Confirmatione & Consecratione.

CUm facta est electio, alter ex ipsis eligentibus eam in scriptis redactam electo præsentare debet nomine totius Capituli, ut intrà mensem videat, utrùm eam probet aut rejiciat. Si eam rejiciat eligentes alium eligere debent; si eam probet intra tres menses ejus confirmationem à superiore petat necesse est, *cap.* 4. *& ult. ext. de elect. & elect. potestate* Interim habet tantummodo Jus ad rem, puta petendam & adipiscendam : se immiscere non potest administrationi spiritualium & temporalium, alioquin suo jure privaretur tanquam intrusus *cap.* 9. *&* 17. *eod.* necdum potest apprehendere possessionem. Et hoc in vera electione obtinet, quæ semper confirmationem desiderat. *Cap.* 42. *Ibid.*

Ita electus Episcopus à Metropolitano confirmandus est, ejusque confirmatio, approbatio, processusve in electione habiti; & quantum ad formam electionum, an rite facta sit & quantùm ad personam electi, an idonea sit, ait *Gloss. Prag. Sanct. ad tit. de Elect.* Unde

cum Metropolitanus eam electionem examinare possit, eam etiam rejicere potest; quo casu habetur pro infectâ, & eligendi potestate privantur eligentes, eaque ad superiorem devoluitur, si quidem malo more indignum elegerint. Posteriores summi Pontifices in nostris Decretalibus Metropolitano servarunt Jus electionis probandæ aut rejiciendæ, & judicandi de iis omnibus causis quæ circà electionem emerserint, salvâ semper appellatione ad sedem Apostolicam. Hodiè S.P. regiam Nominationem admittit, & utcumque confirmat, & nominati personam examinat ex ipsa inquisitione, quæ in Galliâ facta sit, & Prælaturam confert. Post eam confirmationem electus Episcopus habet ea quæ sunt administrationis, & jurisdictionis, quam utramque antea non habebat, nisi per dispensationem.

Cùm confirmatus est Episcopus consecrationem suam à suo etiam Metropolitano petere debet intra tres menses. Ea fit per impositionem manuum & sacram Unctionem, & tribuit gratiam Spiritus Sancti, ait S. Basilius *in Ep. ad Amphil. Can.* 1. Ita ut Episcopus habeat ea omnia quæ sunt dignitatis Episcopalis, vel etiam ea quæ sunt ordinis,

putà collationem Ordinum, conſecrationem Eccleſiarum & altarium, & ſic de aliis. Huic Epiſcopali conſecrationi cum Metropolitano adeſſe debent duo vel tres Epiſcopi *ex Can.* 1. *Apoſtol.* Nicæni Patres *in Can.* 4. tres ſaltem deſiderant: Ac forte verius eſt eorum præſentiam non eſſe de neceſſitate præcepti & ſacramenti, ſed tantùm de diſciplinâ. 1. Enim in Annalibus Eccleſiaſt. plures occurrunt ab uno Epiſcopo conſecrati Epiſcopi propter aliorum penuriam. 2. Numerus ille paſſim remiſſus eſt, eaque remiſſio confirmatur *lib.* 3. *Conſtit. Apoſtol. cap.* 20. *& lib.* 8. *cap.* 27. ac tandem in Rituali Romano eſtConſec rans, & alii dicuntur tantum Aſſiſtentes. Et ſic Electio, Confirmatio & Conſecratio faciunt Epiſcopum ait Gaufridus Vindocin. *In opuſc.* 2. *de Ordinatione Epiſcoporum.*

TITULUS XIII.

De Summo Pontifice.

EX Majoribus Clericis potior est Rom. Pontifex, quem agnoscit Ecclesia Catholica verum beati Petri successorem, unitatis Ecclesiasticæ fundamentum, & totius Ecclesiæ caput, qui per veram electionem constituitur; quæ sæpius variavit, sed tandem ad solos Cardinales delata est, & exoleverunt omnes illæ serviles veluti solemnitates, de quibus *in lib. Diurno Rom. Pontif.* Ut autem innotescat eum esse verum Petri successorem. 1. Videndum quid Juris in Ecclesia Petrus habuerit tempore martyrii, & postea subjiciendum est in totum illud successisse Pontificem. Sed statim præmittendum, varie inspiciendum esse nascentis Ecclesiæ statum: Vel enim Apostoli egerunt sub solo capite Christo, vel sub Christo & Petro capite, vel sub solo Petro. Cùm Christus Dominus elegit 12. Apostolos, iis omnibus simul congregatis dedit Miraculorum & Evangelii Prædicandi potestatem *Math. cap.* 10. Postea

soli Petro promisit se super eum ædificaturum esse suam Ecclesiam, se daturum ei claves regni Cœlorum & potestatem ligandi & solvendi. *Mat. cap.* 16. eamque solam omnibus dedit, *Ibid. cap.* 18.

Moriturus in ultima Cæna iis omnibus dedit conficiendi Corporis sui potestatem : post eam Cœnam soli Petro dixit *Lucæ cap.* 22. *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Sicque aliorum Apostolorum curam & confirmationem ei dedit. Post resurrectionem in 1. apparitione dedit eis Spiritum Sanctum, & potestatem remittendorum peccatorum *Joan. cap.* 20. In secunda apparitione sub oculis omnium Apostolorum ter soli Petro dixit : *Simon! diligis me plus his*, (puta præsentibus Apostolis) Et ita indicavit se pluris facere amorem & dilectionem Petri quàm aliorum, eique adhuc soli ter dixit : *Pasce oves meas Pasce agnos meos. Joan.* 21. inquiunt SS. Patres: Pasce Prælatos & subditos seu Ecclesias & omnes Fideles. Leo Magnus *in Ep.* 10. *in ult. edit. cap.* 2. *in fin.*

Verùm quamdiu Christus Dominus egit in vivis, omnes Apostoli sub eo

ſolo capite fuerunt æquales, ut omnes ſub eo unum eſſent, quod ipſe pro iis à Patre petierat. *Joan. cap.* 17. hinc Sanctus Chryſoſtomus *in Homilia.* 55. *in caput* 16. *Mat.* ait univerſi orbis curam omnibus Apoſtolis in commune traditam fuiſſe ſub uno Capite & Paſtore, puta Chriſto Domino. Sed cum poſt mortem Petro dixit, *Paſce oves meas, &c.* Apoſtoli ſub Chriſto & Petro Capite egerunt, nec amplius Petro fuerunt æquales ſed Coadjutores. Et hinc Cyrillus Hieroſolymitanus *in Catecheſ.* 2. eum vocat Apoſtolorum Primum ex Inſtitutione Chriſti; Et S. Hieronymus *lib.* 1. *contra Jovinianum*; vocat eum Caput Apoſtolorum à Chriſto creatum; alii eum vocant Principem Apoſtolorum. Ita tamen ut adhuc cum omnibus Apoſtolis totam Eccleſiam in communi & indiſtinctè gubernaret & quidem propter neceſſitatem, quòd nondum ſeparatæ eſſent particulares Eccleſiæ. Solus Petrus erat unius & totius Eccleſiæ Epiſcopus à Chriſto inſtitutus per ea Verba: *Paſce oves meas quique aliquando converſus fratres ſuos confirmaret.*

Sed cum Chriſtus aſcendit ad Patrem, & excrevit multitudo fidelium,

institutæ sunt particulares Ecclesiæ *Can. præcipimus 26. quæst.* 1. Imprimis verò Hierosolymitana, ad quam electus est Jacobus Justus *Can.* 2. *dist.* 66. Eò quod Christus Dominus jusserat ut Apostoli prædicationem suam inciperent ab Hierosolymis *Math. cap. ult. in fin.* Cúmque singulis Apostolis certæ quædam obvenerunt Ecclesiæ, illi omnes sub solo Capite Petro agere & suas illas Ecclesias regere cœperunt. Primo quidem Antiochenam velut in transitu fundavit & rexit per 7. annos. Secundo Alexandrinam per Marcum discipulum suum, sed tandem Romanam sanguine suo propriam sibi fecit. Ac diutius præsentia & doctrina sua illustravit. Eleganter utique Tertullianus *in lib. de Præscript. adver. Hæret. cap.* 36. adstruit & Petrum ivisse Romam & ibi crucifixum fuisse iis Verbis. Habes Romam: Ita quam felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo fuderunt, ubi Petrus Dominicæ Passioni adæquatur. Petrus Romæ Sedit quasi Caput omnium Apostolorum, ait Optatus Milevit. *lib.* 2. Et sicut in Salvatore omnes erant causæ Magisterii, ita & post Salvatorem omnes erant in Petro,

ait S. Augustinus *in quæstionibus Veteris & Novi Testamenti quæst.* 75. Hinc passim dicitur Primus, Caput & Princeps Apostolorum. Nec obstat quòd non pronuntiaverit in Concilio Hierosol. *Actor. cap.* 15. Vix enim rationi conveniebat ut in sua ipsa causa jus diceret, cum esset alter ex disputantibus. Nec etiam obstat quod Paulus ei restiterit in facie, eumque reprehenderit, quamvis enim subditus Principis sui sententiam non probet, imo & sub ejus oculis eam impugnet, non ideo tamen ejus Principatum abnuere & rejicere intelligitur, ut de Antonino Imper. & Paulo Jurisconsulto palàm est ex *l. Æmilius* 38. *ff. de Min.* 25. *an.*

Constat igitur quædam à Christo Domino simpliciter concessa fuisse Petro seorsim ab aliis Apostolis, puta potestatem Clavium, ut fratres suos confirmet, ut pascat oves & agnos Christi Domini. Sed quidam putant ea ipsi personaliter concessa fuisse, ut jam olim loquebatur Tertullianus *in lib. de pudicitia. cap.* 21. ac proinde translata non fuisse ad ejus Successores puta Rom. Pontifices. Clavum illum tetigit eleganter Chrysostomus *lib.* 2. *de Sacerdotio* iis Verbis: Christus San-

guinem suum effudit, ut oves illas sibi acquireret, quarum curam tum Petro tum Petri Successoribus commisit. Cumque S. Pacianus Barcinonensis *in Ep.* 1. Fusius probat quod Petro & Apostolis datum est, illud in eorum persona datum esse eorum Successoribus, puta omnibus Episcopis, cur etiam quod simpliciter Petro datum est, translatum non sit ad ejus Successores. Sane cum Tertullianus atque etiam S. Cyprianus male animati esse cœperunt in Romanum Pontificem iis æqualem, quod condemnaret eorum errores, multa in eum scripserunt duriùs, qui tamen antea scripserant Ecclesiam Romanam esse principalem Ecclesiam, unitatis Ecclesiasticæ originem, Petri Sedem, aliarum Ecclesiarum Matrem, & Romanum Pontificem verum esse Petri Successorem. Ac tandem Ammianus, Marcellinus & quidem Ethnicus, agnovit Primatum Romani Pontificis inter Christianos iis verbis *lib.* 15. *æternæ urbis Episcopi authoritate potiores aliis omnibus.*

Certissima summæ illius potestatis indicia fuerunt, quod Prælati de Majoribus causis ad Romanum Pontificem retulerint, eumque in iis consuluerint, ut

testatur S. Hieronym. *in Ep. 11. ad Geruntiam*, quod revisionem Majorum causarum imperaverit, seu majora negotia jampridem à Majoribus Prælatis definita, vel apud eosdem vel apud alios Judices retractari, Leo Magnus *in Ep. ad Episcopos Viennensis Provinciæ*. Ac tandem quod ex universo orbe Christiano ab omnibus Prælatis appellatus fuerit, ut suo loco videbimus. In quo appellationis Jure dignitatem Ecclesiæ Romanæ consistere ait Stephanus Tornac. Episcopus *in Ep. 162*. Omnibus illis juribus & remediis usi sunt S. Athanasius, S. Chrysostomus, & S. Ignatius, & quidem Patriarchæ Majorum gentium, ut ita se suamque innocentiam tuerentur.

Prælati inquàm de majoribus causis ad eum retulerunt, ut quid in iis statuendum ab eo acciperent. Tales erant quæ oriebantur inter Episcopos, ut docet Innocentius I. *in Ep. ad Victricium cap. 3*. quæ difficiles erant & in quarum definitione diffidebant Episcopi Alexander I. *in Ep. ad omnes Orthodoxos*. Pelagius II. *in Ep. 8*. Ac tandem, quæ erant de fide vel de dubia disciplina quæ spectant universalem Ecclesiam. Olim quidem de iis

omnibus non cognoſcebat ordinario jure, ſed ut loquuntur in ſecunda inſtantia: tum primum à Metropolitanis definiebantur in Synodis Provincialibus, ſed ſenſim Romanus Pontifex earum omnium cognitionem ſibi ſoli vindicavit, vel etiam à primâ inſtantia; & huic uſurpationi cauſam dedit negligentia Metropolitanorum, qui ſuas illas Synodos non amplius habuerunt juxta ſacros Canones. Unde fluxit excidium Eccleſiaſticæ diſciplinæ: Nam Epiſcopi ſanctius agere tenebantur in ſuis Diœceſibus, quòd eas Synodos ſibi ſuiſque moribus & actionibus imminere videbant, à quibus graviter coerceri poterant.

Summa tamen ea Rom. Pontificis poteſtas generali Concilio ſubjacet, ut tandē definiit Conſtantienſe & Baſileenſe Concilium. Eaque conſtans eſt ſententia Eccleſiæ Gall. omnium Parlamentorū, & Univerſitatū Galliæ. 1. Enim illud repræſentat univerſalem Eccleſiam quæ myſticum corpus, & ſponſa Chriſti Domini · Vix autem eſt ut ſuprà eam ſit ille Pontifex, in cujus Canones jurare, & cujus præcepta ſervare tenetur. 2. Chriſtus Dominus promiſit ſe in ejus medio præſentem futurum, *Math. cap.* 18. &

Spiritus Sancti præsentiam testatur ea Congregatio Sacerdotum, ait Celestinus I. *in Ep. ad Synodum Ephesinam.* Utroque potior utique non est Rom. Pontifex. 3. Concilium ipsum propositas quæstiones definit; & in nomine suo pronuntiat earum definitionem, *Visum est Spiritui Sancto & nobis. Visum est Apostolis & Senioribus cum omni Ecclesia. act.* 15. ac tandem & summi Pontifices & sancti Patres agnoscunt & probant Jus appellandi à Summo Pontifice ad generale Concilium, Leo M. *in Epist.* 33. à Theodosio ad illud vocatur. Illud etiam ab eo petit *in Ep.* 39. *&* 40. Et utrumque illud testatur Leonem Magnum se huic subditum profiteri atque etiàm sanctus Augustinus *in Ep.* 162. docet à Romano Pontifice appellatum fuisse Concilium in causa Donatistarum, ejusque appellationis multa exempla occurrunt in Historiis, & in Annalibus Ecclesiasticis. Eam verò Concilii majoritatem & potentiam supra Papam omnes agnoscunt in tribus præcipuè casibus: cum agitur de fide, de Schismate tollendo, & de reformatione totius Ecclesiæ in capite & in membris.

TITULUS XIV.

De Patriarchis & Cardinalibus.

JUdæi ante Chriſtum ſuos quidem Patriarchas ſeu Religionis & fidei Patres ac Principes habuerunt atque etiam alios poſt Chriſtum uſque ad initium Quinti Sæculi ; ut palam eſt *n L. ult. Cod. Th. de Jud.* qui erant nationis primates, & quibus ſuberant Apoſtoli,quos hucilluc mitterent,præcipuè ad colligendam pecuniam Sed inter Chriſtianos Præſules incognitum fuit Patriarcharum nomen ad medium ejuſdem ſæculi. Beatus Petrus tres nobiliſſimas fundavit Eccleſias Antiochenam, Alexandrinam, & Romanam. Eorum Præſules 1. appellati ſunt Archiepiſcopi apud ſanctum Athanaſium *in Apol. 2.* Poſtea Exarchi Diœceſeos. Ideſt Principes multarum Provinciarum, quæ iis parebant, *in Actis primi Conſtantinopolitani Concilii.*, ac tandem Patriarcha, ideſt Primi Patres multarum Provinciarum. *In Actis Calchedonenſis*, quod habitum eſt *an.* 451. ſicque ab initio tres tantum illæ fuerunt Pa-

triarchales Ecclesiæ, quas Princeps Apostolorum fundavit: posteriores quidem Rom. Pontifices; se ipsos non dicunt Patriarchas, seque ab aliis distinguunt, quasi sedes Apostolica sit majus aliquid Patriarchatu. Sed Leo Magnus *in actione* 3. *Calched. Concilii* vocatur Patriarcha magnæ Romæ, & Justinianus *in Nov.* 109. docet Rom. Pontificem Occidentis esse Patriarcham.

Iis tribus statim additus est Constantinopolitanus, eò quòd ejus Civitas facta fuerit sedes Imperii, & nova Roma ceperit appellari; forte quidem in primo Constantinopol. Concilio tum primùm ei datus est honor sedis, nomenclaturæ, subscriptionis statim post Rom. Pontificem ante duos alios Patriarchas, & *in Can.* 28. *Chalched. Concilii* datum est ei Jus Patriarchicum. Diutius quidem Rom. Pontifices rejecerant eum Canonem, sed tandem Innocentius III. eum Patriarcham agnovit, *in cap.* 23. *Ext. de Privil.* quia ejus tempore Rom. Pontifici se subjecit.

Denique Hierosolymitana Ecclesia Patriarchalis etiam facta est. 1. Quidem Cæsariensi Metropolitano parebat, sed cum alias seminasset Ecclesias,

ait Hieronymus *in Esaiam cap.* 2. Nicænæ Synodo placuit *in Can.* 7. ut ejus Episcopus honoretur, salva dignitate Metropolitano debita, puta ut in ejus Synodo post eum primus statim sedeat ille Episcopus, cui tandem concessum est jus Patriarchicum, *in Act.* 7. *ejusdem Chalced. Concilii*: sicque per partes evenit ut quinque essent Patriarchæ. Cum in Occidente potissimùm Primates prodierunt, sibi etiam vindicarunt Patriarcharum nomen. *Can.* 1. *dist.* 99. ita tamen ut ab aliis quinque plurimùm different, iisque omninò essent inferiores.

Jus Patriarchicum in quatuor præcipuè versatur. 1. Ut Patriarchæ statim sedeant post Rom. Pontificem. 2. Ut suis Metropolitanis pallium concedant, cùm priùs illud ab eo Pontifice acceperint, quod indicat plenitudinem Pontificalis officii. 3. Ut Crucem ante se ferri faciant ubique in suo Patriarchatu. Denique ut sub se plures habeant Metropolitas, à quibus ad eum appelletur *d. cap.* 23. quilibet Patriarcha suam habet diœcesim seu tractum aut territorium multarum Provinciarum, & extra illud nullæ sunt ejus partes, alterius nulla potestas in alterum.

Eaque

Eaque ſola ratione Gregorius Magnus pati non potuit Joan. Jejunatorem Patriarcham Conſtantinop. ſe ſe appellare Oecumenicum, quia ejus dignitatis obtentu Gregorium Patriarcham Antiochenum condemnaverat, quod erat ſolius Romani Pontificis.

Cardinales ſic dicuntur à Cardinibus, id eſt regionibus in quibus inſtituti ſunt. Sic Leo IV. *in oratione ad Patres Synodi Romanæ*, Anaſtaſium vocat Preſbyterum Cardinis ſui, quem in titulo S. Marcelli ordinavit. Idem occurrit *in Epiſtola* 89. *Joannis VIII. Et apud Joann. Diaconum in vita Gregorii Magni. num.* 10. Sicut enim cum vetuſtiores Summi Pontifices quoſdam Diaconos inſtituerunt in regionibus Urbis, à quibus appellantur Regionarii apud Anaſtaſium Bibliothecarium, & Gregorium Magnum, ita & cum eædem regiones dicantur etiam Cardines apud Authores finium regundorum, in iis Ordinati Preſbyteri, Cardinales appellati ſunt. 1. Quidem inſtituti ſunt in regionibus Urbis. *Can. Præ'ul.* 2. *quæſt.* 5. Et poſtmodùm in forenſibus etiam Eccleſiis apud Gregorium Magnum *lib.* 1. *Reg. Ep.* 15. *&* *lib.* 11. *Ep.* 34.

Cardinales illi ab initio fuerunt propriè Parochi Urbis, sed summæ dignationis esse cœperunt, postquam Nicolaus II. in Concilio Lateran. statuit ut illi soli eligerent Summum Pontificem. *Can.* 1. *dist.* 23. qui antea eligebatur à Clero & Populo. De iis post Decretum illud ita loquitur Petrus Damianus eodem fere tempore agens; non modò Episcoporum, sed & Primatum & Patriarcharum jura transcendunt. Et Sigonius *lib.* 9. *de regno Italiæ* ait ex eo Decreto Cardinalium nomen magis ac magis celebrari cepisse. Ac tandem Innocentius IV. dedit eis Vestem Rubeam & Rubeum Pileum. Diutius quidem tantùm Presbyteri & Diaconi Cardinales fuerunt, & Onuphrius contendit Episcopos fuisse Cardinales sub Alexandro III.

TITULUS XV.

De Episcopis.

GRæca vox ea est, Episcopus, quæ apud ipsos etiā prophanos Authores significat Provisorem, Inspectorem, Speculatorem, sicut & apud S. Cyprianum. Nam institutus est ut attendat sibi & universo gregi in quo Spiritus-Sanctus eum posuit Episcopum regere Ecclesiam Dei. *Act. cap.* 20. Ex iis verbis multa consequuntur. 1. Episcopos esse juris divini. 2. Eos jure divino institutos, ut regant Ecclesiam Dei: unde Sanctus Cyprianus *in Ep.* 55. scribit iis concessam fuisse sublimem ac divinam Ecclesiæ gubernandæ potestatem: Sicque stulti sunt hæretici, cùm asserunt Episcopos Apostolorum temporibus habuisse tantùm administrationem & provisionem, non etiam potestatem & dignitatem. 3. Iis singulis à Spiritu Sancto assignatum fuisse gregem Domini, quem pascant.

Cum Apostoli ordinarunt Episcopos, iis quidem cum impositione ma-

nuum dederunt omnem Episcopatus potestatem; sed tamen cuilibet ex iis certam Gregis portionem, certum locum dederunt, in quo suum illud munus adimplerent. Locus ille in multis Canonibus dicitur Parochia; sed cœpit appellari Diœcesis, & Parochiæ nomen quibusdam singularibus Presbyteris relictum est. Sunt ergò Rectores & Pastores Ecclesiæ, qui in vim suæ Jurisdictionis sunt Ordinarii Judices in sua quique Diœcesi, quam Jure suo visitant & à suis Officialibus visitari curant: quales sunt Archidiaconi, Decani Rurales, Archipresbyteri: irrogant censuras, tenent librum Ecclesiæ gubernandæ, & censuram vigoris in omnes Diœcesanos ait S. Cyprianus *in Ep. 67.* de quibus omnibus suo loco agetur, sicut & de aliis, quæ ad Jurisdictioné Episcopalem pertinent: In vim suæ Ordinationis illi soli ordinant Presbyteros, sacrum Chrisma conficiunt; ecclesias & altaria consecrant, pœnitentiæ publicæ modum imponunt.

Verius autem est Episcopatum non esse Ordinem à Sacerdotio distinctum, sed tantùm dignitatem & officium, cui à Spiritu Sancto major potestas

per consecrationem tribuitur. 1. Enim S. Ambrosius, aut alius *in primam ad Timot. cap.* 3. ait unam esse ordinationem Episcopi & Presbyteri : nam uterque est Sacerdos, sed primus est Episcopus. 2. consecrationem Episcopalem nihil additur quod habeat ob rationẽ Sacramenti sed tantum nova quædam potestas extrinseca à sacerdotali distincta, sive illud fiat per extensionem Sacerdotalis Ordinis; cum enim aliquis consecrandus est Episcopus, omnino prius est ut Presbyteri ordinem accipiat, cui per consecrationem adjicitur divina illa potestas, quam Spiritus Sanctus huic dignitati, huic ministerio dedit; sive illud fiat cum remanente sacerdotio, potestas illa per Consecrationem additur. Nec obstat quòd Episcopus quædam habere dicatur passim quæ sunt Ordinis : Nam hoc nihil aliud est quàm Ordinationis, quasi diceretur eum quædam accipere per suam Ordinationem & Consecrationem, quæ antea non habebat in vim solius Electionis & Confirmationis, puta sacrorum Ordinum collationem, Confirmationis Sacramentum, benedictionem Chrismatis, & alia id genus.

S. Cyprianus *in Ep.* 52. & alibi

passim, ait, unam esse Ecclesiam & unum Episcopatum. Sicut enim unum est Ecclesiæ Corpus quod per universum orbem Christianum in pleraque membra diffusum est, quæ sub uno Capite posita sunt, puta Rom. Pontifice. Ita & in ea Ecclesia unus est Episcopatus qui ubique diffusus est in concordia plurium Episcoporum sub eodem ipso Capite; ita tamen ut cuilibet ex iis adscripta sit certa gregis Dominici portio. Licet verò illi omnes sint ejusdem divinæ originis, attamen non sunt ejusdem gradus. Nam statim ab Apostolis instituti sunt Primæ sedis Episcopi. Sic Paulus Titum Cretæ instituit, ut per civitates Presbyteros constituat, id est Episcopos; cumque illi primæ sedis Episcopi ordinarentur in Metropoli seu prima & præcipua civitate alicujus Provinciæ, appellati sunt Metropolitani, ac postmodùm Archiepiscopi, quod nomen prius datum est Patriarchis, ut superiori titulo diximus, & postea Metropolitanis, qui pluribus Episcopis ejusdem Provinciæ præsunt. Prodierunt etiam Patriarchæ & Primates, quibus multi Metropolitani subjiciuntur. Sicque quatuor sunt gradus Episcoporum,

Episcopi, simpliciter accepti unius Diœcesis ; Metropolitæ, unius Provinciæ; Primates, multarum Provinciarum ; & Patriarchæ eorum omnium Superiores. Unde & rectissimè quidam Græci volunt genericum esse nomen Episcopi, quod de iis omnibus prædicatur. Ejus distinctionis rationem hanc affert Leo Magnus *in Ep.* 88. quia sicut inter Apostolos in similitudine honoris, erat quædam discretio potestatis, & uni datum est ut aliis præstaret, ex ea forma orta est discretio Episcoporum, ne omnes omnia sibi vindicarent; sed essent in singulis principes singuli, quorum inter fratres haberetur prima scientia, & per quos ad sedem Apostolicam universalis Ecclesiæ cura referretur.

Ita tamen ut Coepiscopi (hodiè Suffraganei) de rebus dubiis consulant suum Metropolitanum, antequàm ad sedem Apostolicam eant, ut prudentissimè idem Leo *in Epist.* 82. *in princ. ad Forojuliensem Episcopum.*

In Episcopis instituendis duæ potissimùm regulæ obtinent. Prima est duos Episcopos in eadem civitate institui non posse. *Can.* 8. *Nicenæ Synodi.* Ne unum corpus Ecclesiæ, quasi monstrum

habeat duo Capita. *cap.* 14. *Ext. de off. Jud. ord.* Et tamen invaluit Episcopo seniori, aut ægrotanti Coadjutorem dari posse, qui sit Episcopus & Episcopali munere fungatur. Olim à Metropolitano dabatur in Synodo Provinciali: Quod si eadem necessitas in eo urgeret, dabatur à Coepiscopis in eadem Synodo agentibus, *Can.* 47. *Meldensis Concilii.* Hodiè à Summo Pontifice iis datur ex consensu Regis. *cap. pen. Ext. de Cler. agrot.* Olim etiam dabatur ad tempus, aut ad prosperam valetudinem: hodiè perpetuus est, & cum futura ejus Episcopi successione. Quod etiam novit Gregorius Magnus. *lib.* 11. *Reg. Ep.* 8.

Secunda regula est, ut Episcopi non instituantur in vicis, in villis, in minoribus oppidis. In eam rem multos Canones exscribit Gratianus *in dist.* 80. quod ita placuit, ne vilescat nomen Episcopi. *Cap.* 1. *Ext. de Privil.* cùm nempè in iis non habent populi frequentiam Episcopo dignam. *Cap.* 165. *Collationis Carthag. habita.* Sanctus Athanasius *in Apolog.* 2. indicat eam regulam esse traditionis Apostolicæ, cùm Eusebianos arguit, quòd contra majorum traditionem Episcopos insti-

tuerent in vicis. Et ut perfecta sit ea lex, addita est ea pœna, ut Ordinans & Ordinatus Episcopus in quodam vico deponatur ab Episcopali gradu. *Can.* 8. *duodecimi Toletani Concilii.*

Sed cùm in dies augeretur Fidelium numerus. Ita ut Diœcesani Episcopi vix unquam iis omnibus ruri superesse possent, in rusticis Ecclesiis instituti sunt Paræciales Presbyteri, & in minoribus oppidis Chorepiscopi. *Can.* 8. *Antiochenæ Synodi*, id est Episcopi in villis, unde aliquandò dicuntur Villani Episcopi. Et fortè *in lib. Diurno Rom. Pontificum cap.* 1. *tit.* 8. Episcopus Forensis non alius est, quàm Chorepiscopus in Diœcesi Pontificis Romani, foras aut extra urbem positus in minori quodam oppido; quod sit Romanæ Diœcesis ad differentiam suburbicarii Episcopi de quo *in cap.* 3. qui positus sit in alia majori civitate Summo Pontifici immediatè subjecta. Episcopus, inquam, forensis non alius est quàm Chorepiscopus: Nec obstat ratio Garnerii, quòd titulus ille ad Episcopum Forensem positus sit inter Patriarcham & Archiepiscopum Ravennatem, quasi ad majorem aliquem Prælatum ideò pertinere debeat: con

ſtat enim ab eo valde interturbatum fuiſſe ordinem ejus libri; Et hoc adſtruit optimæ notæ Codex Manuſcriptus, quem mihi commodavit Vir Clariſſimus D. Bignonius Patricius.

Chorepiſcopi antiquiores ſunt in Eccleſiâ Græcâ, quàm in Latinâ: In illâ jampridem occurrunt ſub finem tertii ſæculi, nempe *in Can.* 13. *Ancyranæ Synodi*: *Et in Can.* 13. *Neocaſar.* Cúmque in iis ordinetur & coerceatur poteſtas Chorepiſcoporum, omnino dicendum eſt eos jam antea cognitos fuiſſe: Et ſtatim cœperunt eſſe frequentiores; nam plures ex iis Nicenæ ſubſcripſerunt. Sed in Latinâ occurrunt tantùm ſub finem quinti ſæculi, nempè in Synodo Regienſi.

Conſtat verò Chorepiſcopatum non fuiſſe ſpecialem Ordinem, ut malè quidam volunt, *ex Can.* 12. *Calched. Concilii*, in quo inter Ordinandos Clericos ponitur Chorepiſcopus: Nam hoc ita ſcriptum eſt propter ſpiritualem juriſdictionem, quam ille habet, quæque per pecuniam conferri non poteſt. Conſtat etiam Chorepiſcopos majores fuiſſe Paræcialibus Preſbyteris, cum iis præeſſent, eoſve regerent. Verius tamen eſt per ordinationem fuiſſe tan-

rum Presbyteros, non etiam Episcopos: Primò enim ab uno tantum Episcopo ordinabantur, Episcopi saltem à tribus: Secundò in vicis tantum ordinari solebant, Episcopi in majoribus tantùm Civitatibus: Tertiò subjacebant Diæcesano Episcopo, Episcopi Metropolitano: Ac tandem Episcopi sunt successores Apostolorum, illi autem septuaginta Discipulorum. *Dicto Can.* 13. *Neocæsar. Concilii.* Ita ut rectissimus dicat Leo Magnus quantùm ad ipsam ordinationem, Chorepiscopos eosdem esse ac Presbyteros.

Erant tamen non contemnendæ dignationis in Ecclesia: Ferrando Diacono dicuntur Vicarii Episcoporum, saltem forenses in suis villis, earum Ecclesiis & Monasteriis: Plebem continebant in officio pietatis: ex sententiâ & licentiâ diæcesani Episcopi Subdiaconos aliosve minores Clericos ordinare poterant, non etiam Presbyteros & Diaconos, nequidem ex consensu Episcopi: Ac si eos ordinassent, irrita erat eorum Ordinatio, quia iis nunquam sacri Canones eam permiserant, ait Balsamon *ad dictum Can.* 10. *Antiochenæ Synodi.* Sane uno casu eos ordinare poterant ex con-

sensu Episcopi, si ante adeptum Chorepiscopatum Episcopi fuissent, ut *in dicto Can.* 10. *& in Can.* 8. *Nicæni Concilii.*

Quidam volunt eosdem fuisse χωρεπισκόπους ac περιοδευτὰς, cum tamen conceptissimis verbis distinguantur *in L. omnem* 42. §. 9. *Cod. de Ep. & Cl. & in aliis quibusdam locis.* Ac fortè Laodicæni Patres *in Can.* 57. generaliter meminerunt περιοδευτῶν sicut & Photius *in Nomocan. tit. primo Cap.* 34. generaliter inscribit περὶ τῶν περιοδευτῶν Id est de iis omnibus qui vel officii sui prospectu, vel superiorum mandato certas quasdam Ecclesias visitant, circumeunt, circumcursant: quidam ex iis occurrunt non tantùm Chorepiscopi, sed etiàm simplices Presbyteri: ut *in actione quartâ & decimâ Calched. Concilii* Alexander & Valentinus dicuntur Presbyteri & Periodeutæ. Sicque omnis Chorepiscopus erat quidem περιοδευτὰ, sed non omnis Periodeuta erat Chorepiscopus. Sic etiam constat Chorepiscopos certam habuisse sedem, & aliquandò etiam περιοδευτὰς, in quâ constituebantur ab Episcopo, ut est *in dicto Can.* 57.

Denique cum Chorepiſcopi duriùs agerent in Epiſcopos, eorumque jura quotidiè uſurparent, omnibus odioſi eſſe ceperunt, & ejecti ſunt ab Eccleſia, Can. Chorepiſcopi, *Diſt.* 68. qui deſumptus eſt ex Epiſt. quinta Damaſi Summi Pontificis ad Epiſcopos Africæ, quam laudat Joannes III. *in Epiſt. un. in princ.* & *Metenſe Concilium in Can.* 8. ſicque vix eſt ut ſuppoſita videatur. Nec obſtat quòd non exoleverint, niſi diù poſt Damaſum: Nam & conſtat Leonem III. reſcripſiſſe Carolo Magno ejiciendos illos eſſe quaſi omninò inutiles; & tamen diutius adhuc poſteà remanſerunt, quòd molles quidam ac deſides Epiſcopi eos retinerent ad quietem ſuam. Ac tandem omninò ejecti ſunt juxtà decimum aut undecimum ſæculum, & in eorum locum ſucceſſerunt Decani & Archipreſbyteri Rurales, ut ſuo loco videbimus. Atque etiàm ducentis annis poſt ejectos Chorepiſcopos, deſides illi Epiſcopi ſecùm habere ceperunt quoſdam Monachos, qui Epiſcopi erant in partibus infidelium, & quos aliquandiù appellarunt ſuos ſuffraganeos.

De Chorepiſcopis eſt Epiſtola nona

Damasi in Editione Sanazarii: Est tractatus Rabani Mauri apud D. de Marca: *Et ejus singulare caput* 14. *lib.* 2. *de Concordia Sacerdotii & Imperii.*

TITULUS XVI.

De Presbyteris & Archipresbyteris.

Episcopis proximi sunt Presbyteri, *l.* 5. *Cod. Th. de Haret.* Presbyter aliquando generale nomen est, & omnes Clericos continet, ut notat Balsamon *ad Can.* 15. *Ancyranæ Synodi.* Est etiam nomen ætatis, ait S. Augustinus. Ac sæpius nomen est honoris & dignitatis, quod alicui per Ordinationem imponitur. Est minister sacratus, cui ex ordine suo licet offerre, prædicare, aliove sacro ministerio fungi, *Can.* 1. *ejusdem Synodi.* Est minister sacratus, quod commune habet cum Episcopo & Diacono, *Can.* 31. *dist.* 23. Cui licet offerre, id est sacrum Christi Corpus conficere, apud Tertullianum; & summum magnum illud est in Presbytero, quod ex sua Ordinatione habet: simul enim Christus Dominus & Presbyteros fecit, &

instituit Sacramentum altaris, præcipiens Apostolis ut idem faciant: Additur & prædicare: nam officium Presbyteri non modò consistit in celebratione officii, sed etiam in docendo, ait Balsamon *ad Can.* 20. *sextæ Synodi in Trullo*.

Ac tandem cum additur alio ministerio sacro fungi, addendum præ cæteris, audire Confessionem & absolvere à peccatis, quod non Angelis, non Archangelis, sed solis Presbyteris datum esse ait S. Chrysostomus, *lib.* 3. *de Sacerdotio*. Et hinc summum Sacerdotum dignitatem adstruit. Sane Balsamon *ad Can.* 52. *Apost.* & *ad Can.* 6. *Carthag. Concilii*; contendit Sacerdotium non tribuere potestatem ligandi & solvendi; sed eam pendere omninò ex speciali concessione ipsius Episcopi, quia Christus Dominus seorsim Apostolos fecit Presbyteros, & seorsim iis dedit potestatem Clavium. Sed Tridentini Patres *Sess.* 23. *de Reform. Can.* 15. asserunt Presbyteros in suâ Ordinatione à peccatis absolvendi potestatem accipere per hæc verba Christi Domini, quibus Ordinans Episcopus Presbyterum alloquitur, *cujus peccata remiseris, erunt remissa in cœlis*.

Verùm S. Hieronymus, S. Chrysostomus, & Theodoretus, docent sub ipsis Apostolis Presbyteros etiam appellatos fuisse Presbyteros & Episcopos; nam & in Actis Apostolorum, in Epistolis ad Titum & Timotheum Episcopi & Presbyteri promiscuè usurpantur: sed iidem asserunt non diù illud remansisse, & statim ab Episcopis distinctos fuisse Presbyteros. S. Hieronymus *in Commentariis ad Titum* docet quâ occasione introducta fuerit ea differentia, ut inquit, Schismatum dissidia tollerentur: cum enim ex Discipulis alius diceret se esse Pauli, alius se esse Apollo, placuit ut unus de Presbyteris præponeretur aliis, ad quem totius Ecclesiæ cura pertineret, quique solus diceretur Episcopus. Et hinc cum Augustino *in Epist.* 19. dicendum est secundùm honorum vocabula, quæ jam Ecclesiæ usus obtinuit, Episcopatum Presbyterio majorem esse: quod nullatenus facit eos omnes non esse institutionis divinæ. Qui enim à Christo Domino instituti coaluerant aut concurrerant in iisdem personis propter aliarum penuriam, ab Ecclesia variis conferri cœperunt crescente Fidelium multitudine. Et cum Hieronymo *in*

Epist 85. Presbyterum ab Episcopo differre, tantùm Ordinatione : addendum & Chrismatione, ut hic solus Ordinare & baptisatos Confirmare possit, ut suo loco videbimus. Quidam volunt etiam Diaconos ex singulari privilegio à Presbyteris Ordinari posse; sed hoc non est istius loci.

In antiquis Canonibus occurrunt etiam Presbyteræ, ut legit Ferrandus, & pro iis uxoribus quas quidam Presbyteri duxerant ante suam Ordinationem, ut *in Can.* 18. *dist.* 32. & postmodùm in earum sorores mutatæ: Et pro senioribus viduis, quæ pauperes curabant & potissimùm baptisandas mulieres, ut *in Can.* 12. *IV. Carthag. Concilii.* Nec tamen ullatenùs Ordinabantur, nec quid habebant sacri Ordinis. Undè & veteres Græci Canones non eas vocabant πρεσβυτέρας sed πρεσβυτίδας seniores. Statim abierunt in desuetudinem *ex Can.* 11. *Laodic. Synodi*, ac præsertim cùm sæpiùs infantes baptisari ceperunt, nec adeò frequentia fuerunt adultorum baptismata.

Sunt etiam Archipresbyteri, seu Primicerii aut Primarii Presbyterorum. Olim quidem Presbyter ille aliis

præibat, qui antiquior erat Ordinatione, sed ad sublevandam Episcoporum sollicitudinem creati sunt Archipresbyteri, (aliquandò Decani) qui præsint quibusdam paræcialibus Presbyteris. Sanè aliquandò Archipresbyter dicitur, qui persona est alicujus Ecclesiæ, seu Cardinalis aut principalis ejus Presbyter, & præest aliis Presbyteris in ea institutis, ut *in cap.* 2. *Ext. de Off. Archipresb.* Hîc de eo non agitur; sed de Archipresbyteris, qui ex suâ institutione aliis quibusdam Parochis præsunt, eos visitant, & de iis referunt ad Diæcesanum Episcopum. Undè forsan Stephanus Tornac. *in Epist.* 14. rectè sic alloquitur quemdam Archipresbyterum; tu penès quem non minima portio Jurisdictionis Ecclesiasticæ consistit.

Duo genera sunt Archipresbyterorum, ut alii sint Urbani, alii Rurales, proùt in Urbe constituuntur, vel in vicis. Sicut verò Civitatenses Presbyteri omninò præferuntur forensibus aut vicanis *Can.* 13. *Neocæs. Concilii:* ita & Urbani Archipresbyteri ruralibus aut vicanis. Sed iis omnibus præferri constat Archidiaconos: quod licet præposterum & insolens; attamen

certum & antiquum est, ait Cujacius. Nec aliâ ratione priùs hîc agitur de Archipresbyteris, quàm quòd Presbyteris Archipresbyteros jungere voluimus, quasi ejusdem Ordinis, sicùt & posteà Diaconis Archidiaconos.

TITULUS XVII.

De Diaconis & Archidiaconis.

DIaconus propriè significat Ministrum, & sæpiùs simpliciter ita dicitur. Instituti sunt Diaconi, ut ministrarent mensis, sicque Apostoli ab Oratione & ministerio Verbi non avocarentur, *Act. cap. 6.* Et omninò verius est eos omnibus mensis & prophanis aut communibus ministrasse, quibus præcipuè adhibebantur pauperes; & sacris in quibus adoranda Eucharistia distribuebatur. Primò enim ex iis Philippus & Stephanus baptisarunt, & prædicarunt. Secundò iis Apostoli manus imposuerunt. Tertiò Apostolus in iis eamdem sanctitatem desiderat ac in Presbyteris. Ac tandem Ignatius, Polycarpus, & Cyprianus sacrum vocant Diaconorum ministe-

rium, eosque sacris peragendis adhibitos fuisse docent. Et hinc omninò dicendum est *Can. decimum sextum sextæ Synodi in Trullo* esse contrà mentem Sacræ Scripturæ, cum ait institutos illos fuisse tantùm, ut Communibus mensis ministrarent. Nec tamen dici potest suppositus, cum Aristænus, Mathæus Blastares, Zonaras, & Balsamon ad eum scripserint Notas.

Quodnàm sit Diaconorum officium pluribus docent author Constitutionum Apostolic. *lib.* 2. Isidorus Hispal & alii veteres qui scripserunt de divinis Officiis: putà ut sacrificantibus Presbyteris adsint & ministrent. Cùm enim sacrati sint, altare ingredi & ad illud ministrare debent, ut baptisare possint, *Can.* 77. *Illiberit. Concilii*, & apud Bedam *lib.* 2. *Hist. Eccles. cap.* 12. Tertullianus *de Baptismo cap.* 17. addit, non tamen sine Episcopi authoritate, quæ tamen statim desiderata non est, ut Sacramenta dispensare & prædicare possint, ait Ivo Carnot. *in serm. de reb. Eccles.* Cum tamen olim in Ecclesiâ legerent tantùm homilias sanctorum Patrum. *Can.* 2. *secundi Vasensis Concilii*, ut res Ecclesiasticas curent & miserabiles personas. Cúmque ita

nihil ferè esset in Ecclesiâ, quod eorum manus & oculos fugeret, adeò superbire cœperunt, ut ipsis etiam Presbyteris præesse vellent; sed sacri Canones & sancti Patres eos ita redegerunt in ordinem, ut Presbyteris omninò subjaceant ac ministrent. Quis patiatur, ait S. Hieronymus *in Ep.* 85. ut mensarum & viduarum minister se suprà eos efferat, ad quorum preces Christi Corpus & Sanguis conficitur.

Fuerunt etiam Diaconæ aut Diaconissæ, non tantùm in Orientali, sed etiam in Occidentali Ecclesiâ, ut palàm est *ex lib.* 27. *&* 28. *Cod. Th. de Ep. & Cler.* & ex multis Ecclesiæ Gallicanæ Synodis. Sancti Patres earum Ordinationis quasi Clericalis meminerunt passim, quæ tamen propriè tantùm erat Benedictio. Vel etiam Ecclesiæ nascentis exordio institutæ sunt, ut fœminarum honestati consuleretur in earum Baptismo. Sed statim in Occidentali Ecclesiâ sublatæ sunt. *Can.* 1. *Arausicano. Can.* 26. *Concilii Epaonensis*: Deindè etiam in Orientali. Balsamon in Responsis ad Marcum Patriarcham Alexand. *cap.* 15. ait eas olim habuisse βαθμὸν ἐν τῷ βήματι gradum ad altare. Et statim subjicit

menstruorum autem inquinatio ministerium earum à divino & sancto altari expulit.

Ex Diaconis creati sunt Archidiaconi, seu Priores Diaconorum. *cap.* 1. *Ext. de Scrut. in Ord. fac.* qui jam occurrunt in Ecclesiâ non multò post Nicænum Concilium apud Optatum *lib.* 1. *contra Parmen.* Et apud S. Hieronymum *in Epistolis*, præsunt celebrandis Ordinationibus: Ordinandos examinant & præsentant Episcopo, Diaconis & inferioribus Clericis præcipiunt. Sidonius eos vocat Antistites secundi ordinis. Olim tamen nullam habebant jurisdictionem in Presbyteros. *Can. ult. dist.* 94. Cumque iis præesse voluerunt, Episcopi duobus præcipuè modis eum fastum cohibere cœperunt: & eos Ordinando Presbyteros, tunc enim se degradari censebant, apud S. Hieronymum, Leonem Mag. & Gregorium Magnum; & plures instituendo, qui olim unus tantùm erat in qualibet Diœcesi, quasi numero vilesceret eorum dignitas: quod etiam Imperatores decreverunt in Præfectis Prætorio. Sed invaluit Archidiaconos præesse Presbyteris jam à sexto sæculo, *Can.* 6. *Altissiodor. Concilii.*

Imò & quamvis Ordine minores sint Archipresbyteris, & in iis quæ sunt Ordinis, post eos nominentur *Can. Salvator.* 11. *quæst.* 3. Attamen iis etiam præesse cœperunt, non quidem ordine; sed dignitate & jurisdictione, quasi locum tenentes Episcopi *Can.* 7. *sextæ Synodi in Trullo.* Eoque respectu priores recensentur passim, ac potissimùm *in Can.* 1. *Andegav. Concilii. In cap.* 1. *Ext. de ætat. qual. & Ord. Præf.* Et Arnulphus Lexovien. *in Epist.* 27. scribit veterem illam esse consuetudinem Pictav. Ecclesiæ. Undè Isidorus rectissimè habet *in Can. perlectis. dist.* 25. Archipresbyter verò sciat se esse sub Archidiacono. Nec dicendum est illud esse suppositum: Primò enim vera est ea sententia. Secundò alibi etiam extat ex eodem Isidoro. Ac tandem Innocentius III. *in cap.* 7. *Ext. de Off. Archid.* eam Isidoro adscribit. Ejus rei ratio esse potuit; quia Episcopi suis Archidiaconis jurisdictionem suam mandare cœperunt in quibusdam Diœceseon suarum partibus, nec minimam rerum Ecclesiasticarum curam & administrationem concedere: Sicque Presbyteris & Archipresbyteris majo-

res fuerunt, non quidem ordine, sed dignitate, ut jam diximus.

¶ Ac tandem Archidiaconi saltem Diaconi esse debent *d. cap.* 1. Nec tenentur esse Presbyteri. *Can.* 6. & 8. *dist.* 74. Unde Petrus Blesensis & ipse Batoniensis Archidiaconus in Angliâ *in Epist.* 123. scribit Diaconatus ordinem annexum esse Archidiaconis, nec eos cogi posse ad eminentiores Ordines ascendere: Et subjicit eorum honorem non augeri, sed minui, si promoveantur in Presbyterium officium.

TITULUS XVIII.

De Subdiaconis & aliis Minoribus Clericis.

Subdiaconi sunt Ecclesiastici Ministri ut Diaconos in ampliori ministerio adjuvent. Eorum mentio jam extat in Canonibus Apostolorum & apud S. Cyprianum. Olim Subdiaconatus non erat Ordo sacer; sed simplex ministerium, vel officium Ecclesiasticum. Unde per manus impositionem non conferebatur, sed per simplicem benedictionem *Can.* 5. *Concilii*

cilii Carthag. IV. sub Sancto Augustino. Nec Subdiaconi cum aliis sacratis Ministris locum habebant in sanctuario, nec sacra Vasa tangere poterant, *Can.* 21. *&* 22. *Laodicenæ Synodi*; Quando nempe in iis reconditum erat sacro-sanctum Christi Corpus, ut interpretantur Zonaras & Balsamon: Ideóque cum Ordinabantur, inanem patenam, & vacuum Calicem ab Episcopo accipiebant *d. Can.* 5. Et in Sacramentario Gregorii Magni. Nec etiam orarium ferre poterant quæ vox mere Latina occurrit apud Vopiscum *in Valeriano* & fasciam, institam, seu Stolam significat, quam Ministrantes Diaconi sinistro lateri habent impositam.

Sed cum invaluit Subdiaconis non amplius concedi carnale Conjugium, ait Leo Magnus *in Ep.* 82. & Gregorius Magnus *lib.* 1. *Reg. Ep.* 42. facilius etiam receptum est Subdiaconatum esse inter sacros Ordines: ut de suo tempore testatur Ivo Carnot. *in serm.* 2. Sicque Innocentius III. *in cap.* 9. *in fi. Ext. de at. qual. & ord. præf.* dicere potuit ex constitutione S. Gregorii Subdiaconatum esse sacrum Ordinem, quod ei Cælibatum imposue-

rit, perinde ac aliis Ordinibus sacris: Constat etiam eum non statuisse ut sit Ordo sacer; quippe qui scripserit in suo Sacramentario Subdiaconatum non habere manus impositionem: quod etiam habet Joannes Diaconus *in ejus vita, numero* 31. Ac tandem sicut ex Diaconis electus & institutus est Archidiaconus, ita & Archisubdiaconus in quibusdam Ecclesiis institututu legitur in Concilio Altissiodor. *Can.* 6. Et in Ordine Romano.

Sunt adhuc minores Clerici. Apud Græcos duo tantum, puta Lectores & Cantores epistolarum *Can.* 25. *Constitutionum Apostolic.. lib.* 6. *cap.* 17. *Et in Nov. Justiniani sexta.* Latini numquam inter eos Clericos habuerunt Cantores, sed Ostiarios, Lectores, Exorcistas, Acolytos: de quibus omnibus passim agitur in antiquis Canonibus & apud SS. Patres. Nec male Petrus Abælardus *in Ep.* 7. contendit Ecclesiam à Synagoga Judæorum accepisse omnes illos Ordines, quos habet in Gradu vel in Ministerio.

TITULUS XIX.

De Canonicis.

OMnes olim Clerici rectè dici poterant Canonici, ut *in Epistolâ Basilii Magni Amphilochium Can.* 6. tum quia omnes erant in Canone, id est in Catalogo Ecclesiastico *Can.* 17. *Nicani Concilii, & Can.* 2. *Calchedonensis*, tum quia per Ordinationem, Canoni, id est Ministerio Ecclesiastico addicebantur, prout Canon accipitur 2. *ad Corinth. cap.* 10. tum quia ex reditibus Ecclesiasticis Canonem, id est pensionem, aut certam aliquam mensuram accipiebant, ut passim apud S. Cyprianum, & quia sub Canone agebant, id est sub certa quadam regula Ecclesiastica.

Ejus regulæ præcipuum caput erat de vita communi: Omnes quidem fideles statim eam egerunt sub Apostolis *Act. cap.* 6. sed cum Ecclesiæ authoritas differentiam fecit inter Ordinem & plebem, statim etiam laïci ab ea vita communi recesserunt, & soli Clerici eam retinuerunt: quibus omnibus

omnia erant communia. *Can. duo sunt. Can. necessaria* 12. *quæst.* 1. Feruentes tamen persecutiones eam vitæ communionem inter eos etiam ferè abjecerunt. Semper quidem erat Clerus, erat Presbyterium, ut docent Ignatius & Cyprianus: Sed clandestini tantum erant Conventus in Cryptis, in Speluncis: Et ita vix est, ut Clerici viverent in communi, cùm & seorsim sportulas, seu ex bonis Ecclesiæ certas quasdam annonas acciperent singulis diebus, aut mensibus, unde Cypriano dicuntur fratres sportulantes *in Ep.* 26. *&* 55. Sed & cum dicitur olim omnes Clericos vitam communem egisse, hoc utique dici potest de iis qui Episcopis in civitate aderant: Cum enim post pacem Ecclesiæ datam, instituti sunt Clerici & in Vicis, & in Castellis, & in Municipiis, ut est *in l.* 16. *&* 33. *Cod. Th. de Ep.* vix est ut illi à se invicem remotiores vitam communem agere potuerint; nisi cum plures in eadem Forensi Ecclesia instituí cœperunt, ut voluit Ivo Carnot. *in Ep.* 213.

Post Constantinum igitur multi sanctiores Episcopi quosdam Clericos secum in suis Episcopiis aut Cathedralibus Ecclesiis habere cœperunt, qui-

bus omnibus erat una domus, una mensa, omnia denique communia. Hoc de Orientali Ecclesia testantur Sozomenus *lib. 6. hist. Eccles. cap. 31. in fi.* & S. Basilius *in Ep. 63.* Eamdem quoque vitam cōmunem in Occidentali Ecclesia primus instituit S. Eusebius Vercellensis Episcopus ab Oriente pro S. Athanasio reversus teste S. Ambrosio *in Ep. 26.* Ubi cum ait sanctum hunc Episcopum in sua Ecclesia conjunxisse officia Clericorum, & instituta Monachorum, quæ in Oriente agens didicerat, hoc nihil aliud est quàm eum docuisse quomodò Clerici suis officiis fungi possent, & simul vitam communem agere: quod præcipuum est vitæ Monasticæ caput, quamvis ea plurimùm repugnare videatur ab iis Clericalibus Officiis.

Hoc ab eo didicit Ambrosius & in sua Ecclesia docuit, à quo S. Augustinus in suam, & antea S. Martinus in Galliam exportaverunt, qui tamen omnes vitam hanc communem inter suos Clericos non tam primò instituerunt, quàm restaurarunt, tum primum enim ab Apostolis instituta fuerat. Unde Petrus Blesensis *in Sermone de S. Augustino*, ait eum non esse primum Instituto-

rum ejus vitæ, sed reparatorem & restauratorem, quæ fere per diuturnas persecutiones abolita erat inter Clericos. Hic quidem decreverat se nullos admissurum esse Clericos, quàm qui cum eo vitam hanc communem agere vellent; sed ab eo proposito recedere coactus est, cum multò plures eam profiteri nollent, ut ipse testatur *in serm. 2. de vita communi Clericorum*: quod etiam de se ipso S. Ambrosius.

Possidonius *in vita S. Augustini* ait ejus exemplo plures Episcopos in suis Ep scopiis instituisse Monasteria Clericorum, seu sacras ædes in quibus Clerici vitam communem agerent, & ab ea dici cœperint Canonici Clerici, quòd in eadem matricula inscripti secundùm Canones cum suis Episcopis, de communi viverent in communi, ait Stephanus Tornac. *in Ep.* 118. Episcopi eos habere cœperunt quasi assessores & consiliarios, cum quibus & ex quorum consilio res Ecclesiasticas gubernarent, administrarent Ecclesiastica sacramenta, & divinum Officium celebrarent; ut passim videre est apud S. Ignatium; sed præcipuè *in Ep.* 2. *&* 11.

Sicut verò tum primùm inter Cle-

ricos vitæ communis observatio interquievit propter persecutiones, ita & sæpius frigescente charitate, in multis locis defecit, & subinde passim etiam Deus sanctos quosdam viros dedit, qui eam restituerent, S. Isidorum Hispal. in Hispania, S. Egbertum Eborac. in Anglia, Chrodegandum Metensem, qui Clericis Canonicis regulam scripsit sub Carolo Magno; quam Ludovicus Pius in suo Aquisgran. Concilio sequutus est; Petrum Damianum in Italia, & adhuc Ivonem Carnot. in Gallia. Neque verò appellati sunt Canonici S. Augustini, quòd eam regulam servent quam præscribit *in Epist.* 109. Eam enim mittit ad suam sororem quarumdam Monialium Præpositam: Nec alibi extat in ejus operibus, quàm in ea Epistolâ. Et hinc cum Concilium illud iis longiorem regulam scripsit, ne verbum quidem desumpsit ex ea Augustiniana, quam videbat fœminino genere conscriptam pro Monialibus: Sed ideo sic dicuntur, quòd regulam suam magna ex parte desumpserint ex duobus Sermonibus Sancti Augustini *de vita communi Cler.* Nec iis data est regula Concilii Aquisgran. quod aliquid Ca-

nonicæ & Apostolicæ vitæ contrarium contineret ; puta res quasdam habere proprias *in Can.* 115. quod ad petitionem Petri Damiani prohibitum fuit in duobus Romanis Conciliis.

Id genus Canonici Clerici non tantum in Episcopiis instituti sunt,sed etiam in Monasteriis quorum Prælati appellabantur Abbates. Eorum omnium jam mentio fit *in Can.* 23. *&* 24. *tertii Turon. Concilii.* Sed cùm nec in eo, nec in Aquisgran. nec in regula Chrodegandi agatur de Minoribus Ecclesiis, quas hodie Collegiatas dicimus, quæque Canonicos habent, quidam volunt eas prodiisse tantùm circà decimum sæculum, easque primò fuisse Abbatias Canonicorum Regularium, qui tandem mutati sicut in Sæculares. Sed forte id genus Ecclesiæ jampridem occurrunt *in tertia Justiniani Nov.* ubi ait Constantinopoli quasdam esse Minores Ecclesias in quibus instituti Clerici pròpriis sumptibus exhibentur, alias verò in quibus Cathedralis Ecclesia quosdam ex suis Canonicis instituit & exhibet. Constat etiam nostram hanc Ecclesiam S. Albini ab initio habuisse Clericos Canonicos, in quorum locum positi sunt Monachi. Sicut &

Ecclesiam S. Dionysii ad Lutetiam, sub Carolo Calvo, nec eas antea fuisse Abbatias.

Verum Aquisgran. Concilium sæcularibus Canonicis viam aperuisse videtur, cum *in Can.* 115. Canonicis res proprias & res Ecclesiæ habere permisit, ut jam diximus: nihil enim magis Canonicæ aut communi vitæ repugnat, quàm aliquid habere proprium. Undè Crantzius *in Metropol. lib.* 1. *cap.* 26. non tam malè ait Concilium illud Regulam scripsisse Canonicis Regularibus & sæcularibus. Non multo pòst S. Rembertus Bremensis fundavit Ecclesiam cum Præposito & Canonicis sæcularibus, apud incertum Authorem *de vita Bremensium Archiepiscoporum*. Sed cum circà decimum & 11. sæculum vita communis deficeret in omnibus Ecclesiis, ait Ivo Carnot. *in Ep.* 215. Clerici Canonici sæcularitatem acceperunt, ait S. Bernardus *in Ep.* 87. quod præcipuè 12. sæculo invaluit, quo Stephanus Tornac. agens *in Ep.* 118. 160. 172. ait modernam esse illam dissolutionem, & generalem Ecclesiæ Gall. consuetudinem, ut singulares portiones singulis Canonicis concedat, & ita sæculariter vivant. Arnulfus Lexo-

viensis *in Ep.* 25. docet quosdam Episcopos huic novæ Institutioni faviſſe ut Eccleſiaſtica bona ſic diviſa ſuis nepotibus facilius concedere poſſent ; quod ſtante vita communi præſtare, aut exequi non poterant.

Sic Clerici Canonici in Monaſteriis remanſerunt, & Petrus Abælardus S. Bernardi æqualis *in Ep.* 3. ait eos noviter ſeipſos appellaſſe Canonicos Regulares, quæ gemina nomenclatura, idem planè ſignificat ; nec tamen omnino fruſtranea eſt : nam dicuntur Canonici quod nomen dignitatis eſt,& Regulares,quòd ſublatâ regulâ,vitam communem agant, ait ille Idem Stephanus *in Ep.* 1. *circa fin.* quique ab ea receſſerunt, eadem ætate appellati ſunt Canonici ſæculares, vel quòd ſingulares & ſæculares idem planè ſint, Idem *in Ep.* 85. vel quod pro Canonicis regulis amplexi fuerint libertatem ſæculi, ut de iis Trithemius Abbas *in Chron. Hirſaugenſi.*

Senſim adeò invaluerunt Canonici ſæculares, ut omnes ferè Cathedrales Eccleſias obtinuerint, & Regulares amandati fuerint in quaſdam Abbatias. Statim etiam eorum ſæcularium & Epiſcopi ſeparata negotia *cap.* 21. *Ext.*

de rescript. Separata est mensa Capituli à mensa Episcopi, quod nihil aliud est, quàm utriusque substantia aut bona omnia, prout mensa generaliter accipitur apud Gregorium Turon. *Lib.* 11. *cap.* 3. *& in Concordia regularum cap.* 65. §. 2. In ea divisione quædam soli Episcopo relicta sunt, quæ inconsulto Capitulo faciat *to. tit. de iis quæ fiunt à prælatis sine consensu cap.* quædam Episcopo & Capitulo communia quæ sine utriusque consensu fieri non possunt; qualis est alienatio rerum Ecclesiasticarum *cap.* 1. *eod.* ac tandem quædam soli Capitulo, de quibus Canonici statuta facere possunt passim *in tit. de Constit.* Eaque ab omnibus Canonicis observanda sunt, vel etiam ab eorum successoribus, si modò utilitati Ecclesiæ conveniant, ait Innocentius III. *lib.* 1.*Reg. Ep.*64. nec sint contra sacros Canones, humanasve leges seu regias, ut rectissimè addit Balsamon *ad Can.* 1. *Constantinopolitanæ Synodi.*

Ea etiam facienda sunt à majori parte Capituli : tunc enim ab omnibus facta præsumuntur. Quod ita placuit ut rebus Ecclesiasticis finis imponatur *cap.* 48. *Ext. de Elect. & Elect. pot.* tum etiam quia ubi major est nu-

merus, ibi etiam prudentius præſumitur eſſe Conſilium. *cap. 22. Ibid.* Et hinc duo illa ſæpius junguntur, major & ſanior pars. Ut autem ſit major pars ſufficit duas adeſſe Canonicorum partes (ſi modò alii etiam vocati fuerint,) ut de Collegio decurionum dicitur *in l. 3. & 4. ff. quod cujuſque univerſ. nom. & l. 3. de Decret. ab ord. fac.* Nec requiritur ut duæ illæ partes eadem planè ſentiant, ſufficit eas adeſſe; quodque à majori earum parte ſtatutum fuerit, illud obſervandum eſt. Nec obſtat quod vulgo dicitur tres facere Capitulum: Nam hoc nihil aliud eſt, quam ſufficere in quadam Eccleſia tres inſtitui Canonicos, ut iis concedatur jus Capituli: Nam ſi plures inſtituti ſunt, abſurdum eſſet tres ex iis ſeorſim convocatos ſtatutum facere poſſe, quod ab aliis omnibus ſervaretur.

Quamvis autem plures Canonici in eadem Eccleſia inſtituti ſint, attamen non ſemper jus Capituli habent, ſed ita demum ſi ab Epiſcopo datum iis fuerit *cap. 14. Ext. de Exceſſ. Prælat.* quod ſæpius ab ipſa fundatione pendet, ait Gloſſa Prag. ſanct. *ad tit. de Elect.* Et hinc ſtatuta facere poſſunt de re-

bus ad ſuam Eccleſiam pertinentibus, habent arcam, & ſigillum *cap. ſignificavit. Ext. de appell.* & ipſum Capitulum Juriſdictionem in ſuos Canonicos habet ſaltem correctionalem.

Denique ſingulare Canonicorum officium, eſt pſallere in Eccleſia. Ivo Carnot. *in Epiſt.* 218. de quodam Pariſienſi Canonico agens ſic loquitur, ad hoc inſtituta eſt Clericalis militia ut pſalmodiæ & hymnodiæ quotidianum Deo offerat Sacrificium. *Ibi Can* 131. *&* 132. Cautum eſt ut Canonici religioſiſſimè pſallant in Eccleſiâ. Quod exſcriptum eſt in regula Canonicorum Chrodegandi Metenſis Epiſcopi *cap.* 24. 25. *cap.* 26. Cumque inſtituti ſint, ad quotidianum pſallendi officium, ſi ad illud non conveniant horis Canonicis, à Clero deponendi ſunt. *Can. ult. diſt.* 92. Et per ſe ipſos in ea pſalmodia deſervire tenentur tanquam in principali officio quod Eccleſiæ debent.

TITULUS XX.

De Monachis.

MOnachus, id est, solus ait S. Hieronymus *in Ep. ad Heliodorum*, sic dictus à singulari & solitariâ vitâ, inquit Cassianus, *in Collat. 18, cap. 5*. S. Benedictus *in cap. 1.* suæ Regulæ quatuor facit genera Monachorum, ut alii sint Cœnobitæ, alii Anachoretæ seu Eremitæ, alii Sarabaitæ, alii Gyrovagi. Cœnobitæ qui sub Regula & Abbate vitam communem agunt. Anachoretæ qui cùm diu sub Regulâ & Abbate probati sunt, secedunt in Eremum seu desertum aliquem locum. Sarabaïtæ (ea vox est Ægyptiaca) qui nullâ Regulâ probati à Congregatione Cœnobii recedunt, ut suo arbitrio vivant; Gyrovagi qui numquam stabiles, hinc inde vagantur & currunt. S. Benedictus ait Sarabaïtas teterrimum genus esse Monachorum, & tamen Gyrovagos iis esse deteriores. In hoc titulo agitur potissimùm de Cœnobitis.

Sulpitius Severus *in vita S. Martini*, & S. Hieronymus *in vita S. Pauli Eremitæ*, primam Monasticæ vitæ In-

ſtitutionem in Oriente huic Paulo adſcribunt, & Antonio ejus diſcipulo. Prior Anachoretas, alter Cœnobitas inſtituit; & initio tertii ſæculi egerunt ſub Decio & Aureliano. Nec multò poſt floruit S. Baſilius. Sed quomodo & quando ea vita in Occidente prodierit, docet Hieronymus *in Epiſtolâ ad Principiam.* Cùm nempe S. Athanaſius Romam venit & ſecùm exportavit vitam S. Antonii, quam ipſe conſcripſerat: Eam Romanis dedit, eoſque docuit quomodo eam ſequi poſſent. Tunc in Occidente tot propemodùm erant regulæ, quot Monaſteria, inquit Caſſianus *lib. 2. de Inſtitutis Monachorum cap. 2.* alibi ſola voluntas Abbatis erat pro regula, alibi antiquæ traditiones. Sed tandem initio ſexti ſæculi S. Benedictus Regulam ſcripſit, quam omnes ferè Monachi receperunt. Rectiſſimè tamen Bernardus ait eam quidem omnibus propoſitam fuiſſe non imperatam: eodem enim tempore fuit regula Cæſarii, Aureliani, Columbani, & aliorum.

Ludovicus Pius in ſuo Aquiſgran. Concilio juſſit ut in omnibus regni ſui Monaſteriis una obtineret Regula S. Benedicti, ut ſcribit Anonymus *in ejus*

vita; Et diutius in Gallia non alii fuerunt Monachi, quàm Benedictini: Cùmque nigris vestibus induerentur, & Clerici Canonici albis, quidam volunt hinc ortam fuisse generalem hanc divisionem, ut alii dicerentur Monachi Albi; alii vero Nigri, quam alii repetunt à Cisterciensibus qui albis indui cœperant. Olim omnes Monachi habebant nigras vestes, ut etiam agnoscit Zozimus, & Hincmarus *lib.* 5. quòd propriæ essent Lugentium & Pœnitentium, quales omninò erant Monachi. Sed tandem tot prodierunt Ordines Monachorum, tot vestium diversitates, ut Innocentius III. in generali Concilio Lateran. prohibuerit ne novi Ordines instituerentur *cap. ult. Ext. de Regular.* Urspergensis Abbas *in Chronico*, ait sodalitia Fratrum mendicantium, mundo jam senescente, irrepsisse in Ecclesiam.

Monachi se ipsos statim dixerunt Religiosos, suamque disciplinam vocarunt Religionem: quam tamen denominationem primi Imperatores Christiani Clericis, & clericali professioni tum primùm dederant *L.* 46. *Cod. Th. de cur. u pub. l.* 123. *Cod. de decurio.* Ejus denominationis rationem indicat Sal-

vianus *lib.* 2. *ad Eccl. Cathol.* quia Religio est scientia Dei & voluntatis divinæ; quique Monasticam vitam agant, testantur se optimè voluntatem illam cognoscere, & spondent seu promittunt se eam exactissimè servaturos. Illi omnes olim erant laïci S. Hieronymus passim eos separat à Clericis; & in Concilio Calchedon. pro laïcis habentur: imò nec Ordinari solebant, quia eorum officium est semper lugere & orare, ut ille idem Hieronymus. Eorum vita quædam est pœnitentiæ professio, ait Zonaras *ad Can.* 2. *Pseudo Synodi Octavæ*: Ex sacris autem Canonibus Pœnitentes & lugentes Ordinari non possunt, quasi criminum rei. Et hinc olim vel Abbates suos Monachos ducebant ad Paræciales Ecclesias, ut in iis divina audirent, vel sæcularem Presbyterum habebant, qui Ordinatus esset ad titulum sui Monasterii, ut in eo divina celebraret, ut suo loco videbimus. Sed tandem & sacri Canones & leges Imperiales, Ecclesiasticâ utilitate suadente, permiserunt Ordinari posse Monachos. Et hinc ferè omnes Ordinati sunt: Nec enim ex Monasticâ professione sunt Irregulares, quia ex sola pietate & devotione pœniten-

tiam agunt, quæ irregularitatem non parit. *Argum. Can. qui recedunt.* 26. *quæst.* 6.

Cum aliquis vult fieri Monachus, Abbas per quatuor aut quinque dies in atrio Monasterii explorare debet an Spiritus ille sit ex Deo: postea in Monasterium admissus seniori cuidam Monacho traditur erudiendus, & Abbas eum reponit inter Novitios, quæ vox est à servis noviter acquisitis. S. Benedictus *in Capite de disciplina suscipiendorum fratrum*, vult ut novitii utantur sæcularibus vestibus, quod etiam probat. V. Aurelian. Concilium *Can.* 19. Cassianus *lib* 4. *de institutis renuntiantium. cap.* 5. *&* 6. ut Monasterii vestibus utantur & eorum propriæ serventur iis reddenda, si abjerint; quod & sæpius hodie observatur. In Orientali Ecclesia statutum erat triennium ad Novitiatum, quod Palladius *in Lausiaca cap.* 38. adscribit regulæ Pachomii, & probat Justinianus. *in Nov.* 5. S. Benedictus annum tantummodò desiderat. Ea presbytero durissima erat in rebus etiam vilissimis, & ferè ultra captum humanum, ut docet Cassianus *Ibidem cap.* 24. *&* 26.

Post probationem sequitur professio,

quam nisi Novitiatus præcedat, ea vitiosa & inutilis est *cap.* 8. *&* 16. *Ext. de regularib.* quâ ætate facienda sit sæpiùs variatum. *In Can.* 10. *Romanæ Synodi* sub Sylvestro I. vigesimus quintus ætatis annus desideratur. S. Basilius *in regula sua cap.* 7. desiderat pubertatem, qua nuptiæ contrahi possunt. Quod etiam probat Pontifex *in d. cap.* 8. sed in Epistola *ad Amphilochium Can.* 18. eam ætatem quæ rationis complementum habeat; puta inquit 16. aut 17. annum Tridentini Patres generaliter volunt annum decimum-sextum & quidem completum, quod & probant regiæ Constitutiones. Ea professio publica in Ecclesia, in præsentia Abbatis & totius Congregationis facienda est in scriptis, & ab ipso professo subscribenda, ex regulis S. Basilii & S. Benedicti: Et Abbas eam acceptare & recipere debet *cap.* 13. *eod.* & quidem solus ille in cujus Monasterio facta est integra probatio. *Cap. ult. de regul. in 6.* qui ejus professionis est tantum testis, non etiam Dominus aut dictator, ait S. Bernardus *in Epist.* 7. *&* 108. aliquando Abbas & Monachi professionem recipiunt *d. cap. ult.*

Ex iis etiam suscipiendus tria spon-

dere ac profiteri debet, de conversione morum, de stablitate, & de obedientia. 1. Est renuntiare omnibus sæculi oblectamentis & actibus, & Evangelicæ perfectioni studere: alterum est promittere se ad extremum vitæ spiritum in eo Monasterio remansurum, in quo facta est professio. Unde dicitur stabilitas loci apud S. Bernardum *in lib. de præcepto & dispensatione*; & Gaufridum Vindocin. *lib.* 4. *Ep.* 2. 3. facile est. S. Basilius addit votum castitatis, quamvis agnoscat eam Monachismo contineri *in ead. Ep. Can.* 19. sed tandem concepta sunt tria illa vota castitatis, paupertatis & obedientiæ. Ea est expressa professio; sed olim erat etiam tacita, cum aliquis vestem Monasticam gestaverat per annum integrum *cap.* 22. *Ext. de regul.* Tridentinum Concilium eam abrogavit. Tria illa S. Benedicti vota Monachi accepisse videntur ab ipsis Clericis, qui nec ab ea Ecclesia recedere poterant ad quam fuerant Ordinati, nec amplius se immiscere sæcularibus negotiis, & Ordinatori Episcopo promittebant obedientiam.

In antiquis Canonibus vel propria professio facit Monachum, vel pa-

terna devotio. Cum pater filium suum, vel etiam infantem in palla altaris involverat & obtulerat Monasterio, ut in eo fieret Monachus. Illud soli patri & matri concedebatur, ait Petrus Blesensis *in Epist.* 54. Nam & Servius ad Virgilium notavit solum patrem devovere posse suos liberos. Ejus devotionis effectus ille erat, ut oblatus ille puer perpetuò esset Monachus, nec unquam à Monachismo recedere posset *Can. quicumque* 20. *quæst.* 1. *Can.* 1. 20. *quæst.* 2. sed quia durum erat ignorantem puerum huic voto àdstringi; placuit eum in Monasterio teneri tantùm remanere ad pubertatem, eaque ætate videre posse, an velit esse Monachus necne *d. Can.* 1. quod etiam in Clericis olim obtinuisse palam est *ex Can.* 1. *Primi Toletani Concilii apud Reginonem in prima appendice ad libros de Discip. Eccl.* Negligentia eorum qui Monachismum, id est infantiâ induerant, non minima fuit ruina Monasteriorum, ut observat Guibertus Abbas de Novigento *lib.* 1. *de vita sua, cap.* 8.

Effectus professionis Monasticæ breviter indicat S. Benedictus *in regula sua* iis verbis: Suscipiendus sciat se lege regulæ constrictum, quod ex illa die non

liceat egredi de Monasterio, nec collum excutere de jugo regulæ. Nam ea est pactum cum Deo factum, & post eam voluntas mutatur in necessitatem, ait Petrus Bles. *In Ep.* 131. atque ita ut Professus Monachus fiat quasi servus Monasterii *Cap. ult. Ext. de Regular.* Unde quidquid habet aut acquirit, illud fit Monasterii, quia nihil potest habere proprium; nec in ea re Summus Pontifex cum eo dispensare *cap. 6. in fine. Ibid.* Ipsum quidem Monasterium proprias possessiones habere potest, nec ideo læditur proprietatis abnegatio vel Apostolica paupertas; Nam & Apostoli quædam habebant communia, & eorum exemplo Basilius, ait inter Monachos non esse propriam & privatam possessionem; sed omnia omnium esse communia.

Invaluit etiam Monachum professum à quolibet successore arceri. Sanè olim succedebat, & habebat hæredes, iisque deficientibus bona ejus, non fisco; sed Monasterio acquirebantur *L.* 20. *Cod. de Ep. L. de Ep.* 13. *Cod. de Sacros. Eccles.* Justinianus voluit tandem *in Nov.* 5. Professi Monachi omnia bona cum eo dedicari & acquiri Monasterio. Sed ea bonorum illorum de-

dicatio admissa non est in Gallia, & post professionem statim & inter Monachi hæredes dividi possunt, perinde ac si decessisset. Eoque respectu Monachus dicitur mundo mortuus; quod jam olim dixerant Basilius & Gregorius Magnus. Nec dicendum est mortuum illum esse civiliter, quasi capite minutus sit; nam & olim utramque testamenti factionem habuit, ac proinde habitus non est, quasi capitis minutionem passus, cùm ad perfectiorem statum ascenderit. Nec obstat quod hodie non succedat exhæredatus filius; & tamen non dicitur capite minui. Ad Monachos propiùs accedunt Templarii & Hospitalarii. Imo & à S. Bernardo dicuntur Monachi: quippe qui & regulam, & vota, & Superiores habeant, perinde ac alii Monachi. De electione Abbatis actum est, suprà *in tit. de Electione.*

TITULUS XXI.

De Monialibus.

SEmper Ecclesia Virgines habuit quæ se perpetuo sacræ legis obsequio dedicarunt *L. 6. Cod. Th. de censu.* Quæ Christiano ritu sacratæ erant divino cultui, ait Ammianus Marcellinus etiam Ethnicus *lib.* 18. olim quidem cum puellæ quædam Deo Virginitatem suam dedicabant à Diœcesanis Episcopis committebantur parentum custodiæ, ut legit Dionysius Exiguus *in Can.* 44. *Carthag. Concilii*, ut in paternis ædibus sanctum servarent propositum, *Can.* 19. *V. Aurel. Concilii.* Quòd si parentibus orbatæ essent, aut aliis gravioribus fœminis commendabantur, aut cum aliis Virginibus instituebantur in ædibus communibus, ut invicem custodirent *d. Can.* 44. Eaque forte sunt Collegia Virginum, de quibus S. Ignatius *in Ep.* 8. quarum consecrationem seu benedictionem soli Diœcesano Episcopo competit. Clotarius II. in edicto suo ad V. Parisiense Concilium meminit earum Monialium, quæ in

in propriis ædibus resident, & quæ in Monasteriis positæ sunt.

Ædes illæ communes statim excreverunt in Monasteria Monialium, & in Occidentali Ecclesia eamdem plane originem habuisse videntur ac Monasteria Monachorum, cum nempe S. Athanasius Romam venit, ut in superiori tit. diximus. Appellatæ sunt Moniales, aut Sanctimoniales, seu sanctæ Moniales, à sanctitate, ait S. Augustinus *lib. de sancta Virginitate cap. ult.* S. Hieronymus jam eas vocat Nonnas, Ægyptiaca voce, quæ Monachas significat. Et statim iis præscriptæ sunt regulæ à sanctis Patribus Augustino, & aliis puta Cæsario & Aureliano utroque Arelatensi Episcopo: nam in Galliâ sacras hujusmodi Virgines jam sub Valentiniano fuisse constat, *ex d. l. 6.*

Quâ ætate Moniales olim velatæ fuerint, sæpiùs variatum est. Primò placuit faciendam esse differentiam inter Viduas & Virgines: ut viduæ sacrum velamen non acciperent, nisi sexagesimo ætatis anno; Virgines quadragesimo, quem etiam servabat Ecclesia Gallicana *Can.* 19. *Agath.* Concilii, posteà statuit vigesimum-quintum, *Can.* 28. *tertii Turon.* Concilii. S. Basilius

velavit Virgines an. 17. quia videbat Ecclesiam gratiâ Dei magis confirmatam, atque ulteriùs progredientem & proficientem, ut addit Scholium quod inter Canones Harmenopuli relatum est *Sectione quarta.* Tridentinum Concilium generaliter definivit decimum-sextum ætatis annum, quod etiam probavit Blesensis Constitutio. Constat enim Principes tempus illud Monasticæ Professionis definivisse, ut de Majoriano, Justiniano, & Carolo Magno probari facilè potest: sicut & ne unquàm puellæ velentur absque consensu parentum, *Capitularium lib.* 1. *cap.* 101. Nec eas ab aliis consecrari posse, quàm ab Episcopis, aut ex eorum mandato, à Sacerdotibus, non etiam ab ipsis Abbatissis aut aliis Monialibus. *Sexti Paris. Concilii Can.* 43. Ac tandem adeò solemnis erat ea professio, ut non fieret, nisi certis diebus festis, putà in Epiphaniarum die, aut in albis Paschalibus, aut in Apostolorum natalibus. *Can. devotis* 20. *q.* 1. Additus est etiam dies Dominicus, *in cap.* 1. *ext. de temp. ordin.*

Ex earum Monasteriis alia erant in quibus illæ perpetuò tenebantur inclusæ, non etiam in aliis *d. Can.* 19.

quod etiam agnoscit Julianus Antecessor *ad Nov.* 73. *in fin.* Cæsarius & Aurelianus statuerant, ut numquam ab iis egrederentur. Ludovicus Pius *in suo Aquisgran.* Concilio *Can.* 11. statuit ut firmissimis munitionibus undique circumdentur Monasteria puellarum. Bonifacius VIII. *in cap. un. de statu Monachorum in sexto.* Præcipit ut quælibet Moniales sub perpetua clausura maneant; quod probavit Tridentinum Concilium sicut etiam Blesensis Constitutio. Rationem hanc afferunt probabiliorem, propter periculum mundanæ conversationis Ivo Carnot. *in Ep.* 10. ut ita facilius immortali sponso complacere possint, Petrus Abælardus *in Ep.* 7. ut facilius pœnitentiam agant.

Nihil verò frequentius occurrit in sacris Canonibus prohibitū sit, quàm ut aliquid dari vel promitti pro ingressu Monasterii; mera ea est simonia, si aliquid detur exigatur, aut qualibet conventione interpositâ promittatur, ut quædam recipiatur Monialis hoc est emere & vendere donum Spiritus sancti. Sed prohibitum non videtur, ut suscipienda, vel ejus parentes ultrò & sola charitate suadente, aliquid donent Monasterio ad eleemo-

ſynam & alimenta. S. Benedictus illud permittit *in ſua Regula Cap. 66.* S. Placidus omnia illa bona ei donavit, quæ habebat in Sicilia. S. Hieronymus *in Ep. ad Demetriadem* contra eos parentes duriùs agit, qui modico ſumptu filias ſuas Religioni tradunt, ut pro aliis ditiores generos in ſæculo inveniant. Salvianus Maſſil. *lib. 3. ad Eccl. Cathol.* graviter arguit eos parentes qui liberos ſuos Religioni traditos non amplius agnoſcunt, & quodammodò exhæredant.

TITULUS XXII.

De vita & honeſtate Clericorum.

CUM Apoſtolus *prima ad Corinth. cap.* 14. *in fin.* jubet ut omnia honeſte & ſecundùm ordinem fiant, ſacri Canones honeſtatis regulas ſcripſerunt Clericis. Ea latius patet, ac potiſſimùm conſiſtit in moribus, in actionibus & publicis, & privatis, in ipſo vivendi genere, in ſermonibus, in geſtu, & inceſſu, ait S. Ambroſius *lib. 1. de Off. cap.* 18. Præcipua quædam ejus honeſtatis capita expendenda ſunt.

1°. Cum omnibus dixit : *Nolite inebriari vino in quo est luxuria* (non quidem ex natura vini, sed ex ejus immoderato usu *Can.* 7. *dist.* 35. *& alibi :* Non oportet Sacerdotem esse vinolentum, id est nec ebrium; seu non vino gravem, nec ebriosum, seu non ebrietati deditum : Sacri Canones passim jubent ut Clerici ab ebrietate abstineant *tota fere dist.* 35. eique fini continuam habeant honestatis memoriam, ait Petrus Bles. *in Ep.* 7. prohibent etiam ne Cauponas ingrediantur, nisi causâ necessitatis in via constituti, alioquin segregantur, *Apostolorum Can.* 54. seu ab ordinis sui exercitio deponantur in perpetuum, *Can.* 9. *sexta Synodi*; quia, inquit Balsamon, sacri Canones volunt Clericos vitam agere ab omni reprehensione alienam ; nec vulgus offendere, sed excitare ad bonum & ad pietatem ; ideoque cauponas iis omninò interdicunt, quæ sunt loca famosa, & ejusdem juris ac lupanaria, *l.* 21. §. 11. *d. de recep. qui arb. recep. l.* 8. *Cod. Theod. de Tyron.*

2°. Prohibent ne Clerici aleâ ludant, aut aleis intersint *cap.* 15. *Ext. hoc tit.* omnibus quidem Christianis prohibita est alea, *Can.* 79. *Illiberit. Concilii*, quia

omnes aleatores sunt Idololatræ, ait Tertullianus *in lib. de Idololatria cap.* 5. Sed præcipue Clericis, quia inquit S. Cyprianus, aut alius Author *Libri de Aleatoribus*; vix est ut manus quæ ad sacrificium Dominicum admissa est, quæ signum Crucis imprimit, quæ divina Sacramenta consummat, ut iterum Diaboli laqueis implicetur: vel ut loquitur Justinianus, *in Nov.* 123. *cap.* 10. pudendum est ut sacratis illis manibus tesseras aut talos contrectent. Sed nec aleatoriis interesse debent, ne cum aleatoribus participent, pacificantur & communicent, nec ibi audiant voces blasphemas & sacrilegas, quæ in iis locis frequentiores sunt. Ea sunt Justiniani *Ibid.*

3°. Jubent ut abstineant à consortio & cohabitatione mulierum *to. tit. de cohab. Cl. & Mul.* Nam eâ decoloratur id est dehonestatur dignitas Sacerdotii, *l.* 44. *Cod. Th. de Epis.* Excipiunt matrem, sororem, filiam, germanam, amitam, materteram, *Can.* 3. *Niceni Concilii.* Quia fœdus naturale quod inter eas personas intercedit, tollit omnem suspicionem, *d. l.* 44.

4. Cum Christus Dominus ex templo ejecerit ementes & vendentes; & Apo-

stolus dixerit Clericos non debere turpis lucri esse cupidos: sacri Canones iis prohibent negotiationem, seu ne commercia exerceant. Olim quidem cum pauper erat Ecclesia, iis utrumque permittebat intrà Provinciam negotiari ad victum quærendum, *Can.* 19. *Illiber. Concilii*, & Impp. Christiani volebant eos esse immunes à tributis negotiantium, *l.* 8. *&* 15. *Eod. Cod. & Tit.* Sed cum Ecclesia bonis abundare cepit, iis commercium interdixit; tum quòd anxia & tumultuosa negotiationis ratio procul absit à professione Clericorum, qui solius Dei & Ecclesiæ ministerio deputati sunt, ait Petrus Blesensis *in Ep.* 17. tùm quòd negotiantium vita nihil fere aliud sit quàm fraus, mendacium, & perjurium, ait Salvianus *lib.* 3. *&* 4. *de Provid.* Iis tamen domesticos fructus vendere permissum; nam hoc non est negotiari, sed rem suam familiarem curare, *l.* 12. *&* 13. *Cod. de Lust. Collat.*

5. Clericalis honestas consistit in vestibus. Et hîc agitur tantùm de civilibus, quas nempe clerici gestant, cum prodeunt in publicum: non etiam de Sacratis, quibus utuntur ad Sacram

Synaxim aut in Ecclesia, non tantùm in quotidiano usu, ait Anastasius Bibliot. *in Stephano I.* Sicut autem verius est Sacerdotes nascentis Ecclesiæ temporibus, nec habuisse sacratas vestes distinctas à civilibus, ita nec civiles, quæ distinguerentur à vestibus laïcorum, habebant viliores putà byrros, lacernas, ut de S. Cypriano, Pontius: de S. Martino, Sulpitius: de S. Augustino, Possidius; à plebe discernebantur doctrinâ, non veste; conversatione, non habitu; ait Celestinus I. *in Epist. ad Episcopos Viennensis & Narbonensis Provinciæ* communi & solita veste utebantur, *Can.* 12. *Gangrensis Concilii.* Zonaras ibi docet Eustathianos pannosâ & lacerâ veste uti solitos: quod cùm à Sanctis Patribus non probaretur, Clericis attributæ sunt quædam vestes, ut est *in Can.* 27. *sextæ Synodi.* Et à sacris Canonibus præcipuè cautum est ut vestibus decorem non quærant, *Can.* 45. *Carthag. quarti Concilii.* Sed eas habeant sibi suoque Ordini convenientes: S. Anselmus eas ideo vocat ordinatas. De iis multa *in Tit. Decretal. de vita & honest. Cleric.* puta remissas aut talares, non splendidas aut pretiosas, sed utcum-

que nitidas, & unius coloris, olim albi, hodie nigri, quod color ille humilitati, modestiæ, & pœnitentiæ magis conveniat. Præter civiles & sacratas Clericorum vestes, sunt & aliæ quibus utuntur in choro in Ecclesia. Ut nempe sint in albis vestibus, ut sint albis induti, ait Gregorius Turon. *lib.* 4. *Hist. cap.* 36. *lib. de glor. Conf. cap.* 20. & S. Hieronymus *lib.* 1. *adver. Pelag.*

6. In Coma. Cum Apostolus prohibet, ne vir comam nutriat; præceptum illud ad omnes quidem Fideles pertinet. ait Clemens Alexand. *in Pædagogo Christi*; sed sacri Canones illud maximè restrinxerunt ad Clericos, ne longiores habeant crines, ut honestus Clericorum habitus facilè demonstretur, nec videantur milites, aut luxuriosi; ait S. Hieronymus, *ad caput* 44. *Ezechielis.* Et Canones volunt ut attonso capite, ministrent patentibus auribus; C*an. pen. dist.* 23.

7. In barba. Gregorius VII. *lib.* 8. *Reg. Ep.* 10. scribit semper eam fuisse consuetudinem Ecclesiæ Romanæ, ut Clerici non nutriant barbam, seu prolixam non habeant: Et forte Clericalis honestas postulat, ut eam habeant juxtà

receptam Sapientiorum & honestorum cujuscumque loci consuetudinem.

TITULUS XXIII.

De Conjugatis Clericis.

NIhil magis convenit honestati Clericali quam castitas & continentia. Sanctus Hieronymus *in libris contra Jovinianum* eam traditioni Apostolicæ adscribit, imò & vult eam in Christo Domino fundatam, qui Virgo de Virgine nasci voluit, & omnes fere Apostolos habere Virgines. Petrus quidem fuit uxoratus; sed Hieronymus eum ante Apostolatum uxorem duxisse, & postmodùm eam reliquisse contendit ex responsione Christi ad illud Petri, *Ecce nos reliquimus omnia*: nam respondens, Christus præmium iis proponit, qui propter nomen suum uxorem reliquerint *Mat.cap.* 19. Nec tamen continentia in ipsis etiam Sacerdotibus est de jure divino; nam & conjugatus fuit Petrus, sicut & plures Sancti Patres, Episcopi & Sacerdotes.

Recentiores Græci Canonistæ, Zonaras,

Balsamon, Math. Blastares & alii post schisma volunt semper licitum fuisse quibuslibet Clericis uxores ducere. Multa quidem ejus rei exempla occurrunt initio Ecclesiæ, sed sanctus Hieronymus *lib.* 1. *contra Jovinianum*, & S. Epiphanius *in Hæresi* 59. respondent illud ita observatum, quod tunc non alii essent Ordinatione digni, quàm mariti & conjugati: atque etiam sæpius utilitas publica illud suasit, cum nempe ordinandi proponerentur viri summæ pietatis, aut eruditionis. Græci utuntur etiam Historia Paphnutii senioris Episcopi apud Socratem & Sozomenum; qui volunt sanctum hunc virum intercessisse in Nicæno Concilio, ne Matrimonium interdiceretur Clericis. Sed forte supposita est ea fabula. 1. enim Socrati ejus authori habenda non est fides, ut pote qui Novatianus cum Clericis & Laicis confunderet Nuptias, ut scribit Nicephorus. 2. ait Paphnutium fecisse, ut de eâ re nihil statueretur in Nicæno Concilio. Cum tamen illud *in Can.* 3. uxorem inter eas mulieres non reposuerit quas Clerici secum habere possunt, quasi non suspectas, & quam ex Paphnutio retinere potuissent, si quidem iis permissæ fuissent nuptiæ.

3. Fabula illa repugnat omnibus sanctis Patribus & Canonibus qui & Concilium illud præcesserunt & proximè sequuti sunt. Ac tandem vix est ut Osius Cordubensis Clericorum nuptias probare potuerit in Nicæno Concilio, qui non multum antea, *in Can.* 33. *Illiberit.* eas condemnaverat.

Ecclesia quidem Occidentalis ab initio etiam conjugatos, deficientibus aliis ordinavit, sed semper voluit à suis majoribus Clericis servari continentiam. *In d. Can.* 33. sic habet, placuit in totum prohiberi Episcopis, Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis abstinere se à suis conjugibus. Prohiberi, id est præcipi aut juberi, sicut *in prima ad Timotheum cap.* 4. prohibentes abstinere à viris id est præcipientes, ait ibi S. Anselmus. Nec tamen eas plane abiiciebant; sed eas habebant quasi sorores & conversas ad eamdem videlicet continentiam, *Can.* 2. *&* 3. *secundi Arelat. Concilii.* Quod etiam docent passim Tertullianus, Hieronymus, Ambrosius,& Augustinus. *Et D. Lex.* 44. *Cod. Th. de Ep. & Cl.* quæ ad Latinam Ecclesiam pertinet, mittitur enim ad Præfectum Præt. Italiæ. Disciplinam hanc breviter indicat Hieronymus *in Ep.* 50.

ſicut inquit Apoſtoli, aut Virgines erant aut Continentes,ita & Epiſcopi, Preſbyteri, & Diaconi, aut Virgines eliguntur, Vidui, aut certe poſt Sacerdotium in æternum pudici. Eam quoque confirmat non etiam primus introducit Siricius S. P. *in Ep.* 1. *&* 4. Atque ita ut ſi incontinentes viverent, deponerentur, & ad Laicam communionem redigerentur; ut eſt *in* 3. *&* 4. *Aurelian. Concilio.*

Cum Eccleſia illa conjugatis Clericis continentiam imponeret, ſemper etiam voluit eos, qui Ordinati eſſent innupti, ſervare cælibatum, ſed cùm illud non ſatis obſervaretur, circà ſextum ſæculum, *in* 2. *&* 4. *Concilio Toletano*, prohibuit ne uxores ducerent, *Can.* 4. *&* 6. *diſt.* 28. & poſtmodùm in eam rem innumeræ prodierunt & Conciliorum, & Summorum Pontificum conſtitutiones, quæ tamen frequentiſſimas Clericorum nuptias tollere & impedire non potuerunt, forte ſenſim eas abrogarunt temporales quædam pœnæ, quas Chriſtianiſſimi Reges Philippus Pulcher, Philippus Audax, & Alii, conjugatis Clericis irrogare ceperunt, puta ut tallias & alia vectigalia ſolvere tenerentur; ut non amplius haberent Eccleſiaſtica Privilegia; ut ſuis Beneficiis

ipso jure privarentur, quamvis eorum matrimonia post Ordinationem contracta, ipso jure nulla essent propter votum castitatis in Ordinatione adhibitum, ut docet Hugo de Sancto Victore ex Basilio *ad Amphilochium, Can.* 6. & Innocentio II. *in Synodo Rom.* Denique Latina Ecclesia semper minoribus Clericis permisit contrahere nuptias, imo & posteriores Pontifices volebant eos retinere Privilegia & Beneficia; quod omnino abrogatum est.

Nunc de Orientali Ecclesia. Cum Stephanus III. *in Can. ult. dist.* 31. ait Orientales Presbyteros, Diaconos & Subdiaconos matrimonio copulari, hoc nihil aliud est quàm post Ordinationem suam propriis uxoribus uti. Nam constat eos non potuisse matrimonium postea contrahere, *Can.* 2. *Naocæsar. Concilii*, & loquitur secundùm sui temporis usum circa finem octavi sæculi. Verius autem est eam Ecclesiam ab initio & à prima origine sua ejusdem fuisse opinionis ac Latinam, seu Occidentalem, ut nempe non aliter conjugatos Clericos propter aliarum penuriam ordinaret, quam sub lege continentiæ, seu ea tantum conditione, ut

omninò à suis uxoribus abstinerent.

Hoc omninò adstruunt Græci Patres. Origenes *in homilia* 23. *in Numeros*. Mihi videtur, inquit, illius esse solius offerre sacrificium indesinens, qui se indesinenti voverit castitati. Eusebius *lib.* 1. *de demonstrat. Evang. cap.* 9. Christiani Sacerdotes deinceps se continere debent à commercio suarum uxorum. Epiphanius *in hæresi* 59. Ecclesia eum solum Ordinat qui à sua uxore continentiam promittit, ac si aliter obtineat in quibusdam locis, hoc est contra canones, aut per aliquam dispensationem. Chrysostomus idem fere habet *in homilia* 10. *in primam ad Timotheum*, Nec dicendum est illud ita tantum obtinuisse, quando sacrificaturi erant: nam inquit Balsamon & ipse Græcus *ad can.* 13. *sextæ Synodi in Trullo*. quomodo se excusabunt qui quotidie sacrificant?

Idem occurrit in Græcis Canonibus. *in Nicæno can.* 3. ut supra diximus. *In Anciran. can.* 10. ubi si Diaconus, in Ordinatione sua professus non fuerit, quod uxorem ducere velit, continentiam professus intelligitur. Priorem aliā ejus Canonis partem abrogat Justin. *in nov.* 123. *can.* 14. *in can.* 20. *Carthagin. Concilii secundi*; si quis Diaco-

nus cum uxore sua incontinenter vixerit, ad Sacerdotium non admittitur. *in can* 3. *V. Carth. Concilii* Episcopi, Presbyteri, Diaconi, se ab uxoribus cōtinere debent secundùm prima statuta, ut legitur *in Cod. Canonum Eccl. Afric. Can.* 25. & apud Gratianum *in Can.* 4. *dist.* 84. duo quidem illi Carthag. Canones latinè primitùs editi sunt, sed *in d. Cod.* Græcè scripti sunt, eo quod à Græcis, inserti sunt *in Cod. Can. Orientalis Ecclesiæ.* Sicque veteres Græci, nec etiam ordinabantur nisi sub lege continentiæ; sed tandem ab ea omnino recesserunt *in 6. Synodo Can.* 13. circa fin. septimi sæculi: quod non omnino improbat Innocentius III. *in cap. 6. ext. de Cler. Conjug.*

CANONICI JURIS INSTITUTIONUM

LIBER SECUNDUS.

TITULUS I.

De Rebus Ecclesiasticis & earum acquisitione.

URISCONSULTI, restractant prout alicujus fieri possunt, & quatenus in humana societate gubernantur & reguntur. *L. 1. Cod. de Vet. Jure Enucle.* Summa earum divisio ea est, ut aliæ sint divini Juris, aliæ sint humani. In his Institutionibus vix agitur de rebus humani Juris, quæ nempe in bonis singulorum hominum esse possint: quamvis enim Ecclesiastica bona utcumque videantur

res humanæ : attamen rectè dicuntur divini Juris, quòd divinis usibus consecratę sint. Ita & videntur quidem res hominum, quod singuli Clerici ea possideant; sed ea tenent tantũ, quasi Ecclesiæ Ministri & Dei & Ecclesiæ nomine possident.

Sicut verò Jurisconsulti res quasdam simpliciter faciunt divini Juris & quasdam quodammodo divini Juris, §. *Sancta Inst. h. t.* Ita & in Jure Canonico dici potest res quasdam Ecclesiasticas propriè & veluti per eminentiam esse divini Juris : quæ nempe sunt omnino divinæ Institutionis quæ in Ecclesia nullum alium authorem habent quam Deum ; qualia sunt Sacramenta, quæ dicuntur res Dei apud Terullianum *in Apologet. cap.* 39. Atque etiam quasdam esse res quodammodo divini Juris quę nempe ab hominibus institutæ sunt ad Dei cultum, & Ministerium : qualia sunt Ecclesiastica bona; quæ propriè non sunt res Dei, sed ab hominibus instituta in Ecclesia; & tamen utcumque sunt divini Juris, quia sunt patrimonium Deo creditum, ait Cyprianus *in lib. de Opere & Eleemosynis.* Omnes illæ res dicuntur Ecclesiasticæ, quia commissæ sunt Ecclesiæ.

Secunda earum rerum divisio ea est

ut aliæ sint spirituales aliæ temporales. Ea fluxit ex iis Apostoli verbis 1. *ad Corinth. cap.* 9. qui spiritualia seminat, corporalia metere debet: quæ eadem plane sunt ac temporalia aut carnalia. Spirituales sunt quæ ad solum Spiritum aut ad solam animam spectant, seu quæ à Spiritu Sancto datæ Spiritum vivificant, ait sanctus Anselmus ad eum Apostoli locum. Quales sunt sacrorum confectio, Sacramentorum administratio, celebratio divini officii, remissio peccatorum: quæ, ut diximus, Tertull. sunt res Dei, & Agobardo Lugdunensi res Domini. Res temporales dicuntur quæ ad tempus, ad solam vitam corpori prosunt, cum spirituales in perpetuum prosint animæ; vel etiam res temporales sunt quæ temporali pretio æstimantur & comparari possunt, ait Gerson *in Moralibus scientiis*.

Aliquando quidem Ecclesiastica prædia dicuntur etiam ut *in cap.* 2. *Ext. de Judic.* Sed impropriè & attributivè tantum quòd Spiritualibus inserviant & ad ea referantur, ait idem Gerson *in Lectione* 2. *ad S. Marcum. Et in libro de vita Spirituali animæ cap.* 3. Et rectissimè Galli Canonistæ in Beneficio Ecclesiastico spirituale distinguunt, puta

ejus Titulum, Collationem, Adminiſtrationem ei à Canonibus adſcriptam à temporali, qualia ſunt prædia aut ſtipendia ei adſcripta.

Sicut verò Juriſconſultus in eodem Inſtitutionum ſuarum titulo, ſimul egit de rer. diviſ. & acquirendo earum dominio; ita forte non inconveniens erit huic rerum Eccleſiaſticarũ diviſioni, ſubjicere modos illos, quibus omnes illæ res fiant Eccleſiæ. 1. quidem ſacramenta & aliæ res Dei, fluxerunt ex latere Chriſti Domini, ait ſanctus Auguſtinus: ſacrum illud eſt depoſitum, quod Eccleſiæ ſuæ cuſtodiendum tradidit, ut ex Apoſtolo Vincentius Lirinenſis ait *in commonitorio.* Ex rebus temporalibus aliæ ſunt mobiles, de quibus ſuo loco; aliæ immobiles, quæ quomodo eſſe ceperint Eccleſiæ videndum. Quidam hæretici contendebant olim Eccleſiæ non convenire poſſeſſiones, aut res immobiles ſub paupere Chriſto qui tantum habuit loculos. Sententiam illam pluribus rejicit Maiſtræus *in illuſt. ſacri Patrim. lib.* 1. *cap.* 4. & addit Eccleſiam vel etiam ante Conſtantinum non habuiſſe prædia.

1. Quidem Fideles vendebant ſua prædia, & eorum pretium offerebant Apo-

stolis. Statim placuit ea ipsa Ecclesiæ tradi, ut non transitoriè, sed perpetuò ex eorum fructibus subvenire posset pauperibus, ait Petrus Damianus *lib.* 1. *Ep.* 13. & *lib.* 4. *Ep.* 14. Novæ illius disciplinæ multa exempla occurrunt *in Apostolorum Can.* 38. Apud Eusebium *lib.* 10. *Hist. Eccl. cap.* 5. & *lib. de vita Constantini cap.* 39. *in Epistola secunda Pii I. In Epistola VII. Urbani secundi.* Nec obstat *lex* 1. *Cod. de Sacros. Eccles.* ubi Constantinus dicitur 1. fidelibus dedisse licentiam ut quid voluerint ex suis bonis, relinquere possent Ecclesiæ. Nam vel etiam sub Ethnicis Imperatoribus, semper licuit prædia Ecclesiæ donare inter vivos, perinde ac quibuslibet Collegiis. *L.* 19. *ff. de don.* & *tot. tit. dig. de Pollicit.* Sed cum sub iis, Christianorum cætus essent incerta & illicita corpora, hæreditates & legata iis relinqui non poterant. Ulpianus *Tit.* 22. Const. Magnus *In d. L.* 1. eam Juris subtilitatem abrogavit, & voluit ut quilibet fidelis in suo testamento quidquid voluerit, Ecclesiæ relinquere possit. Cumque morientes, vulgo sint liberaliores quam viventes Ecclesiam huic Constitutioni omnia fere bona sua debere no-

tat Sozomenus *lib.* 7 *Hist. Eccl.* Cap. 27. & ex eo Sirmundus *ad Epistol.* 39. *Aviti Viennensis Episcopi.*

Sic Ecclesia duobus plane modis res immobiles acquirere cepit, donatione inter vivos, & testamento. Quamvis autem Constantinus *in d. l.* 1. jusserit ut in eo fidelium testamento liber sit stylus, & licitum arbitrium; non ideo tamen dicendum est in eo necessaria non esse solemnia illa quæ jure desiderantur in testamentis. Cùm enim Imperator liberam testamenti factionem alicui concedit, nihil aliud ei concedere intelligitur, quàm ut habeat legitimam testamenti factionem; nec enim credendum est principem qui jura tuetur, eo verbo evertere velle totam testamentorum ordinationem quę tot vigiliis inventa est *l.* 35. *in princ.* Cod. *de inoff. test.* sed unum illud vult Constantinus ut Fideles liberè bona sua in testamento relinquere possint Ecclesiæ, nec amplius ei possit objici, quòd sit corpus incertum aut illicitum *L.* 24. & 28. *Cod. de Ep. & Cl.* Sicque dicendum in testamentis etiam ad pias causas, omnia Juris solemnia desiderari.

Post *D. L.* 1. adeo profusæ fuerunt Fidelium liberalitates in Ecclesiam, ut

ſtatim ab Impp. Chriſtianis cohibitæ fuerint. 1. quidem Valentinianus prohibuit, ne quilibet Clerici vel Monachi à viduis, aliiſ-ve mulieribus, vel donatione vel teſtamento aliquid accipiant *L. 20. 22. & 27. Cod. de Epiſ.* qua de re S. Ambroſius, S. Hieronymus & Ammianus. Cumque illud per eos acquireretur Eccleſiæ, dici recte poteſt ita cohibitas fuiſſe liberalitates in Eccleſiâ. De iis jam conqueritur etiam Chilpericus Rex Galliæ apud Gregorium Turon. *Lib. 6. Hiſt. cap.* 46. Et in ea ſtatim adhibitum eſt illud temperamentum ut res immobiles, puta ædes, aut agri, Eccleſiæ donari aut relinqui non poſſint abſque præcepto regio, quòd illud permittat Florus Vicecomes Andegavenſis ſub ſancto Mauro agens hoc petiit & obtinuit ut bona ſua Monaſterio Glannafolienſi hodie ſancti Mauri ad Ligerim donare poſſet, ut eſt *in Vita ſancti Mauri cap.* 53. Innumera ſunt alia hujuſmodi earum immunitatum exempla, in quarum formulis & veteribus Chartis fundatores aut Prælati curant diligenter leges illas à Principibus adhiberi, ut Eccleſiæ & Monaſteria undequaque accipere & acquirere poſſent dona Fidelium, nec eo no-

mine præcepta regia obtinere tenerentur, aut aliquid ſolvere fiſco. Ac ferè ſemper Chriſtianiſſimi Reges utrumque illud iis emendicantibus priùs concedebant, eaſque donationes & acquiſitiones Regia authoritate firmabant. Sed unum illud indicat neceſſarium fuiſſe illud præceptum, ut tolleretur acquirendi prohibitio: Eaque olim in Galliâ eò proceſſerat, ut ſi abſque Regia illa permiſſione prædium aliquod donatum eſſet Eccleſię, illud intra annum alicui privato revendere teneretur, ex generali conſuetudine Galliæ: cujus meminit Innocentius III. *lib.* 1. *Decretal. Epiſtolarum, Epiſtola* 172. Cùmque prædio in Eccleſiam tranſlato, feudi dominus amitteret quædam jura, quaſdam præſtationes, aut functiones huic prædio annexas, à quibus immunis eſt Eccleſia, invaluit eam aliquid ei præſtare, ut ille fiat indemnis. Quidam hodie volunt illud etiàm appellari jus amortiſationis, quo permittitur ut prædium illud cadat in manum mortuam, qua'is eſt Eccleſia, quod & ea, & ejus bona videantur mortua, cùm ſint extrà commercium. De eo Jure agetur adhuc.

TITULUS II.

TITULUS II.

De Sacramentis.

INTER res ſpirituales priori loco recenſentur Sacramenta quæ ſpiritualia dicuntur à S. Gaudentio Brixienſi Epiſcopo, & quorum virtus ſpiritualis eſt, ait S. Auguſtinus *in Tractatu* 5. *in Joan.* Varia eſt ejus vocis acceptio; ſed in hoc titulo eſt ſignum rei ſacræ. S. Auguſtinus *in Ep.* 5. ait, cum ſigna pertinent ad res divinas, ea dici Sacramenta.

Sacramentum eſt ſignum viſibile inviſibilis gratiæ ad juſtificationem hominis divinitùs inſtitutum. Dicitur ſignum viſibile, ideſt externum & ſenſibile. S. Chryſoſtomus *in Homil.* 83. *in Matth. ſic loquitur*: ſi quidem incorporeus eſſes, ille tibi dona incorporea nude tradidiſſet, ſed quia corpori conjuncta eſt anima tua, ideò rebus ſenſibilibus tibi traduntur intelligenda: Additur inviſibilis gratię, ſicut inviſibilis Deus paſſim dicitur apud Apoſtolum; ita etiam virtus aut gratia Dei quam Sacramenta continent & conferunt ad

justificationem hominis, huic potissimum fini ea instituta sunt, ut per ea fideles gratiam sanctificantem & justificantem accipiant, Divinitus institutũ; S. Ambrosius *lib. 4. de Sacramentis.* Ergo inquit Sacramentorum quis author est, nisi Christus Dominus?

S. Augustinus *in lib. de vera Religione cap. 17.* ait Christum pauca instituisse Sacramenta. Sæpius quidem Veteres Sancti Patres & veteres sacri Canones aut duo tantùm, aut tria tantùm agnoscere videntur, nec ullus ex iis eorum numerum præcisè determinavit, cum nec de omnibus agerent; sed tantùm de quibusdam in specie; nec unquam propositum illud habuerint, ut numerum illum statuerent: Florentini & Tridentini Patres statuerunt, nec plura nec pauciora esse quam septem quæ Catholici omnes hodiè agnoscunt.

Cùm olim Veteres egerunt de Sacramentis, nec materiæ nec formæ uspiàm meminerunt. Scholastici à quingentis annis utramque distinxerunt, & voluerunt quodlibet ex iis propriam habere materiam, propriamve formam. Tridentini Patres *Seß. 21. Can. 2.* dicunt semper in Ecclesia eam potestatem fuisse ut in Sacramentorum dispensa-

tione, ſtatueret quid æquius & melius, ſalvâ illorum ſubſtantia. Cæremonias quidem mutare poteſt extrinſecam-ve formam, ſed quantùm ad materiam, videndum eſt an ille ipſe Chriſtus Dominus eam præcisè determinaverit, an ab eo generaliter tantum præſcripta fuerit. Primò caſu Eccleſia eam mutare non poteſt ut in Baptiſmo, in Euchariſtia, in Extrema-unctione. Secundò, eam mutare poteſt, ſumma ratione ſuadente, ut in Matrimonio, in Ordine, in Pœnitentia, quaſi cùm Chriſtus Dominus eam materiam præcisè non ſtatuerit, Eccleſiæ poteſtatem illam reliquiſſe intelligatur, ut eam dictante Spiritu ſancto declarare poſſit, aut ei aliquid addere, ut de aqua dici poteſt in adorandâ Euchariſtiâ. Hinc ſæpius definit ibi non eſſe alterum ex iis Sacramentis, ubi videt materiam ſuis legibus non convenire, nec eas habere conditiones quas præſcripſit. Hoc ab Eccleſia in Baptiſmo etiam fieri poſſe putat S. Baſilius *in Ep. 2. ad Amphiloc. Can.* 27. qui exſcribitur apud Balſam. *pag.* 1029. Non quidem ut aliquid mutet ex ejus materia aut verbis, quippe quæ à Chriſto Domino præſcribantur; ſed ut ea definire poſſit an valide colla-

tus sit, puta an hæretici verum Baptismum conferant, ita ut iterari non possit, qua de re suo loco.

Ex Sacramentis quædam iterari possunt, quædam non possunt; *to. tit. Decretal. de Sacram. iter. vel non.* Ea non possunt iterari quæ caracterem animæ imprimunt, idest qualitatem spiritualem & indelebilem; cujus meminit S. Augustinus *lib. 6. de Baptismo contra Donatistas cap.* 1. & Innocentius III. *in cap.* 3. *ext. de Baptis.* Talia sunt Baptismus, Confirmatio & Ordo: quæ verò non imprimunt, ea iterari possunt, puta Eucharistia, Pœnitentia, Extrema-Unctio, & Matrimonium.

Denique singula Sacramenta suum habent proprium ministrum, nec requiritur ut explicitam habeat intentionem conficiendi & conferendi Sacramenti, sufficit eam habere intentionem faciendi quod facit Ecclesia, ut definierunt Florent. & Trident. Patres; sed cum illud sit utique periculosum: scelerati enim Ministri occurrerunt olim, & hodie occurrere possunt, qui nec eam voluntatem, nec fidem habeant; & ideò quidam sufficere volunt, ut Minister ea faciat quæ facit Ecclesia ut conferatur Sacramentum: Nam, ut ait

S Augustinus *in Ep.* 23. quam exscribit Gratianus *in Can. Non illud. de consecrat. dist.* 4. Cum per eam celebrantur divina ministeria, hoc tota Mater Ecclesia facit quæ in Sanctis est. Spiritus sanctus agit etiam aliquandò per servitutem, non solùm simpliciter ignorantium, sed etiam damnabiliter indignorum. Hæretici Baptisant & Ordinant; Ecclesia illud admittit, si faciant quod facit Ecclesia.

TITULUS III.

De Baptismo.

BAPTISMUS à verbo Græco βαπτίζειν lavare, tingere. Est Sacramentum regenerationis per aquam in verbo. Est Sacramentum, ac proindè à Christo Domino institutum, videlicet ante passionem: nam Baptisasse dicitur non quidem per se, sed per suos Apostolos, *Joan. cap.* 3. *&* 4. & post mortem, Baptismi formulam concepit, *Math. cap.* 28. *Baptisate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Est Sacramentum regenerationis, cum enim quilibet homo nascatur in origi-

nali peccato, nisi ex aquâ & Spiritu sancto renatus fuerit, introire non potest in regnum Dei, *Joan. cap.* 3. per aquam, hinc illud dicitur lavacrum aquæ, *ad Ephesios cap.* 5. eaque vulgaris & naturalis sit, necesse est; ac proindè cum Christus Dominus eam ipsam materiam determinaverit, eam mutare non potest Ecclesia. In verbo quod suprà relatum est.

Triplex constitui solet Baptismus, flaminis per singularem sancti Spiritus effusionem, ut de Apostolis Christus Dominus: *Vos autem baptisabimini in spiritu*: vel sanguinis, per mortem pro fide, tunc enim aliquis in sanguine suo abluitur & perfunditur. S. Basilius de Spiritu sancto *cap.* 15. *circa fin.* Vel fluminis seu aquæ, quod propriè est Sacramentum; aliæ duæ species sunt tantùm baptismi analogicè, quòd veri baptismi vicem suppleant per remissionem peccatorum.

Quicunque Christianam legem profiteri aut ad eam institui volunt, omninò baptisandi sunt, & masculi & fœminæ, & adulti & infantes, vel etiam à matre rubentes; quamvis enim nec credere, nec doceri possint (quòd utrumque desiderat Christus Dominus) sem-

per tamen Ecclesia Catholica eos baptisari voluit, ut pluribus docet Gratianus *de Consecrat. dist.* 4. vel quasi ea ipsa pro iis credat *Can.* 139. *ibid.* vel quasi cum accedunt ad baptismum, fidem habeant, propter illud fidei Sacramentum, *Can.* 144. *ibid.* quòd ipsimet hæretici cum Origene traditioni Apostolicæ adscribunt, *in Hom. ad Epistolam ad Rom.* Et cum Augustino *in Serm.* 14. *de Verbis Domini.* Cum certissimi testes non inveniuntur, infantes absque ullo scrupulo baptisandi sunt. *Can.* 12. *Africani Con.* Invaluit etiam baptisandos infantes, à quibusdam fidelibus offerri Ecclesiæ, qui Tertulliano dicuntur sponsores *in lib. de Bap. cap.* 18. aliis Susceptores, aliis Patrini, aut Compatres, & hoc fluxisse volunt *ex Luca cap.* 18. ubi infantes afferuntur & adducuntur ad Christum Dominum. Et fortè verius est in veteri Ecclesiastica Historia nullos occurrere patrinos, qui baptisatis adultis dati fuerint. Nec enim Ammonius solitarius quasi patrinus; sed quasi Catechistes datus est Rufino Præfecto cùm baptisatus est. Apud Palladium *in Lausiacis*, omnes & infantes & adulti ad baptismum nudi accedebant, ut ita viderentur exuere veterem homi-

nem : nudabantur etiam mulieres, sed earum pudori consulebant Diaconissæ.

In totum etiam baptisandi mergebantur in aquam Christi Domini exemplo, qui à Joanne baptisatus ascendit de aquâ, *Joan. cap.* 3. Philippi & Eunuchi, *Act. cap.* 8. Imo & ter immergebantur ad singula nomina, in singulas personas, ait Tertullianus *in lib. adversus Praxeam cap.* 26. putà Patris & Filii & Spiritus sancti. Trinam hanc immersionem traditioni Apostolicæ adscribit S. Basilius *in lib. de sancto Spiritu.* Nec tamen erat de substantia Baptismi, sed tantum cæremonia quædam, quæ subindè mutata est, & in unam translata, *Can. de trina. de Consecrat. dist.* 4. In quibusdam Ecclesiis baptismus fieri cepit per aspersionem aquæ, quod ab Apostolis factum volunt, cum tria millia hominum simul baptisarunt, *Act. cap.* 2. Ac tandem obtinuit baptismum fieri per effusionem aquæ super corpus baptisandi : quod etiam novit Tertullianus *in lib. de Corona militis cap.* 3. *juxtà illud Ezechielis cap.* 36. *effundam super vos aquam mundam.*

Sub Christo Domino & Apostolis omne tempus Baptismo erat habile, ait Tertullianus : seu idoneum & commo-

dum. Semper quidem illud observatum est in infantibus, ut quandocunque baptisarentur. Et condemnata est eorum opinio, qui volebant eos tantùm baptisandos esse post octavum diem à nativitate, ut olim in eorum circumcisione obtinebat. S. Cyprianus *in Ep. ad Fidum Presbyterum*. Sed in adultis, statutum est ut baptisarentur tantùm tempore paschatis, in memoriam Dominicæ Passionis & Resurrectionis, cujus virtute resurgimus in Baptismo, S. Basilius *in Exhortat. ad Baptis. circa princ.* & tempore Pentecostes in memoriam sancti Spiritus, qui ea die effusus est in Apostolos, & quo etiam baptisamur. Semper in casu necessitatis baptisare licuit quocunque tandem tempore Leo Magnus *in Ep. 16. ultima edit. cap. 5.* Et hodiè invaluit omnibus quocunque etiam tempore conferri posse baptismum, nullâ urgente necessitate.

Cum Christus Dominus Baptismum instituit, solos Apostolos alloquutus est: ideoque olim soli Episcopi eorum successores erant ejus ministri. Sed excrescente Fidelium multitudine, placuit Presbyterum & Diaconum cum Episcopi jussione baptisare posse, vel etiam absque necessitate, ut aiunt Tertullia-

nus *de Baptismo cap.* 17. & S. Hieronymus *in Dialogo contrà Luciferianos*, ac tandem cum passim institutæ sunt Parochiæ, invaluit Parochialem Presbyterum suo etiam jure baptisare posse, non expectatâ jussione Episcopi. Unde passim in sacris Canonibus cum de Baptismo agitur, Episcopus & Presbyter junguntur tanquàm Ordinarii ejus ministri: Diaconus autem aderat tantum quasi minister Baptisantis, *Apostolicarum Constitutionum lib.* 3. *cap.* 11. S. Hieronymus *ibidem*, ait necessitate cogente, permitti etiam laïcis baptisare, vel etiam absque mandato Episcopi, putà si baptisandi mors immineat.

Illiberitani Patres *in Can.* 38. in laïco Baptisante duo requirunt, ut integrum habeat suum Baptismum, id est, ut eo suscepto, non peccaverit mortaliter; & ut non sit Bigamus. Utrumque illud desiderant, ut Sacerdotis partibus fungatur qui nec Bigamus nec pœnitens Ordinari potest. Nec illud ita intelligendum, quasi ab eo Laïco Baptismus conferri non possit, qui solus etiam in necessitate occurrat Bigamus & Pœnitens: sed ut ex multis Laïcis ibi præsentibus, ille solus Baptisare possit, qui adhuc integrum lavacrum

habeat, & non sit Bigamus. Cúmque Canon ille ait Baptisatum illum perducendum esse ad Episcopum, ut perficiatur, ut confirmationem ab eo accipiat. Nec probata est eorum opinio, qui à Laïcis Baptisatos & ad Ecclesiam venientes jubebant vero Ecclesiæ Baptismo expurgari. Ac tandem invaluit à quibuslibet Laïcis in necessitate conferri posse Baptismum. Quod forte Græci non ita statim agnoverunt, ac ferè semper probarunt Latini.

Eoque casu Baptisare possunt etiam mulieres. *Can. mulier.* 19. *de Consecrat. dist.* 4. Quamvis olim Tertullianus, & alii quidam illud negaverint. Atque etiam *in Can.* 100. IV. *Carthagin. Concilii* generaliter prohibetur, ne mulieres baptisare ausint. Sed Gratianus in eo ipso Can. addidit eam exceptionem, nisi necessitate cogente, quod probarunt Florentini Patres.

Baptismus in forma Ecclesiæ collatus iterari non potest. Duplex ea ratio est: Altera ex Apostolo *sexto ad Hebræos.* Ubi, qui semel illuminati seu Baptisati sunt, rursum sibimetipsis crucifigunt Filium Dei, cum rursùs baptisantur: quia Baptismus est figura Passionis Christi quæ semel tantùm contigit. Altera

ex *L. Domus* 58. *Cod. Th. de haret.* quia Baptiſmus in modum ſemel nati hominis, ſemel à Deo conceditur.

Sed anxiè diſputatum eſt, an rebaptizandi ſint, necne, qui ab hæreticis Baptiſati, ad Eccleſiam Catholicam accedunt. Sanctus Baſilius *primâ ad Amphil. Can.* 1. *in princ.* ait varias fuiſſe diſſenſiones ſuper Baptiſmo Novatianorum: addit ſequendam eſſe conſuetudinem uniuſcujuſque regionis, ut ibi quoque Balſamon. Ac tandem *in Can.* 47. ait apud Romanos, prohibitam eſſe rebaptiſationem hæreticorum alicujus œconomiæ gratiâ. Et ſub fine ejus quæſtionis definitionem remittit ad aliquam Synodum. Ex quibus conſtat huic ſanctiſſimo Patri eam eſſe tantùm quæſtionem diſciplinæ, in qua libera ſit fides. Cum tamen centum annis ante eum à Stephano Romano Pontifice condemnata eſſet ea rebaptiſatio; & quidem ſecundùm ipſiſſima atque omninò energica verba Chriſti Domini; *ſi quis baptiſatus fuerit*: qui ſemel lotus eſt, non habet iterum lavandi neceſſitatem: *niſi quis renatus fuerit.* Unum Baptiſma ponit, nec diſtinguit à quo conferatur, an à viro bono, an ab homine malæ rei. Adde Optatum,

& traditionem Apostolicam.

Valdè tamen obstat *Apostolorum Can.* 46. apud Dionysium Exiguum, & in multis Canonum Collectionibus Catholicis, Græcis & Latinis, in quo recipiendum non est Baptisma hæreticorum; sicque Baptisandi sunt, cùm ad ad Ecclesiam veniunt. Respondendum est Canonem illum ab hæreticis editum quidem fuisse in Concilio Iconiensi, ut ea ejus opinio confirmaretur; sed ab Ecclesia sanum & justum ei additum fuisse sensum illum in suis Collectionibus Canonum, ut rejiciendum sit illud Baptisma, quod secundùm formam Ecclesiæ, seu in nomine Trinitatis datum non est, & rebaptisandi non sint, qui ab hæreticis baptisati sunt, *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: In Ecclesiam Orientalem admittuntur *per unctionem Sancti chrismatis*: In Occidentalem *per impositionem manuum*, ait Gregorius Magnus *lib.* 9. *reg. Epist.* 61.

Denique præcipuus baptismi effectus, est ut tollat originale peccatum. Sanè non omninò extinguit cōcupiscentiam, quæ radix est peccati: semper enim ea in nobis remanet; sed ei non imputatur, qui non in vacuum Baptismi gra-

tiam accepit *Can.* 2. *de Consecrat. dist.* 4. Hoc quidem in infantibus, sed in adultis: Baptismi effectus etiam ille est, ut omninò tollat actuale peccatum, & quoad pœnam & quoad culpam, si quod admiserint: sed desideratur ut habeant conversionem mentis ad Deum, & impositam pœnitentiam peragant, undè tot Pœnitentiæ gradus in Catechumenis.

TITULUS IV.

De Confirmatione.

Confirmatio est Sacramentum quo baptisatus spiritualis gratiæ augmentum & robur accipit. S. Cyprianus eam vocat Sacramentum manus impositionis. S. Augustinus *lib.* 2. *contra litteras Petiliani cap.* 104. Sacramentum Chrismatis S. Ambrosius *in lib. de initiandis*, tria illa jungit & vocat Sacramenta Baptismum, Confirmationem &Eucharistiã. Sed & huic maxime convenit definitio Sacramenti: nam habet signum visibile puta manus impositionem & unctionem, confert invisibilem gratiam, confert enim plenitudinem Spiritus sancti, sicque dici non potest

eam esse tantum aliquam Baptismi cæremoniam. S. Hieronymus *contra Luciferianos* docet à Christo D. institutum fuisse illud Sacramentum, cum ascendit ad Cælos & Spiritum sanctum effudit in suos Apostolos.

Non habemus quidem ex sacris paginis Christum Dominum aut Apostolos confirmasse per Chrismationem, sed tantum per manus impositionem: sed Innocentius III. *In cap. un. ext. de Sacramento Unctionis*, ait per frontis unctionem designari manus impositionem, quæ alio nomine dicitur Confirmatio; Et ideo Veteres etiam Patres Unctionis, olei, Chrismationis, in Confirmatione passim meminerunt, ut ita Baptisati consignarentur: unde Sacramentum illud ab iis aliquando dicitur *Consignatio*, *sigillum Dei*, *signaculum Dominicum*. Ipse quidem Sacerdos quem baptisat eum in vertice capitis ungit: sed cum ei datur Confirmationis Sacramentum, in fronte ungitur cum signaculo Crucis. Unde S. Augustinus *ad Psal.* 141. ait se in fronte portare crucem Christi.

Olim Confirmatio statim conferebatur post Baptismum. Tertullianus *de Baptismo cap.* 7. & sanctus Hieronymus

ibidem Unde *in Can.* 38. *Illiberitani Concilii* Baptisatus statim perducendus est ad Episcopum, ut perficiatur, idest confirmetur: nam Confirmatio & Græcis & Latinis est veluti perfectio Baptismi; ideóque sæpius etiam ab iis dicitur perfectio. Utique per Baptismum datur Spiritus Sanctus; sed per confirmationem datur ejus plenitudo, ut magis ac magis roboretur baptisatus, & in fide & contra omnes hostes *Can.* 1. *&* 5. *de Conf. dist* 5.

Anxiè quæritur quis sit minister Confirmationis. Constat quidem sacrum chrisma fieri tantum ab ipsis Episcopis *Can.* 20. *primæ Synodi Toletanæ*. Et apud Gelasium primum *in Ep.* 9. Nunquam vero à Presbyteris *Can.* 36. *tertiæ Synodi Carthagin.* Sed verius est etiam semper in Ecclesia Latina solos Episcopos confirmare potuisse, non etiam Presbyteros. Innocentius I. *in Ep. ad Decentium*, ait non solùm Ecclesiasticam consuetudinem illud demonstrare; sed etiam Lectionem Actuum Apostolorum, ubi cum plures Baptisati nondum accepissent Spiritum Sanctum, idest ejus plenitudinem, ad eos non alii missi sunt quam Petrus & Joannes, ut iis manum imponerent, seu quod i-

dem eſt, eos confirmarent. Unde cùm Epiſcopi Apoſtolorum veri ſint ſucceſſores, Eccleſia Romana ſemper obſervavit ab iis ſolis conferri poſſe Confirmationis Sacramentum.

Forte etiam Eccleſia Græca fuit ab initio ejuſdem ſententiæ, ut nominatim docet ſanctus Dionyſius *in lib. de Hierarchiâ Eccleſ. cap.* 5. §. 3. *&* 5. Et ad eum locum Georgius Pachymeres ait etiam fuiſſe generalem ejus Eccleſiæ conſuetudinem, ſicut & Zonaras *ad Can.* 14. *Naocæſar. Concilii*: ſed tandem ab ea receſſit, ut etiam Preſbyteri confirmare poſſint. Nec ejus rationes omnino improbavit, aut rejecit Florentinum Concilium.

Sanè dici poteſt in Latina etiam Eccleſia Preſbyteros duobus caſibus confirmaſſe, deficiente, ſeu abſente Epiſcopo, vel ex ejus mandato. Nam 1. Synodus Arauſicana *Can.* 1. *&* 2. ſtatuit ut in mortis diſcrimine poſiti, chriſmate & benedictione conſignentur ab ipſis etiam Miniſtris Baptiſmi, puta Preſbyteris: Et prima Synodus Toletana, *in Can.* 20. ſtatuit Preſbyterum chriſmare poſſe, abſente Epiſcopo; ſed eo præſente, ſi ab eo præceptum ei fuerit. Hoc refert etiam Martinus Bracar. *In*

ſua Collatione Canonum cap. 51. *&* 52. & probat Gregorius Magnus *lib.* 3. *reg. Ep.* 26. Hodie volunt Presbyterum confirmare non poſſe, niſi ex mandato Et diſpenſatione S. P. ſicque Trident. Patres omnino rectiſſimè dicunt non alium eſſe Ordinarium ſanctæ Confirmationis Miniſtrum, quàm Epiſcopum: nam Presbyter, extraordinarius eſſe poteſt.

TITULUS V.

De Euchariſtia.

EA eſt verum Chriſti Corpus & verus Chriſti Sanguis. SS. Patres eam abſolute & per eminentiam Sacramentum vocant. Ejus vera materia panis eſt triticeus & vinum aquâ delibutum, vel ut habet S. Cyprianus vinum aqua mixtum, *in Epiſt.* 63. Panis fit verum Chriſti Corpus, vinum illud fit verus Chriſti ſanguis. De vino numquam fuit controverſia inter Catholicos. illud enim omnes intelligunt quod eſt ex genimine vitis, ait ille ipſe Chriſtus, Et condemnati ſunt Armeni, cum ſolum vinum offerre vellent *Can.* 32. *ſextæ Synodi*; ſicut & illi qui ſolam a-

quam, unde dicuntur Aquarii apud S. Augustinum. Nec Ecclesia utramque hanc materiam mutare potest, cùm Christus eam ipse constituerit.

Sed inter ipsos etiam Catholicos disputatum est de pane azymo & fermentato. Ecclesia Græca eo tantùm utitur hodie; & Latina solo azymo. Si recurramus ad fontem, Christus Dominus in azymo corpus suum dedisse videtur: nam certissimè constat, Judæos tempore Paschatis domi habere non potuisse, ne quidem micam panis fermentati. Sed ille ipse aliàs suum etiam corpus in fortuito pane, puta fermentato, Discipulis & Apostolis suis dedit, qui omninò communis aut vulgaris erat. Et hinc cum in hac Diœcesi Andegavensi quidam Presbyter fermentato pane usus esset in sacrificio altaris, Hildeberdus Cœnom. Episc. *in Ep.* 44. respondit puniendum esse illum Presbyterum propter populi scandalū, & addidit in eo delicto potius impugnatam fuisse consuetudinem Ecclesiæ, quàm fidem. Ex ea Epistola primò sequitur non omninò esse de fide, si quis in azymo vel in fermentato sacrificet. Secundò, circa 11. sæculum eam fuisse consuetudinem Ecclesiæ Romanæ, ut azymis tantùm ute-

retur. Et forte verius eſt illud ſemper in ea obſervatum, & ab omni ævo, cum ei conſtet Auguſtiſſimum illud Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum fuiſſe in azymis. Nec eſt iſtius loci fuſiùs inquirere in varias mutationes & earum cauſas.

Adorandi illiùs. Sacramenti forma conſtat ex ipſiſſimis verbis Chriſti, quæ cum Sacerdos pronunciat, ille ipſe Chriſtus Dominus conſecrat, ait S. Chryſoſtomus *in variis Homiliis & in lib. de Cœna Myſtica.* Et ſtatim fit verum Chriſti corpus & verus Chriſti ſanguis. Ille ipſe Deus noſter illud verè dixit (qui etiam dixit ſuam carnem verè eſſe cibum, ſeque veritatem eſſe) non parabolicè, non ænigmaticè, non figurativè, ei tanquam vero Deo noſtro fides omninò habenda eſt ; aut ſimus Ethnici neceſſe eſt, non etiam Chriſtiani.

Euchariſtia dicitur paſſim ſacrificium novæ legis, & ipſe actus ſacrificii nobis dicitur Miſſa : quod vocabulum occurrit etiam apud S. Ambroſium *in Epiſtolis:* & apud Julianum Anteceſſorem *ad Nov. 7. Juſtiniani.* Aliquando Miſſa pro die feſto accipitur, aliquando pro Collecta & aliqua ex horis Cano-

nicis sæpius, hodie pro incruento sacrificio. Et plures post Avitum Viennensem *in Ep.* 1. Volunt sic illud appellatum fuisse à missa, idest missione populi; unde, *Ite Missa est*, idest vobis datur missio seu facultas abeundi; quæ sic etiam in aliis horis Canonicis dari dicitur apud Cassianum *lib.* 3. *de Institutis renuntiantium cap.* 7.

Forte adhuc dici potest sacrificium illud ita Missam appellari, quod in eo ad Deum hostia mittatur per Angelum: ite Missa est: id est ite pro vobis ad Deum, Missa est salutaris hostia.

Denique Sacerdos celebrare non potest, nisi sub utraque specie panis & vini. Sed Fideles sub alterutrâ tantum communicare possunt. Ille ipse Christus Dominus Discipulos suos in solo pane communicavit. Veteres metu Martyrii consecratam hostiam domum exportabant, non etiam Calicem: & vicissim S. Cyprianus *in lib. de Lapsis.* Ait infantibus Calicem dari solitum, quòd panem admittere non possent. Hodie in Latina Ecclesia in solo pane communicant laïci; & tamen corpori & sanguini Christi communicare dicuntur *in Constantiensi Concilio.*

TITULUS VI.

De Pœnitentia.

IN antiquis Canonibus & apud antiquos Patres ſæpius ea ponitur pro pœna & ſatisfactione, aut pro dolore peccati: Vix pro Sacramento Pœnitentiæ, prout hodie ſolet accipi. Eſt Sacramentum quo Fidelibus poſt Baptiſmum lapſis & verè Pœnitentibus peccata remittuntur. Eſt Sacramentum; eoque ſenſu antiqui Canones & Patres illud cum Baptiſmo ſæpiſſimè jungunt & comparant, eò quòd utrumque peccata ſolvat. Petrus Damianus *in Sermone de Eccleſia Dedicatione*, & Petrus Bleſenſis *in Sermone* 10. illud vocant Sacramentum Confeſſionis; atque etiam inſtitutionem Sacramenti habet à Chriſto Domino, cùm dixit Apoſtolis: quodcumque ligaveritis ſuper terram, erit ligatum in cœlis: quodcumque remiſeritis ſuper terram, remiſſum erit in cœlis. Habet etiam effectum Sacramenti, cum gratiam conferat, *Can.* 1. *de Pœnit. diſt.* 5. *&* *Can.* 1. *ibid, diſt.* 6. undè Baſilius *in Homilia* 28. Pœnitentiam ſimpliciter vocat gratiam.

Cypriani temporibus prodierunt Novatus in Africa & Novatianus Romæ: fuerunt ejusdem Hæresis, & ab utroque Novatiani Hæretici. Existimabant iis qui post Baptismum peccaverant, ab Ecclesia dari non posse veniam & remissionem peccatorum. Iis quidem indicebant Pœnitentiam seu pœnam aut satisfactionem; sed negabant veniam, ait S. Ambrosius 1. *de Pœnit. cap.* 2. Eâ potissimum ratione utebantur quòd Apostolus ad Hebræos dicat impossibile esse ut qui illuminati sunt, puta per Baptismum, rursus renoventur ad Pœnitentiam: sed rectissimè Eulogius *lib.* 2. *contra Novatianos*, respondet ibi Apostolum de iis Judæis agere qui cùm baptisati essent, suam adhuc legem retinere volebant, & ita cùm suo Baptismo renuntiarent, renovari non poterant. Olim quidem Ecclesia quibusdam criminibus ne quidem in fine dabat veniam; sed hoc ad confirmandam disciplinam & ut novi Christiani ab iis cohiberentur, non etiam propter defectum potestatis: Nam Pœnitentia potestatem habet peccatores sanandi septuagies septies, ait Justinus Martyr *in Quæstionibus ad Orthodoxos quæst.* 97. ideft usque in infinitum, *Can.* 32. *de Pœnit. dist.* 3.

Quatuor ſunt Sacramenti Pœnitentialis partes, Confeſſio, ſatisfactio, dolor peccati, & abſolutio. Confeſſio eſt declaratio peccatorum Sacerdoti facta, ut ab eo remittantur. Eam agnoſcit Tertullianus, *lib. de Pœnit. cap.* 10. ubi Fideles hortatur ut non ita fugiant ſui publicationem, ideſt peccatorum ſuorum declarationem, ut dimittant pudorem & erubeſcentiam: quia, inquit, ſi quid humanæ notitiæ ſubduxerimus, Deum celabimus. Ideſt ſi alterum ex peccatis noſtris homini Sacerdoti non exponamus, Deum celabimus, ut illud non remittat. *Et in lib. de Baptiſmo cap. ult.* oportet Baptiſmum ingredi cum Confeſſione omnium delictorum, & nobis gratulandum eſt, ſi non publicè confiteamur noſtras iniquitates; ergo privatim: eam etiam agnoſcit S. Cyprianus *in lib. de Lapſis.* Ubi de iis agit qui ſolum Idolis ſacrificandi propoſitum habuerunt; & hoc apud Sacerdotes Dei dolenter & ſimpliciter confitentur.

Satisfactio præcipua pars eſt Sacramenti Pœnitentialis. Eaque nihil aliud eſt quàm pœna, quæ pro peccatis ab Eccleſia imponitur. Olim ea quinque gradus Pœnitentium fecerat, ut alii

eſſent

essent flentes, qui extrà Ecclesiæ portam ingredientes Fideles cum lachrymis rogabant ut prò iis orarent. Alii essent audientes, qui cum Catechumenis in porticu Ecclesiæ audiebant Verbum Dei, non etiam sacris aderant. Alii prostrati, qui intra Ecclesiæ portam summa cum humiliatione veniam petebant. Alii consistentes, qui cum aliis Fidelibus in Ecclesia consistebant, sed absque communione. Alii communicantes, qui tandem admitterentur ad communionem. Pœnitentes aliquando omnes illos gradus peragere tenebantur; aliquando quidam iis remittebantur: & illi omnes gradus instituti sunt post Montanum & Novatum: Cum enim Ecclesiæ Catholicæ objicerent quod facinorosos homines reconciliarent, re spondebat se illud summa ratione facere, cùm illi peccata sua per longas pœnitentias expiaverant, sicque dicendum non est cum Petrus flevit amare, & Apostolus incestuosum Corinthium reconciliavit, utrumque omnes illos peregisse gradus pœnitentiæ, quia nondum instituti erant.

Constat verò non prius olim reconciliatos fuisse Pœnitentes, quàmpost peractum pœnalis satisfactionis tempus indictum *Can.* 2. *Laodic. Concilii*, quàm

cùm salubri satisfactione purgati essent, ait Leo Magnus *in Ep.* 91. Constat etiam in antiquis Canonibus statutas esse certas quasdam pœnas pro singulis peccatis, definitum esse modum & tempus quo peragerentur; ita tamen ut eas infirmis Pœnitentibus aliquando relaxarent, & sensim pia Mater Ecclesia earum severitatem lenivit.

Primò enim, stante adhuc severâ eorum disciplinâ, constat remissam illam fuisse iis qui occulta peccata sua ultrò confitebantur; nec expectabant convictionem, quasi Confessionem illam ex sola charitate facerent, *Can.* 9. *Neocæsar. Concilii*, Julianus Pomerus *lib.* 2. *de Vitâ Contemplat. cap.* 7. S. Ambrosius *de lapsu Virginis cap.* 8. Et ex eo principio fluxerunt & defendi possunt hodiernæ mitiores Pœnitentiæ.

Sic etiàm cum Ecclesia videret Pœnitentes vel Canonicam rejicere Pœnitentiam, vel eam observare non posse, iis permisit redemptionem pœnitentiarum, putà ut pro Canonicâ Pœnitentiâ trium aut quinque annorum, aliquam pecuniæ summam pauperibus erogarent, tot plagas acciperent in corpore (& hinc hodiernæ disciplinæ)

tot Psalmos decantarent, solemnes quasdam peregrinationes aggrederentur. Quidam volunt eam redemptionem invaluisse circà septimum sæculum, de qua fusius Regino Abbas *lib.* 2. *de Eccles. Discip. cap.* 440. Morinus *in libris de admin. Pœnit.* & novissimè Jacobus *Petit ad Pœnitentiale Theodori Cantuar. to.* 2. Ac tandem arbitrariæ ceperunt esse Pœnitentiæ, ut ex bona fide & prudentiâ Confessorum pendeant; ità tamen ut semper consulerent sacros Canones, ait Guillelmus Paris. *in libris de Pœnit.* circà decimum-tertium sæculum, quo Guillelmus ille scripsit.

Post satisfactionem, sequitur dolor peccati de quo ad Casuistas: ac tandem absolutio, quæ passim dicitur pax, reconciliatio; manus impositio reconciliatoria, per quam remittuntur peccata, & Pœnitentes recipiuntur in Communionem. Leo Magnus *in Epist.* 82. *cap.* 2. eum describit Pœnitentiæ Sacramentalis ordinem, ut priùs sit Confessio, posteà satisfactio, tùm demùm reconciliatio seu absolutio, ac tandem Communio. Quidam volunt absolutionem esse tantùm deprecatoriam, ut nempe Sacerdos in eâ oret Deum huic Pœnitenti peccata remittere (juxta petitio-

nem hanc Pœnitentis (& te Pater orare pro me ad Dominum) ſed eo jure utimur: Eam eſſe indicativam, ut nempe ille ipſe Sacerdos peccata remittat ex iis verbis Chriſti Domini; quorum remiſeritis peccata. Quamvis Morinus plures Theologos & Canoniſtas laudet primi nominis, qui aſſerunt eam per octo vel novem ſæcula fuiſſe deprecatoriam.

Pœnitentiæ ſumma illa diviſio eſſe cepit, ut alia ſit privata, alia vero publica: Cùm enim peccata quædam atrocitatem facinoris habeant, quædam etiam graviora ſint, quædam leviora S. Auguſtino minuta, hodiè venialia; & Pœnitentia nihil aliud ſit quam pœna pro peccatis, ſacri Canones voluerunt ejus varias eſſe ſpecies. Primò, tria peccata poſuerunt omninò extra veniam; ita ut Eccleſia eam ne quidem in fine iis daret, putà idololatriam, adulterium, & homicidium, quorum reos ſoli miſericordiæ divinæ committeret. Hoc ex Concilio Hieroſolymitano fluxit, in quo Apoſtoli juſſerunt, ut ab iis Neophyti abſtinerent. Eaque dicuntur Canonica peccata, quibus antiqui Canones omnem denegabant veniam. Iis addita ſunt alia quædam graviora de-

licta, quibus etiam ne quidem in extremis dabatur venia; Eaque tantùm est quæstio Historica, non etiam fidei.

Olim ea fuisse videtur disciplina totius Ecclesiæ. Primò, cum Zepherinus Summus Pont. adulteris veniam dare cepit, & de ea re graviter conquestus est Tertullianus *lib. de pudic. in princ.* Sequitur omninò aliud anteà obtinuisse. Nec dicendum est eum ità scripsisse jampridem Montanensem factum: Nam idem planè *in lib. ad Nationes cap.* 5. ubi de Apostatis etiam invitis & Pœnitentibus sic habet. Et tamen ejusmodi neque congregant, neque participant nobiscum, facti per delicta denuò vestri (nationes seu Ethnicos alloquitur) quandò ne illis quidem misceamur, idest communicemus, quos vestra vis atque sævitia ad negandum subegit. Liber ille primus & genuinus dicitur Tertulliani adhuc Catholici fœtus, & cunctam sæculi obtinet disciplinã, ut de eo sanctus Hieronymus *in Epist. ad Magnum*. Sed & ejus Discipulus S. Cyprianus *in Epist. ad Antonianum*, elegantissimè testatur plures Africanos Episcopos idem censuisse cum Tertulliano, nec tamen eos à Coepiscoporum suorum Collegio recessisse, nec Eccle-

ſiæ Catholicæ unitatem rupiſſe, vel duritiâ, vel cenſuræ ſuæ obſtinatione.

Hoc iis dictum velim, qui etiam hodie perilluſtres hujus ſæculi viros conceptiſſimis verbis hæreticos appellare non erubeſcunt, quòd inquiunt hæretic m hanc diſciplinam probent, quam tamen ex iis Patribus vident in Africâ obſervatam; in Hiſpania ex Concilio Illiberit. paſſim; cujus veſtigia quædam extant *in Can. 22. Ancyranæ Synodi. in Can. ult. primi Arelat. Concilii. in Can. 2. Sardicenſis. in Epiſt. Innocentii I. ad Exuperium cap.* 2. Ubi ab eo quæſitum eſt, quid de iis obſervari debeat, qui poſt Baptiſmum omni tempore, incontinentiæ & voluptatibus dediti, in extremo vitæ ſuæ fine, Pœnitentiam ſimul & reconciliationem Communionis expôſcunt. Ità reſpondet, de iis obſervatio prior, durior: poſterior, interveniente miſericordiâ inclinatior eſt. Nam conſuetudo prior tenuit, ut concederetur eis Pœnitentia, ſed Communio negaretur: id eſt ut ab Eccleſiâ haberentur, & eodem jure cenſerentur ac Pœnitentes, quibus non concedebat abſolutionem; quippe quæ iis temporibus non daretur niſi poſt peractam Pœnitentiam, ut jam diximus:

Habebantur, inquàm, quasi Pœnitentes, ut Episcopi & Sacerdotes pro iis orarent, sicut & universus populus; ac si decessissent ante acceptam absolutionem, memoria eorum oblationibus & orationibus commendaretur, *Can. Sacerdos* 26. *q*. 7. Sed iis negaretur Communio, idest reconciliatio Communionis, ut petebant, quod nihil aliud est quàm absolutio. Prior & durior ea observatio referenda est ad ea tempora quæ præcesserunt Nicænum Concilium.

Ac tandem Theodosius & Valentinianus Impp. *in l.* 3. *in fine Cod. de Apost* Ad veterem hunc Ecclesiæ usum respicere videntur iis verbis: perditis verò (nempe Apostatis) nullo remedio Pœnitentiæ, quæ solet aliis criminibus prodesse, succurritur. Nec dicendum est Novatianum illud esse dogma. Primò enim, Novatiani nullis post Baptismum dabant veniam; & Ecclesia Catholica quibusdam duntaxat eam denegabat. Secundò, asserebant in Ecclesiâ defectum esse potestatis; sed Ecclesia veniam negabat tantùm rigore disciplinæ, ait S. Augustinus *in Epist.* 50. quem statim temperare cepit in Concilio Nicæno, & aliis sequentibus.

Vide omninò Epiſtolam Innocentii I. *ad Exuperium.*

Poſtmodùm placuit graviora delicta non remitti, niſi poſt luctuoſam & publicam pœnitentiam, ait S. Pacianus *in Paræneſi ad pœnitentiam.* Quæ nempè palàm & ſub oculis omnium Fidelium fieret, ante abſidem, ut eſt *in Can.* 32. *tertii Carthag. Concilii*, id eſt ante atrium Eccleſiæ, ut addit Gratianus *in Can. ult.* 26. *q.* 6. Sed huic pœnitentiæ ſubjiciebantur tantùm ea delicta, quæ vulgatiſſima erant, & univerſam urbem commoverant, *d. Can. ult.* quæque à legibus pœnâ capitis coercerentur, *Can.* 46. *quarti Toletani Concilii*, & apud Cæſarium Arelat. *in Homilia* 42. ſi quidem legitimè probata eſſent. Ac fortè verius eſt ità demum iis impoſitam fuiſſe publicam hanc Pœnitentiam, ſi publica eſſent. Qui publicè peccat, publicâ pœnitentiâ mulctandus eſt, ait 2. *Cabilon. Concilium in Can.* 25. Nunquàm verò privatis & occultis, ac præcipuè ſi capitis pœnam irrogarent S. Baſilius *in Ep. ad Amphilochium Can.* 34. ſic loquitur: Adulteras mulieres publicari prohibuerunt Patres noſtri, ne convictis cauſam mortis præbeamus. Et ſubjicit eas ſtare debere

in Ecclesiâ absque Communione. Alii Canones explicant eas esse debere inter pœnitentes in gradu consistentium, in quo pii quidam Fideles; aliquandò spontè ac humiliter consistebant. Prosper Aquitanicus *lib.* 2. *de Vita Contemplativa cap.* 7. Cavendum esse monet publicari ea crimina, quæ publicata, suos authores humano faciunt damnari judicio: hoc fusius ex antiquis Patribus & Canonibus probat Jacobus *Petit ad Pœnitentiale Theodori to.* 2. *pag.* 2.

Quamvis autem gravissima delicta publicæ pœnitentiæ subjicerentur; attamen vix unquàm imposita est publica eorum Confessio; Tertullianus *in lib. de Baptismo capit. ult.* Nobis gratulandum esse ait, si non publicè confiteamur nostras iniquitates. Et Leo Magnus eos improbat qui eam indicebant, *Can. quamvis* 88. *de Pœnit. dist.* 1. nisi fortè omninò publica essent; tunc enim nihil timendum pro ipsis reis, *Capitularium lib.* 5. *cap.* 52.

Quidam tamen volunt eam Confessionem in Ecclesiâ remansisse usque ad Nectarium Patriarcham Constantinopolitanum sub Theodosio, ex quadam Historiâ, quam scribit Socrates *lib.* 5.

Hist. Eccl. cap. 19. & ex eo Sozomenus *lib.* 7. *cap.* 16. ubi cum docuerunt ea occasione institutum fuisse Pœnitentiarium, quòd cùm Novatiani Confessionem & Pœnitentiam abjicerent, Ecclesia Catholica instituit Presbyterum qui præesset Pœnitentiæ, ut ità deprehendi posset, quinam apud eum peccata confiterentur; quinam verò eum non adirent: Statim subjiciunt singularem hunc casum, ex quo sublatus est ille Presbyter. Nobilis quædam mulier huic Presbytero confessa est se à quodam Diacono constupratam fuisse: Presbyter ei orationes & jejunia indixit: Patefactum est illud delictum, & hoc in populo grave scandalum peperit: ab Ecclesia ejectus est ille Diaconus: ex consilio cujusdam senioris; Nectarius Pœnitentiarium illum deposuit, omnibus liberam dedit potestatem, ut pro sua quisque conscientia accedere posset ad divina mysteria, quòd in aliis etiam Ecclesiis obtinuisse ait Socrates.

Quia verò in ea specie, publicatum est illud ejus mulieris peccatum, quidam addunt illud evenire non potuisse, nisi per publicam ejus Confessionem, quam Presbyterum illum indixisse volunt huic mulieri: certissimè

indicat eam fuisse contra Ecclesiæ consuetudinem, ac proindè tunc temporis eam confessisionem obtinuisse, quin imo illud; quia iniquum fuisset Presbyterum hunc Pœnitentiarium deponi siquidem, in usu fuisset ea Confessio, sed ideò depositus est, quod contrà Ecclesiæ leges, publicam hanc Confessionem indixerat huic mulieri.

Sic etiam cum Nectarius liberam cuique potestatem dedit &c. addunt ab eo sublatam fuisse omnem Confessionem. Sed hoc falsum evincunt sancti Patres & sacri Canones, qui posteà ejus meminerunt, & plerasque scripserunt ejus regulas. Forte unum illud permisit Nectarius, ut quilibet non amplius teneretur huic Pœnitentiario confiteri, sed alium eligere Confessorem. Ac tandem cum scribit Socrates idem obtinuisse in aliis omnibus Ecclesiis, quidam addunt in iis abrogatum fuisse Pœnitentiarium. Sed malè, 1. enim depositus ille fuit ex singulari ejus delicto, quod nihil ad alios. 2. Constat id genus Presbyterorum in aliis Ecclesiis omninò remansisse, ac potissimùm in Occidentalibus. Et hoc scripsisse videtur ex sectâ & hæresi suâ, erat enim

Novatianus, ut ità insinuaret Ecclesiam non amplius agnoscere Confessionem.

Denique Episcopus & Presbyter veri sunt Pœnitentiæ Ministri ; quòd iis solis data sit ligandi & solvendi potestas: non etiam Diaconi : Quòd enim S. Cyprianus *in Epist.* 13. innuere videtur eos audire posse Confessionem,& Pœnitentes reconciliare ; hoc de Sacramentali non intelligendum ; sed tantùm de Cæremoniali in Pœnitentiis publicis. Non etiam laïci, nequidem in necessitate, ut pluribus probat Lanfrancus Cantuar. *in lib. de celanda Confess.* in publicâ autem Pœnitentia, Presbyter auditâ Confessione videbat, an ei subjiciendus esset pœnitens, quo casu eum rejiciebat ad Episcopum, qui solùs præscribere poterat tempus & modum peragendæ illius Pœnitentiæ.

TITULUS VII.

De Ordine.

ORDO est Sacramentum quo spiritualis potestas confertur ad obeunda Ecclesiastica ministeria : alii addunt ad Christi Corpus. Est Sacra-

mentum : sic nominatim dicitur à S. Augustino *lib.* 2. *contra Epistolam Parmeniani cap.* 13. *& in lib. de Baptismo contra Donatistas cap.* 1. confert gratiam : 1. *ad Timot. cap.* 4. à Christo Domino institutus est, cùm Apostolos Sacerdotes Ordinavit in ultima Cæna. Spiritualis potestas, propter ea verba Christi Domini quæ in collatione Ordinis pronuntiari solent; Accipite Spiritum sanctum ad obeunda Ecclesiastica ministeria quæ varia sunt, & omnia referuntur ad Sacerdotium : alii addunt ad Corpus Christi & vinum, quod Ordinati conficiant, & Mysticum ut Ecclesiam regant & gubernent.

Sacramentum illud sic dicitur, Ordo à Clericali statu, in quo per illud instituuntur Ordinati, quique olim simpliciter dicebatur Ordo. Sicut enim cujuslibet civitatis nobilius Collegium nobiliorum Status Ordo dicebatur, putà Romæ, Senatus, & in municipiis, Curia seu Collegium Decurionum: ut *in tit. dig. de Decret. ab Ord. fac.* Ita & cum status Clericalis nobilior sit inter Christianos, simpliciter dictus est Ordo. Tertullianus *de Exhort. ad Castit. cap.* 7. Cum, inquit, Ecclesiæ authoritas, differentiam fecit inter ordinem & plebem.

alibi addit Ordinem Ecclesiasticum, *de Idolol. cap.* 7. Eusebius etiam antiquior Gallicanus Episcopus *in Homilia de S. Ephipodio & Alexandro* Clericalem statum simpliciter vocat Ordinem.

Ordines Tonsura præcedit. Cum Apostolus 1. *ad Corinth. cap.* 11. generaliter prohibuit, ne vir comam nutriat, illud olim observabant omnes Christiani; sed sacri Canones illud restrinxerunt ad solos Clericos, & quidem exemplo Sacerdotum veteris testamenti, Ezechielis *cap.* 44. Rationem hanc afferunt Hieronymus & Augustinus quod plexam comam habere luxuriosorum sit, aut militum, aut Barbarorum.

Olim varia erat Tonsuræ forma; aliis erat in modum Crucis, alii totum caput attonsum habebant, alii medium, alii modicum: aliis erat in modum sphæræ aut Coronæ, eaque varietas non nocebat Ecclesiæ apud eos qui erant rectæ fidei, ait Beda *lib.* 5. *Hist. Angliæ cap.* 22. Præ cæteris curare debent Clerici, ut congruentem Tonsuram habeant, *cap.* 15. *ext. de vita & honest. Cler.* Idest Ecclesiæ suæ consuetudini consentaneam.

Verius est olim Tonsuram eo ipso

momento collatam fuisse, quo primus ex Ordinibus conferebatur; & sic eam fuisse tantum cæremoniam, aut cæremonialem ejus Ordinis partem. Unde *in Can.* 1. *secundi Toletani Concilii*, statuitur ut qui velint esse Clerici simul tondeantur & fiant Lectores. Sed invaluit Tonsuram conferri ante quemlibet Ordinem; & hoc cepisse volunt circa annum septingentesimum. Quo vel etiam pueri à parentibus offerebantur Ecclesiæ, ut ei ministrarent, & ut signum aliquod haberent Clericatus, tondebantur antequam ullum Ordinem accepissent: quod tandem ad omnes productum est.

Quæritur an Tonsura sit Sacramentum & caracterem imprimat. Innocentius III. *in cap.* 11. *ext. de æt. qual. & ord. præf.* Rescribit per Tonsuram conferri Clericalem Ordinem. Sic etiam vetus Author Historiæ Albigensium *cap.* 50. Tonsuram vocat caracterem Clericalem qui videtur indelebilis: licet enim Tonsuratus uxorem ducat, & post ejus mortem iterum incipiat capax esse Ordinationis, non opus habet nova Tonsura: Et tamen verius est eam esse tantum dispositionem & præparationem ad Ordines: quæ instituta est tantum ut

ſignum ſit & indicium Clericalis Ordinis, ut apud Petrum Cellenſem *lib.* 7. *Epiſt.* 18. *& in d. cap.* 50. Cumque per eam conferri dicitur Clericalis Ordo, id eſt Clericalis ſtatus, quo tonſurati à laïcis diſcernuntur. Nam ſunt Clerici, ait Balſamon *ad Can.* 51. *Epiſt. ad Amphil.* Sed propriè nullum habent Ordinem. Quod etiam agnoſcunt Trident. Patres *Seſſ.* 14. *de Reform. cap.* 2. *& Seſſ.* 23. *de Reform. cap.* 4.

Poſt Tonſuram conferuntur Minores Ordines (quinam illi ſint diximus *lib.* 1. *tit.* 15.) & verius eſt eos non eſſe Sacramenta: nec habere rationem Sacramenti. Nam nec à Chriſto Domino; nec ab Apoſtolis inſtituti ſunt; ſed ab Eccleſia ad utilitatem miniſterii, creſcente Fidelium multitudine, ait Amalarius *lib.* 2. *de Off. Eccleſ. cap.* 6. Et procedente tempore, ait Gratianus *ad diſt.* 21. ſunt tantùm ad celebritatem & decorem Sacrificii, non etiam ad illud peragendum. Unde non conferuntur per manus impoſitionem, ſed per ſimplicem benedictionem. Quodammodo tamen videntur divini Juris, cùm olim etiam implicitè conferrentur cum Preſbyteratu & Diaconatu. Preſbyteris enim & Diaconis eorum miniſterio committe-

bantur, cum tot Ministris opus non haberet Ecclesia propter paucitatem Fidelium.

Propriè igitur secundum Antiquos Canones, soli Presbyteratus & Diaconatus erant inter sacros Ordines, ait nominatim Urbanus I. *in Can. ult. dist.* 60. quem exscribit Innocentius III. *in cap. 9. ext. de æt. & qual.* Sed quæritur an uterque distinctum Sacramentum faciat? Breviter dicendum est cum S. Thoma, ejus Sacramenti quod dicitur Ordo, totam plenitudinem esse in uno Sacerdotio; alios Ordines habere tantum participationem Ordinis, esse tantùm Ordines analogicè, seu per relationem ad Sacerdotium, omnes Ordines unum esse, unum facere Sacramentum, quatenus omnes referuntur ad Eucharistiam, ad Sacerdotium.

Jam olim diximus Sacramentum Ordinis imprimere caracterem seu indelebile signum quod animæ imprimitur virtute Sacramenti. Et hinc sequitur Sacerdoti nunquam adimi posse sacrificandi potestatem; sed solam ejus executionem. Hinc etiam sequitur iterari non posse Ordines, seu aliquem iterum Ordinari non posse in eodem Ordine ait S. Gregorius *lib. 2. reg. Ep. 32.* illud

quidem addi & suppleri potest, quod in Ordine omissum fuerit; nam hoc non est iterare Ordinem *cap.* 1. *ext. de Sacram. non iter.* Sed & anxiè disputatum est olim, utrùm ab hæreticis Ordinati, iterum Ordinandi sint, cum ad Ecclesiam accedunt; & verius est iterum eos esse Ordinandos; qui contra formam Ecclesiæ ab iis Ordinati sunt; quia quod est contrà leges, ipso jure nullum est; non etiam eos qui secundùm Ecclesiæ formam; sed eos opus habere sola reconciliatione, ut Ordinis sui executionem accipiant. Quæstio illa sæpius ac sæpius agitata est in Ecclesia, propter Ordinationes Formosi, Photii, Ebbonis, & aliorum: de quibus consule Morinum *in libro de sacris Ordinationibus.*

TITULUS VIII.

De Extrema-Unctione.

EST Sacramentum quod per oleum ab Episcopo confectum in nomine Domini, & Orationem Sacerdotis infirmo & de vitâ periclitanti Fideli confertur, ad mentis & corporis salutem. Dicitur Sacramentum *in Epist,* 1. *In-*

nocentii I. ad Decentium cap. 8. Magnum Sacramentum à Gaufrido Vindocin. Et quidem ab ipsomet Christo Domino institutum, cum enim Apostolis suis potestatem curationum dedit, & illi, eo adhuc præsente, infirmos unxerunt & sanaverunt, Marci *cap.* 5. illud omnino fecisse intelliguntur ex ejus Mandato (quia nullum ejus Unctionis vestigium habebant in veteri testamento) quod apertiùs consignavit S. Jacobus iis verbis: *Si quis infirmatur in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & Oratio fidei salvabit infirmum; & si in peccatis fuerit, remittentur ei.* Ex iis probantur singula quæque capita definitionis allatæ.

Ejus Sacramenti materiam præscribit Apostolus, putà oleum in nomine Domini benedictum; & quidem à solo Episcopo, ut docet Regino *lib.* 1. *de disciplin. Eccles. cap.* 118. quod ideò dicitur oleum infirmorum, *in cap. un. ext. de Sacram. Uncti.* Et formam putà orationem Sacerdotis, quæ qualis sit pendet ex vario Ecclesiarum usu, ut fusius probat Menardus *ad Sacramentarium Gregorii Magni*: Et Ministrum putà Sacerdotem, ex ipsis verbis S. Ja-

cobi, atque etiam Episcopum, ut interpretatur Innocentius I. Græci plures, adhibebant Presbyteros ex iis verbis Apostoli. *Inducat Presbyteros* : sed Latini unum sufficere semper existimarunt, etiamsi non urgeat necessitas. Quidam etiam volunt Diaconum ungere posse infirmos saltem necessitate cogente, & deficiente Presbytero. Sed cum Jacobus præcisè jubeat induci Presbyterum, vix illud concedendum Diaconis.

De interpretatione verborum S. Jacobi consultus Innocentius I. laudato loco respondit, non solùm Sacerdotibus, sed omnibus uti Christianis licere in sua aut in suorum necessitate ungendum. Ex iis Beda velle videtur omnibus Christianis licere uti eodem oleo. Quasi etiam laïci seipsos & alios ungere possint, quod ferè omnes Interpretes rejiciunt. Omissis eorum expositionibus conjicerem eam esse mentem Innocentii, vel ut omnes omninò Christiani ægrotantes Unctionem illam petere possint à Presbyteris (quos inducere aut accersere præcipiuntur) non tantùm in suâ; sed etiam in suorum necessitate, seu non tantùm pro seipsis; sed etiam pro suis: quod ultimum Ja-

cobo addidit Innocentius. Et ejús exemplum extat in vita S. Hugonis Cluniac. apud Surium. Quodque tandem ſtatuerunt multæ poſteriores Synodi. Vel potiùs, cum Jacobus præcepit ungendum eſſe infirmum, ſubjicit Innocentius, quod de Fidelibus ægrotantibus accipi debet, qui perungi poſſunt, non ſolum Sacerdotibus; ſed omnibus uti Chriſtianis; uti, ideſt pariter: nam ea particula eſt ſimilitudinis, ait Voſſius. Et ibi delenda eſt vox illa; *licet*: poſteà legendum, ad ungendum: qui ſancto oleo perungi poſſunt, quod ab Epiſcopo confectum, eſt ad ungendum nempè infirmum. Sicque invitâ Minervâ, non paſſivè accipiendus eſt locus ille, ut quidam volunt. Eam interpretationem & lectionem ſuggeſſit mihi Alcuinus *de divinis Officis cap.* 47.

Ita & cùm Jacobus dixit ungendum eſſe infirmum; in quibus Corporis partibus ungendus ſit, varius fuit Eccleſiarum uſus. In aliis ungebatur ſolum caput, in aliis ſolum pectus, in aliis pars, in qua morbus magis urgeret. Invaluit eum eſſe ungendum in quibus locis quinque ſenſus corporei ſuas habent ſedes. Videndus ibidem Hugo Menardus.

Olim post Confessionem & peractam Pœnitentiam, Extrema-Unctio dabatur: Nam Innocentius ibidem ait eam non dari Pœnitentibus, ut optimè legunt Rom. correctores *in Can. illud. dist.* 95. post Dionysium Exiguum & Ivonem,& non nisi post eam unctionem dabatur sacrum Viaticum. Burchardus, Ivo, Gratianus, *in suis decretis* eam disciplinam probant ex Pœnitentiali Theodori Cantuar. & Regino Abbas laudato loco ex quodam Turon. Concilio, & ex Bedâ. Rationem hanc affert Innocentius I. quia Extrema Unctio est genus Sacramenti, idest certa species; & subjicit, nam quibus (putà pœnitentibus quandiù sunt in ea pœnitentiâ) reliqua Sacramenta negantur, quomodò unum genus putatur posse concedi. Hodiè si non ita urgeat morbus, ea non datur nisi post peractam Pœnitentiam & acceptum Viaticum. Sed urgente necessitate datur, etiam si plenè Confessus non fuerit infirmus, necdum Viaticum acceperit.

Ea dicitur Extrema-Unctio, vel quòd detur in extremis agenti, ad aliarum unctionum differentiam: vel quòd ab Ecclesiâ petatur quasi extremum munus, ait Prudentius Tricassinus *in Sermone*

de S. Maurâ apud Camusatium, quæ vixit ætate Caroli Magni. Et olim dicebatur tantùm Unctio infirmorum: Nec satis constat quo tempore appellari cœperit Extrema Unctio. In eodem Sermone sic appellatur (qui suspectus est Mabillonio) sicut & in Græcorum Euchologis, & in quibusdam vitis Latinorum Patrum circà duodecimum, & decimum-tertium sæculum, quibus ita sæpius ac sæpius dicitur.

Cùm autem Apostolus dixerit, si quis infirmatur in vobis, quæri potest cur non initio morbi, sed ad extremitatem vitæ ungatur. Hoc fortè invaluit, quòd cum vulgo persuasum esset post Extremam-Unctionem ad se invicem redire non posse conjuges, quamvis convaluissent, ut docet Richardus Sarisberiens. Episcopus *in suis Constitutionibus ad an.* 1217. & Synodus Vuigorniensis eodem ferè tempore habita, ad extremitatem vitæ rejecta est, quamvis ejus temporis Patres eam opinionem condemnarent Observanda sunt ea verba veterum Rotomag Ecclesiæ præceptorum circa an. 1236. Doceant sæpe Sacerdotes populum. hoc Sacramentum (Extremam-Unctionem) licite posse iterari, & sæpe recipi quali-

bet magna infirmitate, unde mortis est metus: & post susceptum licitè reverti ad opus conjugale.

Denique Ivo Carnot. *in Epist.* 255. & Gaufridus Vindocin. *lib.* 2. *Ep.* 19. contendunt Extremam-Unctionem iterari non posse, quià inquiunt, ea est Sacramentum Pœnitentiæ publicæ: quod fortè iis nihil aliud est quàm complementum & ultima cæremonia Pœnitentiæ publicæ. Nec quidquam illud apud eos facit, quominùs ea unctio sit Sacramentum: sacri autem Canones eam pœnitentiam iterari prohibent. Sed explosâ illâ sententiâ, omnibus placuit eam unctionem iterari posse, non tantùm in variis morbis, sed etiam in eodem, si post aliquod tempus recruduerit: quia datur ad remissionem peccatorum, quâ semper opus habent Fideles, ait Petrus Venerabilis *lib.* 5. *Epist. Ep.* 7. ubi fusiùs docet cur aliæ sacræ Unctiones iterari non possint, & extrema possit.

Titulus X

TITULUS IX.

De Matrimonio.

A Jurisconsultis definitur viri & mulieris conjunctio, individuam vitæ consuetudinem continens. Eamque definitionem describit Gratianus *ad causam 27. quæst. 2. in princ.* Sicut & Pontifex *in cap.* 11. *Ext. de præsumpt.* conjunctio, videlicet animorum & voluntatum, non etiam corporum; quia, inquit regula juris, nuptias consensus facit, non concubitus. Ejus rei effectus ille est, ut cum semel conjuges consenserunt, adeò perfectum dicatur Matrimonium, ut non amplius ad alia vota transire possint: individuam, id est stabilem, perpetuam, eo voto contractam, ut nunquàm dissolvatur, ac potissimùm in jure Canonico.

In hoc autem titulo nec cum Jurisconsultis, de matrimonio agitur quasi mero contractu, nec quatenùs à Deo institutum est ante Adami peccatum, in officium naturæ; nec proùt in lege Mosis in remedium peccati, sed quatenus institutum est in Novâ lege Chri-

sti, & in eà propriè dicitur Sacramentum. Cum enim Apostolus *ad Ephesios cap.*5. agens de matrimonio ita loquitur, *Magnum est Sacramentum; ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*, Clemens Alexandrinus *lib.* 3. *Stromatων* sic habet; hoc ergò Sacramentum (putà matrimoniũ) ad Christianũ & Ecclesiã ducit Apostolus, ut illud referat ad utriusque unionem. S. Chrysostomus *Homilia* 56. *in Genesim*: An non audis Apostolum dicentem quòd Matrimonium est Sacramentum & Imago dilectionis Christi ad Ecclesiam. S. Augustinus *de bono Conjugali* Pontifex *in cap.* 1. *ext. de Sponsa duorum.* & *in cap.* 9. *ext. de Haret.* illud præcisè vocant Sacramentum; sicque perperàm dicitur inter Sacramenta relatum illud fuisse in novissimo Concilio Florentino.

Ejus Sacramenti materia non alia est, quàm contractus Matrimonii, seu legitimus utriusque conjugis consensus, *cap.* 24. & 25. *ext. de Sponf. & Mat.* qui nempè secundùm Leges & Canones interveniat. Eleganter Petrus Damianus *in Opusculo* 41. *cap.* 1. ait aliud esse Nuptiale mysterium, aliud carnale sacrilegium, quod Canonicè fit, est Sacramentum; quod fit contrà Canones, sa-

crilegium. Quænam sit illius forma, & quis minister mox videbimus. Ut ergò in conjunctione viri & mulieris Sacramentum sit, requiritur ut Canonicè fiat.

1°. Ut præmittantur Sponsalia. Nec enim pervenitur ad Matrimonium, statim atque de eo primus sermo placuit; Rusticum esset puellam statim tradere marito, ne vilem hanc habeat, inquit Augustinus *lib.* 8. *Confess. cap.* 3. ea propriè sunt mentio ac repromissio futurarum nuptiarum, idest tractatus & cautio de futuris nuptiis; propriè sunt tantùm spes futuri Matrimonii. Cumque posteriores Pontifices commenti sunt, Sponsalia per verba de præsenti, putà, *tibi do fidem meam; volo te habere uxorem*, quæ pro Matrimonio habebant, statim ea exoleverunt, & tandem Blesensi Constitutione prohibita sunt *art.* 44. quòd captiosa essent, & tollerent omninò Ecclesiasticas solemnitates.

Ea sunt tantùm Sacramentalia, inquit S. Thomas, seu præparatoria Matrimonialis Sacramenti. Olim quidem Canones & Patres ea dissolvi non patiebantur, *Illiberit. Concilii Can.* 54. *sextæ Synodi Can.* 98. *& in Ep.* 1. *Siricii cap.* 4. quod diutius Græci retinuerunt.

Sed in Ecclesia Latina primò invaluit Sponsalia mutuo Sponsi & Sponsæ consensu dissolvi, ne quid deterius contingat *cap.* 14. *&* 17. *ext. de Sp. & Mat.* Eoque casu dissolvuntur ipso jure, perindè ac societas mutuo sociorum consensu, *cap.* 2. *ibid.* fortè tamen tutius & honestius est ab iis judicem Ecclesiasticum absolvere, ut ex Synodo Parif. & Carnot. refert Bochellus *hoc tit. in Decretis Eccl. Gall.* & quidem absque ullâ Pœnitentiâ; quia sibi invicem videntur remisisse fidem, seque invicem à juramento absolvere, ait, Fulbertus Carnot. *in Ep.* 33. Invaluit etiam alterum ex Sponsis, alio invito, recedere posse à Sponsalibus, si sit rationabilis causa *cap.* 10. *&* 17. putà si quid periculosum timeatur ex futuro Matrimonio, cogendus non est Sponsus, quia coactio difficiles habere solet exitus: Sed eo casu adeundus est judex Ecclesiasticus, qui ea dissolvat, & recedenti Sponso imponat pœnitentiam *d. cap.* 10. *& cap. pen. ibid.*

2°. Sicut Justinianus ait Cives Romanos inter se contrahere justas nuptias, qui secundùm præcepta legum coeunt. Et tamen ut verâ erant peregrinorum Matrimonia apud eos; non quidem

justa, sed ex quibus legitimi nascebantur liberi; ità & in Jure Canonico soli Fideles canonicas nuptias contrahunt, qui secundùm præcepta Canonum cocunt; quià extrà Ecclesiam non sunt Sacramenta; sed tamen illud agnoscit etiam verum esse Matrimonium Ethnicorum, *cap.* 7. *&* 8. *Ext. de Divort.* Quamvis dissolvi possit, quià, inquit, S. Thomas non habet indissolubilitatem ratione Sacramenti. Sanè si Fidelis infidelem uxorem habeat, Sacramentum est ex parte, & in persona fidelis, *d. cap.* 8. Idem etiam de conjugio servorum. Jure quidem Civili propriè non illud est Matrimonium; dicitur contubernium, & conjuges dicuntur contubernales *l.* 12. §. 33. *ff. de fundo Inst.* Sed in Jure Canonico verum illud & legitimum censetur, nec dissolvendum est, dummodò in Ecclesia factum fuerit, ut asserit Gregorius Turon. *lib.* 5. *Histor. cap.* 3. sanè olim invito domino factum dissolvebatur, *Can.* 24. *quarti Aurelian. Concilii.* Sed invaluit illud omninò consistere, dummodò jus servitii & obsequii Domino servetur, *cap.* 1. *Ext. de Conjug. serv.* Vide insignem Orationem Joachimi Vadiani Sangall. quam exscripserunt *to.* 5. *rerum Aleman. in fine.*

3°. Sacri Canones definierunt etiam quâ ætate contrahi possint Nuptiæ. Septennium quidem statutum est tempus Sponsaliorũ, ait Alexius Comnenus, & antè illud contracta, ipso jure nulla sunt, quasi desit omninò contrahentium consensus. Sed Canones non ita præcisè pubertatem & nubilem ætatem cum Jure Civili ab annis tantum definierunt: sicque volunt regulariter contrahi posse nuptias à masculis anno ætatis 14. & à fœminis 12. quià ea ætate possunt esse parentes. Sed excipiunt, nisi malitia suppleat ætatem, atque etiam nisi robur & habitus corporis, præcoces ignes & exuberantem naturam ostendant, tunc eas jure contrahi volunt, vel etiam ante illam ætatem.

4. Sicut Justinianus ait filiosf. ità demum contrahere justas nuptias, si parentum habeant consensum. Et hoc naturalem & civilem rationem suadere: naturalem, putà honorem & reverentiam patri debitam; civilem, putà patriam potestatem, quam Jurisconsulti adscribunt Juri Civili. Et subjicit, eo deficiente consensu, nec esse Matrimonium, nec esse Nuptias, quod indicat, nec jure naturali esse Matrimonium; nam ea vox est ab eo jure, nec Jure

Civili esse Nuptias, cum ea vox ab eo jure sit. Unde Paulus ait Nuptias consistere non posse, nisi omnes consentiant, & qui contrahunt, & illi in quorum potestate sunt, *l.* 2. *ff. de ritu Nupt.* Cumque certissima ea sit ejus sententia, ut potè relata in Libris digest. authoritate Imperiali confirmatis, falsò contraria quædam ei adscribitur, dissolvendas non esse illas Nuptias. Nec inconveniens est eam Juris Civilis definitionem referre, cùm Evaristus S. P. *in Ep.* 1. *ad Episcopos Africæ*, statuat in eâ re discedendum non esse à sententiis Præfectorum, seu Imperialium Magistratuum, qui eam quotidiè ad effectum perducebant.

Ita & in Jure Can. verius est in Nuptiis filiorumf. adeò paternum desiderari consensum, ut eo deficiente, nullæ sint ipso jure, vel etiam in foro poli, nec ullatenùs Sacramenti rationem habeant, ac per ætates & tempora probari facile potest semper eam fuisse mentem Ecclesiæ Gallicanæ.

Primò igitur, Nuptiæ absque illo consensu sunt contrà jus divinum, quod Nuptiarum potestatem non liberis, sed patri concedit, 1. *ad Corinth. cap.* 7. Unde Simeon Metaphrastes *in Abra-*

hamo, ait illud omninò pendere à divino illo præcepto, quod honorari Patrem imperat. Nec obstat quòd cum Christus Dominus Matrimonium instituit, nullatenus meminerit paterni consensus: nam præsentiâ suâ legitimum duntaxat Matrimonium sanctificavit & adprobavit, ait S. Martialis *in Ep. ad Tholos. cap.* 9. quod tunc non fiebat nisi ex paterno arbitrio.

Secundò, sunt etiam contrà sacros Canones, qui volunt eas esse scorta, fornicationes, adulteria, ut ex multis Canonibus probat Gratianus 30. *q.* 5. & diutius ante eum. S. Basilius *in Ep. ad Amphilochium Can.* 38. 40. *&* 42. *Synodus Ecclesiæ Gall. apud Tusiacum sub Carolo Calvo*, ex multis Conciliorum & Sanctorum Patrum Sententiis ait, ita demùm veram esse legitimi conjugii copulam, quandò mulier viro juncta est paterno arbitrio: Et subjicit tunc Nuptias habere in se Christi & Ecclesiæ Sacramentum. Quæ verba refert Hincmarus passim. Cumque Nicolaus II. *in Can. sufficit* 27. *q.* 2. ait sufficere solum utriusque conjugis consensum, rectissimè addit (secundùm leges) quæ adeò paternum desiderant. Sanè cum contrahentes sunt

sui juris, solus eorum consensus ad Matrimonium sufficit *cap. 23. ext. de Sp. & Mat.* Sed semper legitimus sit necesse est, *cap. 25. ibid.* ut nempè cum sunt adhuc in sacris parentum, eorum etiam consensum habeant. Et hoc apud Græcos obtinuisse docet Alexius Patriarcha Constantinopolitanus *in Synodalibus sententiis apud Leunclavium in lib. Juris q. 2.* ubi ait eas nuptias pro nullis apertè haberi, quæ sine consensu parentum contractæ sunt.

Nec obstat quod Tridentinum Concilium eos anathemate feriat, qui affirmant irrita esse filiorumf. matrimonia sine consensu parentum. 1. enim statuit Canonem illum observari post 30. dies à die publicationis, quæ nunquàm facta est in Gallia. 2. Jubet in qualibet Provinciâ retinendas esse laudabiles consuetudines circâ Matrimonium. Undè cum semper ea fuerit sententia Ecclesiæ Gallicanæ, id genus Matrimonia esse irrita; vel etiam ex mente illius Concilii retinenda est. Eam ejus Ecclesiæ mentem, Gallicani Patres & Legati sæpius in eo Concilio laudarunt & sanciri petierunt. Ea ipsa Ecclesia suam hanc mentem sæpius ac sæpius indicavit in pluribus Synodis, quas post Tridenti-

nam habuit, ut videre est apud Borchellum *in Decretis Ecclesiæ Gallicanæ hoc nostro titulo.* Ac tandem Regiæ Constitutiones ea Matrimonia declararunt invalida, non validè contracta. Si quidem ante 30. ætatis annum à masculis, & 25. à fœminis contracta sunt, quod omninò est à Jure Civili. Nec dicendum est eas Constitutiones non pertinere ad Sacramentorum rationem, sed tantùm ad civiles effectus: Cum enim contractus Matrimonii sit omninò ex rebus politicis, in quas summum jus habet Princeps: quandò eum contractum declarat irritum; contractus ille non est apta & idonea Matrimonii materia ad recipiendum Sacramentum. Nec dicendum etiam illud esse de fide post Concilium Tridentinum, ac proindè apud omnes peræquè gentes observandum. Constat enim post multas varietates, in eo placuisse, ut Canon ille non inter Canones de fide scriberetur, sed inter Decreta de Reformat: ac proindè pertinet tantum ad disciplinam.

5. Ex iisdem Canonibus publicæ debent esse nuptiæ *Can. nullus Can. nullum* 30. *q.* 5. Tertulliano *de pudicitia cap.* 4. apud Ecclesiam professæ, idest.

palàm denuntiatæ in Ecclesiâ. Variè autem in variis Ecclesiis prospectum est, quandò palàm in Ecclesia publicarentur nuptiæ, quod ideò ad suam curam pertinere voluit, ne inconsultò illicitas nuptias benedicat. In Gallia statim invaluit, ut Sacerdos cum populo de propinquitate sponsorum inquirat. *Capitularium lib.* 1. *cap.* 127. In audientiâ populi, ait Jo. Saresb. *in Epist.* 89. ut nempè contrahendæ nuptiæ tribus Dominicis, aut Festivis diebus distinctis in Ecclesiâ publicentur: quæ publicationes veteri Galliæ idiomate banna dicuntur. Innocentius III. *in cap.* 27. *de Spons. & Matr. In* 2. *Coll.* ait eam bannorum publicationem ab Ecclesiâ Gall. originem habere, & ab eâ translatam esse ad universalem *in cap. ult. ext. de Cl. Desp.* Eam confirmant Tridentini Patres & Blesenses Constitutiones. Fortè quidem non est de substantia & necessitate Sacramenti; quià remitti potest; substantia autem à subjecto abesse non potest, absque illius interitu: sed tantùm de necessitate præcepti. Atque ita ut ex regiis Constitutionibus irritum sit illud Matrimonium, quod bannis omissis contractum est, sicque non pariat civiles effectus, sed in Jure Can. distin-

K vj

guendum est *ex cap.* 1. *de Cl. Desp. In* 2. *Coll.* ut irritum sit, siquidem iis omissis, admissum fuerit illud delictum, quod matrimonium stare non permittat, non autem sit irritum, si non ea sit culpa, quæ illud dirimat; Sed contrahentibus imponenda est gravis Pœnitentia, quòd ità contempserint præceptum Ecclesiæ.

6. Desideratur benedictio nuptialis, cujus meminerunt S. Ignatius & Tertullianus. Cúmque Matrimonium sit Sacramentum præsentiâ Christi Domini sanctificatum, placuit eam in Ecclesiâ imponi, & quidem Parochialiter, ait Stephanus Tornac. *in Ep.* 200. idest & in Ecclesiâ Parochiali contrahentium, & à proprio eorum Parocho, ut ex Capitularibus Caroli Magni additur *in Can.* 8. *Trosleiani Concilii.* Addit Tridentinum, vel ab ejus Vicario, vel ab alio Presbytero ex simplici permissione proprii Parochi. Olim etiàm adeò necessaria erat ea benedictio, ut eâ omissâ, irritum esset matrimonium. Evaristus ait solemniter benedicendos esse sponsos, alioquìn esse fornicationem. Cum jussit Apostolus ut Fideles nubant in Domino, S. Ignatius Apostolorum Discipulus *in Ep.* 8. *ad Poly-*

carpum illud ità interpretatus est, ut ex Domini præcepto nubant in Benedictione Domini : Tertullianus 2. *ad uxorem in fine*, ait solum illud matrimonium à Deo ratum haberi, quod Ecclesia conciliat & consignat ; id est ei gratiam imprimit per sacram hanc benedictionem : Addit & quod Angeli renuntiant, id est Sacerdotes qui illud benedixerint. Idem *de Monogamia cap.* 9. ait Matrimonium esse, cùm Deus jungit duos in una carne ; quod fit tantùm per nuptialem hanc benedictionem, ait Balsamon *ad Nomocan. Photii tit.* 13. ac tandem Leo Magnus *in Ep. ad Rusticum* ait ibi non esse matrimonium, ubi non est Nuptiale Mysterium, ea scilicet benedictio, quod & probarunt Tridentini Patres & Blesenses Constitutiones.

Denique desiderantur testes, quæ vulgaris est nota publicarum nuptiarum, & illi sint rogati, seu nominatim vocati, ut iis adsint : nec fortuiti sufficiunt. S. Hieronymus *in objurgatione ad Susannam*, & S. Ambrosius *ad Virginem lapsam cap.* 5. decem testes desiderare videntur. Tridentini Patres desiderant duos aut tres cum Parocho. Blesensis Constitutio quatuor probatæ

fidei, præter Parochum; & ut eorum testimonia in scriptis redigantur in Regesto Parochi. Si omninò desint legitimi testes, Alexander III. *in cap.* 3. *de cl. desp. in* 1. *Coll.* vel ut addit Raymundus *in cap.* 2. *ibid.* Si legitima probatio non appareat, præscribit irritum esse Matrimonium, quod etiam sequuntur Tridentinum Concilium, & Blesensis Constitutio. Clandestinum vero Matrimonium dicitur non modò si ea omnia desint, quæ ita requiruntur, sed etiam si alterum ex iis. Cumque Concilium illud dixit, clandestina Matrimonia rata & vera esse, quandiù Ecclesia non declaraverit ea esse irrita, hoc non ita intelligendum, quasi in quolibet hujusmodi Matrimonio Sacramentum sit: Sic enim malæ rei homines quotidiè ludibrio haberent omnes illas solemnitates, quas Ecclesia, dictante Spiritu sancto, instituit: sed cum Alexandro III. distinguendum *in cap.* 2. *ext. de cland. despons* ut quod nullis omninò testibus probari potest, ipsò jure nullum sit: Quòd autem utcumque probari potest, recurratur ad eam distinctionem quam suprà ex eodem attulimus, ex *d. cap. ibid. in* 2. *Collect.*

Edictum de Matrimonio contrahendo prohibitorium est, ut quicunque illud

contrahere non prohibetur, illud contrahere possit. *Cap. 23. ext. de Sponſ. & Mat.* In eam rem varia impedimenta Matrimonii constituta sunt, seu certæ & justæ quædam causæ, quæ doceant inter certas quasdam personas non consistere Matrimonium. Ea sunt vel prohibentia tantùm, vel prohibentia & dirimentia. Priora vetant quidem contrahi Matrimonium, sed contractum non dirimunt. Hinc commune illud diverbium, multa impediunt contrahendum Matrimonium, quæ contractum non dirimunt. Alia non tantùm prohibent, sed etiam dirimunt. Constat quidem sacros Canones ea omnia constituere posse, ut passim videre est *in Decreto Gratiani*, & *lib. 4. Decretalium.* Unde Tridentini Patres eos excommunicant qui contrà censuerint.

Sed & fortè verius est sæculares etiam Principes, impedimenta illa constituere posse, tùm quòd Matrimonium est humanus contractus, & quidem omnium antiquissimus, ait Hierocles *apud Stobæum*, cui superadditur Sacramentum: sed omnes humani contractus civilium legum dispositioni & ordinationi subjacent: ergò & illud. Tùm quòd tota publicæ societatis ratio ex Matri-

monio constat: Ergò Princeps ejus societatis caput, quasdam leges ferre potest, quibus Matrimonia illa prohibeantur, aut declarentur irrita, quæ utilitati publicæ repugnent. Plures hujusmodi leges Christianorum Principum extant in utroque Cod. eamque potestatem agnoscunt sacri Canones & S. Patres, ut mox videbimus.

Primum impedimentũ Matrimonii est disparitas cultus & Religionis, ad quod non pertinet titulus ille *Cod. Th. de Nupt. Gentil.* idest barbarorum qui sunt extra orbem Romanum, non etiam Ethnicorum. Constat quidem illud esse prohibens: cum enim dixit Apostolus, *Nubant in Domino*, SS. Patres ita illud accipiunt, ut Fideles solis Fidelibus nubant, non etiam Ethnicis: nam inquiunt, hoc nihil aliud esset, quàm membra Christi prostituere infidelibus, & templum Spiritus sancti facere habitationem Idolorum. Et hinc Illiberitani Patres *in Can.* 15. prohibent, ne Fideles puellæ nubant infidelibus. S. Ambrosius *in lib. de Abrahamo*, idem habet de Hæreticis, & iidem Patres de Judæis & Schismaticis. Sed S. Augustinus *lib.* 1. *de adult. conjug. cap.* 5. subindicare videtur suo adhuc tempore dubitatum

fuisse, an ea disparitas impedimentum esset dirimens. Et ille ipse natus est ex Matrimonio S. Monicæ cum Ethnico, & Clotildis Christiana Clodovæo adhuc Ethnico nupsit. Nec Matrimonium illud dirimunt Illiberitani Patres, sed tantùm graviorem pœnitentiam iis imponunt, qui illud contraxerint. Sicque disparitas illa erat tantummodò impedimentum prohibens : sed à quingentis annis cepit esse dirimens ; hodiè utimur eo jure, ut Matrimonium Catholicæ cum hæretico non dirimatur.

In eo impedimento est & alia visio ; in iis nempè conjugibus qui sunt Ethnici, & alter ad Christianam Religionem convertatur, alter remaneat infidelis. Eâ de re Apostolus 1. *ad Cor. cap.* 7. Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam : & si qua mulier fidelis, habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illâ, non dimittat virum. Tertullianus & S. Hieronymus volunt illud esse præceptum, ut eo casu Fidelis non dissolvat Matrimonium. S. Augustinus ait illud tantùm esse consilium ; quià, inquit, antequàm Apostolus ea dicat præmisit ; *Ego dico non Dominus*, quasi diceret, Dominus.

quidem Fideli permittit dimittere infidelem; sed ego moneo ne dimittat, & quidem propter spem lucrationis, ait Tertullianus, seu quia spes est fidelem conversurum esse infidelem: quæ ratio est tantum consilii. Sed cùm permittat Dominus, & Apostolus prohibeat, quodnam erit faciendũ? Respondet Augustinus licere quidem ex Domino; sed non expedire; sicque impedimentum illud eo casu non est planè dirimens.

Ac tandem addit Apostolus: si infidelis discedit, discedat, non enim servituti subjectus est frater in hujusmodi, ut eo casu, quo nempè infidelis fidelem dimittit, Matrimonium illud ita dirimat ut ad alia vota transire possit, ne cum contumeliâ creatoris in Matrimonio remanere cogatur. *cap. quanto. ext. de divor.* Et sic eo casu disparitas cultus aut Religionis, est etiam impedimentum dirimens.

Secundum est consanguinitatis aut cognationis seu propinquitatis, hic enim tria illa promiscuè usurpantur. Triplex ea est, vel naturalis, vel legalis, vel spiritualis; 1. In iis occurrit, qui ratione aut necessitudine sanguinis juncti sunt. Duplex est ejus linea: nempè recta, & obliqua. Recta est parentum & libero-

rum; obliqua collateralium seu eorum qui à latere, aut ex transverso juncti sunt; quales sunt fratres, aliive cognati aut propinqui. In rectâ prohibitæ sunt Nuptiæ usque in infinitum, eaque parit impedimentum etiam dirimens. In obliqua non tanta est observatio, inquit Justinianus, id est non ita prohibitæ sunt in infinitum: in Jure Civili ad quartum cognationis gradum: in Jure Canonico sæpiùs variatum est; & fortè priùs videndum an Ecclesia tum primùm gradus cognationis constituerit, in quibus prohibitæ essent Nuptiæ, an sequuta sit tantùm leges humanas, seu Christianorum Imperatorum.

Constat quidem eam statim secutam fuisse prohibitionem Nuptiarum, quæ legitur *Levitici cap.* 18. in primis ad eam recurrunt S. Ambrosius, S. Augustinus, sacri Canones Apostolorum, 19. Illiberitani Concilii 60. Næocæsariensis 2. Sed cum divina lex illa deficit, ad leges humanas seu imperiales statim confugiunt; Ita enim primi Impp. Christiani, sancto pudore, sancta verecundia suggerente, prohibitionem Nuptiarum produxerunt ultrà gradus Levitici. Eorum leges extant in utroque Cod. hoc certissimè indicat unus

ille titulus, *si Nuptiæ ex Rescripto petantur*, quod nihil aliud est, quàm si ab Imperatore petatur venia contrahendi Matrimonii in gradibus prohibitis. Eam ab Imperatore petit S. Ambrosius *in Ep.* 48. *aliis* 60. *ad Paternum.* Ejus formulam scribit Cassiodorus *lib.* 7. *Variar. cap.* 46. ergò Princeps cognationis gradus primò definierat, cum ab eo petatur ea dispensatio. Ad eas inquam recurrit S. Ambrosius *ibid.* ubi ait in eâ re priùs inspiciendas esse leges divinas, & postmodùm inspicienda Imperatorum præcepta. S. Augustinus *lib.* 15, *de Civit. Dei*, de Nuptiis consobrinorum agens: eas inquit, non prohibuit lex divina, & nondùm prohibuit lex humana seu lex Imperialis.

Nec obstat *Canon. de propinquis* 35. *q.* 2. ubi Fabianus ante Christianos Impp. cognationis gradus ita definit, ut ad quintum prohibitæ sint Nuptiæ. Nam omnes agnoscunt eum Canonem non extare inter Fabiani Decreta, & suppositas esse omnes illius Epistolas. Nec mihi antiquiores sunt Canones de iis gradibus ultrà Leviticum, quàm qui sexto sæculo editi sunt in Galliâ, quos ita recenset II. Turon. Concilium ejus ætatis *in Can.* 21. Ut primo loco Le-

viticum : secundo sacram legum sententiâ videlicet Cod. Th. ultimo Canones exscribat, & sensim Ecclesiâ sæpius eos definivit, primo ad tertium gradum, secundo ad quartum, tertio ad quintum, ut docet Rabanus Maurus, *in Ep. ad Humbertum Episcopum apud Reginonem lib.* 2. *de Discip. Eccles. cap.* 200. Alexander II. & Urbanus II. ad septimam generationem : eóque pertinet Opusculum octavum Petri Damiani. Ac tandem Innocentius III. Nuptias prohibuit usque ad quartum gradum inclusivè, *cap.* 8. *Ext. de cons. & aff.* quod hodiè observatur. Nec tamen dicendum est revocatum esse antiqui Juris Civilis usum, nam aliter hodiè computantur gradus. Veteres quidem Canones ex eâ cognationis causâ non dirimebant Matrimonium, & gravissimas pœnitentias imponere satis habebant : sed impedimentum illud cepit esse dirimens. Unde ex eâ causâ tot dirempta Matrimonia in multis Can. juris articulis & annalibus Ecclesiasticis. Quod etiam probatur *in d. cap.* 8. & à Trident. Concilio *Sess.* 24. *de Refor. Mat. Can.* 5.

Cognatio legalis per adoptionem contingit de qua *in tit. Decret. de cog. leg.* abiit in desuetudinem.

Cognatio spiritualis olim pluribus modis contrahebatur : Baptismo , & Confirmatione , *Can. si quis* 30. *q* 4. Imo & Catechismo seu sponsione futuri Baptismi, *cap.* 5. *ext. de cog. spir.* Confessione , & Communione , *Can. omnes* 30. *q.* 1. quod etiam exolevit. Olim adeò diffusa erat , ut multas quotidiè ambages pareret. Ideò Trid. Concilium voluit ut ea obtineat tantum inter susceptum seu baptisatum , & ejus patrimum & matrimam , inter utrumque illum , & patrem & matrem suscepti. Ex eâ oritur impedimentum prohibens & dirimens. Fortè quidem non obtinebat S. Augustini tempore, ut palàm *est ex ejus Epistolâ* 23. Sed ejus tanquam vulgaris meminit Justinianus *in l.* 26. *Cod. de Nupt.* Undè Chilpericus Rex Galliæ post eum agens, ex eâ causâ uxorem suam repudiare potuit, & Fredegundem ducere , apud Aymoinum *lib.* 3. *cap.* 6.

Tertium est impedimentum affinitatis. Ea est necessitudo , quæ oritur ex justis Nuptiis inter alterum ex conjugibus & alterius cognatos. Tot olim erant ejus gradus , quot consanguinitatis : utraque ad quartum restricta est, ut ad eum sit impedimentum dirimens, *d. cap.* 8.

Quartum est publicæ honestatis, quod oritur ex solo pudore & ex solâ publicæ honestatis ratione, quæ semper in Nuptiis inspicienda est, & oritur etiam ex sponsalibus. Ex Trident. Concilio non excedit primum gradum, in quo est impedimentum dirimens. Ac si quoquomodo nulla aut irrita sint sponsalia, impedimentum illud non pariunt, *ex eo Concilio & ejus declarationibus.*

TITULUS X.

De Ecclesiis.

Ecclesia est locus Sacramentorum, ait S. Augustinus *in Ep.* 64. quique Catholicorum cœtum intrà se continet, *Can.* 6. *de Consecrat. dist.* 1. Est quodammodò divini juris; nam ab hominibus instituta est ad Dei cultum. Olim Fidelibus odiosum erat nomen Templi, Arnobius 6. *adv. Gentes*; illud relinquebant Ethnicis, Optatus *lib.* 6. aliquandò quidem occurrunt Templa veri Dei, sed eleganter Zeno Veron. *in Serm. ad Psal.* 126. ait receptæ consuetudinis esse, ut dicantur Ecclesiæ vel do-

mus Dei. Cúmque post pacem Ecclesiæ datam certatim ædificatæ sunt ædes sacræ, statim appellatæ sunt Ecclesiæ. Hinc in utroque Cod. *tit. de sacrosf. Eccl. & tit. de pag. sacrif. & temp.* Et prohibitum, ne conventicula hæreticorum Ecclesiæ nomen accipiant, *l. 2. Cod. Th. de Fide Cath.*

Post Constantinum Magnum tot passim ædificari ceperunt Ecclesiæ, ut statim primi Impp. Christiani modum iis imponere coacti fuerint. Quam in rem, primò lex ea ædificationi Ecclesiæ imposita est, ne quis eam ædificet absque consensu Diœcesani Episcopi, *Can. 4. Calched. Concilii. Can. quidam 18. q. 2.* Quod etiam Christianissimi Reges suâ lege confirmarunt, *lib. 5. Capitular. cap. 182.* ut Episcopus causâ cognitâ videat, an utilis & commoda sit plebi, ut ita facilius ad eam accedere possit, nec noceat Veteri; quo casu Parochus Veteris consentire debet ædificationi novæ, *Can. multis 16. q. 1.* & an ex solâ pietate ut in ea Deus oretur & adoretur, an pro solo quæstu ædificetur. Putà ut ædificator decimas & oblationes cum Clericis dividat, ut *in Can. 8. de Consecrat. dist. 1.* Secundò, ut non priùs ædificetur Ecclesia, quàm certa

certa dos ei aſſignata ſit ad ſtipendia omnium vel etiam minorum Clericorum, ad luminaria & ornamenta, ad ſarta tecta, *Capitul. lib.* 5. *cap.* 229. Regulariter quidem conſtituenda eſt ea dos, antequam Epiſcopus Eccleſiam ædificari permittat, ſed ſaltem ante illius conſecrationem. Impp. Zeno & Juſtinianus voluerunt eam dotem inſinuari, ſeu in acta publica referri, tùm ut de eâ conſtet, tùm ut & ipſe conſtructor & ipſius hæredes præmiſſam Eccleſiam ædificare compellantur, ſive inchoata ſit, ſive non, inſtar operum publicorum.

Cùm ædificata & dotata eſt Eccleſia, Diœceſanus Epiſcopus eam dedicare debet, quæ prima pars eſt Conſecrationis; eamque præcedere ſolet, ut in Paganicis obſervat etiam Cornelius Fronto iis verbis: Illud dedicatur, & poſtea Deo conſecratur. Olim quidem dedicabatur tantùm ſub nomine & in honore Martyrum *Can.* 5. *de Conſ. diſt.* 1. atque etiam ſanctiſſimæ Virginis, unde paſſim Martyrium, memoria Martyrum. Sed ipſis etiam Confeſſoribus dedicari cepit, unde dicuntur etiam Confeſſiones, *in Can. ſi quis* 2. *q.* 7. Nec iis dedicatur quaſi Diis, ſed ut

L

memoria hominibus mortuis, quorum ſpiritus vivunt apud Deum, ait S. Auguſtinus *lib.* 22. *de Civit. Dei cap.* 10. Statim etiam ille idem Epiſcopus eam conſecrare debet multis precibus adhibitis. Eaque conſecratio eſt omninò juris Epiſcopalis. *Can. perlectis. diſt.* 25. *cap.* 1. *ext. de Relig. domib.* Unde cùm Gelaſius I. ſtatuit Eccleſiam ædificari non poſſe abſque præcepto Sedis Apoſtolicæ *in Can. de locorum. & in Can. præcepta. de Conſ. diſt.* 1. Eccleſiæ Gall. Præſules jure proteſtati ſunt illud eſſe novum & inſolens, apud Glabrum Rodulphum *lib.* 2. *cap.* 4. Ejus Conſecrationis pars non eſt συνεκτικὸν : nam Epiſcopus eam Crucis fixionem facit, antequam Architecti ædes vel potius parietes aggrediantur, & conſecratio eſt complementum.

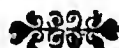
Sacri Canones vetant abſque Reliquiis Sanctorum conſecrari Eccleſiam, atque ita ut deponendus ſit ille Epiſcopus qui Eccleſiam abſque Reliquiis conſecraverit, *Can.* 7. *ſeptimæ Synodi*: quæ olim recondebantur ſub majori altari. S. Ambroſius *in Ep.* 85. & S. Paulinus *in Ep.* 12. Et hoc inde fluxiſſe videtur; quod Eccleſiæ à ſepulchris Martyrum cepiſſe dicantur, ad quæ Fideles diu

noctuque conveniebant, ut orarent & sacra facerent. Olim etiam Ecclesiæ Dominicis tantùm diebus consecrari poterant, *Can.* 1. *Cæsaraugustanæ Synodi.* Sed placuit eas etiam consecrari posse privatis, idest non solemnibus, aut Festivis *cap.* 2. *ext. de Consecrat. Eccl. vel Alt.*

Cum Apostolus ad Hebræos *cap.* 13. dixit nos habere altare de quo edere non possunt qui tabernaculo deserviunt: invaluit in qualibet Ecclesiâ ædificari altare,& quidem lapideum instar Sepulchri Dominici,ut in eo sacra fiant. Olim quidem unum tantummodò erat, quià cuilibet Ecclesiæ unus præficiebatur Presbyter : sed cum crescente Fidelium multitudine, amplius frequentarentur Mysteria; & plures instituerentur Sacerdotes, multa etiam altaria in singulis Ecclesiis instituta sunt, vel etiam ante sextum sæculum, ut probari potest, *ex l.* 27. *Cod. Th. de Epis. & ex l.* 4. *eod. Cod. de Hæret.* ex Gregorio Turon. *lib.* 1. *de Gloria Martyrum cap.* 33. Cumque sæpiùs superabundarent, iis etiam modum imposuit Carolus Magnus, *in Capitulari ad Theodonis Villam.*

Denique sacri Canones semper voluerunt certam aliquam redituum Eccle-

fiasticorum partem reparationibus Ecclesiarum deputari; in Hispaniâ tertiam, in Galliâ quartam. Cumque sensim invaluisset multos ex iis bonis aliquid sibi vindicare, Carolus Magnus *lib.* 4. *Capitul. cap.* 40. (quod etiam exscribit Regino *lib.* 1. *de Discipl. Eccles. cap.* 36.) statuit, ut de opere & restauratione Ecclesiarum unusquisque tantùm accipiat, quantùm habere dignoscitur ex rebus Ecclesiæ. Unde dicendum esset hodiè Decimatores, Rectores ut vocant primitivos, & ipsos etiam pensionarios pro ratâ conferre teneri ad reparationes Ecclesiarum. Sed invaluit Ecclesiasticarum rerum & Decimarum possessores teneri ad reparationem Chori, quòd propriè sit eorum; & Parochianos Ecclesiæ navim reparare, qùasi ea pars Ecclesiæ ad eos pertineat. Fit etiam distinctio inter majores & minores reparationes, ut primas (quibus non factis periret Ecclesia) illi omnes agnoscant, qui aliquid capiunt ex bonis Ecclesiasticis, & alias agnoscant titulares Clerici, nisi ad eas teneantur procuratores fabricæ.

TITULUS XI.

De Rebus Sacris, Sanctis, & Religiosis.

EAs omnes accurate distinguunt Jurisconsulti : sed Canonistæ sæpius eas promiscuè usurpant. Res sacras, definit Justinianus ex suæ Religionis Christianæ usu, quæ Deo rite per Pontifices consecratæ sunt, ut puta, inquit, ædes sacræ, & donaria, idest sacra Vasa & Ornamenta, quæ ad divinam Religionem pertinent, ut ipse interpretatur *in l. sancimus* 21. *Cod. de Sacros. Eccl.* post pacem Ecclesiæ datam statim etiam Vasa illa, vel aurea, vel argentea fuisse docet Optatus Milevit. *lib.* 1. *contra Parmenianum.* Baronius contendit Calicem Domini etiam vitreum fuisse sub Apostolis, cujus meminerunt Hieronymus, & Bonifacius Martyr : sed propter nimiam ejus fragilitatem placuit eum saltem esse stanneum, si pauperrimus sit Clericus, *Can.* 45. *de Consecrat. dist.* 1.

Ac tandem invaluit sæpius aureos vel argenteos esse Calices, eosque in-

ter res sacras recenseri, sive sint ministeriales, sive communicales, (quorum usus erat ad communicandum): sive sint ad ornatum, de quibus omnibus apud Anastasium.

Ex rebus sacris sunt oratoria, baptisteria, altaria, sanctuaria, seu thecæ in quibus conduntur Reliquiæ Sanctorum.

Res sanctæ, sunt quæ sanctione quadam prophanæ esse desierunt, & exemptæ sunt hominum commercio. Isidorus *lib*. 15. *Orig*. *cap*. 4. ait Sancta Veteribus esse exteriora Ecclesiæ, quæ nihil aliud sunt, quam cinctum, ambitum, septum Ecclesiæ ut *in l*. 4. *Cod*. *Th*. *de iis qui ad Eccl*. *confugiunt*.

Sunt etiam res Religiosæ. Jurisconsulti non aliud habent earum exemplum, quàm locum illum in quem illatus fuerit mortuus, eumque vocant Religiosum, vel quòd relictus sit extra res humanas, vel quod Religione teneatur, cujus interest sepeliri mortuos. Forte tamen addendum ex M. Tullio *lib*. 2. *de legib*. non aliter locum esse Religiosum solâ illatione mortui, nec aliter Religione teneri, quàm si Pontifices decreverint & ab iis justa soluta sint sepultis. Sed apud Christianos non

ita quilibet locus fit Religiosus sola illatione mortui. Habent Cœmeteria, idest dormitoria, in quibus nempe dormiunt mortui ad futuram resurrectionem. Olim quidem deputata erant pro Corporibus Martyrum: sed cum pax Ecclesiæ data est, humandis quibuslibet Christianis relicta sunt: & constat semper ea sacris ritibus consecrata aut benedicta fuisse. S. Cyprianus *in Ep. 68.* Gregorius Turon. *in lib. de Gloria Confess. cap. 106. & cap. consuluisti 7. ext. de Consecrat. Eccl. vel Alt.*

TITULUS XII.

De Decimis.

RECtissimè notat Glossa *ad cap. 17. ext. h. t.* jus percipiendarum decimarum esse mere spirituale, quòd ita cum rebus temporalibus permutari non potest *cap. ult. ext. de rer. perm.* Sed rectissimè etiam S. Thomas, Jo. Gerson, & Molinæus docent ipsas Decimas ex se omninò esse res temporales, & applicativè tantùm spirituales, quod rebus spiritualibus putà Ecclesiæ & ejus ministerio annexæ & deputatæ sint, &

tamen eodem fere jure censentur ac res mere spirituales, ut probari potest ex *cap.* 16. *ext. de Jur. Patronatus.*

Decima, est decima pars omnium fructuũ & proventuum quæ quotannis Deo aut utique illius etiam Ecclesiæ ministris solvitur. Sane in quibusdam locis solvitur sexta, in aliis duodecima, in aliis decima-sexta; semper tamen dicitur Decima, vel quòd illæ partes in locum Decimæ successerint, vel quòd ad eam primo taxatum sit sacrum illud tributum, eaque frequentiùs observetur. Forte etiam præscripta est ea pars: quòd denarius numerus Deo valde sit amicus & familiaris ait Philo Judæus *in lib. de Congressu erudit. quær. causa.* Cum unitatem demonstret per quàm repræsentatur Deus, ait Origenes *in Hom.* 13. Ea originem habet à jure naturali: Nam & Hebræi eam solverunt ante Legem Dei *Geneseos cap.* 14. & constat eam ab ipsis etiam Ethnicis eorum Diis solutam fuisse. Vero Deo solvitur in recognitionem generalis dominii *cap.* 22. & 33. *ext. h. t. quia Domini est terra & plenitudo ejus.*

Constat etiam Hebræos jure divino debuisse Decimas. Præceptum de iis solvendis toties in Veteri Testamento

repetitum est. Sed verior est sententia S. Thomæ 2. 2. *quæst.* 87. *art.* 1. apud Christianos eas deberi tantum ex Constitutione Ecclesiastica, non etiam eo jure divino. Tum quia præceptum illud in lege Dei erat tantùm Cæremoniale; nam earum solutio nihil aliud est, quàm oblatio quorumdam fructuum: id genus autem præcepta morte Christi Domini exoleverunt, cum essent tantùm ad umbram & figuram futuri Evangelii. Tùm etiàm quià Christus D. nunquàm eas imperasse legitur, cùm enim Matth. *cap.* 23. & Lucæ 11. dixit Pharisæo, hæc oportuit facere, puta misericordiam & judicium; & ea non omittere, puta solvere Decimas, rectissimè S. Thomas *ibidem* observat ex S. Hilario eum usum fuisse verbo illo præteriti temporis (oportuit) quòd refertur ad Legem Mosaïcam, sub quâ Pharisæus agebat. Nec quid etiam de Decimis habent Apostoli: nam & eorum Canones & Constitutiones Apostolicæ VI. Clementis dubiæ sunt & suspectæ fidei *Can.* 1. & 2. *dist.* 16. cùm etiam pleraque aliæ contineant Apostolorum temporibus incognita: Ac tandem qui fidem prædicarunt Ethnicis & Barbaris ne ver-

bum quidem habuerunt de præcepto Decimarum, ut etiam obſervat Crantzius *in Metropoli*; quod tamen non fuiſſet omittendum, ſi quidem eſſet divinum.

Conſtat igitur apud nos Decimas eſſe tantùm præcepti Eccleſiaſtici, quod aliquandò divinum dicitur *in tit. de Decim.* Cum nempe jus divinum latius accipitur. Sed non conſtat quandonam Eccleſia eas imperare cœperit. Primò, quidem fideles eas ſola pietate movente ſolverunt: Ad eam devotionem eos hortati ſunt ſancti Patres. Ejus exhortationis & admonitionis exemplum adhuc extat, in geſtis Innocentii III. apud Boſquetum *pag.* 107. Sed eorum exhortationes & Homiliæ vim Legis aut Canonis non habebant, ut eas revocarent ad juris neceſſitatem; cùmque frigeſcente charitate, circa finem ſexti ſæculi, pia illa conſuetudo deficeret, ut palàm eſt *ex Epiſtola* 2. *Turon. Concilii*, ſtatim II. Matiſconenſe Concilium (quod à quibuſdam dicitur Synodus generalis, ut docet Binius) *in Can.* 5. præcepit ut omnis populus ſolvat Decimas, & Clerici eas diſtribuant pauperibus. Ab eo tempore plures ſacri Canones præceptum illud renovarunt.

Baronius quidem & Binius decretum aliquod tertiæ Synodi Rom. sub Damaso exscribunt quo imperantur Decimæ sub pœna excommunicationis. Et huic concinit vita quædam Damasi: sed illi ipsi satis indicant illud omninò esse incertum, tum verò præcipuè quòd inter ejus decreta non extet.

Cum generale esset præceptum de solvendis Decimis inter Christianos, invaluit eas esse solvendas ex frugibus, ex semine terræ, fructibus arborum, fœtu pecorum, & omni proventu, idest ex iis omnibus quæ quoquo modo acquiri possint, *cap.* 23. *ext. h. t.* De lanâ, & quidem succida & infecta, de fœno, de apibus in alveo conclusis, de piscariis, de molendinis, de domibus & pascuis. Sed & personales Decimæ solvebantur obtentu personarum quæ percipiebant Ecclesiastica Sacramenta, *cap.* 18. *h. t. in Coll.* 2. puta ex negotiatione, commercio, artificio, militia & venatione, quò pertinet illud S. Augustini *ad Psal.* 146. *& in Serm.* 64. *ad Fratres in Eremo.* Ex quacunque arte Dominus alicui donaverit ingenium lucrandi, unde se & suos alere & vestire possit, & cum hoc superlucrari aliquid, hilariter solvet Decimam ejus lucri, atque

ita ut vir & uxor ſolverent Decimas collaborationum , ait Carolus Calvus *in Capitulis ad Ticin. Palat. cap.* 11. ideſt eorum quæ conſtante Matrimonio acquiſierint.

Sed probatur ea conſuetudo ex qua plures ex iis Decimis non ſolvantur, ait S. Thomas *ibid.* Ea perſonales Decimas abrogavit in Gallia, & ex fœno, ex oleribus & fructibus hortorum. Quam in rem inſignes ſunt Philippinæ Conſtitutiones, altera Philippi Auguſti, ut Clerici non amplius habeant prædia , ſed tantum Decimas & Oblationes. Eam refert Guill. Brito *lib.* 10. *Philippidos*, quæ non obtinuit ; altera Philippi Pulchri & ultima Philippi IV. ut illæ tantum Decimæ ſolvantur quæ conſueverunt ſolvi & exigi. Eas exſcribit Bochellus *hoc titulo*.

Aliæ ſunt Decimæ majores , puta ex blado, ſeu ex omni genere tritici , & ex vino ubi copia eſt vinearum ; aliæ minutæ *cap.* 3. *ext. h. t.* puta ex fructibus hortorum , ex leguminibus , & ex nutrimine animalium , *cap.* 3. *de tranſ. in Coll.* 2. rectiſſime Hoſtienſis *ad d. cap.* 3. *h. tit.* ait eas definiri juxta varias locorum conſuetudines , prout in iis copia vel penuria ſit earum rerum. Mi-

nutæ dicuntur etiam hodie Viridæ, quòd ut plurimum sunt ex iis quæ virides habent frondes: Nam apud sequioris ævi Scriptores illud viride dicitur quod ex iis nascitur quæ habent viridia folia, ut notat Glossarium ad Matth. Paris.

Ita solvendæ sunt Decimæ ut nec minus, nec pejus solvatur, ait S. Ambrosius *in Serm.* 34. prout fructus percipiuntur & occurrunt, *cap.* 1. *ext. h. t.* atque etiam integraliter, ut passim loquuntur Pontifices, idest absque ulla diminutione *cap.* 21. ex omnibus prædiis, ut mox videbimus. Ita ut ex fructibus impensæ non deducantur quæ ad eos serendos, colendos & cogendos factæ fuerint, *cap.* 7. & 26. Nam & colonus statutam pensionem solvit Domino, nec semen nec impensas deducit, & homines tanquam coloni, Deo, tanquam Domino solvunt Decimas.

Sunt etiam aliæ veteres Decimæ, aliæ Novalium, *cap.* 3. *h. t. in* 5. *Compil.* Veteres, quæ semper præstari consueverunt ex iis agris qui semper etiam exculti sunt. Innocentius III. *in cap.* 21. *ext. de V. S.* Novale ita definit: ager qui de novo redactus est ad culturam & de quo memoria non extat, quòd aliquando excultus fuerit, puta

si exsiccata sit palus, aut eruta sylva, ex utraque Novales fiunt agri: non etiam si in quibusdam aliis mutatum sit tantum culturæ genus *cap. 4. ext. h. t.* Cumque quidam agri cœperunt esse Novales, nunquam tales esse desinunt, ut semper ex iis debeantur Decimæ, tanquam ex Novalibus, *cap. ult. ext. de Privil.*

Novalium Decimæ iis Paræcialibus Ecclesiis jure communi debentur, in quarum territorio constat eas percipi: volunt quidem sacri Canones, ut quælibet Ecclesia suos habeat terminos, de quibus villis exigat Decimas, ut etiam loquitur Carolus Magnus *lib. 1. Capitul. cap. 155.* Si tamen dubitetur intrà cujus paræciæ terminos percipiantur, Diæcesanus Episcopus eas sibi vindicare potest, vel alteri Ecclesiæ donare, *cap. 13. ext. hoc tit.* quia cum ex antiquo Jure Canonico ad eum pertineant, & postmodùm assignatæ sint Paræciis, si quædam Decimatio nulli assignata reperiatur, ea Diæcesano Episcopo relicta præsumitur, quasi relicta sit in eo ipso statu, in quo erat olim jure communi. Sed Carolus Magnus apud Reginonem *lib. 1. de Discip. Ecclesiast. cap. 44.* statuit non aliter Episcopum eas alteri Eccle-

siæ donare posse, quàm si Novales agri ab antiquâ Ecclesiâ saltem distent 4. aut. 5. milliaribus, cui præstandæ sunt in dubio; nisi vel per præscriptionem, vel per privilegium eas amiserit.

Per præscriptionem, adde specialem, ut nempè ita demùm Ecclesia Novalium Decimas in alienâ Paræciâ præscribere possit, siquidem eas per canonicum tempus, putà per quadraginta annos possederit & perceperit. Ac licet Veteres aut Majores Decimas præscripserit, attamen non acquisivit aut præscripsit Decimas Novalium, quas non percepit, quia sine possessione præscriptio non procedit. Sed si alicui concessum sit generale Privilegium de non solvendis aut de percipiendis omnibus Decimis, eo continentur etiam Decimæ futuri temporis, *cap. 22. ext. de Privileg.* idest etiam Decimæ Novalium, seu eorum agrorum qui post privilegium concessum revocati sunt ad culturam, *cap. 5. hoc tit. in quinta Compilat.* quia in generalibus privilegiis plenissima interpretatio facienda est. Si verò speciale sit Privilegium de percipiendis aut non præstandis Decimis, Veteres tantum continentur, non etiam Novalium, quia concessæ tantùm in-

telliguntur, quæ percipiebantur tempore concessi privilegii.

Veteres etiam Decimæ Paræciis debentur. Olim quidem instar omnium bonorum Ecclesiasticorum erant in potestate Diæcesanorum Episcoporum: sed cum vel iis abuterentur aut utique minus diligenter eas curarent, placuit eas solvi Parochis, *Can. de Decimis* 16. *q.* 1. ita tamen ut quartam partem Episcopis præstarent. Unde quarta Decimationum inter eorum jura recensetur *in cap. conquerente* 16. *ext. de off. jud. ord.* quæ tandem Parochis relicta dicitur in Bracarensi Concilio, qui sic eas integras habere ceperunt; ideóque appellantur Parochianæ *in Can.* 57. *Meldensis Concilii*, quòd Paræcialibus Ecclesiis Paræciali jure debeantur, ut est *in cap.* 9. *de præscrip. in prima Coll.* & jure communi *cap.* 30. *ext. de Decim.*

Undenam igitur Canonici, Monachi & Nobiles tot habent Decimas? Veteres quidem Monachi nunquàm eas habere voluerunt, seque indignos esse putarunt, qui Decimas exigerent; quippe quæ solis Clericis datæ fuerint, quales olim non erant Monachi. Videndus omninò Robertus Molismensis Abbas apud Ordericum Vitalem, *lib.* 8. *Hist.*

Eccl. & Hugo Pontiniac. *in ea Epistola* quam Juretus exscribit post Epistolas Ivonis Carnot. Sed sensim eas habere ceperunt partim ex restitutione Nobilium, qui cum eas hinc inde usurpassent, & restituere jussi essent in variis Conciliis, eas Monasteriis restituebant. Quidam illud probant *ex Can. ult.* 16. *q.* 1. sed male; nam Apochryphus est, & quòd inter Epistolas Damasi & S. Hieronymi non extet: & quod utriusque tempore, nulli adhuc Canones Decimas imperaverant, ut ita vix usurpari & restitui potuerint.

Partim ex donatione ipsorum Episcoporum, qui Monachis eas donabant in eleemosynam. Utramque hanc & restitutionem & donationem probarunt sacri Canones, quia Ecclesia Decimas & oblationes cum omnibus pauperibus communicare potest, quantò magis cum *iis* qui relictis facultatibus suis, pauperem Christum sequuntur, ait Ivo Carnot. *in Ep.* 192. sicut etiam Decimæ solvebantur Levitis qui nulla prorsus habebant prædia, ut Templo diligentiùs deservirent: ita & Monachis concedi potuerunt Decimæ, qui nihil etiam habebant & diu noctuque pro peccatis offerentium orabant, ait Petrus Vene-

rabilis, *lib.* 1. *Ep.* 28. Eadem omninò dicenda sunt de Collegiis Canonicorum.

Principes etiam, aliive Nobiles multas Decimas habere ceperunt per earum infeodationem. Eaque nihil aliud est, quàm alienatio eâ lege facta, ut Vassallus fidelitatem Domino exhibeat ratione illius rei, quam ab eo accepit in feudum. Unde statim dubitari potest an Decimæ ab Ecclesia in feudum dari possint: nam verius est eas Decimas (quas hodie vocamus infeodatas,) & origine suâ esse omninò Ecclesiasticas; tùm quia ubi Decimæ infeodatæ percipiuntur à laïcis, ibi Ecclesia nullas percipit, cùm tamen ex omni terra ei debeantur; ergò laïci eas possident & percipiunt nomine ipsius Ecclesiæ, à quâ eas acceperunt in feudum: tùm etiam quia ex Veteri quadam Constitutione S. Ludovici, cùm Decimæ infeodatæ à laïcis eorum possessoribus venduntur Ecclesiæ, adeò ad primævam originem & verum ac priorem Dominum redeunt, ut nec redhibitioni gentilitiæ locus sit, nec requiratur aut Regis aut Superioris alterius Domini consensus, qui tamen desideratur, cum Vassallus rem aliquam feudalem vendit Ecclesiæ, quòd sic

ea res cadat in manum mortuam.

Cum ergò Decimæ sint res Ecclesiasticæ, vix in feudum dari posse viderentur, cùm ea sit alienatio. Et tamen jamdiù illud ea ratione invaluit, quòd & sacri Canones & Leges Imperiales earum rerum alienationem permittant pro redimendis captivis. Unde cum Ecclesia se à tyrannis & Ethnicis tueri non posset, suas illas Decimas principibus dedit per speciem feudi seu beneficii, ut ab iis defenderetur, & ab imminente captivitate liberaretur. Mathęus Paris. *in Henrico III.* Innocentius III. *lib.* 1. *Reg. Ep.* 21. Crantzius *in Metropoli lib.* 1. *cap.* 2. Quidam volunt illud tumprimùm prodiisse sub Carolo Martello: sed antiquiores sunt illæ Decimæ infeodatæ, & fortè verius est eas cepisse circà sextum sæculum quo jura feudorum prodierunt. Decimæ illæ plurimùm differunt à dominicis aut indominicatis, quæ passim occurrunt in Ecclesię Gallicanæ Conciliis: hæ siquidem prophanæ sunt, & agrorum census aut tributa, veluti Campartium, agrarium, cottagium, & alia id genus.

Olim quidem Ecclesiasticæ Decimæ in feudum dari non poterant nisi ex authoritate Summi Pontificis, ut nempè

contrà generalem Ecclesiæ disciplinam laïci eas possiderent, quæ solis Clericis deputatæ sunt. Sed invaluit eas etiam ab Episcopis dari posse in feudum, quia res Ecclesiasticę absque eorum consensu alienari non possunt. Cúmque ab iis omnes ferè Decimæ infeodarentur, vel per timorem, vel per favorem, vel per avaritiam, ut docet Carolus Calvus *in Capitulis* ex Synodo Pontigonensi *cap.* 10. sub excommunicationis pœna cautum est, ne laïcis Decimæ darentur in feudum. *Can. Decimas. Can. pervenit* 1. *q.* 3. & Alexander III. videns in Galliâ frequentiorem esse decimarum infeodationem, in Turon. Concilio eamdem pœnam statuit in eos qui darent, & in eos qui eas acciperent in feudum. Quod adhuc in suo Lateran. Concilio confirmavit *cap.* 19. *ext. h. t.* sed omninò verius est illud pertinere tantùm ad eas Decimas, quæ postmodùm infeodatæ fuerint, non etiam ad eas quæ antè illud Concilium. Nec enim laïcis eas adimere potuit, cum iis acquisitæ essent solemni contractu & publicâ conventione, ait Molinæus. Et hinc Innocentius III. eas patitur & tolerat, *in cap.* 25. *ext. hoc tit.* & Alexander IV. *in cap.* 3. *eod. in sexto.* Unde qui hodie

Decimas illas possident, vel titulum infeodationis habere debent ante illud Concilium, vel asserere, se suosque majores possedisse illas Decimas ab eo tempore quod excedat hominum memoriam. Ea enim possessio immemorialis titulum inducit vel etiam ante illud Concilium. Licet verò Ecclesiasticæ sint illæ Decimæ, attamen earum infeodatio facit, ut in Galliâ sæpiùs habeantur quasi prophanæ, putà ut earum possessores de iis ad libitum disponere possint, easque transferant ad hæredes: atque etiam ut soli Judices Regii de iis cognoscere possint, quonam judicio agatur; sunt enim planè patrimoniales & temporales.

Denique sub Philippo Augusto Galliæ Rege, & Henrico II. Rege Angliæ, pro Belli sacri sumptibus decimæ quædam in omnes Ecclesiasticos (exceptis Carthusiensibus, Bernardinis, & Monachis Fontis Ebraldi) indictæ & impositæ fuerunt, ut eas solverent ex omnibus Ecclesiarum suarum reditibus, atque etiam ex pretio suorum mobilium, quæ præter necessitatem privatis eorum usibus destinata erant. Dictæ sunt Saladinides à Saladino Ægypti Suldano, contrà quem duo illi Reges ducebant exer-

citum; ab Episcopis Ecclesiæ Gallicanæ probatæ & receptæ sunt in Conventu Parisiensi, ut docet Rigordus, dissentiente Petro Blesensi *in Epist.* 112.

TITULUS XIII.

De Primitiis & Oblationibus.

PRIMITIÆ sunt primi fructus omnium rerum, sive nascantur ex semine terræ, sive etiam ex animalibus: explosa enim est eorum sententia qui primitias distinguebant à primogeniis, ut docent S. Ambrosius *in Ep.* 39. & S. Augustinus *lib.* 4. *Quæstionum super Numeros cap.* 32. In lege Dei in quibus locis præcipiuntur Decimæ, in iis adduntur etiam primitiæ: sed non ita exprimitur certa earum quantitas, nec ex quibus rebus solvendæ sint, ideóque S. Hieronymus *in cap.* 1. *ext. de Decim.* ait offerentium arbitrio relictas esse primitias; ac ne Sacerdotes eo nomine aliquid amplius à populo exigerent per avaritiam, subjicit statuisse legis doctores, pro primitiis, non majorem solvendam esse fructuum partem, quàm quadragesimam, quæ dicebatur oblatio boni oculi; nec minorem, quàm sexagesimam,

quæ dicebatur oblatio mali oculi ; & vulgò quinquagesimam solvi.

Apud Christianos antiquissima etiam oblatio Primitiarum occurrit *in Apostolorum Can.* 4. *& in Constitutionibus Apostolicis lib.* 7. *cap.* 30. S. Thomas agnoscit earum mentionem non extare in nova lege Christi, & ideò eas deberi tantùm ex Constitutione Ecclesiæ. Occurrunt tantùm ab ea imperatæ circa sextum sæculum in quodam Hispal. Concilio apud Ivonem Carnot. *in Decreti Parte* 3. *cap.* 174. Jubet etiam Herardus Turon. *in suis Capitulis ad nonum sæculum*, ut Primitiæ deferantur ad Ecclesiam. Ac tandem versæ sunt etiam in assiduum usum & juris necessitatem, ut debeantur Paræcialibus Ecclesiis. Sane non constat ad quem modum & ex quibus rebus præstandæ sint, idcóque sequenda est locorum consuetudo, ait Hostiensis *ad cap.* 1. *ext. de Decim.* & S. Thomas 2. 2. *art.* 86. *q.* 4. Hoc etiam præcisè habet *Epistola* 131. inter Epistolas Innocentii III. *lib.* 3. *Reg.* sed voluit eam esse suspectam & apochrypham.

Alia Fidelium dona & munera Ecclesiæ facta, simpliciter dicuntur oblationes: Antiquissimæ sunt, earum meminit

etiam Tertullianus passim, & indicat eas olim ex pluribus causis factas fuisse, vel pro mortuis, vel pro redemptione animæ, vel pro Sponsalibus & Matrimoniis, vel pro frugibus, & aliis rebus innumeris; ut forte non immeritò Ammianus Marcellinus *lib.* 27. jam suo tempore asserat iis oblationibus ditatos esse Clericos Ecclesiæ Romanæ. Non omnium rerum admittuntur oblationes, sed tantummodò earum quæ majestati & sanctitati Ecclesiæ conveniant *Can.* 3. *&* 4. *Apostolorum.* Nec etiam quilibet Christiani offerre, seu oblationes facere possunt; non publicè pœnitentes *Can.* 18. *Illiberit. Concilii*, non dissidentes fratres, non illi etiam qui pauperes opprimunt, *Can.* 93. *&* 94. *Carthagin. Concilii quarti.* non scelerati, non raptores, non usurarii, non alii malæ rei homines. Sicque cùm Ecclesia multos Canones ediderit de recipiendis aut rejiciendis oblationibus, honori esse cepit admitti ad oblationes; & vice versâ pudendum ac pœnæ loco ad eas non admitti, ut docet S. Augustinus *in Ep.* 187. & passim in sacris Canonibus aliquem esse in communione orationum, sine oblatione, idest ita ut ejus oblatio non recipiatur.

Olim deferebantur ad Episcopum, & ab eo cum aliis obventionibus Ecclesiasticis dividebantur etiam in quatuor partes; sed tandem placuit eas iis Ecclesiis relinqui in quibus fierent. Quod tamen non semel immutatum: & hinc cum quæritur quis habeat jus percipiendarum oblationum in quadam Ecclesia Ivo Carnot. *in Ep.* 172. scribit illud competere vel Paræciali jure, puta Parocho, vel concessione Diæcesani Episcopi; puta quibusdam Monachis, quod illud iis donaverit in eleemosynam: vel largitione legitimi possessoris cui nempe jus illud rite concessum fuerit, & illud alteri dederit.

TITULUS XIV.

De Parochiis.

Legitur Paræcia idest vicinia, quasi sit aliquod territorium: cujus incolæ vicinam habeant Ecclesiam; & sæpius Paræcia occurrit in antiquis Canónibus. Legitur etiam Parochia jam apud Severum Sulpitium *in Dialogo* 1. *&* 3. & Sydonium Apoll. *lib.* 7. *Ep.* 6. *in fine.* Quasi exhibitio necessariorum

ad viam, ut docet Festus *in verb. Parochum*, & Horatius *lib. 2. Serm. sat.* 8. sicque dici potest Parochiam esse locum in quo multis Fidelibus congregatis necessaria præbentur ad salutem. Quidquid sit; in Ecclesiasticâ politiâ Paræcia vel Parochia est aliquod territorium. Primò quidẽ fuit Episçopi quod sensim appellatum est Diæcesis, & postea singularis Presbyteri, qui Episcopo subjacet, & hodie dicitur tantum Paræcia, aut Parochia.

Quandonam institutæ sint Paræcię non satis constat. Primo quidem in qualibet Diœcesi fuit tantùm matrix Ecclesia quam posteà dixerunt Cathedralem. Crescente Fidelium multitudine, necessitas postulavit singulares quasdam Ecclesias institui, in quibus convenirent & Sacris adessent. Anastasius *in Evaristo sub Trajano*, ait eum titulos in urbe Româ divisisse Presbyteris idest Paræciales Ecclesias: & *in Dionysio ad principium tertii sæculi* ait, eum Paræcias instituisse & divisisse Presbyteris. Addunt foris seu extrà urbem; unde rusticæ Paræciæ passim dicuntur forenses, & Diœceses *in Can.* 18. *tertii Aurelian. Concilii.* Cumque ita essent tantùm Cathedrales & Paræciales Ec-

clesiæ, in antiquis Canonibus Ecclesia de iis tantùm accipitur, sicut & Sacerdotes & Presbyteri de Episcopis & Parochis sæpiùs intelligendi sunt. Theodulfus Aurel. Episcopus *in Epistola ad suos Parochos*, ait Episcopos esse successores Apostolorum, & Parochos 70. Discipulorum. Passim etiam dicuntur plebani, quòd intra suum territorium Ecclesiastica Sacramenta plebi administrare debeant. Dicuntur hodiè Curati pro Curatores: Docent enim Grammatici hæc vocabula sic formata in ultimâ latinitate, eam habuisse significationem : ut explorati pro exploratoribus : speculati pro speculatoribus, & Curati pro Curatoribus. Et forte appellatio illa Curatorum fluxit ex Veteri Interpretatione Laodiceni *Can.* 57. ubi cum statutum est ne in vicis Episcopi constituantur ; sed περιοδευταὶ hoc vertitur sed Curatores qui nempe Fideles curent, eorumque saluti consulant, quod translatum à Medicis, qui tempore hujus Concilii dicebantur περιοδεύειν & curare morbos. Veteres sacri Canones jubent sæpius, ut quælibet Ecclesia unum habeat Presbyterum, quod præcipuè obtinebat in Paræciali ; sed crescente Fidelium multitudine, volue-

runt ut quilibet Parochus quosdam habeat Clericos, qui nobis hodie dicuntur habituati, & de quibus olim egimus *ad cap.* 30. *ext. de jure Patron.*

Sicut matrix Ecclesia totius Diœcesis ideo dicitur Cathedralis, quòd sedem aut Cathedram Episcopi habeat: ita & rectissimè author Gemblacensis Chronici *ad an.* 1123. ait tres illas esse notas Paræcialis Ecclesiæ: Prima est ut suo jure habeat Baptisterium, seu Fontes Baptismales, qui à Diœcesano Episcopo in ea instituti sint *Can.* 7. *Vernensis Concilii sub Carolo Calvo, & cap. un. de Bapt. in Clem.* Aliquando tamen in subsidium, aut etiam necessitate cogente, in quibusdam minoribus Ecclesiis instituti sunt ex consensu Parochi, qui dicuntur succursales.

Secunda est ut suo jure Decimas capiat in suo territorio; non etiam si ex alienâ concessione, ut diximus in superiori Titulo.

Tertia est ut habeat sepulturam, idest, ut jure communi Fideles ejus territorii, in ea, aut in ejus Cæmeterio sepeliri debeant: quod tandem obtinuit; & hinc SS. Patres dicuntur passim Paræcias & Cœmeteria non procul ab iis instituisse. Hinc etiam in Libris Decre-

talium Titulus de Parochiis statim sequitur Titulum de Sepulturis, ut in quibus Ecclesiis divina Sacramenta perceperunt, in iis sepeliantur, & quæque per Baptismum eos pepererunt in Christo, eos etiam venturo Christo servent. Hoc quidem ita facile obtinuit, quandiu fuerunt tantùm Cathedrales & Paræciales Ecclesiæ: sed cum tot ædes sacræ prodierunt, statim Fidelibus concessa est electio sepulturæ in Monasteriis, aliisve locis Religiosis, cujus meminit Justinianus *in Nov.* 133. *cap.* 3. & Gregorius Magnus *in Can. Agapitus* 16. *q.* 1. inhumanum & irreligiosum esse ait prohibere ne Fideles sepeliantur in Monasteriis. Sanè desiderat Parochi consensum, *in cap.* 1. *de Sepult. in* 1. *Coll.* sed Paschalis II. *in cap.* 2. *ibid.* & Alexander III. *in cap.* 6. *ext. ibid.* Clemens V. *in cap.* 2. *ibid. in Clem.* liberam eligendæ Sepulturæ facultatem dederunt, ità ut ipso jure competat, ideft, non petita venia.

Tria tamen illa Parocho servata sunt. Primum est ut ille solus suis morientibus Parochianis Ecclesiastica Sacramenta administrare possit. Secundum est ut ei præstetur justitia, *cap.* 9. *ext. de Sep.* ideft Canonica portio earum oblatio-

num, quæ fiunt pro mortuis: dicuntur hodie Paræcialia jura. Tertium est ut cadaver priùs deferatur ad Paræcialem Ecclesiam, à quâ adsumatur & efferatur in aliam Sepulturæ destinatam *d.cap.* 9. qua tamen in re dissidium fuit inter Veteres Canonistas: Alii omninò illud rejiciunt quasi electionis libertatem infringat: alii volunt illud pendere à consuetudine: alii hoc indistinctè probant, ut Fideles Matri suæ ultimum vale dicant, ut ei pro salutis pabulo gratias agant, atque etiam quòd in ea facilius deprehendi possit, an Ecclesiasticâ Sepulturâ digni sint.

Semper etiam obtinuit ut Fideles omnes diebus Dominicis sacra audiant in suis Paræcialibus Ecclesiis. Olim quidem Veteres quotidie sacram Synaxim peragebant. Tertullianus *de Jejunio cap.* 14. & S. Cyprianus *in Ep.* 54. sed omnes Liturgici de privatâ Missâ illud accipiunt, non etiam de publicâ, cui nempè frequentia populi adsit. Sicut enim Apostoli convenisse dicuntur unâ Sabbathi ad frangendum panem *Act. cap.* 20. ita & solis diebus Dominicis celebrabantur Missæ publicę, cui Fideles omnes adesse tenebantur. Justinus Martyr *in Apol.* 2. Fabianus Summus

Pontifex, *in Ep.* 1. Constitutiones Apostolorum *lib.* 2. *cap.* 36. Et hinc præceptum de Missâ diebus Dominicis audiendâ, *Can. Missas. de Consecrat. dist.* 1. *& Can.* 31. *Tribur. Concilii.* Cúmque iis temporibus vix aliæ essent quam Paræciales Ecclesię, in quibus convenirent Fideles, illud ad eas proprie pertinebat, & contra eos qui huic Missæ non adessent per tres Dominicas, pœna Excommunicationis statuta est *in Can.* 21. *Illiberit. Concilii*, quem ad Laïcos pertinuisse constat *ex Can.* 14. *Sardic. & à Can.* 81. *sextæ Synodi*, productum fuisse ad Clericos. Ac tandem illud renovatum in ultima Synodo Turon.

Ejus disciplinæ duplex ea ratio est, & ut Fideles ea die Deo aliquid offerant, ut jubent passim sacri Canones, & ut Pastor suas Oves cognoscat, & doceat quid verè & sincerè credendum, quomodo vivendum juxta regulas Evangelii & Canonum.

Ab eâ regulâ excipit sexta Synodus graviorem necessitatem & difficile negotium, quod nempè aliquem abesse compellat ab eâ Missâ. Sicut etiam peregrinos lares, contemptâ patriâ, sectari non licet, quasi ea non sufficiat ad virtutis & eruditionis exercitium, ut

pluribus probat eleganter Ariſtides *in Orat. Genetliaca in Apellon. to.* 1. ità & Nannetenſe Concilium *in cap.* 2. *ext. hoc tit.* indicat eos tantùm ſupradictæ excommunicationi ſubjacere, qui contempto proprio Parocho, in aliâ Eccleſiâ Miſſam eâ die audiunt, non etiam eos qui bono zelo, ut loquitur Panormitanus, & ex ſolâ devotione aut pietate.

Denique Innocentius III. in generali Concilio Later. quod extat *in cap. omnis. ext. de Pœnit.* ſtatuit ut Fideles omnes utriuſque ſexus, qui ad annos diſcretionis pervenerint, omnia peccata ſua ſaltem ſemel in anno fideliter confiteantur proprio Sacerdoti. Quænam ætas ea ſit ad peccatorum Confeſſionem idonea, definire videtur Timotheus Alexandrinus Epiſcopus *in reſponſis Canonicis, in fine*, his verbis. Interrogatio: Ex quanam ætate à Deo judicantur peccata? Reſpondet Timotheus: Ex uniuſcujuſque cognitione & prudentia: illi quidem à decennio, hi verò à majori ætate. Cumque Harmenopulus eam definitionem exſcripſit in Epitome Canonum, *Sectione* 5. *tit.* 4. *in fine*, Scholium illud ſubjicitur apud Leunclavium: Nonnulli tradunt debere tam

masculos, quàm fœminas, posteaquàm sextum ætatis annum impleverint, per Confessionem corrigi & sanctificari. Balsamon ad hunc Timotheum generaliter ait, ætatem discretionis esse, quâ Fideles bonum & malum discernere possint, quod sæpiùs arbitrio Confessoris judicandum esse ait Hostiensis.

Quæritur quænam fuerit causa & occasio ejus Canonis? Fortè quidem ea repeti potest ex tepiditate & remissione Christianorum ejus temporis. Sed unam hanc suggerit Hovedenus *ad an.* 1076. & Petrus Cisterciensis *in Historiâ Albigensium cap.* 2. quòd cum ea ætate Albigenses contenderent inanem & frivolam esse Confessionem, & Fideles cui vellent, confiteri posse, vel etiam laïcis, Concilium illud voluit, ut ex annua illa Confessione Parocho facta, videret Ecclesia, quinam ex suis ambularent in via veritatis. Forte etiam in eo Can. additum est ut omnia peccata confiteantur contra eam consuetudinem ex quâ Fideles ejus temporis, ante caput Jejunii quadragesimalis, mortalia tantum peccata confitebantur; & in fine ad Festum Paschatis venialia, ut non multùm anteà docet Petrus Blesensis *in Serm.* 10.

Additur, proprio Sacerdoti, ideſt proprio Parocho. Recentiores Monachi jam à primâ origine ſuâ officium Parochorum uſurpantes eum vertunt proprium & conſuetum Confeſſorem, qualiſcumque ſit Preſbyter, ut ita Fidelium Confeſſiones propter ſua privilegia quocumque tempore audire poſſint: ſed Mat. Pariſ. *in Henrico III.* ait ad retundendam eorum temeritatem publicè coràm iis lectum eſſe *cap. illud omnis.* Ut ex eo innoteſceret eam eſſe mentem totius Eccleſiæ, ſolum Parochum (aut Preſbyteros ab eo deputatos in ſua Eccleſia) annuæ illius Confeſſionis verum eſſe miniſtrum, quem ſacri Canones paſſim vocant proprium Sacerdotem, *Can. relatio* 21. *q.* 1. *Can. præcipimus* 21. *q.* 2. *& Capitularium lib.* 1. *cap.* 173.

Ibidem etiam ſtatuit Innocentius III. ut quilibet Fideles ad minus in Feſto Paſchæ ſacroſanctam Euchariſtiam à proprio Sacerdote accipiant. Varius fuit ejus Communionis uſus ut modò quotidie, modò ter in anno fieret, in die Natali Domini, in die Paſchæ, & in die Pentecoſtes. Benigna Mater Eccleſia conniventibus oculis patitur, ſi Fideles ſemel in Paſchate communicent:

quod tamen olim S. Ambrosius & S. Augustinus in Orientalibus reprehendebant.

TITULUS XV.

De Beneficiis Ecclesiasticis.

Beneficium Ecclesiasticum est jus utendi fruendi quibusdam rebus Ecclesiasticis in perpetuum; quod soli Clerico competit propter divinum Ministerium. Est jus perinde ac feudum in rebus profanis, *lib.* 2. *feudorum tit.* 23. utendi fruendi: nam Clerici non sunt earum rerum domini, quas ab Ecclesia tenent; sed tantum fructuarii, ut tamen omnes planè fructus capiant & transmittant ad hæredes, ultimo anno pro rata temporis quo deservierunt Ecclesiæ, sicùt mariti pro ratâ transacti Matrimonii propter ejus onera. Quibusdam rebus Ecclesiasticis, quæ nempe huic Beneficio adscriptæ sint; & mobilibus puta oblationibus Nam quædam Ecclesiæ de iis tantum subsistunt, ait Carolus Calvus *in Capitulis*, quo casu Clerici eas consumunt, nec quid in earum locum sufficere tenentur. Jus earum percipiendarum Beneficii fundus

eſt, & in rebus immobilibus quarum Clerici plenum habent uſumfr. in perpetuum: ſicut enim Clericus non ordinatur ad tempus; ita nec alicui Eccleſiæ ad tempus addicitur: Unde olim Officia Clauſtralia propriè non erant Beneficia, quòd ad nutum Superiorum adimi poſſent, *cap. 6. verſic. nec alicui. ext. de Stat. Mon.* quod Clerico competit: ſoli enim Clerici propriè ſunt capaces Beneficiorum, & ſolum illud miniſterium Eccleſiaſticum dici poteſt Beneficium, quod non niſi Clericos habere ſanctorum Patrum ſancivit authoritas, *Can. 1. Andegav. Concilii ſub Nicolao II.* Propter divinum Miniſterium: nam Beneficium propter Officium. S. Hieronymus *ad principium Epiſtolæ ad Titum* indicare videtur hujus vocis originem, cum ait, jam ſuis temporibus Epiſcopos illud facere Beneficium, quod hos vel illos conſtituant Preſbyteros. Sed forte vox illa, Beneficium à civili politiâ tranſlata eſt ad Eccleſiaſticam: ſicut enim prædia Romanis militibus aſſignata in præmium, Beneficia dicuntur apud Authores finium regundorum, illi dicuntur Beneficiarii apud Tertullianum *de fuga in perſecut. cap. ult.* erat etiam Commentarius aut liber eorum Beneficiorum

apud eosdem Authores. Ita & cum Clerici à vita communi recesserunt, iis assignatæ sunt terrulæ quibus victum suum procurarent, ait S. Paulinus *in Ep.* 21 *in fine*, & iis tantum datæ, qui de Ecclesia bene meriti erant, ait Symmachus Pontifex *in Ep.* 3. qui dicebantur Beneficiati Matth. Paris. *in Henrico III.* & erant milites Christi passim apud Apostolum. Ac tandem ea prædia referebantur in Canonem seu Ecclesiæ tabulam, quæ dicitur hodie *le Poüillé des Benefices*, quod totum Ecclesiæ peculium contineat.

Quandonam vox illa Beneficium in Ecclesia prodierit non satis constat. Sanè in antiquis Ecclesiæ Gallicanæ Conciliis & in Capitularibus Regum nostrorum occurrunt Beneficia Ecclesiastica; sed sunt Ecclesiæ prædia, quæ vel Ecclesia, vel etiam Princeps, precariæ nomine quibusdam militibus dedit sub onere annui cujusdam census, ut suo loco videbimus fusiùs, sicque ab hodiernis plurimùm differunt. Vox illa tanquam usitata jam in eo sensu occurrit *in d. Andegav. Concilio ad an.* 1050. Quandonam in singulos Clericos divisa sint Ecclesiæ, bona non satis constat, ut aliquid certi de ea re scribi possit,

ejus obventiones aut reditus seorsim inspicere juvat ab ipsis rebus soli. Jampridem diximus *lib* 1. *tit.* 20. tum primùm Clericos communem egisse vitam, & sensim ab eâ recessisse : iis aliquid vel in dies vel in menses distribui solitum ex reditibus, eleemosynis, & obventionibus Ecclesiasticis : ea dicebantur sportulæ, annonæ, præbendæ, obsequia diurna, ex quibus tantùm constitebant, quæ hodiè dicuntur Ecclesiastica Beneficia. Sed non ità facilè deprehendi potest, quandonàm divisæ sint res soli, putà prædia tàm urbana quàm rustica, & alia, quæ rerum immobilium nomine veniunt. Fortè prima ejus divisionis vestigia occurrere videntur *in Concilio Agathensi circà annum* 506. *Can.* 7. 22. 49. *& in primo Aurelian. Concilio sub Clodovæo Magno Can.* 23. in quibus terrulæ, mancipiola, vineolæ, Clericis ad vitam excolendæ traduntur ab Episcopis : ita tamen ut ab iis præscribi nunquàm possint. Quibus adde Symmachum Pontificem & S. Paulinum, de quibus suprà. Ab iis initiis hodierna Beneficia excreverunt in dies, & distincta sunt eorum dominia.

Ad quid & à quibus instituta sint Be-

neficia docet Innocentius III. *lib.* 1. *Decretal. Epist. Ep.* 82. Ecclesiastica Beneficia, inquit, pia Fidelium devotione instituta sunt, certis assignanda personis, ut per eas devotum servitium jugiter in Ecclesiis impendatur. Sane in Ecclesia erant Canonici & Clerici, antequàm essent Præbendæ, ait Guill. Paris. *lib. de Coll. & Plural. Benef. cap.*9. Sed tamen rectissimè Justinianus ait *in Nov.* 7. Ecclesias deseri, nec in iis divinum celebrari Officium, nisi pro Clericis annonas habeant. Nec ex iis Innocentii verbis dicendum, à quibuslibet Fidelibus institui Beneficia, hoc solius Episcopi est, ut causâ cognitâ decernat ex ea donatione factâ Ecclesiæ institui aut erigi aliquod Beneficium. Nam Gregorius Magnus regulam hanc statuisse dicitur à Joanne Diacono *in ejus vitâ lib.* 2. *num.*5. de non titulandis quibuslibet rebus ideſt promiscuè in Ecclesia instituendos non esse titulos. Ac tandem ut instituantur Beneficia requirit Innocentius donatum esse pro Clericis ad devotum servitium: Nam si quid Ecclesiæ donatum sit pro stipendiis, aut Advocati, aut Receptoris, aut Apparitoris, aut aliorum similium, ex eâ donatione non erigitur Beneficium,

& tamen res illa censetur Ecclesiastica & eodem jure habetur ac aliæ quælibet.

Aliquando Beneficium generaliter accipitur & omnia vel etiam majora continet, ut puta Pontificatum *cap.* 1 *ext. de Maled.* nempe in favorabilibus cum aliquid fit, aut statuitur in utilitatem aut in favorem Beneficiorum, ut *in cap. pen. ext. de V. S.* Aliquando simpliciter; & minora tantum continet ut in odiosis, puta in mandatis de providendo *cap. ult. ext. de Præb.* Et sic summa ea est Beneficiorum divisio, ut alia sint majora, alia verò minora: nec ita dicuntur à majori vel minori eorum reditu. Olim majora erant ab ordine, ut putà Episcopatus, Presbyteratus, & Diaconatus, qui tres erant majores ordines. Sed hodiè majora dicuntur, quæ dignitatem aut personatum habent; minora, quæ nihil aliud annexum habent, prẹter minorem quamdam administrationem; ideóque dicuntur simplicia, & à Magisteriis Ecclesiarum distinguuntur *in cap.* 2. *de Cl. conjug. in* 1. *Coll.*

Olim dignitas in Ecclesia æstimabatur tantum ratione Ordinis : Unde apud Cyprianum honor Sacerdotii : & apud Gregorium Magnum, ubi de ordinatione, Deus dicitur honorum dator ; sed

æstimari cepit ratione potestatis & jurisdictionis quam Episcopi (nam hîc de iis non agimus, ut pote qui sint apices omnium dignitatum) quibusdam Clericis dare cœperunt. *Can. perlectis.* §. *hi sunt ordines. dist.* 25. plurimum verò interest an Beneficium aliquod pro dignitate habeatur, vel propter ætatem & qualitatem eorum quibus conferatur, vel propter providendi modum, vel propter pluralitatem Beneficiorum. Rebuffus tres affert notas quæ indicant quandonam dicatur dignitas; prima & præcipua est jurisdictio, videlicet forensis & publica atque etiam præeminentia; & utraque concurrat necesse est: Quamvis enim Officialis Ecclesiasticæ jurisdictioni præsit; attamen non habet dignitatem; quia non habet præeminentiam, licet juri dicundo præsit: quod forte ita placuit propter illud Apostoli: Contemptibiles qui sunt in Ecclesia illos constituite ad judicandum. Apud Græcos ut plurimùm ἀρχοντικὰ dicuntur Officia Ecclesiastica quæ sint cum jurisdictione & præeminentia, ut docet Balsamon *ad Can.* 7. *sextæ Synodi.*

Secunda est fundatio, puta si Episcopus in alicujus Officii Ecclesiastici crea-

tione aut institutione caverit illud pro dignitate haberi : hoc enim ab ejus voluntate pendere docet Joan. Citiensis Episcopus *in suis responsis to. 1. Juris Orient.* Tertia est consuetudo quæ facit ut Beneficium aliquod dignitatis loco sit in hac Ecclesia, non etiam in alia: *cap.6. de consuet. apud Bonif.* sicque cùm varia sit & Episcoporum voluntas & consuetudo Ecclesiarum, idem Joannes ait, nihil fere certum definiri posse in dignitatibus Ecclesiasticis. Illæ autem propriè dicuntur, quæ in Cathedralibus Ecclesiis institutæ sunt : Nec Collegialis Ecclesiæ Decanus dignitatem in Jure Can. habet.

Sunt etiam majora quædam Beneficia quæ tantum habent personatum. Aliquando quidem dignitas & personatus promiscuè usurpantur ; sæpius tamen ita distingui solent, ut ille solam habeat præeminentiam : tales sunt Decanus Collegialis Ecclesiæ, & Parochus, qui passim ideo dicuntur personæ suarum Ecclesiarum, vel quòd eas repræsentent , vel quod in iis honorabilem statum habeant. Quamvis enim Parochus aliquam jurisdictionem habere videatur , attamen non habet contentiosam & extrinsecam ex qua dignitates

æstimantur ; sicut Magistratus personam suæ Civitatis gerere dicitur. Minora & simplicia Beneficia nec dignitatem apud M. Tullium, nec personatum habent, nec curam animarum. Sæpius dicuntur Basilicæ in possessionibus positæ, apud Gregorium Magnum & distinguuntur à Diœcesibus *in Can.* 18. *tertii Aurel. Concilii*, quæ ibi sunt Parçciæ rusticæ. Olim etiam fuerunt Diaconiæ passim apud Anastasium Bibliot. & in Martyrologio Rom. quædam Beneficia solis Acolythis conferri poterant apud Gregorium Magnum *lib.* 2. *Reg. Ep.* 19. & alia quę Minores tantum habebant Clericos. Apud Hincmarum *in Capitulis cap.* 7. Et hinc fluxisse videntur hodierna Beneficia simplicis tonsurę ; tales sunt Capellę, simplices Prioratus, & Canonię Prębendales.

Ex iis omnibus Beneficiis quædam desiderant residentiam ; quædam non desiderant. In Ecclesia residere, est per se ipsum in ea psallere Nocturna & Matutina & Vespertina *l.* 42. *in fine, Cod. de Ep. & Cl. in ultimâ Editione Gothofredi* ; ejus assiduum & debitum præstare ministerium. Non residere, est eam ejusve ministerium deserere, ab ea per

licentiosam libertatē abesse ait S. Aug. *in Ep.* 138. Ex antiquis Canonibus omnes omninò Clerici residere tenebantur in iis Ecclesiis, ad quas Ordinati erant juxta illud Apostoli: Unusquisque in ea vocatione remaneat, in qua vocatus est; Jurabant stabilitatem, ut olim diximus: Jurabant se in iis locales futuros, *Can. ult. Valentini Concilii*; sed sensim fluxit ea Beneficiorum divisio, ut alia residentiam desiderent; alia vero non. Eam non esse à Constitutione seu Canone, nec à fundatione; sed ex longâ consuetudine, & ex malitiâ Clericorum usurpatam esse ait Guill. Paris. *in lib. de Collat. & Plural. Benef. cap.* 14. Et tamen si verum amamus, illi ipsi Canones occasionem dederunt huic distinctioni. Cum nempe voluerunt eumdem Clericum in pluribus Ecclesiis intitulari posse; si quidem minores sint, nec ad eum exhibendum sufficiant. *Can. Sanctorum. dist.* 70. Residentiam desiderant curata Beneficia, quibus nempe annexa est animarum cura, quales sunt Episcopales & Paræciales Ecclesiæ, & aliæ quibus annexa est animarum cura. Ac fortè verior est Sententia Gallicanorum Præsulum in Trid. Concilio, in Pastoribus eam esse juris divini: Nec

obstat quòd aliquando ab ea residentia excusentur, quod jus divinum non patitur. Nam sacri Canones definire potuerunt quandonam Pastores residere intelligantur vel non, quia hoc est juris positivi: sicut in Ordine & Matrimonio addiderunt quasdam regulas, solemnitates, & ceremonias de loco, de personis & de tempore.

Simplicia Beneficia residentiam jure communi non desiderant, exceptis Canoniis: Cum enim Canonici divinis cultibus mancipati sint, *Can.* 145. *Aquisgran. Concilii sub Ludovico Pio*, & ideò dicantur Canonici, quòd regulas & horas Canonicas se arctiùs observare velle promiserint, ait Ivo Carnot. *in Ep.* 93. summoperè studeant eas vigilantissima cura custodire, & in suis Ecclesiis Divinum Officium humiliter ac devotè persolvere, ut est *in Can.* 131. *ejusdem Concilii*. Passim quidem jubent Pontifices ut Canonici residere moneantur sub pœna privationis Præbendarum, si post trinam monitionem non resideant. Sed in Gallia privantur quidem fructibus, non etiam titulo Præbendarum. Ejus consuetudinis jam olim meminit Stephanus Tornac. *in Ep.* 8. Aliquandò etiàm simplicia Bene-

ficia reſidentiam deſiderant, puta ex fundatione, & ipſiſſimis verbis in eâ impoſita ſit neceſſe eſt, alioquin non præſumitur impoſita, cum ſit contra eorum naturam.

Denique alia ſunt ſæcularia, alia regularia, prout vel Sæcularibus vel Regularibus Clericis aſſignata fuerint, quod ex ipſa fundatione pendere ait Gloſſa Prag. Sanct. *ad tit. de Collat.* §. *is Ordo*. Quòd ſi ea deſit & dubitetur de alicujus Beneficii natura, dicendum eſt illud eſſe ſæculare, cùm primus Clericorum ſtatus ſæcularis fuerit.

TITULUS XVI.

De Collatione Beneficiorum.

ECcleſiaſticum Beneficium licitè ſine Canonicâ inſtitutione obtineri non poteſt, *cap.* I. *de Reg. Jur. in ſexto.* Ea nihil aliud eſt quam Canonica Collatio, quæ ut talis ſit, pleraque deſiderat. Primo ut facta ſit ab habente poteſtatem, ideſt ab eo qui poteſtatem conferendi habeat. Quod Molinæo primum verum & ſolum eſt fundamentum cujuſlibet Collationis; & viciſſim præcipua

ejus nullitas ea eſt, quæ oritur ex defectu illius poteſtatis: Sicut enim in Civili Politia ſunt Comites ſacri Patrimonii, ſacrarum largitionum, rerum privatarum, qui nempe omnia illa Imperatorum bona adminiſtrant: ita & Eccleſia quoſdam Prælatos inſtituit, qui bona ſua Clericis concedere poſſint, & voluit ut illi ſoli ea licitè obtineant, qui ab iis Prælatis ea jure acceperint.

Quidam volunt ab ipſius naſcentis Eccleſiæ temporibus, omnia orbis Chriſtiani Beneficia fuiſſe in diſpoſitione Rom. Pontificis; quaſi primus ea inſtituerit & diſtribuerit (qua ſola ratione innititur hodierna ejus præventio in quoſlibet ordinarios) ſed hoc nihili eſt, nam in Gallia ſtatim atque Clodovæus Magnus Chriſtianam Religionem amplexus eſt, 1. *Aurelian. Concilium in Can. omnes Baſilicæ* 16. *q*. 7. ſtatuit ut omnes Eccleſiæ & omnia earum bona ſint in poteſtate & diſpoſitione Diœceſanorum Epiſcoporum. Quod omninò conveniebat cum Canonibus Apoſtolorum, & aliis bene multis. Unde paſſim dicuntur Collatores ordinarii, ad quos jure communi pertinet Collatio Beneficiorum, quæ in eorum Diœceſibus poſita ſunt, *cap*. 3. *ext. de Inſtit*. Et con-

ſtat ex omnibus antiquis Canonibus eos ſolos diſpenſatores fuiſſe obventionum Eccleſiaſticarum, ex quibus tantùm conſiſtebant olim Eccleſiaſtica Beneficia. Quidam tamen vel etiam inferiores Clerici quorumdam ex iis Collationem habere poſſunt, vel ex eorum fundatione, vel ex ſingulari privilegio, & conceſſione, ut *in cap.* 15. *ext. de off. & pot. jud. del.* Antequàm verò ab eâ Rom. Pontificis poteſtate in aliena & remotiora Beneficia divertamus; nulli fortè antiqui Canones eam norunt. Gregorius Magnus ad ea manum extendiſſe videtur, ſolo ſuggerente pietatis & charitatis zelo: Et ut ejus in ea re diſciplina innoteſcat, obſervandum eſt ejus temporibus Eccleſiam Romanam per univerſum orbem Chriſtianum plures & magnas habuiſſe poſſeſſiones, in quibus plures erant Eccleſiæ. Gregorius & per ſe ipſum & per defenſores Apoſtolicos iis vacantibus Eccleſiis providebat, nōn tantum in ſuo primatu, puta in Italia; ſed etiam in aliis Provinciis & in ipſâ Galliâ, ut palàm eſt ex ejus *Epiſt.* 65. *lib.* 9. *reg.* Sed nunquàm dici poſſe crediderim eum ita jus Patronatus habuiſſe in iis Eccleſiis, cum de iis pleno jure diſponeret. Aliquandò etiam

Diœceſanos

Diœcesanos Episcopos movebat & rogabat ut quasdam Ecclesias ad eorum Collationem pertinentes conferrent Commendatis quibusdam Clericis. Nec illud erat jus Patronatus; sed ab eo usu semper existimavi repetendam esse originem Mandatorum Apostolicorum, quæ tandem odiosa esse ceperunt.

Secundo ut Beneficium vacet, idest, ut in eo non sit titularis Clericus, qui jure illud teneat *cap. 1. ext. de præscript.* Semper enim prohibuerunt sacri Canones, ne Beneficia conferantur, aut etiam promittantur, antequàm vacent, ne ita inducatur votum captandæ mortis alienæ *cap. 2. ext. de concess. præb.* Romani Pontifices diutius existimarunt, jus illud sibi tantùm competere, ut Beneficia proximè vacatura conferre aut promittere possent: unde tot Mandata de providendo, quæ dicuntur gratiæ expectativæ: sed tandem abrogatæ sunt, ita ut non aliæ supersint, quàm quæ Graduatis & Indultariis conceduntur.

Cum vacant Beneficia, sacri Canones ea diu vacare non permittunt. Olim conferenda erant intra tres menses, Gregorius Magnus *lib. 6. Reg. Epist. 38. Can. 24. Synodi Rom. sub Eugenio III.* Sed Alexander III. *in d. cap. 2.*

ſtatuit intra ſex menſes omnia conferri, & pœnam illam addidit, ut negligens Epiſcopus poſt elapſum illud tempus, pro hac vice, amittat hujus vacantis Beneficii Collationem, eaque ad proximum ſuperiorem, puta Metropolitanum devolvatur, qui ſex alios menſes ad conferendum habeat : eo etiam negligente, ad Primatem ; & ab eo ad Summum Pontificem. Alexander III. eam devolutionem accepiſſe videtur à Juſtiniano *in Nov.* 123. *cap.* 1. Et forte Gregorius Magnus eo etiam jure uſus eſt in multis Regeſti ſui Epiſtolis. Quòd ſi Epiſcopus, elapſis ſex illis menſibus, contulerit, ipſo jure nulla eſt ea Collatio, quaſi à non habente poteſtatem facta, cum ea privatus ſit. Eo jure utimur hodiè, ut Summus Pontifex omnes Collatores Eccleſiaſticos in conferendis vacantibus Beneficiis prævenire poſſit, vel etiam in eo tempore, quod eis competit ad conferendum : eoque caſu non devoluto jure confert, ſed ordinario, cùm dicatur Ordinarius ordinariorum.

Tertiò deſideratur ut collatio fiat idoneo Clerico. Et primùm quidem Clerico : nam ſolis Clericis Beneficia debentur. Atquè ità ut ſi laïco fiat, qui

ſtatim ordinetur Clericus, irrita ſit, quià quod ab initio non valuit, poſteà conferri non poteſt; ſed & deſideratur idoneus Clericus, qui qualitates omnes habeat, quæ requiruntur ad illud Beneficium, & generales puta ut ſit Clericus, qui dignè poſſit opus Dei exercere *Can.* 5. *diſt.* 23. quod requiritur tempore ipſius Collationis; & ſimplices putà ut ſit Sacerdos, ſi quidem illud Sacerdotale ſit; ac plurimùm intereſt an tale ſit à Canone, putà ſi ſit Paræcialis Eccleſia: tunc enim qualitas illa non ſtatim requiritur tempore Collationis, ſufficit ſi Clericus ille ſit qui intrà annum Sacerdos fiat *cap. licet* 14. *de El. in ſexto.* an à fundatione, quòd nempè Fundator nominatim caverit eum eſſe Sacerdotem, cui ſuum illud Beneficium conferatur; tunc enim qualitas illa omninò deſideratur tempore Collationis. Vide adhuc titulo ſequenti.

Ut etiàm Clericus dicatur idoneus, tria omninò deſiderantur, ætas, qualitas, & ordo. Unde titulus de ætate, qualitate, & ordine præficiendorum. De ætate quædam attigimus, *lib.* 1. *tit.* 10. olim eadem erat pro Clericorum Ordinatione, ac pro Collatione Bene-

ficiorum : Cum utraque ſimul fieret, nec conferri poſſet ordo, quin ſimùl Ordinandus addiceretur alicui Eccleſiæ; ſicque dicendum eſt ætatem & ordinem deſiderari conferendo Beneficio convenientem. Eo Jure utimur in Galliâ, ut Capellæ, & alia id genus ſimplicia Beneficia conferri poſſint ſtatim poſt Infantiam ſeptimo ætatis anno : quod non multùm abeſt ab antiquâ diſciplinâ Siricii & Zoſimi, de qua *ibid.* Præbendæ Collegialis Eccleſiæ anno decimo, & Cathedralis decimo quarto : Paræciales Eccleſiæ & omnes ferè dignitates completo ætatis anno vigeſimo quarto; Ut Collatarius intrà annum Preſbyter ordinari poſſit. Lateranenſe Concilium ſub Alexandro III. ſtatuit neminem Curata Beneficia vel Paræcialis Eccleſiæ regimen ſuſcipere poſſe, niſi qui jam 25. ætatis annum attigerit. *cap. cum in cunctis.* 7. §. *inferiora. ext. de Elect. & Elect. pot.* Addit Innocentius IV. in ſuo Lugdunenſi Concilio Collationes Paræcialium Eccleſiarum, quæ fiant iis qui nondum attigerant eum annum, viribus omninò carere; & annum illum numerat à die commiſſi regiminis, ſeu à tempore collationis.

Nec quidquam iis prodeſt, quod

Summus Pontifex cum iis dispensaverit, ut anno ætatis vigesimo tertio Sacerdotes ordinari possint, quasi ex ea dispensatione & ordinatione capaces esse incipiant Paræcialium Ecclesiarum, quæ Sacerdotium desiderant: Nam utrumque laudatum generale Concilium, non modò petit eum ordinem Presbyteratus, sed ætatem anni vigesimi quarti completi; & decretum illud irritans eamve nullitatis pœnam adscribit hujus ætatis defectui, decernentes Collationes de Paræcialibus Ecclesiis, faciendas iis qui non attigerint vigesimum quintum ætatis annum, viribus omninò carere. Prætereà dispensatio est stricti Juris, & contra Juris Communis regulas; Unde non producitur extra casum. Eleganter etiàm D. de Selua docet dispensationem extendi tantum ad ea quæ consecutiva sunt, non etiam ad alia quæ sequuntur: putà dispensatio ad obtinendam Paræcialem Ecclesiam, extenditur ad ordinem Sacerdotii accipiendum, quia qui obtinet eam Ecclesiam, debet se facere promoveri ad eam jure tenendam. Sed qui dispensationem habet ad ordinem, necessariò non tenetur obtinere Paræcialem Ecclesiam, cum

absque ea exequi aut exercere possit eum ordinem.

Desideratur adhuc qualitas, id est vitæ morumque probitas. S. Ambrosius *in primam ad Timotheum*: Cavendum est, inquit, ne facilè quis accipiat Ecclesiasticam dignitatem, nisi priùs de vitâ ejus & moribus fuerit disputatum, ut dignus approbetur minister, aut Sacerdos constituatur. Et ideo Calchedon. Concilii Patres *in Can.* 10. prædicari voluerunt Ordinandum, ut quilibet in ejus mores, vitam, & conversationem objiceret: Quod etiàm Alexandrum Severum exemplo Christianorum in suis magistratibus observari voluisse ait Lampridius.

Illiteratis conferenda non sunt Ecclesiastica Beneficia. *Can. Illiteratos. dist.* 36. *& cap.* 1. *ex. de Conceß. Præb.* Juxtà illud Oseæ *cap.* 4. quià scientiam repulisti, ego repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi. Nec tamen desideratur scientia eminens, toleranda est competens, ait Pontifex. *In cap.* 10. *ex. de renunt.* seu collato Beneficio conveniens. Quare cum distincti sint gradus in ministris Ecclesiasticis, non una in omnibus mensura scientiæ desideratur,

Trident. Concilii *Can.* 2. *sess.* 2. *de reform.*

Neque idoneus est adhuc ille Clericus, qui jàm Beneficiatus est, nec ampliùs deservire potest in aliâ Ecclesiâ, *cap.* 35. *ex. de præb.* sæpiùs enim sacri Canones prohibuerunt pluralitatem Beneficiorum, & quod turpis lucri cupiditatem sapiat, quam in Clericis condemnat Apostolus, & quòd sit contrà residentiam, cui semper favent; & quòd sit contrà voluntatem Fundatorum, qui volunt certos habere Clericos, ut divinum officium celebrent in suis Ecclesiis, inquiunt Innocentius III. & Guillelmus Paris. Sanè antiqui Canones non ità præcisè prohibebant pluralitatem Beneficiorum, nondùm enim divisa erant: Sed ne quis in duabus Ecclesiis conscriberetur, ut tanquàm in earum matriculâ conscriptus ab iis omnibus annonas acciperet, quod nihil aliud est, quàm ne quis plures habeat Ecclesias. Alexander III. *in cap.* 15. *de præb. in* 2. *Coll. Gallic.* Ecclesiam perversæ illius consuetudinis accusat, & ait se eam emendare non posse, tum verò potissimùm quòd contrà eam pestem nulla temporalis pæna instituta esset.

Unde in suo Lateran. Concilio sta-

tuit, ut qui duas haberet dignitates aut Paræcias, secundâ privaretur, seu eâ quàm secundo loco adeptus fuerat, quià eam accepit contrà sacros Canones *cap.* 3. *ex. de Cl. non resid.* Quod omninò convenit Canoni decimo Calchedon. Concilii, in quo Clericus ad priorem Ecclesiam revocatur & redire compellitur. Sed cùm ea Constitutio Alexandri III. eavè pæna nullum pareret fructum, ut postea dixit Innocentius III. *in cap. de multa.* 28. *ex. de præb.* Ille ipse Alexander statim ab eâ recessit, & voluit ut ille Clericus optare teneatur, quam retinere velit, & aliam dimittere. *cap.* 4. *de æt. & qual. ordin. in* 2. *Coll.* Cumque in eo meminerit sui Lateran. Concilii, & illud exequatur, necessariò dicendum est ab eo institutam fuisse illam optionem post illud Concilium: Et hoc à jure Civili accepit, ex quo si quis in duobus Collegiis fuerit, eligere debet in quo magis esse velit. *l.* 1. *in fi. d. de Coll. & Corp. Ill.* Si quis duas habeat militias, eligere debet quam retinere, aut in quâ militare velit. *l.* 5. *Cod. qui mil. poss.* Nec enim duabus simul superesse potest. Vel etiam ejus optionis exemplum desumere potuit à Gregorio M. *lib.* 3. *reg. Ep.* 11. cujus meminit

Joan. Diaconus in ejus vita *lib. 2. cap.* 54.

Ea optione vel etiam post suum illud Concilium præcipuè usus est in Galliâ, ut palàm est *ex cap. 4. ext. de ætat. & qual. ex cap. 7. & 14. ext. de præb. ex cap. 15. ibid. in 2. Coll.* Quæ omnia pertinent ad Gall. Ecclesiam. Sed & ille ipse Innocentius III. ea usus est in eadem Ecclesia *lib. 1. Decret. Ep. 82.* & Honorius III. *in cap. 3. de Conf. ut. vel inut. in 5. Compil.* & Clemens IV. natione Gallus apud Platinam. Eaque omnino indicant malè Joan. Andræam & Janum à Costa existimare, optionem illam ab Alexandro institutam fuisse, pro beneficiis ante Concilium quæsitis, quasi temperamentum illud adhibere voluerit: Nam rescripta illa eorum Pontificum sunt de Beneficiis post Concilium quæsitis, & tamen optio in iis servatur.

Post Alexandrum Innocentius III. in suo generali Concilio, statuit ut ille Clericus priori Ecclesiâ ipso jure privetur *d. cap. 28.* quasi renuntiaverit priori, cum secundam accepit: aut quasi cum Ecclesia secundam ei concedit, omninò velit ut à priori recedat: quod propius accedere videtur ad mentem tertii

Aurelian. Concilii *Can.* 18. Et tamen Ecclesia Gall. optionem retinuit, & adhuc hodie servat, quod ita forte contigit; quià cum prior Alexandri Constitutio nullum pareret fructum ut diximus, & Ecclesia illa non satis probaret eum Innocentii Canonem, ut innuit Guillelmus Paris. *lib. de Coll. & Plur. Benef. c.* 13. *&* 14. Tùm quòd contrà sacros Canones secundam Paræciam alicui conferri pateretur, tùm quòd plures hujusmodi Ecclesias ab eodem teneri posse vellet ex dispensatione Apostolica, (quod quomodo in malam partem acceptum fuerit videndum ex Math. Paris. *in Henrico III. ad an.* 1235. *circa fin.* optionem illam suis patribus probatam ea Ecclesia retinere maluit.

Circà eam observandum est. Primo, ut Diæcesanus Episcopus eam deferat huic Clerico, cumque ter moneat ut optet: si post trinam hanc monitionem optare nolit, eum condemnare debet ad optandum intra certum tempus, quod in sententia exprimatur. Si sit adhuc contumax, utraque privandus est, ut innuere videtur Glossa pen. *ad d. cap.* 4. *de æt. qual.* Et Ordinarius utramque conferre potest quasi vacantem. Secundo, ex iis Alexandri III. rescriptis optio illa

obtinet tantùm in Dignitatibus & Paræciis, Innocentius III. *in d. Ep.* 82. eam produxit ad personatus : sed locum non habet in simplicibus Beneficiis ; nam plura possideri possunt absque ulla dispensatione, nec in simplici & Curato, quod utrumque simul etiam possideri potest, *cap. 6. de præb. apud Bonif.* Imò nec in duabus præbendis ; ea enim est generalis consuetudo Ecclesiæ Gallic. ut duæ Præbendæ in duabus Ecclesiis simul obtineri possint. §. *Volumus. de Collat. in Prag. Sanct.* Antiquum ejus rei exemplum videre est in historia Gaufredi ducis Norm. lib. 1. Nec opus est dispensatione, ait Rebuffus, & addit eam pœnam ut qui officio divino non intersit, majores tantùm fructus capiat, non etiam quotidianas distributiones.

Denique locum non habet optio nisi Clericus secundæ dignitatis aut Paræciæ, possessionem per se aut per procuratorem apprehenderit, eamque pacificam habeat: Nam in utroque jure, accipere, non est nisi cum effectu; & pacificam hanc possessionem habere intelligitur, si per annum integrum utramque illam Ecclesiam absque lite possederit, ait Glossa Prag. Sanct. *ad tit. de Pacif. poss.* §. 1.

TITULUS XVII.

De Jure Patronatus.

CAnonici Juris Interpretes duplicem faciunt Collationem Beneficiorum, ut alia sit libera, alia necessaria. Liberam vocant, cum Ordinarius vacans Beneficium conferre potest cui velit, dummodò sit idoneus : Necessaria est cum Ordinarius illud non alteri conferre potest, quam ei quem Patronus præsentaverit. Ad eam pertinet titulus de Jure Patronatus. Illud est jus quod Fundatori alicujus Ecclesiæ in ea competit. Multis constat putà præsentatione Clerici, ut ille habeat omnia jura honorifica in ea Ecclesiâ, ut si redigatur adinopiam, ex ejus bonis alatur, ut ea gubernentur ex ejus consilio ; sed præcipua est ea præsentatio, ideóque simpliciter aliquandò ea dicitur jus Patronatus.

Antiquissimum est : nam & ab initio quinti sæculi jam valde honorati sunt Fundatores Ecclesiarum, apud S. Paulinum, Sydonium Appollin. & alios ejus ætatis. Clerici præsentatio iis concessa est *in Can. 10. primi Arausicani Concilii:*

ab Imp. Zenone jus illud iis datum ut Ecclesiæ bona gubernentur ex eorum consilio, *in l.* 15. *Cod. de Sacros. Eccles.* quæ omnia confirmavit Justinianus *in Novellis.*

Ideò Fundatores Ecclesiarum appellati sunt Patroni, quòd nomen illud indicat eos fuisse dominos eorum, ex quibus fundata est Ecclesia; sicut dominus qui servum suum manumisit, dicitur ejus Patronus, sicut in libris feudorum dominus & Patronus promiscuè usurpantur: hinc Molinæus jus Patronatus vocat reliquias pristini dominii. Nomen illud quasi usitatissimum occurrit in Capitulis Hincmari sub Carolo Calvo.

Introductum est ex virtute gratitudinis & retributionis *Can.* 37. *quarti Tolet. Concilii*, & apud Guillel. Paris. *in lib. de moribus cap.* 9. Cùm enim Fideles bona sua certatim erogarent ad ædificandas Ecclesias, SS. Patres existimarunt iis deberi Beneficiorum vices, ait Joan. de Parisiis sub Philippo Pulchro, *in libro de potestate Papali & Regali*, *cap.* 21. & in eorum monumentum jus illud Patronatus haberent.

Illud ex se temporale est spirituali annexum *cap.* 3. *ex. de Judic. cap.* 16.

ext. h. t. Nam oritur ex re temporali & prophanâ, quam fundator Deo dicavit, & aliquam societatem habet cum Ecclesiâ. Vel ut addit S. Thomas, ordinatur ad spiritualia, putà ad præsentationem idonei Clerici, ut Beneficium Ecclesiasticum habeat. Locum habet in omnibus Ecclesiis, atque etiam in Capellis & Oratoriis, dummodò Canonicè constructa sint. Gratianus passim *causâ* 16. *q.* 7. id est ex permissione & decreto Diæcesani Episc. 1. Et hinc si quis in suâ potestate præstimoniam habeat, seu Capellam nondum Episcopali decreto constitutam, pleno jure suo eam dare potest, nec opus habet Episcopo, quià nondum ea est Beneficium Ecclesiasticum.

Duobus præcipuè modis acquiritur; constructione vel dotatione Ecclesiæ: verius enim est illud non acquiri solius fundi datione, in quo constructa sit Ecclesia, *cap.* 3. *ex. de Eccl. ædif.* Nec ullus est Juris Canonici locus, qui jus illud competere doceat ex ea sola datione: Et in eo Fundatores proprie non alii sunt, quàm constructores, aut dotatores Ecclesiarum. Iis modis ipso jure acquiritur, ideſt, ex sola constructione vel dotatione, quamvis Fundator in suæ

fundationis tabulis jus illud sibi præcisè non reservaverit. *cap. nobis.* 25. *ex. h. t.* Tùm quia ordine juris & rationis competit. *Can.* 2. *Tolet. Concilii Noni. Can. Rationis.* 16. *q.* 7. Tum quia quod leges aut Canones nobis concedunt, illud nobis ipso jure competit; ac tandem sicut is qui pecuniam credidit ad reficiendam domum, ipso jure in eam habet privilegium, quià authoritate constituentium illud ei datum est. *l.* 5. *ff. qui pot. in pig. hab.* Ita & qui ædificavit Ecclesiam, hoc ipso habet in ea jus Patronatus, quòd leges & Canones illud ei concedant: unde illud etiam habet ipso jure, idest suo & summo jure, non etiàm ex merâ gratiâ & munificentiâ Ecclesiæ: Non opus est ut Ecclesia illud ei concedat, illud sibi habet quasi reliquias pristini dominii, & ad hæredes suos transfert, ac proinde non est à singulari gratia.

Cum jus illud primò introductum fuit, unum erat iisdem legibus & regulis constans, quicumque tandem illud haberet. Sensim plures institutæ sunt differentiæ inter Patronos Laïcos & Ecclesiasticos: Antiquissimum est earum initium *ex Can.* 15. *octavæ Synodi*, quem malè Gratianus adscribit sextæ *in Can.*

Apostolicos. 12. *q*. 2. Alexander III. *in cap*. 4. *ext. de off. jud. ord.* & alii Pontifices, atque etiam Veteres Canonici Juris Interpretes sensim varias introduxerunt. Ex iis prodiit summa illa divisio Juris Patronatus in Laïcum & Ecclesiasticum. Nec utrumque æstimatur ex persona ejus qui illud habeat, nam & Clericus laïcum habere potest. Hoc dicitur quòd alicui competit vel ratione sanguinis, si fundator illud adscripserit iis qui sint ex sua gente, vel familia, vel ratione patrimonii, si cuidam fundo, ut qui sit ejus Dominus, jus Patronatus habeat. Ecclesiasticum dicitur quod alicui competit ratione illius Ecclesiæ quam tenet, quæque aliam Ecclesiam ex suis bonis fundavit. In dubio jus illud præsumitur laïcum: Omnia enim Beneficia vulgò censentur à laïcis fundata, ait Guill. Benedicti, *ad cap. Raynutius. ext. de Testam.*

Præsentatio idonei Clerici est præcipua Ioni pars juris patronatus, ut nempe Patronus cũ alicui præsentet ad obtinendũ vacans Beneficium. Omnes autem sacri Canones volunt ut Patronus Clericum Diæcesano Episcopo pręsente: Ei nempe in cujus Diœcesi constitutum est vacans Beneficium, *Can.* 1. 16. *q*. 3. *Can. De-*

cernimus. Can. Monasterium. 16. *q.* 7. quia jure communi omnes Ecclesiæ sunt in ejus ordinatione, *Can. omnes Basilicæ. ibidem.* Sensim tamen invaluit aliis etiàm inferioribus Prælatis præsentari posse *cap. super eo* 15. *ext. de off. & pot. jud. del.* dum nempe Fundatores eos in fundationis suæ tabulis exprimunt, iisque institutionem sui Clerici addicunt: quod hodiè observatur in Gallia contra Tridentinum Concilium *Sess.* 14. *de Reform. cap.* 12. *in fine.*

Præsentandus est idoneus Clericus, id est qui & generales habeat qualitates, puta quod sit Clericus tempore præsentationis, & speciales, idest eas quæ Beneficii naturæ conveniant & ipsi fundationi: Eas etiam habere debet præsentationis tempore, nisi à fundatore addictum sit Beneficium certo generi personarum, puta proximioribus agnatis: quo casu adesse debet ea qualitas, tempore vacationis, seu quo vacat Beneficium.

Ut Patronus suo illo præsentandi jure utatur, Beneficium vacet necesse est. Illud à collatione ad præsentationem productum fuit ab Alexandro III. *in cap* 39. *de appellat. in* 1. *collect. & in append. sui Lateran. Concilii sub hoc*

tu. Ne Patronus captandæ mortis alienæ occasionem tribuat, si præsentaret ad Beneficium non vacans.

Ejus præsentationis effectus ille est, ut Ordinarius præsentato Clerico vacantem Ecclesiam conferre, eum admittere & instituere teneatur in eâ patronatâ Ecclesiâ. Carolus Magnus & Carolus Calvus in suis Capitularibus illud habent nominatim: Si Ordinarius præsentatum Clericum & quidem idoneum instituere nolit, ad id à Summo Pontifice cogitur per suspensionem à Collatione Beneficiorum, ait Innocentius III. *lib*. 3. *Reg*. *Ep*. 41. & ab ea necessitate illius Collationis præsentatio dare dicitur jus ad rem, idest ad petendum & obtinendum vacans Beneficium.

Denique olim omnes Patroni tres tantùm menses habebant ad præsentandum; nec enim Canones patiebantur ultrà illud tempus vacare Beneficia. Sed cùm Alexander III. sex menses Collatoribus dedit, eosdem etiàm Patronis omnibus dedisse videtur *cap*. 22. *ext*. *h*. *t*. Statim verò veteres Canonistæ differentiam illam introduxerunt, ut Patroni Ecclesiastici haberent sex menses, & laïci quatuor. Eam confir-

mavit Bonifacius VIII. *in cap.* 1. *h. t. in sexto.* Ordinarius intrà illud tempus conferre non poteſt abſque præſentatione Patroni; aut ſi contulerit, irritanda eſt ejus Collatio *cap.* 8. *ext. h. t.* Sed poſt elapſum illud tempus ſuo, & ordinario jure confert, non etiam jure devoluto: tum quia jus conferendi nunquam Patrono competiit, tum quia nullus eſt Juriſdictionis gradus inter Patronum & Ordinarium.

TITULUS XVIII.

De Renuntiatione & aliis amittendorum Beneficiorum modis.

TOtum jus vel in acquirendo conſiſtit, vel in conſervando, vel in amittendo. *l. ult. d. de legib.* De acquirendo Beneficio actum eſt, nunc de amittendo. Primus amittendi Beneficii modus eſt mors titularis Clerici: Et ille verus eſt, naturalis, & ordinarius; Ita ut poſt eam quilibet ejus hæredes illud ſibi vindicare non poſſint, ne ſanctuarium Dei hæreditario jure poſſideatur.

Secundus eſt renuntiatio. Ea eſt ceſ-

ſio ſeu dimiſſio Beneficii Eccleſiaſtici, quæ ſponte & liberè fit, cum conſenſu & authoritate Superioris. Antiquis Canonibus incognita erat. Imò & Epheſini Concilii Patres *in Epiſt. ad Pamphyliæ Synodum.* S. Cyrillus ejus Concilii Præſes, *in Epiſt. ad Domnum, cap.* 3. Petrus Alexandrinus *in Sermone de Pœnitentia*, *Cap.* 10. *apud Balſamonem* docent eam eſſe omninò contrariam Eccleſiaſticæ diſciplinæ. Utramque hanc rationem afferunt: Et quia cum ſemel alicui tradita eſt Sacerdotalis cura, huic totis viribus inſiſtere debet, nec gregem Domini relinquere poteſt: Et quia Ordinati Clerici vel digni ſunt vel indigni; ſiquidem digni fuerint, in eo remanere debent in quo vocati ſunt, & imitari Apoſtolos; ex quibus nullus omninò gregem Domini reliquit; ſi verò indigni fuerint, non merentur renuntiationis Beneficium; ſed ex delictis condemnandi ſunt, & turpiter ejiciendi.

Ex Latinis Patribus & Canonibus duplex ea ratio afferri poteſt. Prima eſt, quòd ex iis Clerici ſtabilitatem in ea Eccleſia jurent, ad quam ordinantur: altera eſt, quòd cum eâ ſpirituale conjugium contrahant, quod diſſolvere non

possunt. Et hoc ita obtinebat olim, ut si reliquissent, ad eam quasi fugitivi redire compellerentur censuris Ecclesiasticis. *Can. non oportet. Can. Si qui verò.* 7. *q.* 1. Vel ut asserit Synesius, *in Epist.* 67. *circa fin.* Iis omni Ecclesiâ interdiceretur, qui renuntiarent suis Ecclesiis.

Sed sensim & conniventibus oculis admissa est renuntiatio, si quidem ex justa causa fiat, *cap.* 10. *ext. hoc tit.* & ex summâ utilitate Ecclesiæ, ita ut trahi non possit ad consequentias, ait Balsamon sub Alexandro III. frequentior esse cepit, quòd faciliores essent Prælati ad eam recipiendam, ait Joannes Sarisber. ejus æqualis. *in Epist.* 56. Et hinc non alius antiquior Pontifex de iis agit in libris decretalium; quamvis in antiquâ historiâ Ecclesiasticâ, quædam admissæ occurrant renuntiationes Episcopatuum.

Ut renuntiatio valeat, sponte & liberè facta sit necesse est. Unde si vel vi, vel metu, vel dolo malo facta sit, revocari facilè potest. *cap.* 5. *ibid.* additur cum consensu & voluntate superioris: sicut enim legitimi tutores tutelâ se abdicare non possunt, sed tantùm eâ in jure cedere apud Magistratum, Ulpia-

nus *tit.* 11. Itá nec Clerici renuntiare ſuis Beneficiis abſque authoritate ſuperioris, qui conjugium illud dirimat. Ille dicitur, ad quem jure communi eorum collatio pertinet, *cap.* 4. *ibid.* Et quandiù eam reſignationem non admiſerit, nihil agitur, ait ibi Pontifex. Ideſt nec reſignans amittit ſuum Beneficium, nec reſignatarius eâ reſignatione uti poteſt. Et hoc adeò verum eſt, ut quamvis facta ſit in manibus Patroni, eâ tamen nihil etiàm agatur. *Can. Gonſaldus.* 17. *q.* 2.

Renuntiatio vel tacita, vel expreſſa eſt, tacita, quæ poteſtate Canonis inducitur, putà ſi ſæcularis Clericus monachiſmum profiteatur, aut legitimum matrimonium contrahat, ſuis Beneficiis renuntiaſſe præſumitur: ſicut & ſi Paræcialem Eccleſiam adeptus intrà annum non fiat Preſbyter. Expreſſa, cum Beneficiatus Clericus ſuas renuntiationis Literas Superiori offert; & ab eo petit ut eas admittat, *cap.* 1. *ext. hoc tit.* Ea vel eſt pura, & ſimplex, vel conditionalis. De primâ tantùm agitur *in hoc tit. Decretal. de renunt.* Quia cum renuntiatio ſit actus legitimus ſeu valdè ſolemnis, nec diem, nec conditionem recipit. *l. actus. d. de reg. jur.* Et ità Urba-

nus *in Ep.* 1. apud Ivonem Carnot. ait Gaufridum Carnot. Episcopum suo Episcopatui renuntiasse absque tenore cujuslibet conditionis. Et Innocentius III. *in cap.* 7. *ext. de rer. perm.* ait Clericum absque ullâ conditione resignasse, ut doceant Canonicam renuntiationem de præsenti vires habere debere, non etiam pendere ab alicujus conditionis eventu.

Invaluit tandem quasdam conditiones adhiberi posse resignationibus, & ita ex iis quasdam esse conditionales. Frequentior ea est, quæ dicitur hodiè resignatio in favorem: Et sub eâ conditione fit, si Clericus à resignante nominatus resignatum Beneficium habeat. Ea repugnat sacris Canonibus, quippè quæ in Beneficiis prohibitam successionem inducat & omninò evertat Ecclesiasticam disciplinam, ex quâ majoribus Beneficiis per Canonicam electionem providendum est, & minoribus per liberam Diœcesani Episcopi ordinationem; sed tandem admissa est etiàm in orientali Ecclesia, ut notat Balsamon. *ad Can.* 76. *Apostolorum.*

Olim ea resignatio in favorem fieri poterat apud Episcopos, ut palàm est *ex d. Ep.* 56. Sed Summus Pontifex

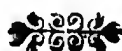
jus illud sibi vindicavit eo colore, quòd simoniaca sit, & ille solus abstergere possit eam Simoniæ labem. Propriè quidem & verè Simoniaca non est (alioquin Pontifex eam labem delere non posset) quia resignatarius non dat pecuniam ut Beneficium ei resignetur aut conferatur, qui sæpiùs absens est & ignorans: sed Simoniaca videtur, eo quòd prohibita sit, ut docet Glossa *ad cap.* 12. *ext. de off. & pot. jud. del.* Et fortè etiam jus illud Summo Pontifici relictum est, ut ità restringerentur odiosæ illæ resignationes in favorem. Cum eam admisit, illi ipsi Clerico Beneficium resignatum conferre tenetur, quem resignans designavit: quià sub eâ tantùm conditione facta est: & ut ea omninò perducatur ad effectum, nec resignans redire possit, necessaria est acceptatio resignatarii.

Tertio amittuntur Beneficia per Monasticam professionem, ut diximus, nec sufficit sola susceptio vestis Monasticæ; sed regularis professio requiritur, *cap.* 4. *de Regular. in sexto.* Olim quidem Clericus ab Episcopo petere debebat resignandi & profitendi facultatem, ait Lupus Abbas Ferrar. *in Ep.* 29. & Arnulfus Lexov. *in Ep.* 65. sed hodiè proprio

prio motu, nec petitâ veniâ utrumque facere poteſt, quaſi ad perfectiorem vitam tranſeat, ſeu quia meliorem vitam ſequi cupit, ut ex quodam Tolet. Concilio exſcribit Abbo *in ſuis Canonibus. cap.* 23. apud Mabilonium *Ana. lect. to.* 2. Et ipſo jure ſuum Beneficium amittit, cujus incipit eſſe incapax, propter eam regulam: Sæcularia Sæcularibus, Regularia Regularibus.

Quartò per legitimum Matrimonium, quia Beneficium Eccleſiaſticum ejus eſſe debet, qui in aſſiduo Dei & Eccleſiæ miniſterio eſſe poteſt, qualis non eſt conjugatus Clericus, *cap.* 4. *de Cl. Conjug. in* 2. *Collect.* dictum eſt lib. 1.

Quintò per quædam delicta, ut ſuo loco videbimus, & aliquandò amittuntur ipſo jure, aliquandò per ſententiam. Ipſo jure ſeu ipſo facto, cùm jus ipſum declarat aliquod vacare Beneficium, quo caſu, ſtatim illud impetrari & conferri poteſt. Per Sententiam, cùm jus ipſum ſtatuit eum Clericum Beneficio ſuo privandum: tunc enim illud non vacat, niſi latâ ſententiâ privatus dicatur & incapax, & ante eam illud impetrari & conferri non poteſt.

TITULUS XIX.

De Religiosis Domibus.

EX rebus Ecclesiasticis sunt adhuc Religiosæ Domus, seu Religioni aut pietati deputatæ: Tales olim erant privatæ quædam Domus, in quibus Fideles Officia Religionis obire solebant, cum nondùm haberent Ecclesias; Nec quid aliud erant titulus Equitii, titulus Pudentis, titulus Euphemiæ, apud Anastasium. Tales etiam aliæ Domus privatæ, in quibus sacræ Virgines agebant, antequàm haberent Monasteria. Sed & ea ejusmodi erant, cùm Monasticus Ordo diceretur simpliciter Religio, ut in vita S. Radegundæ. Nec in iis propriè olim essent Ecclesiæ, sed Oratoria de quibus passim agitur *in tit. Decretal. de Relig. Dom.* Invaluit Monachos habere sacras Ædes & Ecclesias.

Ab ipsis Monasteriis ut plurimùm pendent alia quædam Religiosa loca, quæ ibidem sæpius dicuntur pia loca, hodie Prioratus. Olim ideò dicebantur obedientiæ, quod cum Monasteria variis

in locis haberent majora prædia, quæ vix curare poterant, ad ea duos sæpe Monachos mitterent, qui dicebantur obedientiarii, quòd semper essent sub obedientia Monasterii, cumque sibi Domunculas & Oratoria in iis prædiis ædificarent, dicebantur religiosæ Domus, Cellæ, Grangiæ, Capellæ.

Sunt etiam religiosæ domus vel recipiendis hospitibus egenis, vel curandis pauperibus ægrotis (quas Ethnicis etiam cognitas fuisse docent Pausanias *in Corinthiacis.* Publius Victor *in Regionibus urbis.* & Suëtonius *in Claudio. cap.* 25.) vel invalidis, vel senioribus, vel orphanis deputatæ: quarum nomina exponit Carolus Magnus *lib.* 2. *Capitul. cap.* 29. *Et passim.* Dicuntur etiam pia & venerabilia loca generaliter Hospitalia, jam. *in cap.* 4. *ext. h. t.* Quidam volunt ea non aliter esse Domos Religiosas, quàm si ex consensu Episcopi Oratorium in iis ædificatum sit, *ex cap.* 1. *de Eccl. æd. in* 2. *Coll.* Sed quamvis non semper pro Beneficio habeantur (quamvis olim essent Clericales tituli) attamen sacri Canones ea indistinctè vocant Religiosas Domos, quòd sint Domus Dei, *cap.* 55. *ext. de appell.* hodiè *l'Hostel-Dieu.*

Ut plurimùm quidem Diœceſano Epiſcopo ſubjacent, ut iis præpoſiti Clerici in ejus poteſtate maneant, *Can.* 8. *Calched. Concilii.* Ut adminiſtrationis rationes ei reddant, Gregorius Magnus *lib.* 7. *Reg. Ep.* 23. ut ad ejus ſollicitudinem ordinentur, *cap.* 3. *ext. h. t.* hoc deſumptum eſt *ex Can.* 23. utriuſque Synodi ratione ſub Eugenio III. & Leone IV. & uterque *in Can. ſeq.* ſtatuit ut in iis Preſbyteri ab Epiſcopo inſtituantur, ſi proprio jure ſubjecta ſint Eccleſiæ: ſi autem conſtituta ſint ſub jure Sæcularium hominum, ut illi ab Epiſcopis admoneantur, videlicet curare, ut in iis locis Preſbyteri ordinentur & inſtituantur. Unde palam eſt non omnia Hoſpitalia eſſe in ordinatione & adminiſtratione Epiſcoporum; ſed aliquando Monachorum aut Monialium, ut docet Carolus Magnus *lib.* 5. *Capitul. cap.* 2. *in fine*, & Lupus Abbas *in Ep.* 11. Aliquando etiam ſæcularium hominum, quod vel ex eorum fundatione pendet; ex fundatione, nam unicuique liberum eſt Hoſpitale in ſua Domo ædificare, vel etiam abſque conſenſu Diœceſani Epiſcopi; Sed ſi Oratorium in eo ædificare velit, neceſſarius eſt ejus conſenſus, *cap.* 1. *de Eccleſ. ædif. in* 2. *Coll.*

vel ex longa consuetudine, vel ex privilegio sedis Apostolicæ, *cap. 2. h. t. in Clem.* semper tamen ea Hospitalia quasi Religiosæ Domus à Diœcesano visitari possunt: illud enim est juxta Canonicam authoritatem & Regia præcepta, ut ea Episcoporum potestati subjecta sint, & eorum consilio regantur, inquiunt Episcopi Remensis & Rothomag. Provinciæ *in Capitulis Caroli Calvi tit. 25.*

TITULUS XX.

De Censibus & Procurationibus.

HIc agitur tantùm de sacris Censibus Ecclesiæ debitis, qui non minimam faciunt bonorum Ecclesiasticorum partem, eoque nomine veniunt omnes pensiones, aut præstationes, quæ debentur Ecclesiæ in signum subjectionis protectionis; aut etiam pietatis. Olim quidem Ecclesiæ Rom. multi census debebantur per universum ferè orbem Christianum; de quibus liber quidam inscriptus est *Census Ecclesiæ Rom.* ad quem pertinet omninò *cap. 8. ext. de Privil.* In eo descriptæ potissimùm erant Ecclesiæ Censuales Ecclesiæ Rom.

Sæpius enim fundatores Censum aliquem Sedi Apostolicæ offerebant, ut essent sub ejus tutelâ & protectione, aut cum ab ea quædam privilegia pro variis Ecclesiis petebantur; sæpius etiam oblatos quosdam Census exprimebat in eorum tabulis. Omnes illi Census ferè abierunt in desuetudinem. Olim etiam quædam regna Census annuos solvebant Ecclesiæ Rom. qualis erat denarius S. Petri in Anglia, quem etiam Gregorius VII. Galliæ imponere voluit, sed incassùm, ut palam est *ex ejus lib.* 8. *Reg. Ep. ult.*

Hodiè adhuc Rom. Pontifici solvuntur annatæ, idest, fructus primi anni Episcopatuũ & Abbatiarum, cùm ab eo conferuntur ad nominationem Christianissimi Regis. Ante Bonifacium IX. & Joan. XXII. introductas illas fuisse constat ex notâ Hostiensis *ad cap.* 15. *ext. de off. jud. ord.* Abrogatæ fuerant in Concilio Basil. & in Pragmat. Sanct. Sed postmodùm in Concordatis restitutæ sunt, ac tandem à Carolo IX. confirmatæ. Quidam etiam Episcopi & inferiores Prælati eas olim exegerunt, & adhuc hodiè in quibusdam locis exigunt.

Episcopi etiam varios habuerunt

Census, ac sæpius prohibitum ne novos imponerent suis Clericis. Olim quarta decimarum, oblationum & mortuariorum ex omnibus Ecclesiis Paræcialibus recensebatur inter Episcopalia jura *cap. 16. ext. ibid.* Sed ea exolevit, ubi potissimùm locupletiores erant Episcopatus. Quod jam olim Decretum est *in Can. 31. sexti Parisiens. Concilii sub Ludovico Pio*, ubi sic habet. Quamquam Canonica authoritas doceat, ut Episcopi habeant quartam partem decimarum: ubicumque tamen Episcopus habet sua, quibus se suamque dignitatem tueri possit, iis contentus sit.

Habebant etiam Cathedraticum seu Synodaticum, ut est *in d. cap. 16.* Est annua pensio quæ pro honore Cathedræ & Synodi præstatur: & verius est unum illum esse censum, ut etiam existimat Innocentius IV. & Glossa *ad quæst. 3. can. 10. & ad d. cap. 16.* Eum facilè probarunt sacri Canones, cùm non amplius Parochi supradictam quartam præstiterunt Episcopis, *Can. placuit. 10. q. 3.* Olim nihil ferè certi erat in eo censu, quoties præstaretur quolibet anno, quis esset illius modus, & in quibus consisteret. Sed placuit eo nomine duos tantùm solidos seu aureos deberi, *d. Can.*

placuit. & quidem bis in anno, *ex Capitulari Tholosano Caroli Calvi cap. ult.* quod ad unam præstationem redactum est. Quidam Episcopi eum censum remiserunt, ut palàm est *ex Ep.* 57. Fulberti Carnot. ac tandem in Gallia invaluit jus illud esse insolitum & exorbitans, ut loquuntur, ita ut non debeatur nisi ex singulari titulo, vel ex longa consuetudine, vel si pauperior sit Episcopatus : quod desumptum videtur *ex Can.* 2. 3. *&* 8. 10. *q.* 3.

Denique est Procuratio seu exhibitio Cibariorum, quam Clerici Paræciales suis visitantibus Prælatis præstare tenentur. Sacri Canones statuunt passim ut Episcopi suam Diœcesim quotannis visitent, eaque visitatione Disciplinam Ecclesiasticam servari docent. Huic visitationi annexa est Procuratio *cap.* 21. *ext. de Cens.* ut nempe qui visitantem Episcopum recipere debent, eum etiam procurare, seu exhibere teneantur. Olim ejus Procurationis nomine nihil quidquam accipiebant Episcopi, exemplo Apostoli qui non erat oneri Ecclesiis illis quas visitabat, *Can. Cavendum.* 10. *q.* 3. sed invaluit iis deberi Procurationem, olim in speciebus, putà in cibariis, hodiè in certâ pecuniæ quan-

titate. Ita ut nihil amplius exigatur, *cap.* 2. *&* 3. *de Cens. in sexto.* eaque iis tantum debetur qui præsentialiter visitant, ut est *in Can.* 33. *generalis Concilii Lateran.* aut si non visitent, & tamen petant Procurationem, duplici notantur infamia negligentiæ & avaritiæ, *Can. relata* 10. *q.* 1.

TITULUS XXI.

De Rebus Ecclesiæ alienandis vel non.

HIc non agitur de rebus spiritualibus quæ omninò Dei sunt, sed tantum de temporalibus, quæ vel sunt mobiles, putà vasa, vestes, ornamenta, donaria, supellex Ecclesiæ, vel immobiles, putà prædia urbana & rustica, sicut & annonæ iis imposita. Ex omnibus illis rebus aliæ sunt sacræ, aliæ prophanæ, quæ sæpius simpliciter dicuntur temporales, sacræ immobiles putà Ecclesiæ, Cæmeteria: mobiles, putà vasa sacra, sacræ vestes, & alia quæ necessaria sunt ad divinam religionem, ut *in l.* 21. *Cod. de sacros. Eccl.* non sacræ, putà gemmæ, aurum, argentum, vela seu opera textilia, & alia id genus, quæ ad rem divinam nullum

faciunt necessarium usum, ut est *in Nov.* 120. *cap.* 10. & sunt tantummodò ad ornatum & majestatem *Can. Benedict.* 96.

Semper Christiani existimarunt res sacras alienari non posse, propter ea verba *Levitici cap. ult.* Omne quod Domino consecratur, non vaeniet, nec redimetur, & Sanctum sanctorum erit Domino. Et hinc cum Cyrillus Alexand. *in Epist. Canonica ad Domnum cap.* 2. dixit servanda esse vasa sacra Ecclesiæ, Balsamon addit sacra vasa esse res inalienabiles. Sensim tamen invaluit vasa sacra vendi posse ad redemptionem Captivorum, nempe Christianorum, qui sint in vinculis apud hostes Christiani nominis: tunc enim Captiva sunt membra & templa Christi, & magnum est eos pecuniâ redimere, qui sanguine Christi redempti sunt, ait S. Cyprianus *in Ep.* 60. Justinianus addit causam famis publicæ; absurdum enim esset animas hominum non præferri vasis & vestimentis, *L. Sancimus* 21. *Cod. de sacros. Eccl.*

Observanda est autem ea methodus, quam in alienatione rerum Ecclesiasticarum præscribit *in Nov.* 120. Ut nempe, primo, vendantur ea mobilia quæ

sunt ad ornatum, iis non sufficientibus, vasa superflua, secundo, vasa sacra, ultimo res immobiles. Jubet etiam ut vasa sacra vendantur aliis Ecclesiis, quæ iis egeant: si nullæ sint hujusmodi, ut confringantur & revocentur in massam, & ita referentur, aut prophana fiant. Quod Jure Civili non desideratur, quasi ea ipsa lex prophana illa faciat, cum ex legitima causâ venduntur *l. inter.* 83. *d. de V. O.* Ac tandem statuit ut ejus alienationis acta & instrumenta gratis fiant apud Diœcesanum Episcopum, qui consentiat & subscribat. *Nov.* 7. *cap.* 8. Ac si ea fuerint omissa, ut vel Episcopus, vel œcononms, vel ea ipsa Ecclesia, res illas vindicet, nec pretium reddatur emptori, aut si non amplius extent, hic pretium reddere teneatur ipsi Ecclesiæ. *d. l.* 21. quæ jam antea statuerat Ancyrana Synodus *in Can.* 15. & repetitum est *in Can. Abbatibus.* 12. *q.* 2.

Olim etiam sacri Canones prædiorum Ecclesiasticorum alienationem prohibuerunt, ut palam est *ex Can.* 33. *Carthag. Concilii sub Honorio Imp. in Cod. Can. Ecclesiæ Afric. & ex Epistola Canonica S. Cyrilli ad Domnum.* Sed Leo Imp. eam prohibitionem valde confirmavit in prædiis Ecclesiæ Constantino-

politanæ *l.* 14. *Cod. de sacros. Eccl.* Anastasius in prædiis Patriarchatus Constantinopolitani *l.* 17. *ibid.* & Justinianus in omnibus Christiani orbis Ecclesiis *d. Nov.* 7. & 120. easque pœnas addidit, ut emptor ea reddat Ecclesiæ cum perceptis fructibus, nec ab ea pretium petere possit: ut venditor officio suo privetur, & solvat Ecclesiæ quod ejus interest: ut Tabelliones qui ejus alienationis instrumenta scripserint, perpetuo exilio puniantur: ut judices dignitate sua priventur, qui passi fuerint eam in acta publica referri. Leo rationem ejus prohibitionis hanc affert, quia sicut perpetua est religionis & fidei Mater Ecclesia, ita & perpetuum debet esse illius patrimonium. Justinianus quia si venderentur prædia Ecclesiæ, Clerici non invenirentur qui divinum Officium celebrarent.

Cum autem Leo ita prohibuit prædiorum Ecclesiasticorum alienationem, ne per eam Ecclesiæ adimatur via & occasio commodæ provisionis, aliquando ea permisit alienari, quibusdam solemnitatibus adhibitis. Prima ea est ut alienatio illa fiat tantùm ex justâ causâ, quæ nempe Canonibus & Legibus probata sit, putà ex causâ necessitatis, aut

summæ utilitatis. Necessitatis, putà pro redimendis Captivis, aut alendis pauperibus tempore famis publicæ, vel etiam si Ecclesia magno ære alieno oppressà sit, nec aliunde habeat unde illud dissolvere possit *cap.* 11. *ext. h. t. Can.* 50. & 51. 12. *q* 1. Et omninò verius est eam necessitatis causam desiderari etiam in alienatione mobilium, *cap.* 1. *ext. de pignor.* summæ utilitatis, *Can. sine exceptione. ibid.* puta si sterile prædium pluris vendat Ecclesia, ut ex ejus pretio fructuosum acquirat, ut *in cap.* 7. *ext. h. t.* si alienet ruinosas ædes, quæ non nisi majoribus impensis servari possint, aut longius remota prædia quæ facile curari non possint.

Secunda est ut solemne fiat ejus alienationis instrumentum in quo ejus causa nominatim exprimatur, atque ità ut si omissa sit, numquàm suppleri aut præsumi possit adhibita, nec ullum tempus vel etiam longissimum faciat, ut adhibita præsumatur, quia una illa causa potestatem concedit faciendæ illius alienationis.

Tertia est ut huic alienationi consentiat Diœcesanus Episcopus, cum in ejus potestate & dispositione sint omnia Ecclesiæ bona, ac si forte in alia Diœ-

cesi Ecclesia illa sit ad quam pertineat alienandum prædium, & illud sit in aliâ Diœcesi, tutius est utriusque Episcopi consensum adhiberi, & ejus in cujus Diœcesi est ea Ecclesia, quia est Episcopus alienantis Clerici, *Can. placuit.* 12. *q.* 2. & ordinator ejus Ecclesiæ *Auth. hoc jus. Cod. de sacros. Eccl.* atque etiam ejus Episcopi consensus desideratur, in cujus Diœcesi positum est illud prædium, nam illud est in ejus potestate. Cumque alienatur rusticum minoris prædium, desideratur decretum Præsidis Provinciæ in qua illud situm est *l.* 16. *Cod. de præd. min.*

Quarta est ex Novellis Justin. quas Gratianus Canonisavit, ut adhibeatur tractatus seu communis deliberatio Clericorum ejus Ecclesiæ cujus alienandum est prædium, putà ut in præsentiâ Episcopi alter ex iis præsentibus exponat alienationis faciendæ causam, ut omnes sigillatim vota emittant, ut si de alienatione illâ inter omnes conveniat, fiant ejus tractatus & alienationis acta & instrumenta, quibus omnes subscribant. Quod si alienatio proponatur ex causa summæ utilitatis, alter ex iis deputatus in rem præsentem ire debet, inquirere in statum alienandi prædii, ejus inqui-

sitionis acta referre ad Capitulum, quæ describantur in tractatus & alienationis instrumento. Denique Justinianus requirit, ut in loco publico proponatur vænale esse prædium illud ejus Ecclesiæ, ut omnes ad ejus emptionem accedant, & illud plus licitanti addicatur. Sed hodie volunt necessariam non esse illam publicationem.

TITULUS XXII.

De Contractibus Ecclesiasticis.

ITà D. Cujacius Nov. 120. inscripsit. Vel etiàm titulus ille inscribi potest, de Contractibus Clericorum, sicut Justinianus in suo Cod. dedit titulum *de Contractibus judicum*: ut in hoc nostro de iis tantùm agatur, qui de rebus Ecclesiasticis aliquid singulare habent inter Clericos. Fortè si quidem Canonici Juris Institutionibus inconveniens esset, de omnibus illis Contractibus agere, quos jus civile fusiùs expendit. Ab eo repetenda est eorum substantia & natura. Duos planè affines emptionem venditionem, & locationem conductionem in hoc titulo attingere juvat, sicut & quasdam Canonici Juris regu-

las, quibus utraque constat.

Prima est *ex Can.* 2. *Tarraconensis Concilii* apud Reginonem & Burchardum, ut quicumque in Clero esse voluerit, emendi viliùs & vendendi cariùs studio non utatur, quamvis Authores Juris Civilis doceant vel etiàm se invicem in pretio circumscribere concessum esse naturaliter: quod fortè nihil aliud est, quàm ἐμπορικῶς, ait Justinianus *in Nov.* 97. *cap.* 1. Id est juxtà usum fori, vel etiam ex naturali hominum appetitu & inclinatione, ut voluit Grotius. Sed eam à Clericis abesse jubet ille canon, quòd in iis omninò prævalere debeat fraterna charitas.

Secunda est ut Clerici commercio vel negotiationi se non immisceant, præterquàm ad victum & vestitum, ut lib. 1. scriptum est.

Tertia est ut si Clericus post ordinationem suam aliquid emerit, acquisierit, aut suo nomine comparaverit, illud propriæ relinquat Ecclesiæ, ut ex pluribus Canonibus probat Regino Abbas *lib.* 1. *de Discip. Eccles. à cap.* 217. *ad* 221. & ibi addendus Balusius. Quod licet hodiè non observetur, de eo tamen admonendi sunt Clerici, & illi potissimùm

qui suæ Ordinationis tempore pauperes fuerint, & ex reditibus Ecclesiæ aliquid comparaverint, aut ex iis facti sint locupletiores.

Quarta est, ut Ecclesia res soli non emat, aliterve acquirat, quàm ex præcepto vel concessione Regis, & tributum illud ei, & feudalibus dominis solverit, quod dicitur hodiè amortisamentum, de quo suprà. Quidam volunt constitutionem de eo editam fuisse in Galliâ, quo tempore S. Ludovicus in Bello sacro captus est, & de eâ conquestum fuisse Alexandrum IV. Quidquid sit, non alia ratione in hoc titulo Juris illius mentio fit, quàm quòd Summus ille Pontifex *in cap.* 4. & Bonifacius VIII. *in cap.* 3. *de Immun. Eccl. in sexto.* de eo agant & illud tollere velint: sed Clemens V. illud restituere videtur *eod. tit. in Clem.*

Quinta est ut omninò reprobetur ea emptio venditio, sub cujus nomine fiat & lateat Contractus quidam usurarius, ut *in cap.* 5. *ext. de emp. & vend.* cujus speciem ac definitionem desumit Odofredus *ex l.* 3. *Cod. plus val. quod ag.* sed tandem posteriores Pontifices *in cap.* 1. *&* 2. *ibid. in extravag. com.* probarunt Contractum annui reditus, eâ

lege, ut sors ipsa omninò alienata sit, nec unquàm peti possit : Eaque nihil aliud est, quàm emptio venditio, quamvis fortè fucata, sed permissa. Probarunt, inquam, nec enim primò introduxerunt id genus negotii, cum jamdiù obtineret *ex Nov.* 160. ubi occurrit ea ipsa species hodierni reditus annui.

Locatio-conductio aliquid etiàm singulare habet in Clericis. Ea duplex est, aut temporalis, aut perpetua. Temporalis quæ fit ad modicum tempus, olim sæpiùs ad quinquennium. Ea non mutat dominium : ideóque Balsamon *ad Can.* 12. *sept. Syn.* ait eam non recenseri inter alienationis species. Undè Clerici Ecclesiarum suarum prædia, etiam nullis solemnitatibus adhibitis, locare possunt ad modicum tempus, *cap.* 1. *in fine de reb. Eccl. al. vel non. in Clem.* quod hodiè ad novem annos producitur *ex Glossa ad Nov.* 120. *cap.* 3. & longum tempus ad decem : sicut Principum constitutiones longum tempus in præscriptione definierunt. Ac si fortè Clerici Ecclesiarum suarum prædia partim locaverint ad decennium, Græci *ad l.* 29. *d. de usur. & fr.* Existimant eam locationem non quidem in totum infirmari; sed tantùm quatenùs excedit decennium.

Ea, inquam, temporalis locatio aliquid singulare in Clericis. Primò ut propter turpia lucra conductores esse non possint alienarum possessionum; Chalched. Concilii *Can.* 3. quem ad suggestionem Imperat. Martiani editum fuisse palàm est *ex Act. sexta ejus Concilii.* Hoc etiam confirmavit Justinianus *in Nov.* 123. *cap.* 6. & ibi addidit eos esse non posse publicarum & alienarum possessionum conductores. Meldense Concilium *in Can.* 49. prohibet ne turpi villicationi se implicent, & turpem illam vocat quæ sit mercenaria, ut addit Zonaras *ad d. Can.* 3. seu quæ fiat tantum lucri faciendi animo. Sed tamen conducere possunt decimas suarum Ecclesiarum. Imò & in Ecclesia Anglic. prudentissimum erat illud institutum, ut soli Clerici decimas conducere possent, & quidem ad breve tempus, ex Concilio Londinensi sub Ottone Legato, *in Can.* 8. apud Mathæum Paris. & Spelmannum, quod forte habuit à Concilio Rothomag. *Can.* 19. *an. Domini* 1189. Ne Laïci earum conductores, vel eas, vel jus earum percipiendarum, invaderent, ut rectissimè addit Alteserra *ad Can.* 2. *ext. de loc. & cond.* vel etiam ne

in iis percipiendis nimias admitterent exactiones, ut est *in Can. 7. ejusdem Concilii London.* Sæpiùs etiàm in eadem Ecclesia prohibitum est, ne altaria seu Ecclesiæ aut, decimæ,personatus, dignitates, aliave munera Ecclesiastica dentur ad firmam; quod quid sit vide quid dixi *ad cap. 8. ex. de Ju. Patron.*

Sic etiam Innocentius II. *in Can. præcipimus 21. q. 2.* prohibuit ne Monachi suas Parœciales Ecclesias committerent conductitiis Presbyteris:ità enim cùm in Claromontano Concilio sub Urbano II. Ecclesiæ illæ Monachis ademptæ essent, & statutum ut in iis Vicarios instituerent, annuos tum primùm habere ceperunt, eosque conductitios, quod prohibuit ille Pontifex, & Alexander III. *in Can. 1. sui Turon. Concilii apud Guill. Neubrig.* generaliter addidit ne sub annuo pretio Sacerdotes ad regimen Ecclesiarum statuantur; & statim voluit eos Vicarios esse perpetuos *cap. 3. ex. de off. vic.*

Denique constat multis Synodorum decretis, & pluribus Imperatorum Constitutionibus prohibitam esse alienationem rerum Ecclesiasticarum, & nomen illud productum fuisse ad Emphyteusim, nisi adhibitis illis solemnitatibus

fiat, de quibus, *in tit.* *Novellæ Justiniani* 7. & 120. (quas Gratianus Canonisavit; ut loquuntur) aliquid discriminis introduxerunt inter Emphyteusim Ecclesiasticam & prophanam. Prior quidem vix olim permissa erat nisi ad vitam accipientis, aut duorum hæredum, putà filiorum & nepotum: sed tandem admissa est etiam perpetua in sterilibus prædiis aut ruinosis ædibus Ecclesiæ; ac semper addendum est, adhibitis solemnitatibus necessariis. Cum autem Jure Civili cautum est emphiteutam expelli posse non soluto Canone per triennium, placuit sufficere biennium in Ecclesiastica emphyteusi.

TITULUS XXIII.

De Precariis, Prestariis, & Libellis.

TRES illi contractus ævo sequiori prodierunt in Ecclesiasticâ œconomiâ; & passim occurrunt in Conciliis, in Capitularibus, Historiis & Annalibus Ecclesiasticis. Precaria aut precatoria est contractus quo prædii Ecclesiastici usufructus alicui conceditur ad illius preces. Eam in

nummis etiam consistere quidam volunt ex verbis illis Carolomanni Ducis & Principis Francorum *in Liptinensi Concilio*, cui præfuit Bonifacius Moguntinus ad an. 743. quodque Syrmundus exscribere debuit *ex Epist.* 78. ejusdem Bonifacii. Statuimus quoque & C. ut sub precario & censu aliquam partem Ecclesialis pecuniæ in adjutorium exercitus nostri aliquanto tempore retineamus? Sed ibi Ecclesialis pecunia generaliter accipitur pro Ecclesiæ possessionibus; & quidem unâ illâ ratione, quod ille esset contractus usurarius; si quidem in pecuniâ numeratâ consisteret, nec eum probasset Ecclesia.

In tribus præcipuè casibus id genus negotii obtinuit. Primus & antiquissimus est, cùm aliquis fundum suum donabat Ecclesiæ, ab eâ ejusdem fundi usumfructum precibus adhibitis petebat, & accipiebat ad vitam, aut aliud tempus. Secundus est, cum sæpius ac sæpius juberent sacri Canones, ut Laïci usurpata prædia Ecclesiastica restituerent, precabantur Ecclesiã ut eorũ usumfructũ retinerent ad vitam, ne si eorum reditu carerent, redigerentur ad egestatem. Tertius est cùm Reges ac Principes gravioribus bellis premerentur, sæpissimè co-

gebant Ecclesiam, ut iis prædia quædam Ecclesiastica darent in precariam; & ita iis prædiis uterentur fruerentur ad exercitus adjutorium, ut suprà dictum est ex Liptin. Concilio.

Luculentissima primi casus exempla duo extant, alterum apud Possidonium *in vitâ S. Augustini cap.* 24. ubi alter ex Honoratis Hipponensium, Ecclesiæ Hipponensi possessionem donare voluit, retento sibi usufructu. Alterum in Regulâ S. Benedicti *cap.* 66. parentes ejus (nempè suscipiendi Monachi) faciant ex rebus quas donare voluerint, Monasterio donationem, reservato, si ita voluerint, usufructuario, ideft, usufructu. Cumque frequentior esse cepisset hujusmodi precariæ usus, ex eo Marculfus *lib.* 2. *cap.* 5. ejus concipiendæ formulam edidit. Et valdè intererat Ecclesiæ Chartam ejus precariæ conscribi, ne per diutinam detentionem præjudicium ei fieret, *Can.* 5. *VI. Tolet. Concilii.* Atque etiam posteà cautum est precariam renovari singulis quinquenniis, *cap.* 1. *ext. de prec.* eâque ipsâ ratione, qui precariam accipiebat, minusculum aliquid eidem Ecclesiæ, censûs nomine, solvere tenebatur, ne propr[illegible]tas ab eâ recederet. Quocumque modo concessâ

esset precaria, qui eam acceperant, Pontificium seu potestatem non habebant, alienandæ illius rei, quæ iis data erat in precariam.

Quo tempore prodierit non satis constat. Prima ejus species olim cognita videtur *ex l. ult. Cod. Th. de donat.* Id est veteribus etiam Jurisconsultis, putà Papiniano *in lib.* 42. *in princip. ff. de mort. cau. donat.* ubi cum Seia fundum suum Titio donare vellet ejusdem usumfructū sibi recepit seu reservavit. Ea reservatio pro verâ & naturali traditione habita est, quę tunc temporis necessaria erat ad donationem. Sed Theodosius *in lib.* 8. *ibid.* Eam quasi fictitiam sustulit: nec multò post, putà post biennium restituit, *in d. l. ult.* Eamque confirmavit Justinianus *in l. si quis* 35. §. 5. *Cod. de donat.* Sanè veteres id genus negotii vocabant donationem, quia dominus donatæ rei suæ legem illam dicebat ut ejus sibi retineret usumfructū, & ideò Isidorus *lib.* 4. *Orig. cap.* 24. eam vocat donationem usufructuariam: sed posteriores vocarunt precariam, quòd Ecclesia donanti & precanti domino usumfructum illum concedat, & ad illius preces.

Dici etiàm fortè potest ortam fuisse precariam *ex l. jubemus.* 14. *in fi. Cod.* *de*

de Sacrof. Eccl. ubi Leo Imperator Ecclesiæ permittit sui alicujus prædii usumfructũ alicui præstare ad illius preces, siquidem fructuarius ille aliud eidem Ecclesiæ donet quod sit ejusdem reditus: quod etiam probavit Justinianus, sed ea precaria erat omninò ad Ecclesiæ utilitatem, nostra autem ad onus & detrimenmentum, & Leonina statim exolevit.

Alterutro quidèm exemplo usa est Ecclesia ut reciperet precariam : sed, ut diximus, non satis constat, quando tum primùm eam receperit. Plures ejus originem repetunt ex III. Carthag. Concilio ad an. 390. quod extat apud Gratianũ & Gregorium IX. & in quibusdam Codicibus MSS. frustrà. Nam rectissimè notant Correctores Romani, Contius, & Ant. Augustinus Canonem illum non extare in ullo Carthag. Concilio; sed conceptissimis verbis *lib. 3. Legum Longobardicarum. tit. 10. cap. 2.* Et olim didici à præstantissimo de Marca iis locis adscribendum esse quemdam Canonem, in quibus tùm primùm certò & nominatim scriptum legitur.

Prima igitur mentio Precariæ mihi occurrit in Epaonensi Concilio circa annum 517. *Can.* 18. quod enim de ea *in Can.* 59. *Agathensis Conci-*

lii ad an 506. Syrmundus notat illud cum quibusdam aliis huic Concilio additum ex Epaonensi. Carolus Calvus eam valde cohibuit & imminuit in suis Capitulis in Villâ Sparnaco, in Synodo ad Vermeriam, & in Concilio Meldensi. Nec tamen dicendũ est omnes precarias statim exolevisse, sicque inutilem esse titulum Decretalium *de Precariis*, ut voluit Albericus Gentilis: Nam & earum meminit Chronicon Abbatiæ S. Trudonis *ad an.* 1100 *to.* 7. *Spicilegii Dacheriani.* Nec multò post eas agnoscunt Gregorius VII. *lib.* 6. *Regesti Ep.* 5. *in fi.* & Ivo Carnot *in Ep.* 271.

Sic ergò dicebatur Charta, Libellus, quo aliquis precabatur aut petebat usumfructum alicujus Prædii Ecclesiastici.

Præstaria autem erat Charta, quam dabat Ecclesia, & in quâ exponebat, quibus legibus aut conditionibus dabat. Disputant primæ notæ Interpretes, an Precariæ & Præstariæ differant, an idem sint. Marculfus distinctam utriusque formulam scribit. Syrmundus ait precariam esse, quam dat petitor, præstariam verò, quam dat Rector Ecclesiæ. Baluzius ad Reginonem probat sæpius utriusque vocabula confundi olim solita.

Utrumque illud negotium differt valde à precario, de quo in libris Juris Civilis, & precaria solo tantùm nomine cum precario convenit. Gregorius IX. totam ferè precarii materiam breviter ex Jure Civili complectitur *in cap. ult. ext. de precar.* quod more suo edidit absque ullâ consultatione, & proprio motu. Ex eo Cap. Precarium est conventio, quâ quis rem suam alteri utendam ad illius preces concedit, ut eâ utatur, quandiù concedenti placuerit: differt à commodato & donatione, sed hoc non est istius loci. Aliquando etiam Precarium & Beneficium dicuntur de ea re, quæ aut destructa sit, aut ruinam minetur, & petenti datur ad reficiendum aut restituendum, ut in vita S. Ansegisi apud Mabilonium.

Denique est libellarius contractus apud Gregorium Magnum *in libris Regesti*, & *in aliis veteribus monumentis*, *in Glossario Lindeburgii ad Cod. legum Antiquarum*; cùm interveniente libello res Ecclesiastica vel etiam prophana venditur certo pretio & certâ pensione in singulos annos constitutâ. Synodus Pontigonensis *in Can.* 10. jus libellarium & emphyteuticarium confundere videtur. Quod etiàm exscribit Carolus

Calvus *in suis Capitulis tit.* 41. sed ibi Syrmundus contendit inter utrumque illud esse discriminis, quòd Emphyteusis non renovetur nisi mutato possessore: Libellaria renovari soleat statis temporibus datâ pecuniâ. Addi fortè potest Emphyteusim non fieri, nisi sub lege ἐμπονημάτων seu meliorationum, quæ in libellariâ non desiderantur.

TITULUS XXIV.

De Bonis Clericorum & Monachorum.

IDEM plane titulus datur *lib.* 5. *Cod. Th.* & in utroque agitur tantùm de propriis & patrimonialibus Clericorum bonis, de quibus etiam plures sunt sacri Canones. De iis primo agendum quæ antè ordinationem habuerint & postmodùm de iis quæ post eam acquisierint. Olim quidem Clerici nihil habebant proprium, aut si quid tempore ordinationis haberent, illud vendebant & pretium dabant pauperibus. Sed placuit ut propria bona retinerent ac colerent eo prætextu, quòd ex iis pauperes sublevare possent in dies, *Can.* 12. *Sardic. Concilii.*

Eo casu ex Apostolorum *Can.* 40.

electus Episcopus inventarium facere debet rerum propriarum & Ecclesiasticarum, *Can.* 24. *Antioch. Synodi & Can. sint manifesta.* 12. *q.* 1. Justum enim est apud Deum & homines, ut Ecclesia res suas salvas habeat; & Clericorum bona serventur eorum gentilibus aut agnatis: & hoc bona fide & in rei veritate consistere debet & absque ulla fraudatione, alioquin habebantur ut falsarii. Anastasius Bibliot. *in Nicolao I.* duos Ravennatenses Archiepiscopos arguit, quòd cautiones & indiculos falsaverint, qui consecrationis initio fieri soliti erant in scrinio. Locus ille respicit omninò inventarium illud de quo agimus, & indicat quo tempore faciendum nempe ordinationis, & illud deponendum in scrinio Ecclesiæ. Nec tantum res immobiles Ecclesiæ; sed etiam mobiles describendæ erant. Ita Gregorius Turon. *lib.* 6. *Histor.* cujusdam Episcopi meminit, qui descripsit argentum Ecclesiæ. Si Episcopus inventarium illud non fecerit, Zonaras & Balsamon *ad Can.* 22. *Calched. Concilii*, addunt propria ejus bona Ecclesiæ acquiri, quasi voluerit ea post mortem suam eodem jure censeri, ac alia Ecclesiæ bona quæ tenebat.

Olim etiam ſacri Canones ità reſpiciebant propria illa Clericorum bona, ut ſi ex iis exhiberi poſſent, nihil planè caperent ex reditibus Eccleſiæ, alioquin dicebant eos committere ſacrilegium, quòd ità furarentur bona pauperum, *Can. Clericos. q. 2.* & comedere peccata populi. *Can. Paſtor. ibid.* ideſt populi peccata in ſe ſuſcipere, ait Proſper Aquitanicus, aut Julianus Pomerus *in libris de Vita Contemplativa*, ſeu comedere ſacrificia populi pro peccatis, ait S. Auguſtinus *in Enchiridio de fide.* Atque etiàm priores Imperatores Chriſtiani ægrè patiebantur locupletiores ordinari Clericos, quia, inquit, Conſtantinus Magnus *in l. 6. Cod. Th. de Epiſ.* Oportet opulentos ſubire neceſſitates ſæculi, & pauperes divitiis Eccleſiæ ſuſtentari. Et hinc adhuc hodiè ſunt Collationes Pontificiæ in formâ pauperum, in formâ communi, in formâ juſtitiæ.

Denique in propriis Clericorum bonis antè Ordinationem quæſitis, intereſt Eccleſiæ, ſi ad ea Ordinati fuerint, aut pro titulo iis utantur. Ac verius eſt nec illud introductum *in Can. 6. Calched. Concilii*, in quo ad Eccleſiam poſſeſſionis Ordinari, eſt ad Eccleſiam Pagi:

Nec etiam ab Alexandro III. *in cap.* 4. *ext. de præb.* Nam antè eum titulus ille Patrimonialis prodierat secundum dispositionem Canonum ait ejus tempore Joan. Saresb. *in Ep.* 12. sed eum fortè confirmavit *in d. cap.* 4. & eo magis interest Ecclesiæ, quia obtinuit Patrimonium illud à Clerico, nec obligari, nec alienari posse, ne mendicare teneatur, in opprobrium Cleri.

Secundo sacri Canones ad ea etiam Clericorum bona respiciunt, quæ post Ordinationem acquisierint. Nam *in cap.* 3. *ext. de pecul. Cler.* generaliter, ad eam Ecclesiam pertinere dicuntur, ad quam Ordinati fuerint; & quidem secundùm Canonicam authoritatem: nihil enim frequentius in sacris Canonibus, in Antiquis Rom. Impp. Constitutionibus, & in Capitularibus Regum nostrorum: Ejusque juris meminit etiam Marculfus *in Formulis.* Ratio ea est tùm quia ex bonis Ecclesiæ acquisita præsumuntur; tùm quia cùm ad eam Ecclesiam Ordinati sunt, videntur ejus servi, eique adeò addicti, ut quidquid ex ejus bonis acquirunt, ei acquisivisse intelligantur. Hodiè generalis est ea Lex Regni, omnia Clericorum bona undequaque proveniant, post eorum mor-

tem ipſo jure acquiri agnatis eorum hæredibus, quod propiùs accedit *ad l.* 34. *Cod. de Ep. & Cl.* & *ad l. un. Cod. Th. de bonis Cler.*

Duæ illæ leges facile ſuadent aliquid ſubjiciendum breviter de teſtamentis & legitimis hæreditatibus Clericorum. Sed forte ſatius eſt de iis ſingulares titulos proponere.

TITULUS XXV.

De Teſtam. Cleric. & Monac.

NOVELLA Martiani Imp. habet tantùm eam Epigraphen *de Teſtam. Cleric.* ſed ſicut in titulo præcedenti addidimus & Monachorum. Primò de Clericis. Ea Nov. eſt tantùm de Teſtamentis in favorem Clericorum; quâ de re Titulo 1. hujus libri: non etiam de Teſtamentis, quæ à Clericis ordinata ſunt, de quibus in hoc tit. agendum. Sequiori ævo teſtamentum generaliter aliquando accipitur pro quibuſlibet inſtrumentis aut Chartis, ut apud Reginonem *lib.* 2. *de Diſcip. Eccleſ. cap.* 401. *& in vita S. Mauri Abbatis num,* 52. *&* 53. ſed ferè ſemper ac

potissimùm in hoc tractatu illud est voluntatis nostræ justa sententia, de eo quod quis post mortem suam fieri velit.

Duplex est testamenti factio; altera est activa, ut loquuntur, quæ iis competit, qui ex legibus Testamenti faciendi potestatem habent: altera est passiva, quam habent qui ex alieno Testamento aliquid quoquô modô capere possunt, de qua in d. tit. 1. hic autem de priori. Nec contemnendum est utrumque illud Ecclesiasticæ disciplinæ caput; quippe quod elegantissimè probet, quænam fuerit veterum Clericorum puritas & sanctitas, quinam eorum contemptus circà res temporales.

Vel autem propria fuerunt & Clericorum bona, vel ab iis quæsita post ordinationem. Constat semper eos testari potuisse de propriis; quæ quoquo modo ad eos pervenerint. *Can. Sicut. Can. Episc. Can. sint manifesta.* 12. *q.* 1. extant antiquissima Episcoporum testamenta, quæ illud probant, sed omninò verius est eos debuisse testari secundùm leges. Justinianus *in Antiquâ versione Novellæ* 123. *cap.* 9. ait eos debere secundùm leges donare, & in suis bonis testari. Sed Julianus Antecessor

ait nominatim, & de iis secundùm leges testari. Martianus *in d. Nov.* 5. ait eorum testamenta valere, si quidem omni Juris ratione firmata sint. Privilegium illud iis datum est, ut quamvis sint in potestate parentum (nam solus Episcopatus iis temporibus eam solvebat) de propriis bonis liberè testari possint. Quasi de Castrensi peculio, ait Justinianus, in quo filiusf. habetur quasi paterfam. Sicut verò filiusfam. paganus Jure communi de eo peculio testamentum condere debet; ita & Clericus.

Sensim tamen jus Canonicum multa ex iis solemnibus Juris Civilis remisit, & abrogavit, præcipuè verò de numero testium. Alexander III. *in cap.* 10. *&* 11. *ext. de Testam.* statuit valere Testamenta quæ facta sint coràm proprio Sacerdote seu Parocho, & tribus aut duobus testibus; quia, inquit, scriptum est; In ore duorum vel trium, stet omne verbum. Tres illos testes habere potuit à Leone Sopho, qui in Nov. 41. & 43. generaliter voluit tres testes sufficere, in quibus locis alii fide digni desint. Fortè autem ideò Parochum adhibuit, quòd valde intersit eos testes adhiberi testamentis, qui planè sint fide

digni; quales omninò post Deum esse Sacerdotes, ait Arthemidorus *lib.* 2. *ὀνειροκριτικῶν cap.* 74. Alexandrinam hanc Constitutionem exscripserunt plures Galliæ consuetudines: ac licet generaliter edita sit, attamen constat eam quoque obtinere in Clericis. Sed addendum eos testari non posse in favorem Ethnicorum aut Hæreticorum, quamvis sint eorum consanguinei. *Can.* 25. *Carthag. Concilii apud Balsamonem. Et Can.* 81. *in Cod. Can. Eccl. Affric.*

Ac tandem cum Apostoli *in Can.* 40. volunt, ut manifestæ sint propriæ res Episcoporum, piissimè addunt, si quas tamen proprias habeant: Nam sæpiùs, ut Ordinati erant, propria bona vendebant, eorumque pretia dividebant pauperibus. Et hinc ut plurimum moriebentur intestati, quia pauperes Dei non habebant, unde facerent Testamentum ut de S. Ambrosio, S. Paulinus; de S. Augustino Possidius, & de aliis benè multis, qui Evangelicam hanc puritatem sequuti sunt. Et hæc de propriis Clericorum bonis: quæque Canones habent de Episcopis, ea pertinent etiam ad Clericos, ut pluribus probat Thomassinus *de Eccles. Discip. parte* 1 *lib.* 4. *cap.* 19. *in fi.*

II. *in Edicto suo ad illud Concilium.* Justinianus iis ademit testandi facultatẽ *in Nov.* 5. quòd nihil haberent in bonis, & omnia eorum bona Monasterio quæsita essent exceptâ legitimâ, quæ debetur eorum liberis ante Monachismum susceptis, ait Gregorius Magnus, *lib.* 7. *reg. Indict.* 2. *Ep.* 7. Ex quâ desumptus est Canon, *Quia ingredientibus.* 19. *q.* 3. quod ægre tulit, Salvianus Massil. *lib.* 3. *ad Eccl. Cathol.* Ante Monachismum de suis bonis testari poterant; imò & in ipso Monachismo inter suos liberos antè susceptos, si modo virilem portionem Monasterio suo reliquissent. *Nov.* 123. Leo Sophus eam testandi facultatem iis utcumque restituit *in Nov.* 5. sed tandem generaliter invaluit Monachos post suam professionem non amplius testari posse. Utique Gregorius Magnus ex dispensatione cuidam Abbati concessit testandi potestatem de iis quæ ante professionem habuerat in bonis *lib.* 9. *reg. Ep.* 22. Sed ea dispensatio rejicitur in Galliâ: Nam ea potestas est Juris publici, & est tantùm à lege civili, ut agnoscit ille idem Gregorius *in d. Ep.* 7. in quam nullæ sunt Pontificis partes. Adde titulum *de Monachis in fine lib.* 1.

Leo Sophus *in Nov.* 68. permiſit iis nominari executores alienorum teſtamentorum. Vix in antiquo Jure Civili occurrunt executores teſtamentorum. Ea pendebant ab ipſis hæredibus aut à fideicommiſſariis. Sed cùm apud Græcos non incogniti eſſent ἐπίτροποι curatores, executores teſtamentorum, Imperio Byſantium tranſlato, frequentiores eſſe ceperunt. Martianus Imp. *in d. No.* 5. eos vocat diſpenſatores. Et ſtatim Epiſcopis data eſt ea executio *l. nulli*, 28. *Cod. de Ep. & Cl.* Epiſcopi eam jure ſuo ſibi vindicarunt, atque ita ut ejus executionis cognitio Eccleſiaſticæ Juriſdictionis fuerit, quod tandem exolevit.

TITULUS XXVI.

De Legit. hæred. Cler. & Monach.

IN Jure Civili elegans ea est ἀκολουθία consecutio, ut post testamentarias hæreditates, statim legitimæ sequantur, quæ nempe à legibus deferuntur ab intestato. Nec tam malè forsàn Canonici Juris authores eum quoque ordinem servant, cum eò devenerint Clericorũ mores, ut olim quodãmodò testari cogerentur, nec salvo epitimio, decedere possent intestati. Balsamon *ad Can.* 84. *Carthag. Concilii* ex Jure Civili definit, quinam dicantur intestati: non illi tantùm qui nullum planè testamentum fecerint; sed qui non jure, aut etiam quorum testamentum jure factum infirmatur.

Cum autem Clerici moriuntur intestati, si quidem liberos, aut parentes, aut propinquos, aut uxores habeant; vel etiam ex antiquis, Canonibus eorum hæreditas iis defertur, & omnibus illis deficientibus, ea quasi vacans non amplius fisco vindicatur, ut olim obti-

nebat, sed eorum Ecclesiæ tanquàm propriæ uxori *l. un. Cod. Th. de bon. Cler.* & observanda sunt verba Clotarii II. *in Edicto ad quintum Paris. Concilium:* Cuicunque defuncto, si intestatus decesserit, propinqui absque contrarietate judicum in ejus facultates, juxtà legem succedant. Hoc integrum edidit Syrmundus; & ex eo innotescit Clotarium prudentissimè intactum reliquisse Canonem ejus Concilii de testamentis Clericorum, ut potè antiquis Imperatorum Constitutionibus convenientem. Sed huic addidit legem suam de legitimis Clericorum hæreditatibus, ut deferantur eorum propinquis secundùm legem, putà Romanam: ut nullus judex, nempè publicus seu regius eas in fiscum cadere procuret, aut competentibus addicat, idest iis qui bona vacantia petunt à Principe. In Gallia generalis est ea lex, ut Clerici parentibus ab intestato succedant, & iis parentes, perinde ac laïci, ait Loisellus *in Institut. consuetud.*

Singularia quædam exempla occurrunt quorumdam Monachorum, qui suis parentibus successerunt. Imò & olim parentes liberis suis Monachis legitimam relinquere tenebantur in suis

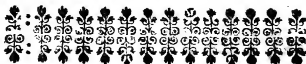
testamentis *l.* 54. *Cod. de Ep. & Cl.* Eaque fiebat Monasterii, nec Monachi illi eâ uti poterant ad libitum. Salvianus Massil. *lib.* 4. *ad Eccl. Cathol.* probat eos privari non posse suâ legitimâ. Quod adhuc statuit Justinianus *in Nov.* 123. & addidit ut nisi parentes eam reliquerint, liberi Monachi eam suo jure capiant ab intestato. Ejus Nov. meminit Balsamon *ad Can. 6. primæ & secundæ Synodi Constantinopolitanæ.*

Regulariter iis ademptum est jus omne succedendi. Vulgò etiam non habent legitimos hæredes: omnia eorum bona, quæ Monasterium ingressi vel industriâ suâ, vel ex testamento, vel ex liberalitate propinquorum quæsierint, ad illud pertinent, nec de iis disponere possunt *d. Can.* 6. Ludovicus Pius *in suis Capitular. lib.* 6. *cap.* 108. voluit ut quamvis Monachi ante Monachismum liberos habeant, attamen post eum inductum, omnia eorum bona fiant omninò ipsius Monasterii. Utique Patrum & Imperatorum variæ fuerunt de eâ re Constitutiones. Sed tandem invaluit, statim atque Monachi professionem emiserunt, omnia eorum bona legitimis eorum hæredibus ac-

quiri, perinde ac si eo ipso professionis momento decessissent intestati. Ac vix conceditur iis modicum aliquid concedere suo Monasterio in fraudem necessariorum hæredum, quibus ea jure deberi ait Hieronymus.

De iis omnibus vide Thomassinum *in libris de Eccles. Discip. circa Beneficia*, & Brodæum ad Loüetium *litt. E. num.* 4. & alios.

CANONICI JURIS INSTITUTIONUM

LIBER TERTIUS.

TITULUS PRIMUS.

De Actionibus seu Judiciis.

UM totum ferè Jus Civile in actionibus consistat, ideò Justinianus de iis longiorem titulum in suis Institutionibus dedit, quem in nostris illis omittere juvat, cum in Jure Canonico non ità subtiliter inquirendum sit, quænam actio instituatur, sed nudè ac simpliciter judici exponendum sit factum, exponenda rei gestæ veritas. *cap. 6. ext. de Judic.* Ubi Alexander III.

quorumdam litigatorum intentionem rejicit, qui ejus tempore, ad Legum subtilitatem recurrere volebant, & ità inquirere adhùc in nomen actionum, ut paulò antè eum conqueritur Joannes Sarisber. *in Epist.* 5. ad Adrianum IV. Alexandri III. Decessorem.

Olim quidem Ecclesiasticæ lites Legum ordine servato, etiam peragendæ, & finiendæ erant per actiones *l. ult. Cod. Theod. de denunt. & edit. rescrip.* Sed sensim invaluit in Jure Canonico solam facti veritatem proponendam esse in judicio, *cap* 1. *ext. de do. & cont.* Et absque ullâ subtilitate actionis; in conventionis libello exponendam esse solam litis & petitionis causam. *cap. ult. ex. de lib. oblat.* quod etiam docet Tancredus *lib.* 2. *judiciarii ordinis cap.* 13. *&* 17. Undè cùm Ant. Augustino in Epitomè Juris Pont. titulum hunc inscribimus de actionibus seu Judiciis. Nam & judicia & actiones aliquandò etiàm promiscuè usurpantur apud Jurisconsultos.

Judicia sunt disceptationes, quæ fiunt apud judices, litium definiendarum gratiâ. Sed fortè ad illud, Judices addendum est in Ecclesiâ: Nam & Innocentius III. In quartâ

compilatione Decretal. ità inscribit eum titulum de Judiciis in Ecclesiâ Catholicâ tribus præcipuè personis constare, Judice, actore, & reo. Hic propriè Judex dicitur, qui tribunali præest, vel jurisdictionem habet *l.* 1. *d. de Judic.* Et hinc cùm in hoc libro 3. præcipuè agendum sit de Ecclesiasticâ jurisdictione, prima ea est inspectio, an Ecclesia jurisdictionem habeat, quam suis judicibus mandare possit. Constat quidem ei competere Spiritualem, quæ propriè est fori pœnitentialis, cùm Christus Dominus ligandi & solvendi potestatem ei dederit. Sed quæritur an forensem aut publicam habeat de qua sola in hoc tractatu agimus. Primò enim Apostolus jubet Fidelibus Corinthiis, ut constituant judices, qui de sæcularibus eorum negotiis cognoscant. Secundò ad Calcem Cod. Th. datur titulus de Episcopali judicio, & in Justinianeo titulus de Episcopali audiẽtiâ: ac tandèm in libris Decretaliũ dantur plures tituli de officio & potestate variorum judicum Ecclesiasticorum.

Fortè tamèn verissima sunt ea verba Jo. Gersonis *in sermone Justitiæ ad Regem Franciæ.* Status Ecclesiasticus nullam habet Jurisdictionem, nisi dono

terrenorum Principum : Et hinc veteres Galliæ proceres apud Mat. Parif. *in Henrico III.* fcriptum illud edidiffe dicuntur, in quo petebant ut Clerici, juxtà ftatum Ecclefiæ primitivæ, jurifdictionem non habeant, videlicet publicam & forenfem. Primò enim Chriftus D. dixit fe conftitutum non effe judicem de forenfibus negotiis : regnum fuum non effe de hoc mundo ; fuos Apoftolos non dominari tanquàm Principes fæculi : nec litium voluit effe Judex, nec arbiter facultatum, ait S. Ambrofius *ad caput* 12. *Lucæ.* Apoftolus quidem jubet Fidelibus, ut judices ex feipfis potiùs conftituant vel etiam contemptibiles, quàm ut ethnicos judices adeant : fed fecreta tantùm erant ea judicia, feu quæ in fecretis conventibus fiebant, apud Tertullianum *in Apolog. cap.* 39. & *in Can.* 74. *Illiberitani Concilii.* Nec verifimile eft Apoftolum ex Fidelibus conftituere voluiffe publicos judices contrà mentem & exemplum Chrifti Domini.

Prætereà Forenfis & publica jurifdictio nihil aliud eft, quàm publica poteftas judicandi de rebus Forenfibus, & judicati exequendi. Unde Magiftratus eam habentes in facris etiam Canonibus

dicuntur passim publici judices, ad differentiamEcclesiasticorum,quibus propriè potestas illa non competit, quique forum Legibus non habent, ait Valentinianus *in Nov. sua de Epis. judic.* Ac tandem forensis jurisdictio abhorret à professione Clericorum, quibus turpe est si se peritos ostendant rerum forensium *l.* 41. *Cod. de Ep.* & *Cl.* Sensim tamen primi Impp. Christiani Episcopalem audientiam aut Episcopale judicium dederunt Ecclesiæ, ut inter Fideles de multis rebus judiciariè cognoscat. Ejus concessionis progressus omninò repetendus est ex variis eorum ImperatorumConstitutionibus in utroque Cod. & in eorum Novellis. Eaque potestas aucta aut etiam imminuta est juxtà eorum captum aut studium, vel cultum in Ecclesiam.

Neque verò dicendum est tractatum illum de Ecclesiasticâ jurisdictione non satis convenire cum actionibus, ad quas tertium hunc librum pertinere jam scriptum est suprà: primò enim ea est Ant. Augustini Methodus, qui etiam in tertiâ parte sui juris Pontificii de variis judicibus Ecclesiasticis & de eorum potestate agit: Prætereà in Jure Canonico sublatâ solemnitate & subtilitate actio-

num, ſatius eſt inquirere in officium & in poteſtatem judicum, apud quos perſequi poſſimus, quod nobis debetur.

Denique cum Principes juriſdictionem dederunt Eccleſiæ, conſtat eos inſpexiſſe ſolos Epiſcopos, ut illi tantùm juri dicundo præeſſent; ſed ſicut ad rerum Eccleſiaſticarum curam & adminiſtrationem œconomos habere juſſi ſunt; itâ & vicarios in rebus Eccleſiaſticis, atque etiàm Officiales (qui & olim dicebantur œconomi, ut *in l.* 13. *Cod. de Ep. aud.*) in forenſi & contentiosâ juriſdictione. Eóque fluxit Eccleſiaſtica diſciplina, ut hodiè non amplius ferè ipſi Epiſcopi jus dicant, ſed eorum Officiales, ut ſuo loco videbimus.

TITULUS II.

De foro Competenti,

OMNES utriuſque juris compilatores poſt titulum de judiciis, ſubjiciunt titulum de Foro Competenti, ut itâ doceant ubinam ea inſtituenda ſint. Nam & Legibus & Canonibus traditum eſt non licere unicuique apud quodcunque forum voluerit, vel apud quemcunque judicem agere, ait Balſamon

mon *ad Can.* 15. *Carthag. Concilii.* Forum hîc propriè dicitur locus in quo judicia fiunt, ait Festus. Est locus judiciorum, ait Quintilianus *in Declam.* 274. *Editionis Pithaana.* Additur, Competens, idest ubi quis agere vel conveniri debeat, ait elegantissimè Tribonianus *in Epigraphe tituli dig. de judiciis.* Et hoc valdè pertinet ad ordinem judiciorum: Nam si Judex sententiam dixerit in eum qui sit alieni fori, ea ipso jure nulla est *to. tit. Cod. Si à non comp. Jud.* Cúmque sensim Ecclesia Jurisdictionem propriè dictam habere cepit, statim etiàm forum habuit, cujus jampridem meminit idem Carthag. Concilium sub Honorio Imp. *in d. Can.* 15. Sicut & Martianus *in l.* 25. *Cod. de Ep. & Cl.* Unde cum Valentinianus *in Nov.* 12. scribit Ecclesiam non habere forum legibus, id est, non habere forum; per quod leges valeant, ut ibidem loquitur Quintilianus, seu per quod leges aut Jura Civilia perducantur ad effectum.

Quamvis autem jurisdictio & forum se invicem consequantur, rectissimè tamen dici potest Ecclesiam non ità statim fixum certorum indictum habuisse forum, sed vacillans, incertum, & om-

ninò pendens ex arbitrio litigantium. Hoc planè testantur ea Valentiani verba *in d. Nov.* 12. diversorum sæpè causatio est, id est dubitatio de foro vel judicio Episcopali. Primo enim ex Constitutione Constantini Magni vel etiam Clerici apud judices publicos agere aut conveniri poterant, & ab iis in qualibet parte litis petere, ut rejicerentur ad Episcopum. Sic etiam Arcadius & Honorius *in l.* 7. *&* 8. *Cod. de Episc. aud.* voluerunt ut litigantes eligere possent Ecclesiasticum judicem, qui inter eos cognosceret more arbitri spontè residentis, idest, in quem velut in arbitrum partes nudâ conventione, & nullâ stipulatione pœnali adhibitâ compromisissent, ut *in l.* 5. *Cod. de recept. arb.*

Tertiò Valentinianus voluit *in d. Nov.* 12. Episcopos judicare non posse, nisi præeunte vinculo cõpromissi, idest, nisi ex compromisso quod jure perfectum sit, *l.* 1. *Cod. eod.* Quartò Martianus *in l.* 13. *Cod. de Ep. & Cler.* hoc pendere voluit ex arbitrio actoris. Undè cum vetus interpretatio *d. Nov.* 12. ait eam Novellam à Majoriano sublatam fuisse, fortè legendum est, à Martiano, quià nullam Majoriani legem de ea re habemus. Ac tandem Justinianus

pleraque addidit & immutavit.

Sed ut certius aliquid constituatur de foro competenti Clericorum, omnes fere sacri Canones conveniunt in eam regulam: Vel Clericus contrà Clericum agit, vel Clericus contrà laïcum, vel laïcus contra Clericum. Primo casu Calched. Concilium *in Can.* 9. statuit, ut Clericus non deserat proprium Episcopum, idest omninò apud eum litem instituat, *cap. ext. hoc tit.* Et verba ejus integri Canonis indicant eam pertinere tantùm ad civilia negotia. Cúmque nec etiam definiat, quis ille sit proprius Episcopus, Joan. Andræas rectè addit eum esse rei seu defensoris, juxta receptissimam juris utriusque regulam; actor sequitur forum rei, ut eum vocet in jus ad eum judicem, cujus jurisdictioni subjacet; nec enim alium adire potest absque contemptu proprii illius Episcopi, ait Zonaras. Omnes ferè sacri Canones sequuti sunt Calched. illud Decretum. In eo additur, litigantes Clericos de consensu proprii Episcopi apud alios judices agere posse, quos elegerint: adde, qui jam sint judices, seu qui aliam jurisdictionem habeant *l.* 1. *d. de judic.* Privati enim non possunt creare judices: Sed cum

addit Balsamon, apud alios idest Ecclesiasticos, fortè illud est contra mentem ejus Concilii, & aliorum Veterum, ut mox videbimus.

Secundo casu olim Clericus laïcum ad sæcularem judicem attrahere seu in jus vocare non poterat, absque sui Pontificis permissu, ut optimè legunt Romani Correctores *in Can. Clericus.* 3. 11. q. 1. Sed cùm suspecta sit Marcellini Epistola secunda, cui Gratianus eum Canonem adscribit, tribuendus videtur tertio Aurelian. Concilio, in quo verba ejus Canonis absque ullâ suspicione leguntur. Sed omninò recepta est ea regula, ut Clericus laïcum in sæculari foro convenire debeat, vel etiam non petitâ veniâ: casus ille fusiùs exponetur in tit. seq.

Tertio casu laïcus actor Clericũ reum convenire debet apud Ecclesiasticum judicem, juxtà regulam: actor sequitur forum rei. Sequens titulus docebit qualitatem negotii aliquandò inter Clericos facere forum competens. Sed cùm vulgò receptum sit, ut in pluribus causis Clerici solum habeant forum Ecclesiasticum, disputatum est an huic renuntiare possint, & consentire in alios judices. In jure civili lex Julia judiciorum

privatis permisit convenire & consentire in alienum judicem, vel etiam sine consensu proprii. *L.* 1. *&* 2. *d. de judic.* ac fortè verius est non aliter eam conventionem valere, quàm si statim adierint alienum hunc judicem. *L. si convenerit.* 18. *d. de jurisd.* Sub Justiniano dubitatum est an Sacerdos cum alio quolibet contrahens in conscribendo ejus contractûs instrumento renuntiare possit huic foro, quod habet propter Sacerdotii prærogativam, & ratione illius contractus consentire in alium judicem. Movebat sanè, quòd ità satisfactum non esset legi Juliæ, cum desideret aditionem alieni judicis, quam non ponit Justinianus: Et tamen contrà constituit servandam esse illam conventionem, *in l.* 51. *Cod. de Episc. & Cl.* quæ repetita est *in l. Pen. Cod. de pact.* Plures affert rationes; sed duas omninò elegantissimas, quæ dissentientium Clericorum sanguinem suffundere debent; & quia non licet venire contrà sua pacta, turpe est datam fidem fallere: Et quia contrahentes decipere non licet.

Sed Innocentius III. *in cap. si diligenti* 12. *ex. hoc tit.* rescribit Clericum Ecclesiastico foro ità renuntiare non posse, ut in sæcularem judicem consentiat,

eamque renuntiationem ipso jure nullam esse, quamvis in judicio facta, & juramento confirmata sit. Tum quia inquit, jus publicum privatorum pactis mutari non potest. Quòd autem Clerici apud solos judices Ecclesiasticos conveniri possint, illud est juris publici quod toti ordini & Collegio Clericali concessum est, ergo singularis quidam Clericus huic derogare non potest. Tum quòd sacri Canones severè puniant eos Clericos, qui apud sæculares judices agant, quasi malè sentiant de totâ Ecclesiâ, qui Ecclesiasticos judices fugiunt & rejiciunt. Utramque hanc rationem eleganter refellit Cujacius *ad d. Cap.* 18. Et vix quisquam infiviari potest fucatam esse primam; & alterum esse omninò contrà sacros Canones abundè probatum est, ubi de Clericis aliquandò ad publicos judices conveniendis.

Sed quæritur an saltem Clericus propriæ jurisdictioni renuntiare possit & consentire in alium judicem Ecclesiasticum? Nam eo casu dici potest nihil convelli de authoritate Canonicâ, cum potestas illa judicandi domesticis fidei defertur, ut in simili loquitur Marculfus *in form.* 1. Et tamen Gregorius IX.

in cap. 18. *ext. h. tit.* rescribit, ut ita Clericus in alienum judicem Ecclesiasticum consentiat, eum opus habere consensu Diœcesani Episcopi. Rationem hanc affert Callixtus primus *in Can.* 1. *&* 3. 9. *q.* 3. qui Ordinare non poterit, quomodò judicabit? quasi diceret, alienus Episcopus alienum Clericum Ordinare non potest absque consensu proprii Episcopi, ergò nec alitèr etiam jus dicere.

Addit Pontifex *in d. cap.* 18. privatorum consensu constituere posse alienum judicem, non etiam Clericorum: & ibi laïcos vocat privatos, qui privati proprie dicuntur, qui remoti sunt à publicis officiis, ait Isidorus *lib.* 8. *Orig. cap.* 4. laïci autem in Ecclesiâ, nullâ dignitate suffulti sunt, ait Optatus *lib.* 1. *contrà Parmenianum.* Ideò verò laïci non egent consensu proprii judicis, ut alienum eligant, quia lex Julia illud iis permittit. *d. l.* 1. *&* 2. *d. de jud.* sed ideò Clerici opus habent consensu Diœcesani Episcopi, quia sacri Canones vetant ne eum deserant *d. cap.* 1. *hoc tit.* Hodie utimur eo jure, ut si de crimine agatur, Clericus renuntiare non possit privilegio Cleri; possit autem in civili nego-

tio. Vide Cujacium *ad Nov. de Monachis.* Raguellum & Mornacium, *ad d. l. Pen. Cod. de Pact.*

TITULUS III.

De Privatis aut Civilibus Judiciis inter Clericos.

IN jure & in facto errant, qui volunt publicos seu sæculares & regios judices directam jurisdictionem non habere in Clericos. In jure legant eam legem Apostoli, omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit, & interpretationem Chrysostomi ad eam legem, etiam Episcopus vel Pontifex. In facto, quatuor aut quinque tituli hujus libri ad eam rem pertinentes eos fortè convincent, si Scholastica quædam commenta rejicere velint.

Totius Juris nostri summa divisio est, in privatum & publicum: illud ad singulorum & privatorum utilitatem spectat, publicum verò ad statum reipub. hinc fluxit judicia vel esse privata vel publica, de quibus omnibus legem judiciariam tulit Julius Cæsar. In privatis tractantur causæ juris privati, in publi-

cis causæ juris publici. Ant. Goveanus ex privatis facit Jurisdictionem civilem, ex publicis criminalem. De civili tum primùm in hoc titulo agendum est, cùm ea priùs etiam data fuerit Ecclesiæ, ac videndum statim quandonam & quomodò eam habere ceperit.

Cùm in quadam coloniâ instituitur jurisdictio, non tantùm ei assignantur certi quidam fines, ut docent Authores finium regundorum: sed ejus etiam judicibus certarum causarum cognitio adscribitur. Lampridius de Alexandro Severo, jussit quid ad quos judices pertineret. Addendum, ne usurpatio judicia legesque confundat, aut judicibus ordinariis adimat propriam notionem, ut est *in l. 2. Cod. Th. de Jurisd.* Hoc omninò præstitit Constantinus Magnus in Ecclesiasticâ jurisdictione (& quidem forensi, ut diximus toties) primus eam instituit solemni edicto, quod sanè non extat, sed ejus ille ipse meminit *in l. 1. Cod. Th. de Ep. judic.* Sicùt & Eusebius & Sozomenus; nec forte adeò specta est fides ejus legis primæ, quam in partes discerptam Gratianus habet *causâ* 11. *quæst.* 1.

Hoc, inquam, tumprimùm præstiti in eo edicto, cùm nempè voluit Epis-

copos haberi tanquàm veros judices: eorum ſententiis dedit vim & authoritatem rei judicatæ, & ut à majoribus Magiſtratibus perducantur ad affectum, Eodem etiam ſermone aſſignat territorium, putà Parochiam aut Diœceſim cujuſlibet Epiſcopi, quod ſæpiùs ac ſæpiùs declararunt ſacri Canones. Ac tandem addidit latiſſimam cauſarum cognitionem iis verbis: Omnes itaque cauſæ (addendum, non modò Eccleſiaſticæ, ſed etiam civiles) quæ vel Prætorio vel Civili Jure tractantur, Epiſcoporum ſententiis terminatæ, perpetuo ſtabilitatis jure firmentur. Fons ille eſt, primaria inſtitutio juriſdictionis Eccleſiaſticæ, & quidem Civilis, de quâ ſola eſt ſolemne illud edictum & de Privatis aut Civilibus Cauſis. Nec dicendum eſt ex iis Conſtantini verbis judices Eccleſiaſticos non habere juriſdictionem propriè dictam, cum illi ipſi judicum pedaneorum inſtar, ſententias ſuas exequi non poſſint: Nàm illud ità obtinuit, quòd cùm non eſſent Imperiales aut publici Magiſtratus, nec apparitionem haberent, nec manum militarem, ſeu nec ea quibus ſententiæ judicum mandantur executioni: ſed omninò verum eſt eas adeò habuiſſe vim rei ju-

dicatæ, ut ab iis appellare non liceret; quod planè indicat latas illas fuiſſe ab iis, qui veram haberent juriſdictionem.

Cùm autem Ablavius tunc temporis Præfectus Prætorio vidit novam Epiſcoporum juriſdictionem inſtitui, quæ Imperialem imminuebat, conſuluit Conſtantinum quomodò edictum illud accipere & exequi deberet. Conſtantinus *in d.l.* 1.*Cod. Th. de Ep. jud.* (cuius legis meminerunt Sozomenus & Nicephorus Callixtus, quam etiam ut veram agnoſcunt Carolus Magnus, Burchardus, Ivo Carnot. & Innocentius III.) tria reſcripſit: primò ut ſi duo Clerici agant apud ſæcularem iudicem, alter quocumque tempore alium etiam invitum trahere poſſit ad Epiſcopale iudicium, ad quod iudex ille utrumque reiiciat. Secundò, ut Magiſtratus Epiſcoporum ſententias exequi teneantur. Tertiò ut ab iis appellare non liceat.

Conſtantini ſui edictum ſequutus videtur eius æqualis Silveſter I. *in Can. nullus, trigeſimo ſecundo.* 11.*q.* 1. In quo ſic habet: nullus Clericus, vel Diaconus, vel Preſbyter propter quamlibet cauſam intret in Curiam, nec antè civilem iudicem cauſam ſuam dicere præ-

sumat. Quidam Canonem illum rejiciunt quasi suppositum: alii eum valdè interpolatum esse volunt. Sed plures viri magni eum agnoscunt. Primò extat in secundâ Synodo Romanâ sub Silvestro I. Anastasius Bibliot. Luitprandus Ticin. Abbo Floriac. eum exscribunt in ejus vitâ; sicut & Compilator Legum Longobardic. & Gratianus, Romani Correctores, & Janus à Costa eum retinent & expendunt.

Amplissimam hanc potestatem in multis temperatunt Constantini successores, eamque coarctarunt ad causas religionis, disciplinæ Ecclesiarum, bonorum Ecclesiasticorum, & ad eos ipsos Clericos pertinentium, conversationis, & morum.

Primò igitur sicut Ethnici Pontifices de suâ Religione cognoverunt, apud M. Tullium: & Archi-Synagogi & Patriarchæ Judæi de suis Cærimoniis *l. Judæi* 13. *Cod. Th. de Judæ.* Ita & semper Ecclesia potestatem illam suo jure habuit, ut de Religione cognoscat. Imò & Honorius & Arcadius *in. l.* 1. *Cod. Th. de Relig.* & Valentinianus III. *in Nov.* 12. scribunt Ecclesiasticos judices cognoscere tantum posse de causis Religionis. Quænam illæ sint, docet S.

Ambrosius *in Epist.* 13. videlicet causæ fidei, & alicujus Ecclesiastici Ordinis; & addit, de causis fidei nunquàm judicasse laïcos. Undè & veluti κατ' ἐξοχὴν dicuntur causæ Ecclesiæ judicio Episcopali definiendæ, apud Sulpitium Severum *lib.* 2. *sacræ Hist. circà finem.*

Secundò, S. Ambrosius causis fidei jungit causas alicujus Ecclesiastici Ordinis, putà, inquit, ut Sacerdotes judicent de Sacerdotibus, non etiam laïci, præcipuè verò cum de eorum fide agitur. Eum Ambrosii locum expendemus fusius tit. 7.

Tertiò, sunt causæ ad Religionis observantiam pertinentes, ut est *in l. qui mos est* 23. *Cod. Th. de Epis. & Cl.* quod Jac. Gothofredus accipit de causis Ecclesiasticæ Disciplinæ, ut à Synodis audiantur. Quales illæ sint videbimus etiam ibidem.

Quartò sunt causæ Ecclesiæ, ut *in l. ult. Cod. Th. de denunt. & edit. rescr.* seu negotia Ecclesiarum, *in Can.* 97. *Cod. Africani.* Putà de earum statu, terminis, immunitatibus, privilegiis, statutis, consuetudinibus, & aliis hujusmodi, quæ pertinent ad eas ipsas Ecclesias, quæque omninò sunt Episcopalis jurisdictionis.

Quintò controversiæ de bonis Ecclesiasticis huic etiam foro subjacent. Nihil frequentius in sacris Canonibus, & in libris Decretalium, idem de propriis Clericorum bonis & negotiis: sic enim Ecclesiastica negotia distinguuntur à propriis Clericorum, *in l.* 15. *Cod. de Episc. & Cler.* & *in l.* 13. *Cod. de Episc. aud.*

Denique Clericalis conversatio ejusdem est fori. S. Ambrosius *in ead. Epist.* Valentinianum Seniorem constituisse scribit, ut examen morum Episcopi ad Episcopale judicium pertineat. Quod etiam de omnibus Clericis probant omnes Canones de vitâ & honestate Clericorum.

Ferè omnes illæ causæ varios habuerunt exitus, varia temperamenta pro vario captu priorum Imperatorum: sed constat eas tùm primùm assignatas fuisse jurisdictioni Ecclesiasticæ, eaque prima fuisse illius fundamenta, quæ Pontifices altiùs tollere curarunt in dies. Atque ità ut ei quarumlibet rerum cognitionem addicerent, ut videbimus tit. sexto.

Sed huic usurpationi Christianissimi Reges variè consuluerunt, ut Ecclesiastici judices cognoscant tantùm de rebus ad

Religionem & ejus observantiam pertinentibus, de rebus spiritualibus, de rebus omninò Ecclesiasticis, de civilibus Clericorum causis, quæ actione in personam peragantur : ac si de aliis causis cognoscant, rescindantur eorum sententiæ per appellationem tanquàm ab abusu, quasi contrà sacros Canones & Leges regni potestate suâ in iis abutantur.

TITULUS IV.

In quibus causis Clerici civiliter agere vel conveniri possint apud judices publicos.

CONstat Clericos in rebus ad Christianam sanctitatem aut Religionem pertinentibus semper habuisse suos judices, putà Episcopos, quibus nihil commune erat cùm publicis. *L.* 3. *Cod. Th. de Epis. jud.* sed cùm habere ceperunt res proprias, de quibus suprà, quinam de iis cognoscerent, variè cautum est à legibus & Canonibus.

Ille ipse Constantinus Ecclesiasticæ jurisdictionis author indicat Clericum, qui de iis rebus litem habeat, sive in-

quit, petitor sit, sive possessor, apud judices publicos agere vel conveniri posse: Cum nempè statuit eum in quacunque parte litis apud eos institutæ petere posse, ut ab iis dirigatur seu rejiciatur ad Episcopum. *L.* 1. *ibid.* quia inquit, multa quæ in judicio (civili aut sæculari) captiosæ præscriptionis vincula promi non patiantur, investigat & promit Sacrosanctæ Religionis authoritas. Et ibi captiosa præscriptio est moratoria dilatio *l.* 3. *Cod. de div. resc.* quæ dicitur etiam eleganter obstaculum artificiosum *in l. un. Cod. Theod. de dom. rei quæ poscit.* S. Bernardus *lib.* 1. *de Consid. cap.* 10. Pontificem monet, ut in judiciis Ecclesiasticis moratorias illas dilationes præcidat: quæ cum sæpius liberæ in jure civili concederentur, ætates plerumque jurgantium veternosis litibus consenescebant, inquiunt Imperatores *in l. un. Cod. Th. de dilat. ex consc.*

Hoc etiam evincunt Constantini successores, qui compromissum desiderant, ut judex Ecclesiasticus de iis negotiis cognoscat: Ergò non interveniente compromisso ea erant sæcularis jurisdictionis. De eo compromisso agetur infrà tit.

Iis addenda sunt ea verba veteris illius

interpretationis, quæ subjicitur Novellæ Valentiniani de Epis. jud. si quis laïcus Clericum per authoritatem judicis ad publicum provocaverit, pulsatus sine dilatione respondeat nec multò post Clericus, si aliquem lite pulsaverit, in foro illius quem in judicio provocat, audiatur. Ea ipsa occurrunt in quibusdam Conciliis, cùm sæpiùs apud veteres tanti esset ea interpretatio, quasi Cod. Th. partem faceret. Quædam ex iis expendamus breviter, ut innotescat olim Clericos adire potuisse publicos judices.

Sub eodem Valentiniano Andegavensis Concilii Patres *in Can. primo* sic loquuntur Clericis non liceat inconsultis Sacerdotibus suis, ideſt Episcopis, sæcularia judicia expetere: Ergo licebat ex eorum permissu.

Eodem ferè tempore (quo vetus ea interpretatio prodiit) circà initium Sexti Sæculi) Agathense Concilium *in can.* 32. sic habet: Clericus ne quemquam præsumat apud Sæcularem Judicem, Episcopo non permittente, pulsare. Sic legit Syrmundus de Clerico actore. Gratianus *in can. Clericum* 11. *q.* 1. legit, Clericum nullus præsumat, de Clerico reo. Ivo Carnot. primam lectionem,

habet, eamque probant Rom. Correctores. Ergò Clericus, Episcopo suo permittente, agere potest in foro publico. Et sacri Canones licentiam hanc iis facile concedendam censet, qui jus suum persequitur contra laïcum & forum rei sequitur.

Additur *in eod. can.* 32. sed qui (nempè Clericus) pulsatus fuerit (apud Sæcularem judicem) non respondeat vel proponat. Sic legunt Ivo & Gratianus: Sed Syrmundus legit, respondeat, non proponat; & rectissimè lectionem illam probat *ex Can.* 11. *Epaonensis Concilii circà idem ferè tempus*: Sed si pulsati fuerint Clerici ad Sæculare judicium, sequi non morentur. Eam quoque lectionem valdè confirmat vetus ea interpretatio *d. Nov.* 12. quæ sic habet; pulsatus Clericus sine dilatione respondeat. Additur *in d. Can.* 32. non proponat, idest mutuam petitionem non instituat, ut palàm est, *ex Nov.* 96. *in fin.*

Ex iis omnibus ea disciplina colligitur ejus ætatis, ut si Clericus aliquem laïcum in jus vocare velit ad sæcularem judicem, necessarius sit Episcopi permissus, si autem conveniatur, Episcopalis consensûs nulla fiat mentio. Et fortè

ratio differentiæ ea esse potest: quia veteres sacri Canones nominatim prohibent, ne Clericus deserat proprium Episcopum, aut in foro Sæculari agat, idcóque necessaria fuit gratia aut licentia Episcopi: Nihil verò addunt, si ipse ab adversario laïco vocetur ad illud forum, quo casu necessaria illa non est, quia leges & Canones volunt ut sine morâ & dilatione sequatur, & respondeat. Undè cùm illud ità obtineat ex indulgentiâ Canonum, necessarius non est Episcopi consensus.

Sed non multò post in tertio Aurelianensi Concilio *Can.* 32. mutua fit prohibitio, ne Clericus actor laïcum reum, vel laïcus actor reum Clericum ad publicos judices vocare possit, absque permissu Pontificis, ac si verum amamus ea etiam ipsa mens est IV. Aurelian. Concilii (tribus aut quatuor annis posteà) *Can.* 20. ubi, absque Presbytero aut Archidiacono nihil aliud esse videtur, quàm absque licentiâ Presbyteri aut Archidiaconi.

Et hinc omninò sequitur, vel etiam ex antiquo Jure Canonico, Clericos agere vel conveniri potuisse apud judices publicos, saltem ex permissu aut licentiâ Diœcesani Episcopi. Hodie

omninò etiam recepta est ea regula, ut Clericus laïcum in sæculari foro convenire debeat, nullâ petitâ veniâ, & quidem juxtà receptissimam hanc juris utriusque regulam, actor sequitur forum rei.

Sensim etiam invaluit in Galliâ laïcum judicem de interdictis seu de causâ possessionis cognoscere, vel etiam in rebus Ecclesiasticis, & inter ipsos Clericos, ut titulo sequenti videbitur.

Clerici etiam de laïco Patronatu agunt & conveniuntur apud judices regios, ut fusiùs olim scripsi *ad tit. de Ju. Pat. in Proleg. Cap.* 39. Idem de feudis Ecclesiasticis: Nam & illi ipsi Pontifices Clericum de Sæculari feudo agentem rejiciunt ad laïcum ejus feudi dominum quasi ad verum judicem, *Cap. 6. & 13. Ex. de judic. Cap. 6. Ex. de fo. Comp. cap. pen. Ex. de ord. cog.* quibus addi possunt *Epist.* 128. *Innocentii III. lib. 2. reg. & Epist.* 208. *apud Quercetanum to. 4. histor. Franciæ.* Idem juris, si reus sit Clericus, ut nempè in ejusdem domini curiâ respondeat, inquiunt Siculæ Constitutiones *lib. 1. tit. 65. Cap. un.* Et hinc in Gestis S. Ludovici ad ann. 1245. inter causas excommunicationis, quæ in Concilio Lugdun.

Contrà Fridericum II. lata est, ea refertur: quòd exequi noluerat eam Ecclesiæ legem, ex quâ Clericus apud Sæcularem judicem conveniri non potest, nisi propter feudum, quod civiliter tenet: idest à laïco. Sed in Galliâ soli judices laïci de omnibus feudis cognoscunt, sivè sint Ecclesiastica, sivè laïca, sivè à Clericis, sivè à laïcis teneantur, quia sunt omninò temporalia & patrimonialia. Vide Notam Caroli Molinæi *ad d. Cap.* 5. *Ex. de judic.*

Sic etiam Clerici de decimis Infeodatis apud solos judices laïcos agere aut conveniri possunt: Et quia sunt planè temporales & quia possessores eas ab ipso Rege in feudum accepisse præsumuntur, cui ab Ecclesiâ tum primùm ita datæ sunt.

Ac tandem Clerici ad forum laïcum vocari possunt pro recognitione Scripturæ. Ex jure Canonico ea recognitio inter Clericos, facienda est apud judicem Ecclesiasticum. *Cap.* 1. §. *ult. & ibi Glossa. de fo. comp. in Sexto.* Sed in Galliâ receptum est, eam fieri tantùm apud laïcum, ex Constitutione an 1539. artic. 92. ad quam videndus Brodæus ad Loüetium *lit. L. num.* 15. quod & in

Angliâ receptum esse palàm est ex ejus legibus, *toto libro 7.*

TITULUS V.

De causâ possessionis & proprietatis.

CUM in judicio vel res, vel persona conveniatur, *L.* 19. *d. de ju. fis.* hinc summa illa divisio actionum prodiit, ut aliæ sint in rem, aliæ in personam. Actio in rem est per quam vindicamus rem nostram, quæ ab alio possidetur, eaque semper in eum datur. Actio in personam, quâ cum eo agimus qui nobis obligatus est ad aliquid dandum vel faciendum, & semper in eum datur *l.* 25. *d. de oblig. & act.* Ac licet in jure Canonico exoleverit actionum scrupulositas, attamen contemnēda non est ea divisio, & earum actionum natura: Præcipuè verò in tractatu de jurisdictione, & de foro competenti, ut nempe innotescat ubinàm instituendæ ac peragendæ sint, atque etiam quale in iis officium judicis esse debeat.

Quando actiones illæ Clericis aut contrà Clericos competunt, nec leges Imperiales nec Canones distinguunt, in

quonam foro instituendæ sint; & generaliter volunt, ut in civilibus caufis Ecclesiastica sequantur: Sed Carolus Magnus *in legibus Longobardorum, lib.* 3. *tit.* 1. *Cap.* 11. statuit ut Clerici de suis personis seu actione in personam conveniantur apud Ecclesiasticos judices, & actione in rem apud temporalem judicem Diœcesani Episcopi, qui cum assessore judicis laïci jus dicat. Apertiùs omninò Guillelmus Rex Siciliæ *in legibus Siculis lib.* 1. *tit.* 42. *&* 63. statuit, ut Clerici, actione in personam conveniantur tantùm apud Ecclesiasticos judices, & actione in rem apud laïcos. Eam distinctionem sequutus est Franciscus I. Rex Galliæ. Ratio differentiæ ea esse potest, quia persona Clerici omninò Ecclesiastica est, & per Ordinationem mancipata Ecclesiæ: sed res sunt, sub Imperio Principis, & jurisdictione Regii Magistratus. *Can. quo jure. dist.* 8. atque etiam Clerici per jura Regum possident possessiones, ait Hincmarus Remensis *in Epist.* 9. & ità convenit, ut Reges eorumve Magistratus de iis possessionibus cognoscant. Olim quidem Carolus magnus in actione in rem non distinguebat inter res Clericorum proprias, & inter

Ecclesiasticas : Ejusque disciplinæ quædam exempla occurrunt apud Adrevaldum Floriacensem Caroli Magni æqualem, & ut volunt, agnatum, aut Gentilem *in libro de miraculis S. Benedicti.* Sed hodiè actio in rem de rebus Ecclesiasticis instituenda est etiam in foro Ecclesiastico.

Verùm in reali controversiâ utplurimùm vertitur causa proprietatis & possessionis, quæ utraque nihil commune habet, *L. naturaliter* 12. §. 1. *de acq. vel amit. poss.* quod potissimùm innotescit in modo persequendi : Nam proprietas vindicatur actione in rem, quæ ideò dicitur jus dominii, de cujus foro actum est suprà : Sed de possessione agitur interdictis, quæ nihil aliud sunt, quàm judicia possessoria, in quibus actor vel alicujus rei possessionem adipisci contendit, vel eam conservare, vel amissam recuperare, ex receptis juris Canonici regulis. Si Clerici de quarumlibet rerum possessione interdictis agere velint, ea omninò instituenda sunt apud judices Ecclesiasticos, & utrumque judicium putà petitorium & possessorium, seu actionem in rem & interdictum apud eos aut simul, aut seorsim instituere possunt. Unde lib. 2. decretal.

cretal. extant varii tituli, in quibus Summi Pontifices & Episcopi cognoscunt de possessione quarumlibet rerum.

Sed aliter obtinet in Galliâ: nam Clerici quodlibet judicium possessorium etiam de rebus Ecclesiasticis instituere debent apud sæculares judices: quod & in Angliâ obtinuisse docet *Cap.* 7. *ex. qui fil. sint legit.* & in Germania, Petrus de Vineis *lib.* 5. *Ep.* 121. Ratio ea est tùm quia possessio est quid temporalis & humani juris; Rex autem Christianissimus in temporalibus nullum habet superiorem, *Cap.* 13. *ibid.* tùm quia Clerici per jura Regum possident possessiones, ut jam diximus, ergò eas tueri debent; quod præcipuè vertitur in eo judicio: eorum judicum officio incumbit, ut ei ex litigantibus dent possessionem, qui potiori jure nitatur, ut lite pendente, rem litigiosam possideat.

Ea est sententia de recredentiâ, idest de redditâ aut restituta possessione, apud Ivonem *in Epist.* 197. & 275. & Gaufridum Vindocin. *lib.* 2. *Epist.* 30. atque etiam Clericum illum in eâ possessione plenissimè tueri possunt, & prohibere, ne quis eum turbet, quæ est definitiva sententia, *Cap. ult. ex. de*

R

judic. Et dicitur ſententia pleniſſimæ tuitionis, quæ cum dicta eſt in quæſtione beneficiali, non ampliùs hodiè licet judicium petitorium inſtituere apud judicem Eccleſiaſticum, quia ferri non potuit ea ſententia niſi examinato titulo, cùm Eccleſiaſtica beneficia obtineri non poſſint abſque Canonicâ inſtitutione ſeu Canonico titulo: durum autem & grave eſſet eum adhuc à judicibus Eccleſiaſticis examinari.

TITULUS VI.

De Laïcis, an & in quibus cauſis Eccleſiaſticæ Jurisdictioni ſubiaceant.

EJus tituli authores mihi ſunt duo pacis decora D. Maiſtræus Protopræſes, & D. de Marca in eâ exercitatione, quam promiſerat de Canonicis judiciis in laïcos. Utinàm mihi affulgeret utraque lex illa ad illuſtrandam juriſdictionis illius originem, progreſſum, & hodiernam mutationem.

Cum naſcentis Eccleſiæ temporibus quidam Fideles apud Ethnicos judices litigarent, Apoſtolus illud ægrè patitur,

eosque monet ut potiùs contemptibiles ex suis ad judicandum constituant, quàm ut adeant Ethnicos illos judices. Hinc Fideles cujuscumque conditionis, omnes suas lites deferre ceperunt Ecclesiæ, ut terminarentur, vel etiam privati, idest laïci, ut jam olim probavimus. Tertium Carthagin. Concilium ità illud Apostoli accepit *in Can.* 9. quem Gratianus exscribit *in Can. Placuit.* 42. *in fi.* 11. *q.* 1. iis verbis, cum privatorum etiam causas Apostolus ad Ecclesiam deferri, atque ibidem determinari præcipiat. Sanè integrum illud Concilium ultima illa verba non habet *in Cod. Can. Ecclesiæ Afric. in Cod. Can. Dionysii Exigui, in Decreto Ivonis Carnot.* Sed omnes ferè Codices Gratiani ea exscribunt, eaque probant & retinent Contius & Romani Correctores, nec sine ratione.

Primò enim Alexander I. iis utitur *in Can. relatum. ibidem.* qui desumptus est ex ejus Epistolâ primâ, in quâ Blondellus ea ipsa verba legit absque ullâ notâ, quàm quæ huic Carthag. Concilio ea verba tribuit. Secundò, antiquissimam hanc disciplinam adstruunt Author Constitutionum Apostolic. Origenes, Tertullianus, & Illiberitanum Concilium.

Cum ad Christianos Principes venit Ecclesia, ut loquitur S. Hieronymus, Ecclesiastici judices dati sunt Clericis, & Laïcis publici. Honorius & Arcadius Constantini Nepotes *in l. 7. & 8. Cod. de Episcop. aud.* volunt ut Fideles omnes ex mutuo consensu apud Episcopos litigare possint; quod quid sit olim diximus. Sed Valentinianus *in Nov. 1. de Epis. jud.* voluit eos ita consentire non posse in Episcopum, nisi per compromissum jure perfectum: & addidit illud etiam obtinere in Laïcis. Vide Janum à Costa, *ad cap. 4. ext. de judic.* Sicque vel etiam laïci ex compromisso Ecclesiasticos judices adire poterant. Undè illius temporis Episcopi audiendis & dirimendis omnium planè Fidelium causis aut litibus incumbebant ad fastidium, ut de S. Ambrosio, S. Augustinus *lib. 6. Confess. cap. 3.* & de se ipso passim, & de Gregorio Nazianz. Gregorius Nyssenus, quibus adde Chrysostomum *in lib. de Sacerdotio, cap. 18.*

Ea fuit origo Canonicorum judiciorum in laïcos, quæ summo jure non habuit Ecclesia, sed ex liberalitate Principum: nec eam jurisdictionem habuit quasi ordinariam, sed in morem arbitrorum, quoties Episcopi à litigantibus

electi essent. Progressus ille fuit, ut quæ olim sanctis illis Patribus molesta erant, posterioribus Episcopis jucundissima fuerint. Petrus Blesensis *in Epist.* 73. ingenuè fatetur Ecclesiasticos judices omnium ferè causarum cognitionem & alienam jurisdictionem (puta sæcularem) in laïcos ambitione temerariâ usurpare. Et de eâ usurpatione queritur passim S. Bernardus. Utebantur vario illo prætextu, vel quòd à litigantibus invicem data esset fides, aut præstitum juramentum, vel quòd essent miserabiles personæ, vel quòd in eorum causis peccatum aliquod occurreret : abusus ille viguit præcipuè temporibus eorum Pontificum, ex quorum rescriptis compositi sunt Decretalium libri : sed tandem varii Principes huic malo & ambitioni variè consuluerunt, ut diximus Tit. tertio, atque etiam Summi Pontifices quædam negotia Ecclesiasticorum nomine tegebant, ut eorum cognitionem judicibus Ecclesiasticis adscriberent, ut *in cap.* 12. *ext. de judic.* & *in cap.* 5. *ext. de test. cog.*

Ità & in nostro Jure Can. Summi Pontifices, aut alii judicès Ecclesiastici ob negligentiam sæcularis judicis inter laïcos cognoscunt *cap.* 6. 10. & 11. *ext.*

de foro comp. quibus adde Innocentium III. *in Ep.* 148. *lib.* 3. *regesti.* quod in Galliâ prohibitum est regiis Constitutionibus Philippi VI. & Caroli VI.

Ac tandem ea fuit jurisdictionis illius immutatio, ut hodie judices Ecclesiastici de duabus tantum causis cognoscant inter laïcos: Prima est de Decimis in judicio petitorio, quia cum sint res sacræ, & spirituale sit jus earum petendarum, solus judex Ecclesiasticus de eo cognoscere potest. Atque ita ut Clericus & Laïcus nequidem mutuo consensu, aut ex perfecto compromisso judicem laïcum de eo jure adire possint: quâ de re videndus omninò Brodæus ad D. Loüetium *litt. D. num.* 19. Secunda est de fœdere Matrimonii, an illud consistat, aut dissolvendum sit, vel etiam quoad vinculum: illud est tantùm jurisdictionis Ecclesiasticæ, ità ut laïcus ei planè subjaceat; cùm illud sit Sacramentum, de quo numquàm judex laïcus cognoscere potest. Olim quidem ex receptis Juris Canonici regulis judices Ecclesiastici non tantùm de Sacramento Matrimonii cognoscebant, sed de cæteris Matrimonii, putà de dote, de dotalitio, de pactis dotalibus, de donationibus inter virum & uxorem;

ſed hæc abierunt in deſuetudinem.

TITULUS VII.

De Publicis Iudiciis.

SÆpius quidem publica judicia & publici judices pro Sæcularibus accipiuntur, ad differentiam Eccleſiaſticorum, ut jam videre eſt *in l. 3. Cod. Th. de Ep. jud.* & *in Cod. Can. Dionyſii Exigui.* quòd illi ſoli publicum haberent tribunal, publicum forum, non etiam Eccleſiaſtici. Sed in hoc titulo publica judicia non alia ſunt quàm criminalia, ut in *Cap. 13. ex. qui fil. ſint leg.* criminales cauſæ, ut *in Cap. 3. ex. qui mat. accuſ. poſſ.* quas etiam appellari judicia publica notat Balſamon *ad Can. 6. Conſtantinopolitanæ Synodi* : quibus nempè crimina vindicantur juxtà receptum eorum judiciorum ordinem : Nec enim in h. t. agitur de foro pœnitentiali, ad quod peccata pertinent, crimina verò ad judiciale, nam ea diſtingui docet S. Auguſtinus *in Enchiridio de Fide cap. 7.*
Exemplo Juſtiniani ſtatim videndum quænam ſint delicta Clericorum (de quibus tantùm hîc agitur) quæ ita vin-

dicantur. Cumque sub primis Imperatoribus Christianis orta sit criminalis jurisdictio Ecclesiæ, ab eorum legibus repetenda est cognitio eorum criminum. Gratianus Imp. *in l.* 23. *Cod. Th. de Ep. & Cl.* differentiam facit inter levia & gravia delicta Clericorum. Levia vocat quæ ad religionis observantiam pertinent. Ea ipsa verba explicat æqualis S. Ambrosius *in Ep.*13.*aliis* 32. ubi ejus legis meminit, ut sint causæ fidei, & Ecclesiastici Ordinis. Sanè si Clericus fiat hæreticus, non illud est leve delictum, nam execrabilis ille dicitur *in l.* 61. *Cod. Th. de hæret.* & passim ultimo supplicio coërcendus; sed si aliquid faciat quod utcumque fidem aut religionem lædat, Gratiano leve illud dicitur. Quod verò Imperator religionis observantiam vocat, eleganter Ambrosius vocat causam Ecclesiastici alicujus Ordinis : si quidem in Ecclesiâ quædam tenentur Canone, quædam Ordine, quædam consuetudine, ut est *in præfatione Cod. Can. Ecc. Afric.* Et ille ordo nihil aliud est quàm Ecclesiastica disciplina, contrà quam admissa delicta dicuntur levia *in d.l.* 23.

Sed non satis constat, quænam sint causæ illæ contra Ecclesiasticam disci-

plinam, cum tamen eas exactè cognoscere non minimùm intersit, præcipuè quantùm ad appellationes quasi ab abusu, quibus vulgò dicuntur devolutivæ tantum in causis disciplinæ, non etiam suspensivæ. Et quidem Ecclesia est domus disciplinæ, ait S. Augustinus *in lib. de disciplinâ Christ.* ubi duriùs in eos agit qui disciplinam in ea non servent idest S. Ambrosio Ecclesiasticum Ordinem πολιτεῖαν institutionem Ecclesiasticam : Ut si quis Clericus in Ecclesiâ eam religiosè non servet, nec rite, nec honestè officio suo fungatur, contra disciplinam delinquat. Ea etiam continet causam morum. Ambrosius ibidem ait, Sacerdotes, idest Episcopos cognoscere, si morum examinanda sit causa, putà si Clericus sit ebriosus, aleator, mulierc ularius, & sic de aliis. Et sicut in actione rei uxoriæ cum de divortio agitur, vitia morum dicuntur mediocres culpæ *l. 2. Cod. Th. de repud.* Ita & in judiciis publicis contra Clericos vitia illa morum reponuntur inter levia delicta : Sicque delicta ad Religionis & disciplinæ observantiam pertinentia dicuntur, quæ non modò lædunt officium, decorem, & honestatem in ipsâ Ecclesiâ, sed

R v

etiam mores Clericali statui convenientes, quæ lædunt Christianam Sanctitatem *l.* 3. *Cod. de Episc. jud.* quæ offendunt in Christianismo, ait Ivo *in Ep.* 101.

Gravia delicta, sunt quæ actio criminalis apud majores Magistratus constituit *d. l.* 23. seu quæ per solemnem accusationē à publicis judicibus coërcenda sunt, quæ ad Ordinarios cognitores, & ad usum juris publici pertineant *l.* 1. *Cod. Th. de relig.* seu ex regulis juris publici aut civilis vindicanda sunt.

Aliam Clericalium delictorum divisionem commenti sunt alii Imperatores, eamque probat Justinianus *in Nov.* 83. ut alia sint propria seu Ecclesiastica, alia verò communia & civilia, quod à disciplinâ militari repetitum videtur: Vel enim milites tanquàm milites delinquunt, & illud est proprium militis delictum, vel ut quilibet cives, & illud est commune: ita & cum Clerici sint etiam cives & reip. partes, si tanquàm Clerici delinquant contra Ecclesiasticam disciplinam, illud est Ecclesiasticum quod pœnis Ecclesiasticis coërcetur: si tanquàm cives, illud est civile, aut etiam contra, quod ab omnibus civibus admittitur, & ideò jure communi est punitur *in Nov.* 12. *Valentiniani.*

Ex eâ divisione in Galliâ fluxit & alia ; sed in alium sensum, aliamve acceptionem detorta, ut quædam dicuntur communia delicta, quædam privilegiaria: siquidem ea divisio referretur ad Jurisconsultorum regulas, ex iis ea dicenda essent communia, quæ à Clericis tanquàm civibus admitterentur; ea verò privilegiaria, quæ essent eorum propria. Sed hodiè usus invaluit, ea dici communia quæ propria sunt Clericorum, & privilegiaria quæ sunt cõmunia. Ejus denominationis ratio repetenda est ex vario illo jure, quod eorum criminum cognitionem his & illis judicibus tribuit. In Galliâ semper jus illud commune fuit ut soli judices Ecclesiastici de criminibus Clericorum cognoscerent; sed consuetudo capitalia excepit, quorum cognitionem publicis judicibus dedit. Ejus disciplinæ meminerunt elegantissime Ivo Carnot. *in Ep.* 101. & Alexander III. *in Ep.* 138. *apud Quercetanum to.* 7. *Historicorum Galliæ.* Quam probat etiam Innocentius *in suis Gestis.* Invaluit delicta dici communia ab eo jure communi, quod eorum cognitionem judicibus Ecclesiasticis tribuit, ea verò dici privilegiaria, ab eo jure singulari, quod con-

ſuetudo introduxit, quod proprie eſt privilegium, quaſi eorum cognitio judicibus laïcis ex privilegio contrà jus commune competat.

Nunc videndum apud quos judices peragenda & vindicanda ſint ea crimina. Et quidem cùm Apoſtolus egit de civilibus fidelium cauſis,voluit quoſdam ex iis in Eccleſia conſtitui, qui de iis cauſis cognoſcerent : Sed cùm egit de criminalibus, juſſit *ad Rom. Cap.* 13. ut omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit, eaſque timeat, quòd non ſine causâ gladium portent, videlicet ad animadvertendum facinoroſos homines. Et omnes ſancti Patres addunt hoc etiam ad omnes cujuſlibet gradus Clericos pertinere. Semper quidem Eccleſia in ſceleratos Clericos ſuas habuit pœnas ; In eos ſemper teſtes & accuſatores admiſit , ſed ad ſolam morum emendationem, ad divinam cenſuram, ut olim diximus ex Tertulliano , non etiam ad vindictam publicam, quæ ſemper majoribus illis Magiſtratibus relicta eſt. Cumque omnis Eccleſiaſtica juriſdictio propriè dicta (nempe forenſis & publica) ſub primis Imperatoribus Chriſtianis orta ſit, & incrementum habuerit, ab eo-

rum legibus repetendum est, à quibus judicibus delicta Clericorum coërceri voluerint; & hoc secundùm allatas eorum delictorum divisiones exequendum.

1°. Igitur cum Gratianus differentiam fecit inter levia & gravia delicta, voluit *in d. l.* 23. de levibus cognoscere judices Ecclesiasticos, quia iis præcipuè læditur status & ordo Ecclesiasticus, & de aliis sæculares, tùm quòd ea Clerici admittant, quasi cives, qui Magistratuum jurisdictioni subjacent, tum quòd ea sint civilia, seu quæ remp. lædunt & ad usum juris publici pertinent *d. l.* 1. Olim quidem condemnati Clerici ab Episcoporum sententiis appellare non poterant *l.* 8. *Cod. de Episc. aud.* Sed posteriores Imperatores & sacri Canones iis appellare permiserunt. Et hodiè cum Episcopus contra reum Clericum sententiam dixit de quodam delicto, quod ad religionis & disciplinæ observantiam pertineat; quamvis ab eâ Clericus ille appellaverit, vel etiam quasi ab abusu: ea tamen appellatio ejus sententiæ executionem impedire non potest *Cap.* 13. *ex. de off. jud. Ord.* Eaque sententia perducenda est ad effectum per provisionem, ut lo-

quuntur, tùm quòd Episcopi Apostolico jure potestatem illam habeant, ut de causis disciplinæ judicent *Can. 63. Carthag. Concilii apud Balsamonem.* Tùm quòd intersit Ecclesiæ statim ea puniri, quæ fiunt contrà disciplinam. S. Augustinus *lib. 2. contra Parmenianum cap. pen. & lib. 3. contra Petilianum, cap. 4.*

2°. Alii Imperatores voluerunt Ecclesiastica Clericorum delicta coërceri ab Episcopis, civilia autem à publicis judicibus. Eamque *in l. 3. Cod. Th. de Ep. jud.* generaliter statuunt Clericos pro suis delictis trahi non posse ad publicos judices; statim addunt, quantum ad Ecclesiasticas causas: quæ verba perperàm omisit Gratianus *in Can. continua. 11. q. 1.* qui desumptus est *ex d. l. 3.* Justinus Imp. *in Nov. 3.* (quæ refertur post Novellas Juliani Antecessoris) permittit tantùm Episcopis, ut de iis cognoscant, quæ Clerici admiserint contrà divinas regulas, seu contra sacros Canones.

Denique in Galliâ Sub Prima Stirpe regiâ observatæ sunt Rom. leges. Videlicet. Cod. Th. ut palam est *ex Can. 9. III. Mutisconensis Concilii & ex Can. 20. IV. Aurelian.* Idem sub 2. stirpe obti-

nuisse docent capitularia, sicut & sub. 3. ab initio, ut nempè levia & Ecclesiastica Clericorum delicta & levia Ecclesiasticæ jurisdictionis fuerint, gravia & civilia sæcularis. Nec dicendum est Alexandrum IV. S. Ludovico dedisse illud privilegium. Nam suprà diximus semper eam fuisse disciplinam & consuetudinem Ecclesiæ Gallic.

Cùm autem in Gallia prodiit quædam esse delicta privilegiaria, si quis Clericus eorum accusetur, ejus accusationis ordo ille est ut uterque judex Ecclesiasticus & Regius eam præparent aut instruāt. Et posteà seorsim sententiam ferant in reum. Quod omnino desumptum videtur *ex edicto Clotarii II. ad 5. Paris. Concilium :* Cum enim *in ejus Can.* 4. generaliter cautum fuit, ne quis Judex laïcus Clericum damnare ausit, Clotarius hoc quidem generaliter & in civilibus causis probavit, sed in criminalibus addidit, ut Clericus capitalis criminis accusatus à sæculari judice distringatur, idest apprehendatur, & coram Pontificibus examinetur.

TITULUS VIII.

De Delictis Laicorum.

An & quænam sint Ecclesiasticæ Iurisdictionis.

DE privatis aut civilibus laïcorum caufis actum eft fuprà, nunc de publicis aut criminalibus, an & ex quibus delictis ad judicem Ecclefiafticum trahi poffint. Sic Harmenopulus *in Epitome Canonum Sect.* 5. ubi de laïcis agit, titulum proponit, pœnæ criminum & ftatim alium, pœnæ lapforum, in quibus agit tantùm de laïcis. Sed ibi ferè folùm etiam tractat de foro Pœnitentiali.

Statim verò præmittendum eft de iis judicibus fingendam effe fpeciem, qui à folo Chrifto, ab eâ ipsâ Ecclefiâ, non etiàm aliundè jurifdictionem habeant, putà ex conceffione Principum, vel ex proprietate feudorum aut nobiliorum prædiorum. Nam invaluit tandem Ecclefiam habere poffe jurifdictiones temporales, ex quibus in laïcos etiam delinquentes animadvertere poffit, ut pa-

làm est *ex cap.* 3. *ext. de præscrip. ex cap.* 10. *ext. de excess. Prælat.* & *alibi passim*; Quibus adde Magnum Bignonium *ad Marculfum lib.* 1. *cap.* 3. Eam hodie non nisi per laïcos exercet, nec ab iis appellatio est nisi ad regios judices.

De iis judicibus non hîc quæritur, sed de iis tantùm, qui solam & propriè dictam habent jurisdictionem Ecclesiasticam, nec etiam de foro Pœnitentiali: Omnes enim Christianos huic subjacere constat. Undè Innocentius III. *in cap. novit.* 13. *ext. de Judic.* sic loquitur, de peccato decernere intendimus, cujus ad nos pertinet sine ullâ dubitatione censura, quam in quoslibet exercere possumus & debemus.

Quædam ergò delicta sunt adeò Ecclesiasticæ jurisdictionis, ut in iis vel etiam laïci eam agnoscere teneantur; talis est hæresis. Nam si quis laïcus accusetur hæreseos, tum primùm divinâ seu Ecclesiasticâ vindictâ puniendus est, & postmodùm ultione Imperiali *l.* 1. *Cod. de Sum. Trin.* Primò Episcopus eum condemnare debet, eumque condemnatum sæculari potestati tradere puniendum, *cap.* 9. *ext. de hæret.* Officium est Episcopi aliquem hæreticum

declarare vel etiàm laïcum, ait S. Athanasius *in tertio Colloquio Arrianorum.* Ac tandem Rigordus *in gestis Philippi Augusti* ait, quosdam hæreticos damnatos fuisse in Concilio, & regiæ Curiæ traditos.

Idem de Simoniâ dicendum, quippè quæ sit crimen omninò Ecclesiasticum, perindè ac hæresis. Undè si laïcus eam admiserit, ut *in cap. 26. ext. de Sim. in Epist. 373. Innocentii III. lib. 2. Epist. Decretal.* quæ pertinet *ad cap. un. ext. ut Eccles. Benef. sine dim. confer.* si pro Beneficiis Ecclesiasticis pecuniam dederit aut acceperit, Simoni Mago comparatur, ait Guntrannus Rex apud *Aimoinum lib. 1. cap. 55.* Ecclesiasticæ jurisdictioni subjacet; Nec unquàm obtinuit in hoc regno, ut publici judices de solâ simoniâ judicaverint. Hoc olim agnoverunt Advocati Catholici Senatus Parisiensis circà an. 1547. Et hinc cum Petrus Pithæus *in Collectione libertatum Ecclesiæ Gall. cap. 31.* enumerat ea crimina, de quibus cognoscere non possunt Ecclesiastici judices, omittit simoniam ut ità doceat eam esse fori Ecclesiastici.

Olim etiam exactio usuræ crimen erat purè Ecclesiasticum, & ità Ecclesiastici

fori, *Can.* 20. *Illiberit. Concilii*, & *cap.* 7. *ext. de usur.* Nec alia olim esse poterat disciplina, cum soli Canones prohiberent usuras, non etiam Principes, qui tantùm eas definiebant aut taxabant. Sed invaluit crimen usurarium à Clerico admissum, esse fori Ecclesiastici; à laïco, esse publici; cùm Principes duriùs in eos agere ceperunt, qui earum modum ab ipsis decretum excederent.

De quibusdam aliis criminibus purè Ecclesiasticis vide Petrum Pithæum *ibidem cap.* 31. *&* 33. & ad ea Commentarium: sicùt & Feuretum *in tractatu de abusu*; *lib.*8. *cap.* 2. sed *ex d. cap.* 33. unum illud observandum, quo casu Ecclesiastici judices de iis criminibus cognoscunt inter laïcos, Canonicis tantùm pœnis eos uti posse, non etiam mulctæ dictione, & similibus aliis.

TITULUS IX.

De Accusationibus.

Accusationes propriè de publicis judiciis dicuntur, ut observant Græci Basileωn Interpretes *ad l.1. Cod. ut infrà cert. temp. crim. quæ. term.* accusatio est alicujus criminis delatio apud judicem solemniter facta ad vindictam publicam. Ut à simplici delatione differat, additur solemniter facta, ideſt cum inscriptione in crimen, ut nempe accusator in jure profiteatur se illum accusare hujus criminis, se accusationem illam persequuturum usque ad sententiam, seque subjiciat eidem pœnæ, nisi crimen illud probaverit, quod eo animo introductum est, ut compescatur accusatorum temeritas & injuria *l. ult. d. de furt.* Eam quoque inscriptionem agnoscunt & probant sacri Canones apud Gratianum, & in omnibus libris Decretalium.

Sicut Tribonianus de criminibus lib.9. Cod. acturus primũ hunc titulum præmittit, Qui accusare non possunt, ita & in hoc tit. præcipuè inquirendum, quinam possint esse accusatores. Nam &

Author *ad Herennium* ait, cautum esse in publicis legibus, ut ante omnia judicium fiat de accusatore, utrùm ei accusare liceat. Illud autem edictum de accusationibus prohibitorium est, ut nempè illi omnes accusare possint, qui non prohibeantur *Can.* 129. *&* 130. *Carthag. Concilii apud Balsamonem* Hincmarus Remensis Archiepiscopus *in Ep.* 7. *cap.* 4. ait Ecclesiam illud moderari, & ex legibus & ex sacris Canonibus.

Cum Apostolus 1ª *ad Timot. cap.* 5. dixit: adversùs Presbyterum accusationem noli recipere nisi duobus aut tribus testibus. SS. Patres & sacri Canones huic Apostolico præcepto convenire putarunt, non passim, non promiscuè recipiendas esse accusationes contra Presbyteros, ne bona eorum existimatio contaminetur *Can.* 6. *Constantinopolitani Concilii I.* Sicque polluatur eorum dignitas in opprobrium Cleri, ait Flodoardus *lib.* 2. *Remens. hist. Cap.* 2. Undè cùm pòst Nicœnum Concilium Arriani, Eusebiani, & alii id genus graves quotidiè accusationes instituerent contrà Catholicos, & sæpius non alios haberent accusatores, quam homines malæ rei, statim constitutum

est *in d. Can.* 6. & adhuc posteà *in Can.* 2. *Calched. Concilii* quinam haberent accusandi licentiam.

Ex d. Can. 6. vel aliquis propriam injuriam persequitur contrà Episcopum, vel crimen aliquod Ecclesiasticum. 1. Casu inquirenda non est persona vel religio ejus accusatoris, quia oportet Episcopi conscientiam modis omnibus liberam esse, vel etiam absque suspicione criminis, & eum, qui asserit se passum esse injuriam, jus suum consequi cujuscunque Religionis aut vitæ. 2°. Non omnes ad eam accusationem admittendi sunt: Prius est ut eorum discutiatur existimatio *d. Can.* 2.

Et primò quidem non licet hæreticis accusare Catholicos de rebus Ecclesiasticis *d. Can.* 6. idest de iis causis quæ accusato depositionem aliamve pœnam Ecclesiasticam irrogant, ait ibi Zonaras. Et in eo Can. illi dicuntur hæretici qui à Concilio extrà Ecclesiam ejecti & excommunicati sunt propter fidem Catholicæ contrariam.

2°. Clericos accusare non possunt, qui excommunicati sunt, & alterius, etiam criminis accusantur priusquàm de proprio crimine satisfecerint, seque probaverint innocentes: ac tandem

infames ad Clericorum accusationem non admittuntur ; iniquum enim esset eam vitæ rationem ab aliis reposcere, qui suæ reddere non posset, ait M. Tullius *in Divinatione:* Ab ea etiam accusatione removentur pupilli, mulieres, & servi.

Dubitatum est de laicis an Clericos accusare possent. Eos olim potuisse constat *ex d. Can.* 6. & *ex d. Can.* 2. Sed 1. Symmachus in. 5. Synodo Rom. Episcoporum dignitati dedit, ut à laicis accusari non possent. Quod Alexander III. *in Cap.* 14. *ex. de testib.* ad Clericos produxit ; quod fortè intelligendum est de criminosis laicis *Can. præsumunt.* 2. *q.* 7.

Denique licet nullus absque legitimo accusatore condemnari possit *Cap.* 1. *ex. hoc tit.* attamen notoria & manifesta eo non egent *Cap.* 9. *ibid.* quia in delictis requiritur tantùm, ut probentur : Nihil autem clarius, nihil illustrius esse potest ipsâ evidentia inquit M. Tullius *in quæstio. Academ.* ideoque judex officii sui prospectu secundùm judiciorum ordinem reum peragere potest. Et obiter observanda sunt ea verba Mat. Paris. *in Joan. rege Angliæ.* Consuetudo est in regno Franciæ,

quod cum aliquis accusatur coràm suo judice de murdro, & non venit, pro convicto habetur, & tanquam convictus per omnia judicatur, & etiam ad mortem, ac si præsens esset.

TITULUS X.

De Pœnis.

CUm accusatio sit ad vindictam publicam, & nulla sit jurisdictio absque coercitione *l. ult. in fi. d. de eo cui mand. est Jurisd.* semper Ecclesia suas habuit pœnas, quibus malefactores coerceret. Ex iis quædam sunt pro interiori & pœnitentiali foro; de quibus in hoc tit. non agitur, sed tantùm de iis quæ pro exteriori. Invaluit quidem pœnas & censuras promiscuè usurpari, sed in antiquis Canonibus vix unquàm censura occurrit, pro pœnâ exterioris fori: Nam apud Tertullianum censura divina fiebat tantùm in privatis aut secretis conventibus & fortè tùm primùm apud S. Bernardum *in lib. de prac. & dispens. cap.* 13. occurrit vox illa, censura excommunicationis. Igitur *in* hoc tit. de iis tantùm pœnis agitur, quæ in foro

in foro exteriori & judiciariè irrogantur.

Cum Apoſtolus 1. *ad Corinth. cap.* 5. juſſit Fidelibus, ut ſceleratus quidam fornicator tollatur de medio eorum, S. Anſelmus addit hoc fieri per Eccleſiaſticam diſciplinam, ſeu per cenſuras Eccleſiaſticas: quod nihil aliud eſſe ait S. Auguſtinus *lib.* 3. *contrà Parmenianum in princ.* quàm ut ejiciatur à congregatione Fidelium, qui præcipuus eſt finis cujuſlibet Eccleſiaſticæ cenſuræ, ut criminum rei, aut in totum, aut per partes arceantur à communione Fidelium.

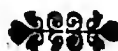
Sicut enim unaquæque civitas nihil aliud eſt quàm ſocietas & communio quædam ad bene beateque vivendum inſtituta, quæque potiſſimùm conſiſtit in mutuo uſu & participatione quorumdam jurium, quibus gaudent cives, non etiam peregrini, puta Romæ, in jure comitiorum, in jure ſacrorum, in petitione honorum; ac ſi quis deliquerit, alterutro ex iis privatur. Ita & cum Eccleſia ſit Civitas ſancta, cujus incolæ ſunt Cives Sanctorum inter eos eſt communio, ideſt ſocietas & participatio rerum divinarum & humanarum. Ac ſi quis contrà eam deliquerit, à communicatione orationis, conventus, & ſacri

commercii relegatur, ait Tertullianus *in Apol. cap.* 39. & ad reprimendam perversorum malitiam, pœnæ certæ in Canonibus constitutæ sunt *cap.* 8. *ext. de off. jud. ord.* quæ ab iis tantùm imponi & irrogari possunt qui exteriorem & contentiosam jurisdictionem Ecclesiasticam habeant.

Olim quidem publica pœnitentia dici poterat censura, quòd Fideles à sacris arceret: sed invaluit utramque separari, & ut censuræ quædam essent pœnæ judiciales, quæ cum strepitu forensi & publicè infligantur. Olim etiam omnes censuræ dicebantur excommunicationes, quia vel minima ex iis reo adimit alicujus rei sacræ communionem. Sed obtinuit excommunicationem singularem esse pœnam, quæ generis sibi nomen retinuit. Plures quidem sunt Ecclesiasticæ censuræ; sed cum aliquid sub iis simpliciter prohibetur aut præcipitur, eo nomine tres tantùm veniunt excommunicatio, interdictum, & suspensio, prout ex rerum aut personarum qualitate viderit judex *cap.* 20. *ext. de V. S.*

Denique cum in Ecclesiastica jurisdictione nullum sit discrimen sanguinis sub incruenta disciplina, inquit, S. Au-

gustinus *in Ep.* 54. nihil frequentius quàm ut Ecclesia judicium sanguinis, aut corporales pœnas irrogare non possit, ne quidem contra sceleratissimum, ait Synesius *in Ep.* 121. Regum est eas infligere, & sacerdotum imponere spirituales *cap.* 3. *ext. de crim. fal.* Olim quidem judicibus Ecclesiasticis permissa erant flagella: S. Augustinus *in Ep.* 159. quæ nempè non essent ad sanguinis vindictam, *cap.* 9. *ext. ne Cler. vel Mon.* Sed iis tandem interdicta sunt, & mundanis potestatibus relicta. Dici potest etiam eos quæstionem indicere posse, ad eruendam rei veritatem, *cap.* 1. *ext. de depos.* non utique cruentam aut sanguinolentam, quià suppliciis extorquere confessionem censura est Curiæ, non etiàm disciplina Ecclesiæ, ait Hildebertus Cœnom. *in Ep.* 30. Ac tandem obtinuit Ecclesiasticos judices condemnare non posse in exilium quasi propriè territorium non habeant.

TITULUS XI.

De Excommunicatione.

EX pœnis Ecclesiasticis præcipua & gravissima est Excommunicatio, ultrà quam non habet Ecclesia quod faciat, *cap.* 10. *ext. de judic.* Ea est censura Ecclesiastica per quam Fidelis separatur à Communione Ecclesiæ: Cum enim Christus Dominus Deum Patrem suum oravit pro suis Apostolis, ut ipsi unum sint, sicut ipse & Pater, ut in Deo Patre & in eo unum sint, & omnes in unum consummati, *Joan. cap.* 17. Veteres fidei nostræ Patres unum illud præcipuè habuerunt in votis, ut inter omnes Fideles unitatem, unionem, intimam societatem stabilirent, & simul omnes unum essent in Christo Domino. Ejus quidem Cõmunionis perfectio, est adoranda Eucharistia; sed tamen constat eam in multis aliis consistere, in communicatione aut participatione orationum, oblationum, conventus, & omnis sancti commercii, ut omnes Fideles invicem participent in omnibus bonis operibus, quæ fiant in Ecclesia, juxta illud Psalmi 118. *Particeps*

ego sum omnium timentium te.

Si quis aliquid fecerit sanctissimâ illâ unione indignum, gravissima est ea pœna & ultimum Ecclesiasticæ potestatis fulmen, ut ab ea ejiciatur; Eaque nihil aliud est quàm excommunicatio. Sicùt verò plures sunt communionis gradus, ita & excommunicationis. Ex iis duo præcipui duplicem illam faciunt, majorem & minorem. Antiquis, Canonibus incognita est ea divisio; sed frequentissima est in libris Decretalium, & apud eorum Interpretes major dicitur quâ quis perceptione Sacramentorum privatur, & omni communione Fidelium, abscinditur à Corpore Christi quòd est Ecclesia, & Satanæ traditur, qui extrà eam est. Ipsum quidem mortale peccatum Satanæ tradit peccatorem, *Can. audi.* 11.*q*.3. & tamen non est censura, non est excommunicatio: Nam privat tantùm internâ quadam communione, quâ Fideles per charitatem uniuntur quasi membra Christi, quia per illud amittitur ea Charitas, non etiam externâ, & Ecclesiasticâ Communione, quæ cæremoniis quibusdam externis constat, & quâ privat Excommunicatio, non etiàm internâ illa Communione: cum enim ea feratur tantùm propter

mortale peccatum, jampridem illud eâ Communione privavit.

Majoris ejus Excommunicationis effectus ille est, ut inquit Apostolus, ut qui eâ perculsus est, Satanæ tradatur in interitum carnis, idest ut torqueatur & affligatur ejus corpus; vel ut vertit Origenes *in Hom. 24. in Leviticum*, hoc est in afflictionem corporis, quæ solet à Pœnitentibus expendi, & ut vulgò accipiunt veteres sancti Patres. Addit, ut spiritus salvus fiat in adventum Domini idest ut salvetur ejus anima cum ei tempus mortis à Deo indictum fuerit: si quidem se subjiciat Ecclesiasticis præceptis, ait S. Ambrosius *in Ep. ad Thessalon. cap. 5.* Apostolus prohibet ne quis cum eo cibum sumat aut commisceatur, ut confundatur, ne quis eum recipiat in domum, ne dicat ei Ave, ut fiat absque Synagogâ seu Ecclesiâ, addit Synesius *in Ep.* 88. ut omnis religiosa domus ei claudatur, nec privati nec Magistratus tecto & mensâ cum eo utantur, ut relegetur à communione orationis, oblationis, & sacri commercii. Et hinc major Excommunicatio dicitur anathema, quod verbum vel est Hebræorum, apud quos illud est horrendum, execrabile, detestabile; vel Græcorum quibus

donaria templorum parietibus appensa dicuntur anathemata, quasi ab aliis rebus separata.

Olim quidem excommunicati, cœtu Fidelium adeò separati erant, ut qui cùm iis quoquo modo communicarent, essent etiam excommunicati, quasi ejusdem criminis participes : sed cùm ea disciplina civilem societatem nimium turbaret, exolevit; præterquàm in iis qui denuntiati fuerint nominatim & specialiter excommunicati ut in titulo Pragmaticæ Sanctionis, & Concordatorum *de excommunicatis non vitandis*; eóque referri potest illud S. Clementis *lib.* 2. *Constit. Apost. cap.* 44. excommunicationem non privare civili commercio, sed tantùm spirituali & sancto, ait Tertullianus *in Apol. cap.* 39. ut Fideles excommunicatos consolentur, & moneant redeundum esse in Ecclesiam, sicque tollitur excommunicatio nam ex Apostolo curat Ecclesia, ut salvus fiat eorum spiritus in adventum Domini.

Minor excommunicatio dicitur comparatione ad majorem, quòd à solâ perceptione Sacramentorum separet, non etiam ab omni communione Fidelium. Sicut tamen communionis plures

ſunt gradus aut ſpecies, ita & excommunicationis, putà ab oratione, ab oblatione, à Sacramentis, à conventu. Sed cùm ſimpliciter dicitur minor Excommunicatio, ea intelligitur quæ ſacrorum perceptione privat *cap. 2. ext. de except. cap. pen. ext. hoc tit.* & alia intacta permanent, putà ut qui ea perculſus eſt, nulla quidem percipiat, ſed aliis ea conferre poſſit, quia remotus eſt tantùm à perceptione, non à collatione: Retinet etiàm jus eligendi quod habebat *cap. 9. ext. de Cler. Excom.* juriſdictionem, collationem Beneficiorum, orationum communicationem. Cumque aliquis ſimpliciter à judice dicitur excommunicatus, hoc de majori accipiendum, *d. cap. pen. h. tit.* Et ferè in deſuetudinem abiit minor Excommunicatio, nec niſi duobus caſibus obtinet, putà cum eſt à Canone, ut mox videbimus, vel propter fraudulentam ſeu peccaminoſam (ut loquuntur Scholaſtici) communionem, cum eo qui nominatim & publicè denuntiatus fuerit excommunicatus, eaque vix amplius à judice fertur.

Alia eſt adhuc diviſio Excommunicationis, ut alia ſit Juris ſeu Canonis, alia hominis ſeu judicis *cap. 19. ibid.*

Canonis quæ ab eo fertur & infligitur, putà cum sacri Canones aliquid prohibent sub pœnâ Excommunicationis, qui contrâ fecerit, incidit in Excommunicationem Canonis, ipso jure, ipso facto Excommunicatus est absque ullâ sententiâ judicis, sed solâ vi & potestate Canonis, unde dicitur Excommunicatio latæ & promulgatæ sententiæ, videlicet ab ipso Canone; quicumque tandem ille sit, dummodò ab eo editus sit, qui ejus condendi potestatem habeat. Excommunicatio hominis dicitur, quæ secundùm Juris Canonici regulas à competenti judice fertur, & ideò dicitur Excommunicatio ferendæ sententiæ.

Constat verò Excommunicatione usos fuisse Apostolos, & ideò Gregorius Nyssenus ait eam esse paternam legem idest Apostolicam, sicut eorum Canones dicuntur paterni. Ab iis ad eorum successores putà Episcopos translata est ea excommunicandi potestas, ait S. Hieronymus *in Homil.* 2. *in librum Judicum*. Et hinc passim Excommunicatio dicitur mucro Episcopalis, gladius Spiritus sancti qui Episcopis commissus est, ait Gerebertus *in Ep.* 3. Et verius est olim etiam Episcopum absque suo

Metropolitano & Provinciali ejus Synodo excommunicare potuisse, cum ea Excommunicatio per appellationem aut querelam in eâ examinari potuerit, ut pluribus probat Gratianus *Causa* 11. *q.* 3.

Sic etiam Archidiaconi in suis territoriis Excommunicare possunt; jam ejus rei vestigium extat *in Orat.* 10. *Calchedon. Concilii.* Et fortè verius est potestatem illam iis non suo jure, non vi suæ dignitatis competere, sed vel ex spirituali concessione quorumdam Episcoporum, vel ex longâ consuetudine, quòd jurisdictionem præscripserint, ut eam pœnali judicio tueantur. Abbates etiam suos Monachos Excommunicare possunt *cap.* 10. *ext. de ma. & ob. cap.* 1. *ext. de eo qui furt. ord. suscep.* Non etiàm Abbatissæ suas Moniales, quià non habent potestatem Clavium *cap.* 1. 2. *ext. de major. est obed.*

Denique constat Parochos ab altari removere posse suos Parochianos, iisque adorandam Eucharistiam denegare, ut est *in Can.* 1. *Concilii Nannetensis*, quod est excommunicare, quodque iis concedunt Riculfus Suessionensis, & Theodulfus Aurel. *in suis Capitulis.* Fortè tamen cum Hostiensi dicendum

est eos anathematisare non posse, idest nec majori excommunicatione ferire, nec servato judiciorum ordine excommunicare posse, quià exteriorem & contentiosam jurisdictionem non habent. Sed eos à perceptione Sacramentorum removere posse (quæ minor est Excommunicatio) veluti per modum divinæ censuræ, cujus olim meminimus ex Tertulliano. Nec obstat *cap.* 3. *ext. de off. jud. ord.* Ubi Parochus sententiam excommunicationis ferre dicitur, atque ita ut Diœcesanus Episcopus ab ea non possit absolvere, inscio illo Parocho. Nam omnes fere volunt ibi de eo Parocho agi, qui jurisdictionem præscripserit.

Excommunicatio ferenda non est nisi causa cognita, *Can.* 21. *Tribur. Concilii apud Reginonem lib.* 2. *de discip. Eccles. Cap.* 207. ubi cum Deus dixit *Geneseos Cap.* 18. descendam, & videbo utrùm clamorem qui ascendit ad me, compleverint vel non: addunt Patres ejus Concilii, eo exemplo monemur ne ad ferendam excommunicationem præcipites simus, aut temerè, aut indiligenter judicemus. Sed & ferenda non est ex parvis & levibus causis *Can.* 41. & 42. 11. *q.* 3. alioquin facilè

S vj

adducitur in contemptum. Et hinc Leo M. *in Ep.* 89. *Cap.* 6. graviter conqueritur de quadam excommunicatione ob levem causam & levia verba, sicut & Petrus Damianus *lib.* 1. *Ep.* 12. ad Alexandrum II. & quod levius & frequentiùs decernantur excommunicationes.

Decernendæ non sunt nisi ex certa & manifesta peccati causa, quam probet Canonica authoritas *Can.* 2. *IV. Aurelian. Concilii* & *Can.* 3. *Vvormatiensis.* Et ex iis culpis ex quibus Sancti Patres jubent malefactores arceri ab Ecclesia *d. Can.* 42. Sed & quamvis nullum occurrat grave delictum, propter solam contumaciam ferri potest, putà si quis legitimè citatus à suo Episcopo venire nolit, *Cap.* 23. *ex de V. S.* si præcisè contrà illius decretum veniat, si ejus mandatis obedire nolit, *Can. sin autem, ibid. Cap.* 2. *ex. de ma. & obed.* Cum eo tamen temperamento, ne iracundus Episcopus contrà suum Clericum citò & asperè commoveatur, *Can.* 4. *ibid.* & ut delictum contrà se admissum dimittere possit, non etiam quod contra Deum; Sed illud Canonicis pœnis vindicare teneatur, ut ex S. Hieronymo probat Regino Abbas *lib.* 2. *de disciplinis Eccles. Cap.* 310.

Quamvis autem justa sit excommunicationis causa; non prius tamẽ ferenda est quam pręcesserint tres monitiones, tria veluti edicta, quibus admonetur reus, ut à peccato recedat. Illud est Dñi præceptum *Can. omnes.16.q.7.* Videlicet *Mat.* 18. ubi si frater tuus in te peccaverit, jubetur ut primò, eum moneas inter te & ipsum solum. Secundò, adhibitis testibus. Tertiò, Ut dicas Ecclesiæ; idest congregationi Fidelium, ac tandem si ad sanam mentem non redeat, sit tibi tanquàm ethnicus & publicanus, quod nihil aliud est quàm ut excommunicetur. Triplicis illius monitionis meminerunt Apostolorum Canones, Apostolicæ Constitutiones, & passim sacri Canones; Ex quibus dici potest excõmunicationem absque triplici monitione factam, ipso jure nullam & irritam esse, quasi contrà præceptum Domini & sacros Canones facta sit: aut utique eam ipso quidem jure valere, sed facilè rescindi posse quasi injustam, ut existimat Covaruvias *ex Cap. 5. de sententia excom. in 6.*

Quidam tamen casus occurere possunt, in quibus una monitio sufficit *Cap. 9. ibid.* Putà si Episcopus illud expedire viderit pro ratione temporis,

delicti, & personæ, quòd fortè vel contumacia & inobedientia vel delictùm Clerici, grave scandalum pariat. Ita & triplex quidem monitio in eâ excommunicatione desideratur, quæ est ab homine, non etiam in ea quæ est à Canone: Nam ille satis superque reum admonet ut resipiscat *Cap. 26. ex. de appellat.* Ideóque nulla etiam præcedente excommunicatur ipso jure si Canoni non pareat, quem ignorare non debet. Fere tamen omnes volunt tutius esse, si latâ sententia declaretur excommunicatus, qui inciderit in excommunicationem Canonis, ut saltem illud publice cognitum sit. Prudentissimum Petri Damiani videtur Consilium *in ead. Epist.* 12. ut Prælati non ita facilè nec ita frequenter addant excommunicationis pœnam, quia contumaces sæpiùs & faciliùs in eam incidunt, de quâ vix cogitant.

Denique in scriptis ferenda est excommunicationis sententia *cap. 1. h. t. in sexto.* Ecclesiasticæ leges illud velle ait Hincmarus *apud Reginonem in prima Appendice cap.* 12. & hoc commune habet cum aliis sententiis, quæ non merentur habere nomen sententiæ nisi scriptæ sint, ait Gregorius Magnus, *lib. 11. Reg. Ep.* 54.

TITULUS XII.

De Suspensione & Depositione.

SUspensio est Ecclesiastica censura, quæ Clericum suspendit seu ad tempus removet à quodam ministerio, à quadam functione. Julianus Imp. *in Ep.* 62. indicat eam ipsis Sacerdotibus Ethnicis non fuisse incognitam. Et à politicis desumpta videtur, in quibus decurio ad tempus Ordine, suo movetur, *l.* 2. *in princ. d. de decur.* Antiqui Canones nomen illud suspensionis non habent. Græci sæpius eam vocant ἀφορισμὸν, Latini abstentionem, cùm tamen apud eos omnes varia sit utriusque illius verbi acceptio. Post quintum aut sextum sæculum ea censura cepit appellari suspensio, ut *in tertio & quinto. Aurel. Concilio & in Ep.* 2. *Felicis II. Summi Pontificis.* Quamvis regulariter Ecclesiasticæ censuræ non sint ad tempus, ne rei eas contemnant, dum nempè illius lapsum expectent, ut ab iis ipso jure liberentur & vix alium possint habere terminum, quàm donec reus à culpâ recedat & satisfaciat; atta-

men suspensionis ea natura est, ut sit ad tempus. Hoc ipsa vox indicat; & in eo differt à depositione,ut mox videbimus.

Sæpiùs autem judex suspensioni addit certum tempus; aliquando etiam quamdiu resipiscat reus, quandiu mereatur indulgentiam, ut *in Cap.* 33. *ex. de testib.* plurimùm tamen refert quid addiderit: Nam si certum tempus, eo elapso,non opus est absolutione, ut existimat Glossa *ad Cap.* 48. *ex. de sent. exc.* quia judicis una mens ea est, ut tandiù tantùm huic censuræ subjaceat. Si aliud absolutione opus habet, ait Glossa *ad Cap.* 2. *ext. de solut.* Nec priùs eam accipiat, quàm secundùm Canones dignam satisfactionem fecerit. Aut etiam illud arbitrio Episcopi relinquitur, *Can. Presbyter.* 2. *q.* 5. In suspensione perinde ac in aliis censuris præmittenda est etiam triplex monitio *Cap.* 11. *ext. de Cler. non resid.*

Ut dignoscatur quinam sit suspensionis effectus, videndum est an sit specialis an generalis. Primo casu putà si quis à certo quodam Ordine vel officio suspensus sit, abstinere debet ab iis quæ sunt illius Ordinis aut Officii, alioquin fit irregularis, alia exequi potest; Nam a suspensio non excedit suos terminos.

Secundò putà si quis generaliter ac indistinctè suspensus sit, ab eorum omnium exercitio abstinere debet, quæ quoquomodo Clericis competunt.

Depositio est Censura Ecclesiastica, per quam Clericus aliquis in totum & in perpetuum quodam Gradu vel officio privatur & abdicatur. Cùm deponitur ab Ordine, caracterem retinet cùm sit indelebilis; sed in totum & in perpetuum spoliatur ejus nomine, officio, & honore, ait Optatus Milevit. *lib. 2. de Schismat. Donatistarum*, redigitur ad laïcam communionem, nec amplius habet Ecclesiasticam, idest, cum laïcis tantùm communicat, non etiam cum Clericis: Statim quidem ad Eucharistiam accedere potest, quia non est excommunicatus, sed cum laïcis. Adeo vero depositus gradu & officio suo abdicatur & illud in totum amittit, ut si ab eâ depositione absolvatur, non possit esse quod fuerat, quàm si amissum Gradum vel officium de manu Episcopi recipiat coram altari, ut est *in Can. 26. Concilii Tolet. IV.* quod reparationem vocat. Sed cum suspensus absolvitur, eâ non eget, cum nec in totum, nec in perpetuum gradu vel officio privetur; sed tantùm ejus exercitio;

& quidem ad tempus.

Denique una est realis depositio, quæ latâ sententiâ irrogatur, ac si quæ sequatur degradatio, est tantùm ultima ejus executio. Nec obstat *Canon.* 13. *Arelat.* 1. *Concilii* ubi cùm dicitur Traditores sacrarum Scripturarum non nudis verbis à Cleri Ordine removeri; malè inducitur verbalis quædam depositio: Nam mens ejus Canonis ea est, ut illi tantùm habeantur quasi traditores sacrorum Codicum, qui ex actis publicis deteganiur, ut est in eo Can. non ex nudis & simplicibus verbis.

TITULUS XIII.

De Interdicto.

Illud est Ecclesiastica censura, quâ quibusdam locis aut personis officium divinum & Ecclesiastica sacramenta prohibentur. Duplex constitui solet, personale & locale. Illud subdividitur in particulare & generale: Primum est cum certus quidam Clericus interdicitur, de quo in tit. Decretal. *de Cler. excomm. depos. interd. minist.* & *in Cap.* 3. §. 1. *ext. de privil.* Nec illud

fieri potest nisi tribus præmissis monitionibus *Cap.* 11. *ext. de Sponʃ. & Mat.* Ejus interdicti effectus ille est, ut Clericus ille ab iis abstineat à quibus interdictus est, nec officio divino adesse, nec Sacramenta percipere possit; interdictũ personale & generale vocant interpretes, cùm interdictus est populus, aut cujusdam Ecclesiæ Clerus, ut *in Cap.* 16. *de sent. exc. in* 6. personale dicitur, quòd interdictæ sint certæ quædam personæ! & generale, quòd plures ad illud pertineant vel eo contineantur.

Interdictum locale dicitur, cùm interdictus est quidam locus: vel etiam est particulare, cum certa quædam Ecclesia interdicto supposita est; vel generale, cum tota Diœcesis, Regio, Provincia. Ejus ille est effectus ut omnes ejus loci Ecclesiæ claudantur, in iis non pulsentur campanæ, non celebretur divinum officium, Ecclesiastica sacramenta nec conficiantur nec conferantur, Fideles in iis aut earum Cœmeteriis non sepeliantur. Ea ratione introducta est ea censura, vel ut puniatur populus qui læserit Ecclesiam; Cùm enim universitas vix unquàm excommunicari possit, ut probari potest ex S. Augustino *in Ep.* 75. invaluit ei omnes Ecclesias claudi,

donec ad ſanam mentem redierit, apud Ivonem Carnot. *in Ep.* 94. vel etiam ut puniatur Princeps, quem tandem populus durioris ejus interdicti tædio affectus ad reſipiſcentiam & ſatisfactionem clamoribus ſuis compellat, inquit Gaufridus Vindoc. *lib.* 2. *Ep.* 16.

Non ſatis conſtat quandonam & à quo introductum fuerit illud interdictum. Ejus exemplum antiquius extat apud Baſilium M. *in Epiſt.* 244. ubi totum quemdam vicum ab Orationibus aut earum communione ſeparat, qui raptam puellam receperat & raptori faverat. Aliud etiam videre eſt apud Gregorium Turon. *lib.* 8. *hiſtoriæ. Cap.* 31. ubi clauſæ dicuntur omnes Eccleſiæ Rothomagenſes; ita ut populus divinis non adeſſet, donec reperiretur qui Epiſcopum occiderat: Et hoc ſub Gregorio Magno contigit. Poſtmodùm ea cenſura difficillimi temporibus in aſſiduum uſum verſa eſt: ſed cùm ſæpius iniquiſſima videretur; quippe quæ innocentes pariter ac malefactores complecteretur & afficeret, in multis ſenſim remiſſa eſt illius ſeveritas. Putà ut in Eccleſiis interdictis conferretur baptiſmus parvulorum, ut ex iis viaticum deferretur ad morientes, ut in iis ſepelirentur

pauperes, ut in iis divinum officium quibusdam celebrare liceret, januis clausis. Ac tandem localia interdicta ferè abrogata sunt in Concilio Basileensi, *sess.* 20. & in Pragmat. Sanct. *tit. de interdictis indifferenter non ponendis*, & in Concord. *tit. de interdictis non leviter ponendis.*

TITULUS XIV.

De Purgatione Canonica & vulgari.

IN tractatu de publicis aut criminalibus judiciis & Rhetores & Jurisconsulti de purgatione agunt; sed vario sensu. Nam M. Tullius & ex eo antiqui Rhetores purgationem vocant, cùm reus non factum defendit, sed voluntatem; & veniam petit, quòd per imprudentiam deliquerit, aut per casum, aut per necessitatem: sed Jurisconsultis ea est justificatio Arthemidoro dicitur simpliciter δικαίωμα, ejus interpreti justificatio seu innocentiæ suæ probatio, cum legitimæ probationes desunt, & gravissima suspicio adest contrà reum. Hodie quidem non omninò dimittitur, sed quo usque major pro-

batio, affulserit, ut eo casu repetatur, ait Suetonius *in Augusto Cap.* 32. & *in Domitiano Cap.* 9. in jure Canonico judex ei purgationem indicit, seu jubet ut suam Innocentiam adstruat.

Vel autem eam indicit ad petitionem accusatoris, vel ad oblationem accusati, vel etiam ex officio suo *Cap.* 1. & 6. *ext. de purg. Can.* Cum videt eas deesse probationes, ex quibus condemnari possit reus, & tamen graviores conjecturæ, suspiciones, aut præsumptiones adesse: nec enim ea indicitur ubi legitimæ sunt probationes *Cap.* 12. *ext. de probat.* aut publicè constat reum admisisse crimen illud cujus accusatur *Cap.* 15. *h. t.* tunc enim sententia condemnationis in eum ferenda est.

Duplex est purgatio: altera Canonica, quam sacri Canones probant, altera vulgaris, quæ vulgi moribus introducta est contra sacros Canones. Canonica fit per juramentum quod judex reo defert in judicio. Cum enim Apostolus *ad Hebræos Cap.* 6. dixerit juramentum finem esse omnis Ecclesiasticæ controversiæ, facilius invaluit Christianorum Innocentiam probari per judiciale juramentum. Hincmarus *de divortio Tetbergæ cap.*

6. ait eam purgationem à primis ſæculis uſitatam fuiſſe & receptiſſimam in Eccleſiaſticis legibus & externis : quod de Romanis intelligi non poteſt, quibus ea prorſus incognita fuit ; ſed de Salicis, & Longobardorum, Friſionum, Alemannorum, Bajuvariorum, & Capitularibus Regum noſtrorum, in quibus omnibus frequentiſſima eſt. Olim quidem ſolus reus jurabat ſe eſſe innocentem ; ſed invaluit alios etiam adhiberi qui jurent, quod verum dicat & dicuntur conjuratores, conſecranei, compurgatores. Unde ſe purgare quarta aut ſeptima aut etiam duodecima manu, ideſt tot adhibere ad purgationem illam, quot juſſerit judex.

Pluribus modis præſtabatur illud juramentum ad Evangelia, ad ſacroſanctam Euchariſtiam, ad Reliquias Martyrum, ad Crucem. Unde in Capitularibus cruce contendere aut ad crucem, non eſt pugnare armis in crucis formam fabricatis ; hoc non probárent ſacri Canones, nec ex pluribus teſſeris eam ſorte ducere, quæ ſignatam crucem habeat : nam & illi ſortes rejiciunt ; ſed nihil aliud eſt quàm jurare ad crucem, aut ſuper crucem, ut loquuntur.

§. Vulgaris primò fieri cepit per singulare certamen inter accusatorem & accusatum, & aliquandò alii etiam pugiles aut campiones adhibebantur. Secundò per ferrum candens aut ignitum, quod reus nudis manibus attingebat. Tertio, per aquam calidam seu bullientem, in quam manus immittebat. Quartò, per aquam frigidam, ut manibus & pedibus ligatis in magnum vas eâ plenum conjiceretur & supernataret innocens, aut mergeretur reus. Existimabant Veteres Deum semper ita favere innocenti, ut semper victor aut illæsus esset. Ejus purgationis effectus ille erat ut si deficeret reus pro convicto haberetur *cap.* 10. *ext. de excess. prel.* si vinceret, absolveretur. Sed sacri Canones sæpius ac sæpius eam condemnarunt, quasi per eam tentaretur Deus & ab eo miracula extorquerentur, adeo tamen vulgus eam probabat, ut etiam occurrant Ecclesiasticæ preces, quibus benedicerentur pugiles, eorum arma, sicut & ipsamet aqua.

TITULUS XV.

De Absolutione à Censuris.

HIc agitur tantùm de absolutione judiciali, non etiam de pœnitentiali. Ea est remissio vel relaxatio Censuræ secundùm Ecclesiæ formam concessa. Antiquis Canonibus ferè incognitum est illud absolutionis verbum. Eam vulgò dicunt pacem, veniam, reconciliationem, communionem. Cumque Patres & sacri Canones viderent Christum Apostolis dedisse potestatem ligandi & solvendi, eo absolutionis verbo uti ceperunt. In eo tractatu duo inspicienda sunt; primum est quis dare possit absolutionem, alterum est quænam sit forma Ecclesiæ, secundùm quam danda sit.

Nicæni Patres *in can.* 5. statuunt, ut qui à proprio Episcopo excommunicati sunt, ab aliis non recipiantur, nempè in communionem: quod nihil aliud est, quàm ut ab aliis non absolvantur. Huic Canoni occasionem dedit Arius, qui à proprio Episcopo excommunicatus, ab Eusebio Nicomediensi

138. *in Cod. Can. ejus Ecclesiæ*; Sicut nec veteres Ecclesiæ Gall. Patres *ex Epistola Benedicti.* 9. apud Baronium *ad an.* 1034.

Quia verò injusta esse poterat excommunicatio, vel etiam recusatio absolutionis, *ex eodem Can.* 5. bis in anno habenda est Synodus provincialis, quæ causa cognita vel eam excommunicationem solvat, si quidem injusta sit, ut rectissimè addit Græcus Scholiastes ad *Can.* 32. *Apostol. in Epitome Canonum Harmenopuli*; vel excommunicatum rejiciat ad proprium Episcopum, ut ab eo absolvatur. Posteà invaluit, ut appellatione interpositâ, idem Metropolitanus faciat; sed ea pendente reus remanet excommunicatus, quia excommunicationis sententia secùm executionem trahit, *Cap.* 53. *ext. de appell.* idest statim atque lata est, reum ligat & afficit, nec per appellationem suspenditur, quia non homo, sed Deus ligat, cujus judicium suspendi non potest *Can. nemo* 11. *q.* 1.

Quòd si Episcopus qui excommunicavit, decedat antequàm absolveret, Canon 32. Apostolorum non aperit quis absolvere debeat; sed addit Balsamon vel ejus successorem absolvere posse, vel

ejus superiorem. Ità & si excommunicatus in periculo mortis absolutionem petat, quilibet Presbyter eum absolvere potest, vel etiam à casibus sancto Pontifici reservatis *Cap.* 5. & 26. *ex. de sent. exc.* quam in rem eleganter Synesius *in Ep.* 67. nemo anathemate vinctus mihi moriatur, permiserim omnibus qui adfuerint, Presbyteris ei dare communionem ideft veniam.

In formâ Ecclesiæ concedenda est absolutio, ejusque formæ primum caput illud est ut ab eo detur qui censuram irrogavit, ut jam diximus. Secundum est ut prius Ecclesiæ satisfiat, & iis omnibus quos ipse reus læserit. Ex sacris Canonibus pœnitentia & satisfactio necessariæ sunt absolutionis conditiones; & ex iis Lanfrancus Cantuar. *in Ep.* 41. sic loquitur: Ab excommunicatione absolvendum non est, nisi prævia satisfactione. Sed cum sæpissimè reus non ita statim satisfacere possit, invaluit eum absolvi posse, si sufficienter caveat de satisfaciendo. Pontifex *in cap.* 11. *ex. de sent. exc.* ait illud esse juxta morem Ecclesiæ: Et *in cap.* 15. Illud potiùs esse potiùs ex consuetudine Ecclesiæ, quàm ex rigore Canonum, qui præviam satisfactionem desiderant.

Ea cautio non omnino est de substantia absolutionis, nam ex justâ causâ remitti potest, *cap.* 51. *eod.* sed si reus eâ præstitâ, non satisfaciat, remanet excommunicatus *cap.* 8. *ex de off. jud. ord.* & *cap.* 32. *de appellat. in* 1. *Collect.* Gaufridus Vindocin. *lib.* 3. *Epist.* 18. ait Ecclesiam semper eam habere quasi nexu excommunicationis ligatum.

Denique est absolutio ad cautelam, antiquis Canonibus incognita; ex quibus non datur absolutio nisi causa cognita, & ad finem litis *Can. quisquis*, 4. *q.* 5. sed frequentissima est in libris decretalium, & dari cepit vel etiam lite pendente. *Cap.* 40. *ex. de sent. excom. cap.* 25. *ex. de verb. sig.* sic dictâ est quòd detur ad majorem cautionem & securitatem ait Glossa *ad cap.* 16. *ex. de appell.* vel si dubitetur de validitate excommunicationis, vel ut tutiùs & cautiùs cum excommunicato agatur, quippe qui personam standi in judicio non habeat *cap.* 40. *ex. de sent. exc.*

TITULUS XVI.

De Irregularitate.

Latiùs patet ille tractatus & ad multa pertinet, ad Ordinationem Clericorum, ad beneficiorum collationem, ad delinquentium coërcitionem, ideóque non tam fortè inconveniens erit eam rejicere in eum locum, præcipuè verò cum irregularitas non procul absit à censura. Verbum illud non occurrit in antiquis Canonibus, sed cum regulas præscripserint, ex quibus innotescat quinam Ordinari possint, vel non, qui ab iis alieni sunt, ut est *in can.* 17. *Nicænæ Synodi* ut vertit Dionysius Exiguus, irregulares appellati sunt, quasi sint extra eas regulas, aut quasi eos regulæ non admittant, *Can.* 9. *ibid.*

Irregularitas est impedimentum Canonicum, quod prohibet ne quis vel Ordinetur, vel in susceptis ordinibus ministret, vel ad superiores ascendat. Est impedimentum *ex cap.* 33. *ex. de testib.* dicitur Canonicum, quòd descendat ex regulis Canonum, ut est *in*

Can. 19. *quarti Tolet. Concilii*, quædam utique à jure divino esse videtur. Sed cum in Evangelicâ lege nominatim statuta non sit, certè jure Canonico tribuitur. Sanè quædam censuræ occurrunt in veteri testamento, sed cùm sint ex judicialibus præceptis, exoleverunt. Quod prohibet, & quæ verba extant *in cap.* 16. *ex. de homic.* Verbum illud *Ordinetur* propriè quidem de sacris Ordinibus dicitur, sed sæpiùs etiam ad beneficia pertinet: Cumque olim Ordines & beneficia simul omninò conferrentur, eadem irregularitas ad utrumque simul etiam præcludebat aditum.

Cujuslibet irregularitatis fundamentum duci potest ex iis Apostoli verbis: oportet autem Episcopum irreprehensibilem esse: quod alibi interpretatur Sanctum, immaculatum, vel ut alii vertunt, inculpatum. Unde in quibus casibus sacri Canones Clericum habent & notant ut reprehensibilem, iis rectè dici potest irregularis. Hormisda Pontifex *in Epist.* 25. Irreprehensibiles, inquit, esse convenit, quos præesse necesse est corrigendis.

Ex pluribus causis oritur irregularitas, sed nulla admittenda est nisi quæ

modum Urban. II. in Claromontensi, & Paschalis II. in Pictavensi, quod ibi ad omnes illegitimos productum est *cap.* 1. *ext. de fil. Presbyt.*

Ea irregularitas non est ex notâ delicti, quod illegitimus non admisit, sed ex notâ defectus, qui ad Ordines promoveri vetat. *Cap.* 14. *ex. de purg. Can.* juxta illud *Deuteronomii Cap.* 23. non ingredietur Manser, id est ex scorto nato in Ecclesiam Dei. Illi ipsi Pontifices Alexander III. Innocentius III. Honorius III. addiderunt eam exceptionem, ut illegitimi beneficia non obtineant, nisi à Sede Apostolicâ dispensationem legitimationis accipiant *in cap.* 7. 14. & 17. *ex. de fil. pres.* & ità perperam Mat. Paris. *ad an.* 1235. novum jus illud tribuit Gregorio nono in verbis : Sciens (Gregorius IX.) inde Curiæ Rom. pro impetratione tali (hujus dispensationis multa emolumenta provenire, sicut ex statuto Innocentii (III.) pro dispensatione plurimorum beneficiorum obtinendorum.

Secunda oritur, defectu vel vitio corporis. Sicut enim *Levit. cap.* 21. ab altari removendus erat quasi pollutus, qui vel maculam vel vitium habebat in corpore : Ità & ex sacris Canonibus

Ordinari non possunt corpore vitiati Olim quidem irrregularitas illa consistebat tantùm in eo defectu corporis qui Ecclesiastica impediebat, *Apostolorum Can.* 77. sed Gelasius I. eam produxit ad alios defectus, qui sint deformes & scandalum pariant. *Can. ult. dist.* 55. & generaliter statuit, ut corpore vitiatus Deo non offeratur, *in Epist. decret.* apud Dionysium Exiguum: Nam si defectus ille post Ordinationem contingat, ab altari non removetur, quasi misericordiâ potiùs quàm pœnâ dignus sit, ait Balsamon *ad d. Can.* 77. quamvis aliter ex lege Mosaïca obtineret. Utique dici potest eam irregularitatem vix cognitam fuisse antiquioribus Græcis, ut palam est ex Canonibus Apostol. ex Constitut. Apostol. *lib.* 7. *cap.* 23. & ex responsis Balsamonis ad Episcopum Alexandriæ. Ita & quidam ex latinis Patribus differentiam fecisse videntur inter eum qui se ipsum mutilavit, & eum qui ab alio mutilatus est: ut prior ad Clerum non admittatur; est enim sui homicida & opificii Dei hostis: alius Ordinari possit. Ita Innocentius I. *in Epist.* 4. & Gennadius *in dogmatibus Eccles. cap.* 71. accipiunt & renovant *Can.* 1. *Nicænæ Synodi*: Ho-

diè qui corpore vitiati sunt, Ordinari non possunt absque dispensatione Apostolicâ, quæ ad Diœcesanum missa fuerit *Cap.* 2. & 4. *ex. de corp. uit. ord. vel non.*

Tertia est bigamia, ut qui duas uxores vel etiam successivè habuit, Ordinari non possit. *10. tit. de big. non Ord.* Propter illud Apostoli, *Oportet autem Episcopum esse unius uxoris virum.* Et illud. *Diaconi sint unius uxoris viri.* Quæ sic vulgò accipiuntur. Fortè tamen cùm Apostolus secundas nuptias permittat, & Ecclesia eos habeat quasi hæreticos, qui eas condemnant, vix est ut iis pœnam illam imponat. Præthereà cùm ait (virum esse) denotat tempus illud quo ille Ordinatur ; qui autem duas uxores successivè duxit, quolibet vitæ suæ momento vir fuit unius uxoris , sicque vix ad eum respexisse videtur Apostolus : sed forte ad eum qui binas nuptias eodem tempore constitutas habet, de quo *in l.* 1. & 12. *d. de his qui not. inf.* puta si suam uxorem, juxtà legitimam observationem non repudiavit , & aliam duxerit, qui retinet primam, *l.* 35. *d. de don. int. vir.* & *ux.* Hoc nascentis Ecclesiæ temporibus frequentissimum erat, cum Judæi & Ethnici

ad Christianam fidem accedebant; Nam ex suis legibus repudiabant uxorem & aliam ducebant, ut adhuc passim videre est in utroque Codice: quod cùm Christiana lege prohibitum esset, binas nuptias eodem tempore constitutas habebant, & ita ex edicto prætoris notabantur infamiâ, ac proindè non poterant Ordinari.

Sed ad novam hanc interpretationem observandum est Leonem Magnum *in Ep.* 1. *ultima Editionis cap.* 5. eos omnes habere quasi bigamos, & qui secundas nuptias inierunt, (nempè successivè) : & qui viduarum se conjugio sociarunt : & multò magis eum qui duarum simul est maritus uxorum (propriè polygamus à quo valdè distat qui sequitur) vel eum qui ab uxore dimissus alteram duxit, aut ut alii legunt, qui primâ uxore dimisâ, aliam duxit. Sicque Leo agnoscit ultimum illum esse bigamum, quòd videat eum binas nuptias eodem tempore constitutas habere, ideóque ait multò magis à Clero removendum, sed quantum ad eam irregularitatem cum aliis eam jungit.

Quidquid sit, eo jure utimur, ut qui duas uxores successivè duxit, tanquàm irregularis Ordinari non possit. Leo

eam vocat sacram præceptionem, divinam legem, legalem & Apostolicam authoritatem: Constat quidem undenam ea desumat: sed non constat undenam Ecclesiasticis Canonibus eam prohibitionem adscribat *in Ep.* 5. *cap.* 3. Vix enim est, ut Apostolorum Canonem 16. agnoscere voluerit, cum eo adhuc tempore, omnes id genus haberentur tanquàm apochryphi. S. Ambrosius *in Can. Cognoscamus. dist.* 34. ait in tractatu Nicæni Concilii additam illam fuisse. Sed Baronius addit eum Canonem ex iis esse, qui cum pluribus aliis ex eo Concilio perierunt: nec enim similis extat inter viginti superstites. Quique Leoni dicuntur Ecclesiastici, sunt octavus Siricii, & undecimus & trigesimus Innocentii I. Ea irregularitas non est à delicto, cùm is qui secundam uxorem ducit, nullum admittat, inquit S. Augustinus *de bono conjug. cap.* 18. sed est ex defectu Sacramenti, ut eleganter exponit Innocentius III. *in cap.* 5. *ext. de big. non ord.* Cum nempe illud relationem non habeat ad matrimonium inter Christum & Ecclesiam. Eoque tantùm respicit Leo Magnus *in ead. Ep.* 1. *cap.* 3. nec omninò prætexenda est infamia secundarum nuptiarum, quæ jure nulla

est; atque etiam Concilium Toletanum quartum enumerans eos qui non possunt Ordinari, infames omninò separat à Bigamis.

Omnes antiqui Canones, (excepto decimo-septimo Apostolorum) & Patres bigamos expellunt tantùm à sacris Ordinibus, nunquam à minoribus: sed tandem illud etiàm ad eos productum fuit. Ita & Apostolus meminit tantùm secundæ uxoris, sed Canones & Patres addiderunt eum qui viduam, vel meretricem duxerit uxorem, & quidam eam vocant bigamiam similitudinariam, quòd fusiùs exequi non patiuntur Institutionum angustiæ.

Denique disputatum est de eo qui unam uxorem habuerit ante baptismum, & alteram posteà, utrùm esset irregularis? Græci negabant, asserebant Latini, quorum sententiam probavit tandem S. Hieronymus *in Apologia contra Rufinum*, quià baptismus tollit quidem peccatum, non etiàm secundas nuptias quæ peccatum non continent.

Quarta est ex delicto: ait enim Apostolus: *Oportet autem Episcopum esse sine crimine.* Idem alibi de Diaconis. Ea non est Censura, nec unquam sacri Canones eam retulerunt inter Ecclesiasti-

cas Censuras: Nam & præter eam, reus aliâ pœnâ coercetur, Canones autem vix patiuntur pro eodem delicto duas irrogari pœnas, *ne bis in idipsum.* Antiqui Canones eos Clericos habent ut irregulares, qui non tantùm rei sunt Canonicorum criminum, sed & quorumlibet Capitalium: Et Gregorius Magnus declarat quænam sint capitalia crimina, quæ per legis sacræ regulam morte mulctanda sunt, *lib.* 12. *Reg. Ep.* 6. *& alibi*, ea quæ in textu heptatici morte mulctata sunt *lib.* 7. *Reg. Ep.* 50. tertium Aurelian. Concilium *in Can.* 7. & 8. furtum & falsitatem addit, quia, inquit, & ipsa capitalia sunt crimina. Ac fortè dici potest generaliter omnia illa crimina irregularitatem parere, quæ depositioni & pœnitentiæ publicæ subjacent. Imò & quidam volunt hoc etiàm in iis obtinere, quæ occulta aut secreta sunt: sed hoc in foro poli admitterem, non in foro fori, ut ex iis amittantur beneficia. Nam *in Can.* 19. *quarti Tolet. Concilii* irregulares dicuntur, qui in aliquo crimine detecti sunt. *In Epistola Zacharia ad Bonifacium Mogunt.* Si in adulterio vel fornicatione inventi fuerint. Nec multò post, qui adulteri & fornicatores probantur.

Ac tandem olim ex quocumque homicidio naſcebatur irregularitas ; ſed hodiè diſtinguitur inter neceſſarium, voluntarium, & caſuale, ut colligitur *ex cap.* 1. 10. & 13. *ext. de homic.* & *ex cap. ult. eodem in Clem.*

Huic non abſimilis eſt ea, quæ oritur ex judicio ſanguinis, cui aliquis adfuerit, quod aliquis pronuntiaverit, aut interfuerit ubi exerceatur, *cap.* 9. *ext. ne Cler.* Innocentius I. *in Ep.* 2. *cap.* 4. ait ſe nihil de ea re legiſſe à majoribus definitum, quia, inquit, meminerunt poteſtates illas conceſſas fuiſſe à Deo & permiſſum eſſe gladium propter vindictam noxiorum. Statim tamen illud probavit *in Ep. ſeq.* videlicet judicium ſanguinis impedire Ordinationem, cùm mitis ſit & clemens Eccleſia, nec quærat mortem peccatoris. Et obſervandum eſt *ex eadem Ep.* 3. eum pervenire non poſſe ad Clericatum qui cauſas egerit, hoc eſt, inquit, poſtulaverit, quod apud Juriſconſultos idem eſt atque accuſaverit, & reum peregerit, ut Advocatus qui ita poſtulaverit, fiat irregularis. Secundum Matiſcon. Concilium *in Can.* 18. definimus, inquit, ut ad locum examinationis reorum nullus Clericorum accedat, neque interſit ubi

reus aliquis interficiendus est. Addit undecimum Tolet. Concilium *in Can.* 6. ut qui tale aliquid fecerit, & concessi ordinis honore privatus, & loco suo, perpetuo damnationis teneatur religatus ergastulo. Vel ut est *in cap.* 10. *ext. de excess. prel.* & subdit qui contra fecerit, fit irregularis. Iis adde Epistolam 59. Arnulfi Lexoviensis.

Quinta est servitus 10. *tit. Decret. de servis non ordin.* eaque irregularitas omninò est Apostolicæ traditionis: & quòd Apostolus Onesimum servum ordinare noluerit, sed remiserit ad Philemonem dominum, ut ordinaretur: & quòd extet *in Apost. Can.* 82. sicque vix est ut Leo Magnus tum primùm servos à Clero removisse dicatur *ex ejus Epist.* 3. *ult. Edit.* ubi præcipua ejus prohibitionis ratio est, quià Ecclesia tollere noluit jura dominorum in servos: & nihili est alia propter vilitatem servilem: Nam ait Apostolus; *Apud Deum non est servus, non est liber, omnes unum sumus in Christo.* Invaluit tamen ut qui sciens prudens, inscio vel invito domino, servum ordinaverit, ille quidem remaneat Clericus, sed ordinator ille duos alios ejus æstimationis servos domino reddere teneatur. *Can. si servus*

absente. dist. 54. qui desumptus est *ex Can.* 8. *Primi Aurelian. Concilii.*

Sexta est obligatio ad rationes reddendas: vel publicas, quibus obligati sunt curiales & publicani, quos elegantissimè Tertullianus vocat ex officio peccatores *in lib. de pud c. cap.* 9. vel privatas, putà coloni adscriptii, aut quilibet conditionales homines, & nec etiam Ordinari possint. *to. tit. decretal. de oblig. ad ratioc. non ordin.* quod ita fortè placuit, ne debitores occasione sacri Ordinis deteriorem creditorum suorum considerationem faciant. Sed nec Ordinandi sunt Tutores, Curatores, Actores, aut Procuratores, nisi post reddita ratiocinia, ut ex Concilio Carthag. exscribit Ferrandus Diaconus.

Ac tandem irregularitas oritur ex contumaciâ & inobedientiâ *to. tit. decret. de Cler. excomm. dep. interd. minist.* Et primò quidem Clericus nominatim majori excõmunicatione perculsus omnino est irregularis *cap.* 7. *eod.* ac si ante absolutionem celebret, deponitur in perpetuum, & ita fit laïcus, *cap.* 4. *eod.* si sit tantùm minor excommunicatio, non fit irregularis ut amittat sua beneficia, sed tantùm ut alia non acquirat. Unde

cum ſummus Pontifex alicui confert Beneficium, cum abſolvit ab excommunicatione ad effectum illius obtinendi non quantùm ad Eccleſiam & ſatisfactionem ei debitam. Quòd ſi Clericus ille ante abſolutionem celebret, dubitatum eſt olim an fieret irregularis? Sed Gregorius nonus decidit eum non fieri, *cap. ult. eod.* Et fortè ratio ea eſt, quia minor excommunicatio removet tantùm à perceptione Sacramentorum, non etiam ab Ordine: ac proindè Clericus ille cum celebrat, non omninò facit contrà cenſuram. Peccat quidem graviter, quòd eam contemnat, ideoque imponenda eſt ei gravis pœnitentia, ſed non fit irregularis, quia ſola ipſa celebratio non eſt prçcisè contra cenſuram.

Denique Pontifices docent pluribus modis irregularitatem tolli, ſicque vix eſt ullam eſſe perpetuam: primò quælibet tollitur per diſpenſationem, quæ detur ab eo, qui ejus dandæ poteſtatem habeat, olim Diœceſanus Epiſcopus, hodiè, Rom. Pontifex. ac ſi ea ex delicto proveniat, opus eſt etiam indulgentia principis. Secundò quæ eſt à defectu natalium, tollitur profeſſione monaſticâ *cap.* 1. *ex. de fil. preſ.* tertio qui per

ſequens patris & matris matrimonium legitimatus eſt, deſinit eſſe irregularis, quaſi ſublatâ causâ, tollatur effectus.

TITULUS XVII.

De Privilegiis.

HUc uſque de iis quæ jure communi obtinent, nunc de iis quæ jure ſingulari, à quo non multùm differt privilegium; ſic dicitur quaſi lex privata, ſeu in primos ideſt privatos, ſeu ſingulos lata. Et ab effectu quaſi privaret legem, ait Caper Grammaticus, cùm nempè privatum aliquem à generali lege ſolvit & eximit. Undè ſæpius odioſum & reſtringendum propriè quidem non eſt lex, quippe quæ ſit generale juſſum principis, nec feratur in ſingulas perſonas: ſed tamen tranſlato nomine, lex dicitur, ait Gellius *lib.* 10. *cap.* 20. Illud ità definitur lex privata quæ ſpecialiter aliquid indulget alicui perſonæ vel loco. *Cap.* 25. *ex. h. t.* aliquandò generaliter accipitur, aliquandò ſimpliciter. Primo caſu continet etiam immunitates & exemptiones. Secundo continet honores, poteſtates, &

jura, quæ quibuſdam in alios conceſ-ſa ſunt. Immunitates autem ſunt vacationes aut libertates à functionibus publicis : Exemptiones dicuntur libertates à poteſtate & juriſdictione ſuperiorum.

Sicut in jure civili privilegia originem habent ab ipsâ lege 12. tab. quæ juris civilis fons & origo, apud Tacitum : Ità & in jure Can. eam habent à Nicæno Concilio *in Can. 6.* quæ prima fuit etiam generalis lex Eccleſiæ, poſt pacem ei datam;&ſic eadem eſt origo legum,& privilegiorum. Quia tamen Canon ille πρεσβεῖα ſeu antiqua privilegia quibuſdam Eccleſiaſticis data confirmat, quæ nempè ſola vetuſtas iis dederat,ait Nicolaus I. *in Ep.39.* dici poteſt Eccleſiaſtica privilegia eſſe traditionis Apoſtolicæ, cùm ei adſcribenda ſint ea omnia, quæ per univerſam Eccleſiam obtinent, cum non extant in ſcriptis Apoſtolorum, aït S. Auguſtinus *lib.3. de bapt. contrà. Don. cap. 7.*

Privilegia ſunt aut perſonalia aut localia. Illa vel certæ cuidam perſonæ conceſſa ſunt, eâque mortuâ expirant, vel certo generi perſonarum, putà Monachis hujus aut illius Ordinis, eaque perpetua ſunt : quamdiù nempè id ge-

nus monachi egerint in orbe Christiano. Localia quæ quibusdam religiosis locis data sunt. Non aliorum fere formulas habet liber diurnus Roman. Pontificum non ita pridem editus. Sic dicuntur quòd ita iis locis adhæreant, ut qui locos illos tenuerint, iis gaudeant privilegiis, puta Canonici in locum monachorum suffecti, aut monachi alterius ordinis; locis quippe concessa sunt non personis. Ea omnia non sunt æqualia, varias habent clausulas, & sæpius sunt de rebus spiritualibus: quales sunt Abbatis electio & benedictio, monastica disciplina, Sacramentorum administratio, prædicatio verbi divini; Et de rebus temporalibus, qualia sunt omnia bona & jura Monasteriorum aut Ecclesiarum. Ut plurimùm etiam dantur Monachis aut Canonicis: prius de monasticis, cum antiquiora sint.

In iis Monachi cum servis comparari possunt. Sicut enim omnes homines naturâ sunt liberi, sed jus gentium servitutem introduxit, & statim posteà usu exigente & humanis necessitatibus introduxit etiam manumissionem, & ita duo genera hominum esse ceperunt, ut alii sint liberi, alii verò servi: ita & in privilegiis monasticis

triá notanda sunt. Primum est omnes Monachos naturâ & origine suâ liberos esse à potestate & jurisdictione Diœcesanorum Episcoporum. Primo enim vetustiores Orientalium & Occidentalium monachorum regulæ ne quidem Episcoporum meminerunt; ac licet quidam ex iis essent Episcopi; nihil tamen juris in suos monachos dederunt Episcopis, nec alios eorum superiores agnoscunt, quàm Abbates & Præpositos. Secundo Cassianus ex peragratis Orientalium Monasteriis regulam hanc exportavit, ut monachi modis omnibus Episcopatus & mulieres fugiant *lib.* 4. *de institutis renuntiantium*, *Cap.* 17. & S. Hieronymus *in Epistola ad Pammachium.* ait, suos monachos Diœcesano suo nihil aliud debere quàm honorem, & *in Epistola ad Theophilum* eos esse liberos. Tertio Sulpitius Severus *in Dialogo de virtutibus Orientalium Monachorum cap.* 4. ait iis summum jus esse sub Abbatis Imperio vivere, & ab eo per omnia pendere. Denique Carthagin. Concilium initio Sexti Sæculi habitum *Sess. secunda* (quæ non ita pridem edita est) sic habet: Erunt igitur omnia omninò Monasteria, sicut semper fuerunt, modis

omnibus libera. Primævam hanc libertatem facilè adſtruit primæva etiam earum conditio, quòd fuerint omninò laïci; ac proindè non aliter Epiſcopis ſubditi, quàm alii quilibet laïci: Undè in Conciliis antè Chalcedonenſe nihil de ſubjectione Monachorum.

Secundum eſt ſtatim atque Ordinati ſunt Monachi eos ſibi ſubjicere tentarunt Epiſcopi in vim illius Ordinationis, ait ibidem S. Hieronymus, & ejus ferè tempore. III. Arelat. Concilium ſic loquitur: rationis & religionis plenum eſt, ut Clerici Monachi ad Ordinationem Epiſcopi debitâ ſubjectione reſpiciant, laïca verò Monaſterii congregatio ad ſolam & liberam Abbatis diſpoſitionem pertineat. Undè S. Benedictus *in cap. 69. ſuæ Regulæ* Monachum Preſbyterum relinquit correctioni Epiſcopi. Cumque cohiberi non potuerit ea vana gloria (ſic vocant Veteres eorum Patres), ut omnes planè Monachi promoverentur ad ſacros Ordines, invaluit, ut jure communi Epiſcopis ſubjecti eſſe dicerentur.

Tertium eſt ſtatim atque Monachi Epiſcopis ſubjecti eſſe ceperunt, ſe ab eorum poteſtate liberare tentarunt per exemptiones, ut palàm eſt ex utroque

ill

illo Concilio Carthag. & Arelat. quod laudavimus. Earum utique frequentior exemptionum causa occurrit Episcoporum vexatio & oppressio. Gregorius Magnus passim, Gregorius VII. *lib.* 2. *Reg. Ep.* 69.

Paulò aliter de Canonicis sentiendum: Nam omninò verius est ab initio seu ab ipsa origine, à prima institutione subditos illos fuisse Diœcesanis Episcopis. Faciebant quippe cætum Presbyterorum, ait S. Ignatius *ad Antiochenses*, qui Episcopali jurisdictioni subjacebant: Nec nisi tardius exemptiones quæsierunt eadem ipsa ratione, quâ Monachi.

Aliquandò tamen illi ipsi Episcopi ea privilegia tum primùm dare ceperunt Monachis, ut eorum quieti consulerent. Et ex eo usu Marculfus sub prima stirpe Regia, primam eorum formulam exscripsit. Ea dabant sæpiùs in Synodis Provincialibus, & à Coepiscopis subscribi curabant: aut etiàm ea dabant ex consensu Cathedralium Canonicorum, quià exemptiones illæ quædam erant alienationes Jurisdictionis Episcopalis, *cap.* 4. *ext. de iis quæ fi. à præl. sine cons. cap.* & ad petitionem fundatorum & Regum. Primo quidem Reges ab Episcopis data privilegia regali præ-

cepto confirmabant, cujus formulas subjicit Marculfus ibid. cum ea Epigraphe: *Concessio Regis ad illud Privilegium.* Sed postmodùm ea ipsa privilegia dederunt.

Ac tandem iis Episcopalibus privilegiis accesserunt etiam Apostolicæ confirmationes, ut nulli ea infringere auderent, ait Hincmarus Rem. *in Opusculis cap.* 26. *in fi.* Imò & illi ipsi Summi Pontifices dederunt eas exemptiones. Nihil frequentius apud Gregorium Magnum & alios. Nec dicendum est primum illum esse authorem eorum privilegiorum: Nam quædam à suis decessoribus data confirmat *lib.* 7. *Reg. Ep.* 115. *& seq.* Constat quidem de facto, quòd videlicet ea dederint; constat etiam de jure, nam ea dari possunt ab iis qui legis condendæ potestatem habent, qualis est Summus Pontifex, ut diximus lib. 1. Quamvis autem Monasteria exempta sint, & quomodocunque habeant privilegia, semper tamen Diœcesano Episcopo honorem & reverentiam debent. Cúmque administratio Sacramentorum, & Prædicatio verbi divini propriè sint munia & functiones Clericorum, quas Monachi omninò acceperunt ab Epis-

copis, ut etiam agnoscit S. Hieronymus cum tertio Arelat. Concilio, dicendum est religionis & rationis plenum illud esse, ut in iis debitâ subjectione ad Ordinationem Episcopi respiciant, perindè ac alii quilibet Clerici.

TITULUS XVIII.

De Dispensationibus Ecclesiasticis.

ALITER adhuc Juri Canonico derogatur, putà per dispensationem Ecclesiasticam: cúmque Tractatus ille in omnes ferè Juris illius articulos excurrat, non tam malè forsan subjicitur ad calcem istius operis. Tum primùm tollenda est homonymia, & posteà videndum quid rei sit. Quam Græci appellare solent οἰκονομίαν, Latini Canonistæ dispensationem vocant. Illi triplicem agnoscunt œconomiæ speciem: ut altera sit de rebus planè divinis, puta cùm incarnationem vocant οἰκονομίαν, sicut & divinam providentiam, & verbi divini prædicationem. Altera de administrandis rebus Ecclesiasticis, altera de disciplinâ Ecclesiasticâ, & ejus Canonicâ relaxatione. Sic etiam Latini incarnationem vocant dis-

pensationem. Anonymus *in Breviario fidei à Syrmundo edito in principio*, & Lupus Servatus *in lib. de trib. quæst.* Quæ est de administrandis rebus Ecclesiasticis, usitato etiam Jurisconsultis vocabulo dispensationem vocant : Unus pro omnibus sufficit Agobardus, qui Librum edidit *de Dispensatione rerum Ecclesiasticarum*, quæ est de relaxandâ Ecclesiæ disciplinâ. Eam quoque vocant dispensationem, S. Augustinus *in Epist.* 19. & Gelasius *in Epist. 6. in princ.* & omnes Recentiores. De primâ & secundâ specie non agitur in hoc tit. sed tantùm de tertiâ.

De eâ longiorem tractatum instituere, nec istius est loci, nec nostri instituti, sed videre breviter quid ea sit, à quibus dari possit, quâ de causâ, & in quibus rebus. Ea sic definiri solet ; provida Juris relaxatio. Durandus seu Speculator latiorem hanc ejus definitionem affert ut sit provida Juris communis relaxatio utilitate seu necessitate pensatâ. Veteres fidei nostræ Patres usurpatam eo sensu dispensationem ab ipso Apostolo acceperunt. Cum enim viderint eum ipsum circumcidisse Timotheum, Petro restitisse in facie quòd circumcideret gentes, se totondisse quasi Naza-

rænum, & quaſdam cæremonias exercuiſſe Judæorum, dixerunt ea omnia facta fuiſſe οἰκονομικῶς diſpenſativè. Ivo Carnot. *in præfatione* (quam ejus decreto & panormiæ affixam video) pluribus exemplis probat apud Sanctos Patres antiquiſſimam eſſe illam diſpenſationem; imò & dici poteſt eam legi valde convenire. Nam legis virtus eſt etiam permittere, quod nempe legi repugnat utcumque. Et hoc nihil aliud eſſe quàm diſpenſare ſcribit S. Chryſoſtomus *in 2. ad Galatas.*

Ejus diſpenſationis effectus ille eſt, ut integro, ſincero, & incorrupto permanente Canone, atque inter alios omnes vim ſuam obtinente, is cui ea diſpenſatio indulgetur, à vinculo & obligatione Canonis abſolvatur. Eleganter illud deſcribit Eulogius Alexandrinus apud Photium *in Bibliot. Cod.* 237. Cum ait ſæpe numerò Eccleſiam aliquid indebitum tolerare, & amplecti ad breve tempus, ut continuum & inconcuſſum robur pietas accipiat, & ad diſſolvendos eorum inſultus qui veritati inſidiantur, dum interim Eccleſiæ Rectores de accurata veritate nihil quidquam remittunt.

Ille idem Eulogius ibidem ait œcono-

mixæ rationem non omnes admittere arbitros, ſeu non omnes eam indulgere poſſe, ſed tantùm Chriſti Miniſtros atque diſpenſatores Myſteriorum Dei, & quibus Pontificalium thronorum curam & fidem leges crediderunt. Tales ſunt Epiſcopi, quibus olim ſolis competebat diſpenſationum concedendarum poteſtas. *In Can.* 12. *Nicæni Concilii* Epiſcopo licet de ſeveritate pœnitentiæ aliquid humanius cogitare, ideſt diſpenſare. Eadem poteſtas ei conceditur *in Can.* 2. *&* 4. *Ancyranæ Synodi*, & *in Can.* 42. *Carthagin.* Conſtat etiam ideò Epiſcopos ægrè tuliſſe, quòd frequentiùs Martyres pacem & veniam darent lapſis, quià genus illud diſpenſationis ad ſolos Epiſcopos jure communi pertinebat. Adde Photium *in Nomocanone tit.* 9. *cap.* 39. ubi obſervat, quòd Epiſcopi poſt peccatoris condemnationem, ei ad meliorem frugem revertenti Canonicam pœnam remittere, aut utique remittere poſſunt, quod non fit niſi per diſpenſationem, nec illud liceat publicis judicibus: Eam differentiæ rationem ſubindicat, quòd facti quidem quæſtio in eorum judicum poteſtate ſit, non etiam juris authoritas. *L. ordine*, 15. *d. ad Municip.* ſed ſacri

Canones omnem juris authoritatem dederint Episcopis.

Constat etiam dispensationum concedendarum potestatem olim competiisse Synodis, & quidem Provincialibus, ut colligi potest *ex Epistola S. Athanasii ad Rufinianum Episcopum*, & *ex Can. 5. Nicæni Concilii*, *ex multis Canonibus de postulatione & translatione Episcoporum*, quæ utraque fiebat aut permittebatur in perfectâ Synodo Provinciæ. Quibus adde Ant. Augustinum *in Epitome Iuris Pontificii*, ubi agit *de majoribus Causis*, quæ in Synodis peragebantur. Ac tandem eo fluxit Ecclesiastica disciplina ut Romanus Pontifex omnes ferè dispensationes sibi vindicarit. Varias & bene multas ejus rei probationes congerunt illustrissimus de Marca *lib. 3. de Concordiâ Sacerdotii & Imperii, cap. 13. & seqq.* & eruditus Thomassinus *in libris de Eccles. Discip.*

Et ità Episcopi hodiè in suis Diœcesibus dispensare non possunt, nisi in casibus in novo jure nominatim expressis, quique relicti sunt Ordinariis, quià, inquiunt, vocati sunt tantùm in partem sollicitudinis, non etiam in plenitudinem potestatis. Eos omnes casus

& in quibus dispensare possunt, & in quibus non possunt, accuratè colligit Durandus, seu Speculator *in tit. de dispensatione Episcoporum*. Adde Concilium Tridentinum in variis locis, ac potissimùm *in Sess.* 24. *de Reform. Matrimonii, Can.* 5. *&* 6. Abbates etiam regulares dispensare possunt, in iis videlicet quæ sunt de rebus Monasticis. Et rectissimè S. Bernardus *de præcepto, & dispensat. cap.* 7. ait Abbatem dispensare non posse de iis, quæ in regula de spiritualibus tradita sunt, quià non est supra regulam, sed aliquandò de iis dispensare posse, quæ in corporalibus constant observantiis.

Sapienter Symmachus Pontifex *in Epist. ad Avitum Viennens. apud Dacherium to.* 5. *Spicil.* ait quod fit præter regulam, modò fit ex justâ causâ, regulam non infringere: & hoc nihil aliud est, quàm dispensationem non esse concedendam absque justâ causâ Nihil frequentius in libris Juris Canonici. Quænam ea sit justa causa, docet potissimùm illud S. Bernardi *lib. de Considerat.* Deinde quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur: ubi necessitas urget, excusabilis est dispensatio: ubi utilitas provocat, dispensatio

laudabilis est, utilitas, dico, communis, non propria. Nam cum nihil horum est, non planè fidelis est dispensatio, sed crudelis dissipatio. Ivo Carnot. *in ead. præfat.* ait, si honesta vel utilis sequatur compensatio, potest præcedere authoritate præsidentium diligenter deliberata dispensatio. Quidam alias causas afferunt, sed quæ ad duas illas referantur. Vide Gratianum passim, ac potissimùm ad quosdam Canones *causa primæ, quæst.* 7.

Omnes quidem agnoscunt illicitam esse illam dispensationem, quæ sit absque justâ causâ: sed & fortè verius est eam quoque invalidam esse. S. Bernardus *laudato loco* ait eam non esse fidelem dispensationem. Gaufridus Vindocin. *in Opusc. cap.* 5. ait eam rationi simul & veritati contradicere. Addendum est eam esse contrà sacros Canones, ac proinde ipso jure nullam, eorum instar quæ fiunt contrà leges *l.* 5. *Cod. de legib.* quidam volunt eam ipso jure valere propter authoritatem dispensantis, ut quam velit legem ferre, & ad libitum tollere, aut temperare possit: sed cum ejus authoritas illa sit à Deo, si quidem dispensatio injusta sit, dici nun-

quam poteſt eam à divina authoritate deſcendere.

In diſpenſationibus concedendis regulæ illæ obtineant neceſſe eſt. Primò cum dicitur Canonicam illam eſſe diſpenſationem, quæ fiat neceſſitate vel utilitate ſuggerente, obſervandum eſt illud S. Bernardi, *utilitas dico, non propria ſed communis* : Qui diſpenſationem indulget, quærere non debet quæ ſua ſunt; ſed quæ ſunt Dei, videlicet ad communem & publicam ſalutem : Inclinare non debet humanis favoribus, humanum favorem auſpicari non debet, ait Arnulphus Lexovienſis *in Epiſt.* 26. Utique antiqui Canones nullam ferè privatorũ rationem habent in diſpenſationibus indulgendis, ſed præcipuè publicam utilitatem inſpiciunt. Sequiori ævo, nempè à duodecimo ſæculo, jam Romani Pontifices nobilitatem petentis, meritorum prærogativam, morum honeſtatem, bonam famam inſpicere ceperunt quaſi juſtas diſpenſationum cauſas, ut paſſim occurrit in libris decretalium.

Sanctiſſima etiam eſt ea regula, quam Gaufridus Vindoc. affert *laudato loco*, diſpenſationes aliquandò in Eccleſiâ fa-

ciendæ ſunt, non quidem, amore pecuniæ vel quolibet humano favore, ſed piâ & miſericordi intentione. Unde Innocentius I. diſpenſationem vocat miſericordiam.

Vulgò dici ſolet vix olim conceſſam fuiſſe diſpenſationem infringendi Canonis, ſeu datam fuiſſe velut in anteceſſum ad infringendum aut violandum Canonem, ſed tantùm infracti aut violati, ut illud toleraretur bono publico, & ſevera ejus pœna utcunque temperaretur. Hoc quidem ita obtinebat ἐπὶ τὸ πλεῖστον ut plurimùm : ſed tamen multa ejus diſpenſationis exempla occurrunt in antiquis Canonibus & hiſtoriis Eccleſiaſticis, quæ data eſt ad infringendum Canonem, putà ad poſtulationem, ad tranſlationem, ad Ordinationem, atque etiam ad Matrimonium. Regulariter quidem Eccleſia Romana ſolet diſpenſatoriè multa infirma tolerare, poſtquàm patrata ſunt, ait Ivo Carnot. *in Epiſt.* 260. vix permittit ut fiant. Nec Summus Pontifex permittere poteſt, quod puta malum eſt, ait S. Bernardus *in Epiſt.* 7. regulariter indulgentia ſeu diſpenſatio culpam prævenire non debet, ne ſecuritas alat audaciam, & ad delinquendum fiducia re-

missionis invitet; ait Arnulphus Lexov. *in ead. Epist.* 26. sed tamen constat nec incognitas nec infrequentes olim fuisse dispensationes infringendi Canonis. Et forte dici potest frequentiùs usurpatas illas fuisse ab undecimuo sæculo, non tam ex vitio Pontificum, quàm temporum, quibus ea erat fidelium contumacia, contemptus ille Canonum, ut vix aliquid facere vellent ex statutis Ecclesiasticis, ideoque sæpissimè opus erat relaxatione seu dispensatione ait S. Anselmus *lib.* 3. *Epist.* 41. quam ipsam quasi nondum editam exscribit Juretus *ad Epist.* 214. *Ivonis Carnot.*

Denique videndum superest in quibus rebus, dandæ sint dispensationes. Hoc diligentius exequitur Ivo *in ead. præfat.* cum ait præceptiones aut prohibitiones vel esse immobiles, vel esse mobiles. Eas vocat immobiles quas lex divina sanxit: mobiles, quas lex æterna non sanxit;sed posteriorum diligentia ratione utilitatis invenit, non ad salutem principaliter obtinendam, sed ad eam tutiùs muniendam. Et statim subjicit. In his, quibus observatis salus acquiritur, vel in quibus neglectis mors indubitata consequitur, nulla est adhibenda dispensatio: Sed ita sunt omnia man-

data vel interdicta servanda, sicut sunt æterna lege sancita : In his verò quæ propter rigorem disciplinæ vel muniendam salutem, posteriorum sanxit diligentia, si honesta sit & utilis compensatio, potest præcedere authoritate præsidentium diligenter deliberata dispensatio.

Ex primo eorum capite dispensatio juris divini non datur. S. Cyprianus *in Epist.* 68. *in princ.* aliquid cuiquam largiri non potest humana indulgentia, ubi intercedit & legem tribuit divina præscriptio. Gaufridus Vindoc. *in tractatu de ordinat. Episcop.* Romana, inquit, Ecclesia divinarum scripturarum legem solvere non debet, sed conservare. Summus Pontifex jura divina & naturalia interpretari potest, non etiam de iis dispensare. Differentiam hanc rectissimè facit Grotius inter dispensationem & interpretationem *lib.* 2. *de jure pac. & belli cap.* 20. De prima illa dispensatione juris divini & naturalis vide Gratianum *in dist.* 13. & 14. sed nihil frequentius, quàm ut ex justâ causâ dispensari possit contra Canonicas institutiones, ut loquitur Ivo, seu adversùs decreta Canonum.

TITULUS XIX.

De Officio Judicis.

IDest de eo quod facere debet judex, ait M. Tullius. *Primò, de Invent.* atque etiam officium significat potestatem: Unde in Glossis nomicis ὀφφίκιον ἐξουσία, sicque in hoc tit. agitur de iis quæ judex facere debet & potest. Justinianus in eod. tit. de eo tantùm judice agit, qui addictus sit certæ cuidam actioni; & rectissimè quibusdam propositis exemplis docet, quid facere debeat: Nam ejus actionis natura judici pleraque indulgere dicitur *in l. & si quis.* 14. §. *idem Labeo.* 13. *d. de relig. & sump. fun.* sed cùm in jure Canonico actionum subtilitas exoleverit, ut olim diximus, alia est ejus tituli methodus. Nec tamen in eo jure judex contemnere debet variam hanc eorum naturam, ex qua passim ei pleraque facienda incumbunt, quamque ideò addiscere debet ex libris juris civilis.

De officio judicis, videlicet Ecclesiastici, vel autem est ordinarius vel delegatus. Prior ille dicitur, qui ordinario jure provinciam aut Diœcesim regit,

qui ex ordine solito judicat, ad quem imprimis recurrendum est. Sic appellatur ad differentiam judicis delegati, & ejus qui jurisdictionem habeat tantùm, vel per appellationem vel ad supplendam Ordinarii negligentiam. Delegatus ille est, qui extrà ordinem datus est ad certam aliquam litem. Olim quidem illi ipsi Episcopi (qui sunt veluti κατ' ἐξοχὴν Ordinarii judices) summa suadente charitate, se litibus judicandis assiduè incumbebant, atque ita ut conquerantur S. Ambrosius & S. Augustinus, quòd ita juri dicundo præesse teneantur in dies, ut aliis Diœcesanorum suorum morbis consulere non possint. Sed sensim omnes illud deposuerunt & rejecerunt in suos Vicarios, qui postmodùm appellati sunt Officiales. Eóque res illa fluxit, ut non amplius illi ipsi suam jurisdictionem exerceant, sed eorum nomine illi tantùm Officiales, ut jam olim diximus, qui jam suâ potestate abutebantur, sub Alexandro tertio, eorumque varios excessus enumerat ejus æqualis Petrus Blesensis *in Epist.* 25.

Ad cujuslibet judicis officium pertinet generalis ea regula, ut non aliter judicet quàm sacris Canonibus aliisve Constitutionibus Ecclesiasticis prodi-

tum est; sed & omnino addendum, ut judicet secundùm leges regias & receptos mores, alioquin vel ipso jure nulla erit ejus sententia *cap. 1. ex. de sent. & interl.* Vel locus erit appellationi tanquam ab abusu, quòd suâ potestate abutatur. Ea est concordia Sacerdotii & Imperii, ut semper judex Ecclesiasticus Principum Constitutiones sequatur & observet : atque ita ut si legi divinæ vel Canonicæ non repugnent, eas sequi teneatur, vel etiam jure poli, ait Glossa. prima *ad cap. 7. ex. de Constit.* & ex ea Gregorius Tholos. *ad tit. de spon. & matr.* Nec quid frequentius in libris nostris. Unde in matrimoniis filiorumfam. sine consensu parentum ex regiis Constitutionibus ea tenentur habere & declarare tanquàm non validè contracta : ex iis decimarum præstationem definire juxtà receptam regni consuetudinem : ea omnia diligenter observare quæ pro beneficiis, eorum collatione, resignatione, reservatione, pensione ordinata sunt, & alia id genus.

Debet etiam observare bonam terræ consuetudinem *cap. 3. ex. de eo qui mitt. in poss.* sicut & formam judiciorum seu receptum judiciorum Ordinem *cap. 21. ex. de accusat.* Quod est Innocentii III.

ex ejus lib. 1. *reg. Epist.* 1. Nec illud tantùm de ea formâ intelligendum, quam regiæ Constitutiones conceptissimis verbis præscripserint, sed etiam quæ in quolibet senatu obtinet ex ejus Decretis, *Il doit garder les Reglemens de son Parlement* : Sic enim Græci Canonistæ Harmenopulus, Balsamon, Photius sequuntur, & probant ἐπάρχικα seu generalia edicta sublimissimæ sedis prætorianæ, de quibus *in l. pen. Cod. de fidejuss.*

Solemnis ejus formæ judiciariæ non contemnenda est ea regula & præcipuè in nostro jure Pontificio, ut judex cautè videat, an imploretur ejus officium per modum actionis, seu an illud pro actione proponatur, an verò illud imploretur in exercitione alicujus litis institutæ. Primo casu putà si quis magistratum adeat & ab eo postulet de damno infecto, ea postulatio est pro actione. Unde ille dicitur experiri *in l. cum postulassem* 44. *ff. de dam. inf.* Dicitur etiam agere apud Plinium *lib.* 36. *natur. hist. cap.* 2. Iis verbis satisdari sibi damni infecti egit. Vel etiam si quis à judice petat restitutionem in integrum, judicis officium implorat in modum actionis, quæ propriè deficit, *Cap.* 2. *ex. hoc tit.* ac

dum est primo casu judicis officium à veteribus interpretibus & Glossis appellari nobile, quòd per se subsistat, nec ab actione pendeat: Secundo appellari mercenarium, quia quodammodo servire videtur institutæ actioni.

Sicut verò in jure civili omnium instituendarum actionum principium proficiscitur à titulo *de in jus vocando* §. *omnium. instit. de pœn. tem. litig.* Ita & in jure Canonico vocatio in jus Canonicè facta est initium & fundamentum totius litis. *Can. vocatio.* 5. *q.* 2. eaque omissa facit ut nullus sit judicis processus *l.* 7. *Cod. quomodo & quan. jud. sent. profer. cap. quoniàm.* 11. *ex. de probat. cap. ex literis* 4. *ex. de rest. in integ.* Unde cum Raimundus lib. 2. Decretal. docuit apud judices & in quonam foro instituenda sit lis, statim subjicit titulum *de libelli oblatione*, idest de vocatione in jus, & *in cap.* 1. docet eam omninò præmittendam esse in omnibus Ecclesiasticis judiciis. Quomodò ea facienda sit, cum jure civili non omnino convenit jus Canonicum, quod hîc expendere juvat.

Quidam volunt voluisse Justinianum ut in judiciis Ecclesiasticis nulla scriptura interveniat *ex ejus Nov.* 76. &

83. quam exſcribit Gratianus *in Can. ſi quis cùm Clerico.* 11. *q.* 1. (& quidem ex Juliano Anteceſſore ut nempè quamcitiùs ea finiantur & minoribus impenſis: Sed jus illud nunquàm obtinuit, Nam & ante Juſtinianum vocatio in jus rationabilibus ſcriptis facienda erat, ut eſt *in d. Can. vocatio.* qui eſt Damaſi Summi Pont. Et poſteà generaliter cautum eſt ut judicia Eccleſiaſtica non aliter quam in ſcriptis peragantur *Can. legum.* 11. *q.* 1. Imprimis autem libelli oblatio, ſeu vocatio in jus *cap.* 1. *ex. de lib. oblat.* uterque locus ille deſumptus eſt ex *actione primâ ſecundi Sueſſion. Concilii ſub Carolo Calvo.* Et olim libellus ille ſubſcribendus erat ab ipſo magiſtratu, ad quem fiebat vocatio in jus, vel etiã in cauſis Eccleſiaſticis *l. cum Clericis.* 25. §. 1. *&* 2. *Cod. de Epiſc. & Cler.* & roborandus manu partium. *d. Cap.* 1. *de lib. oblat.* imprimis, inquàm, quia libellus conventionis & totam litis ſeriem ac cauſam continere debet, ut reus in judicium paratus veniat, & ut doceat judicem quomodò ſententiam dicere debeat, quæ ſit libello conformis.

Cum ita per libelli oblationem præparata & ordinata eſt lis, ordo judiciorum poſtulat, ut apud judicem fiat litis

conteſtatio, quæ propriè facit judicii exordium, per quam merita cauſæ panduntur aſſertione partium *l. un. Cod. de lit. cont.* & quâ omiſsâ, nullus etiam eſt proceſſus, nullave ſententia *cap.* 1. *&* 2. *ex. ut lite non cont. non proced.* ſicut in jure civili dubitatum eſt quomodò ea fieret, eo quòd in ea ſæpiùs mutata fuerit forma judiciorum: Ita & in jure Canonico an fiat per poſitiones & reſponſiones in judicio propoſitas, quæ à longævo uſu introductæ dicuntur *in cap. ult. de verb. ſig. in Clem.* Ac tandem Gregorius IX. definivit per eas non fieri litis conteſtationem, ſed per petitionem in jure, ſeu judicio propoſitam, & ſequutam reſponſionem *cap. dudum.* 54. *ex. de Elect. & d. cap. un.* quâ in re judex Eccleſiaſticus ſequi debet regias Conſtitutiones, quæ poſitiones illas abrogarunt.

Denique Judex, causâ cognità, & ex recepto judiciorum ordine ſententiam dicere debet. Cauſâ cognitâ, nam ut loquitur Joannes Sareſber. *in Epiſt.* 58. In cauſis ordo rectiſſimus ille eſt, ut præcedat examinatio ſententiæ. Sicut jure civili ea promenda eſt allegationibus examinatis, ait Apuleius *lib.* 10. *Metamorp.* Ex judiciorum ordine,

nam eo non servato, sententiam ipso jure non tenere ait Tancredus *lib. 4. ord. judic.* ac præcipua ejus ordinis regula est, ut nemo inauditus condemnetur, nemo absens, nisi tribus edictis vocatus non compareat: tunc enim condemnari potest ut contumax, ac tandem victus in lite aut instantiâ condemnandus in moderatas expensas *cap. 5. ex. de do. & cont. cap. 3. ex. de eo qui mitt. in poss.* Et rectissime Innocentius III. *in d. cap. 5. & in cap. 1. in fi. ex. de sequest. poss. & prop.* Addit in moderatas expensas: nec enim immensis sumptibus mergendus, est reus, ideoque judex cui taxatio impensarum competit, eas tantùm æstimarè debet, quas fieri moris est, seque actor fecisse probaverit *cap. 1. in fine. de except. in 6.*

FINIS.

Errata.

PAgina secunda *linea* 17. perſuadere *leg.* peruadere.
pag. 79. *lin.* 27. ſumus *lege* ſummus.
pag. 144. *lin.* 20. & 21. conſecrationem ſeu benedictionem. *lege* conſecratio ſeu benedictio.
pag. 366. *lin.* 15. alterum *lege* alteram.
pag. 369. *lin.* 26. ſpecta *lege* ſublecta.
pag. 398. *lin. ult.* Aarelian *lege* Aurelian.

